

Ketabton.com

د طالبانو بیرته ستنیدل

د نیل یو هفتون پریس

دیکھو یو ہفتون پریس

د بېرته راستنيدو طالبان

افغانستان له دې وروسته امريکايان پاتې شول

حسن عباس

د بيل پوهنتون مطبوعاتې

نيو هيون او لندن

د چاپ حق © 2023 حسن عباس

ټول حقونه خوندي دي. دا کتاب ممکن په بشپړ يا برخه کې په هيڅ ډول (د متحده ايالاتو د کاپي حق قانون 107 او 108 برخي لخوا د کاپي کولو اجازه پرته او د عامه مطبوعاتو لپاره د بياکتونکو لخوا پرته) د خپرونکو لخوا ليکل شوي اجازي پرته بيا توليد نشي.

په دې کتاب کې د ټولو انځورونو لپاره د کره سرچينې چمتو کولو لپاره ټولي معقولې هڅې شوې دي. هر ډول توپيرونه يا نيمگړتياوې به په راتلونکو نسخو کې اصلاح شي.

د دې او نورو بيل پوهنتون پريس خپرونو په اړه معلوماتو لپاره، مهرباني وکړئ اړيکه ونيسئ:

د امريکا دفتر: sales.press@yale.edu

yalebooks.co

د اروپا دفتر: sales@yaleup.co.uk

yalebooks.co.uk

k

د Minion IDSUK (DataConnection) Ltd لخوا په

Pro کی ترتیب شوی د TJ Books, Padstow,
Cornwall لخوا په انگلستان کی چاپ شوی

د کانگرس کتابتون د کنترول شمیره: 2023931509

e-ISBN: 978-0-300-27119-5

د دې کتاب لپاره د کټالوگ ریکارډ د برتانوي کتابتون څخه شتون لري.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

د افغانستان د بنځو لپاره

د ډیجیټل پوهنتون پریس

دیکھو یو ہفتون پریس

منځپانگې

- ix د انځورونو لیست
- 1 پیژندنه: تاریخ خپل ځان تکراري
- ۲۶ 1 د کابل لاره: پټه معامله، نوی طالبان او د کارتو نو کور
- ۷۲ 2 له بغاوت څخه حکومتداري ته: څوک نن په افغانستان کې څوک دي؟
- ۱۰۵ 3 طالبان: سیاستونه، سیاستونه او داخلي سیالۍ
- ۱۴۷ 4 دیوبندیت، اسلام او دیني احکام د طالبانو
- ۱۷۷ 5 د طالبانو متحدین او دښمنان: پاکستانیان طالبان او اسلامي دولت په خراسان کې (ISK)
- ۲۰۸ 6 د طالبانو نړیوالې اړیکې
- ۲۳۷ پایله: د طالبانو راتلونکی
- ۲۵۴ لومړۍ ضمیمه: د کلیدي مرستیالانو لیست، رییسان ریاستونه، والیان او نظامي قوماندانان دوهم ضمیمه: د دارالعلوم حقاني فارغین ۲۵۸ په افغانستان کې د لوړ پوړو رسمي پوستونو سائل

منڃپانگي

260	دریمہ ضمیمہ: د امیر د فرمان متن
	د نبخو د حقونو په اړه المؤمنین، دسمبر ۲۰۲۱
۲۶۳	یادښتونه
۲۸۶	<i>Bibliography</i> غوره کړئ
۲۹۲	اعترافونه
۲۹۴	شاخص

د ډیجیټل یو هڅون پریس

انځورگري

پليټونه

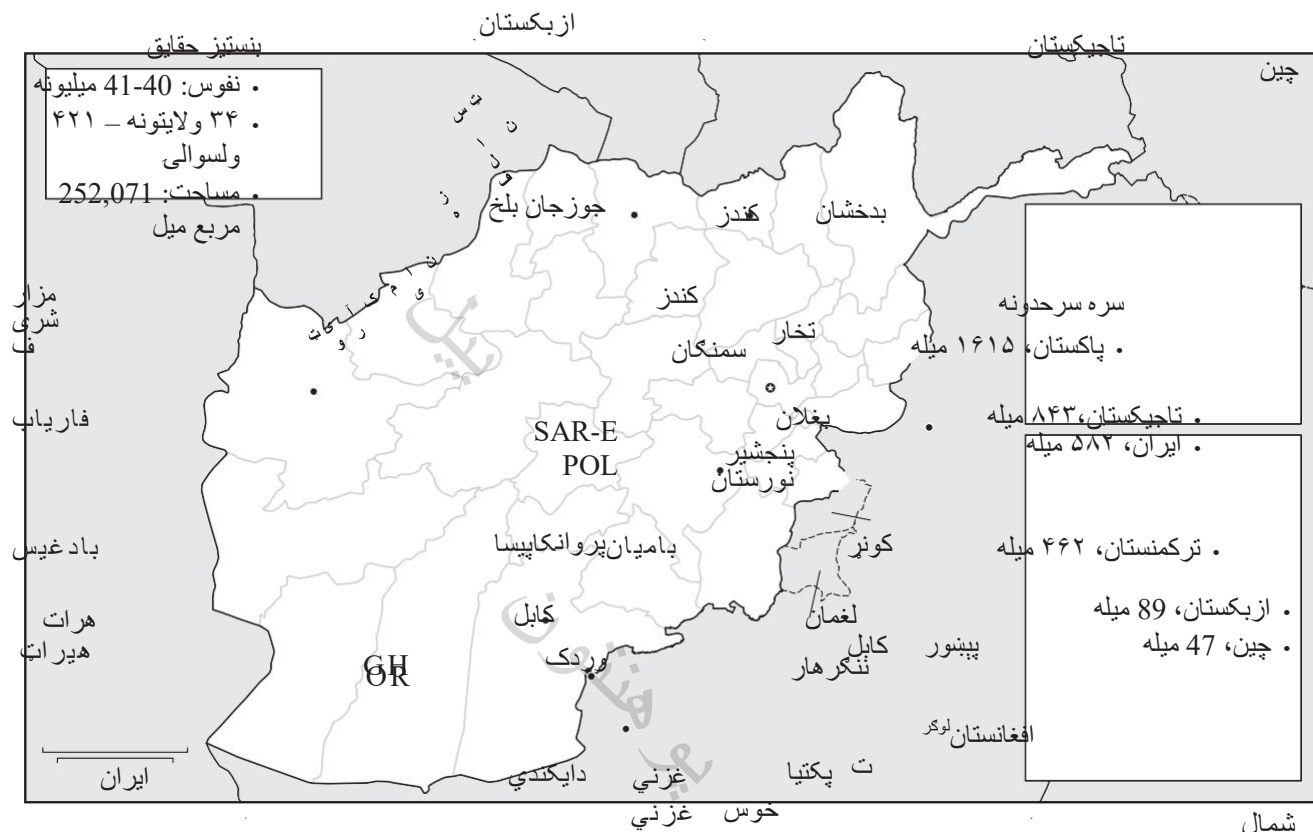
1. د امريکا استازی زلمی خليلزاد او د طالبانو استازی عبدالغني برادر د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په ۲۹ په دوحه کې د امريکا او طالبانو تر منځ لاسليک کړ. د بهرنيو چارو وزارت عکس د روڼ پرزيسوچا لخوا.
2. د امريکا د بهرنيو چارو وزير مايک پومپيو د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر په ۱۲ مه په دوحه کې د طالبانو له پلاوي سره وکتل. د بهرنيو چارو وزارت عکس د روڼ پرزيسوچا لخوا.
3. د طالبانو د پلاوي غړي د افغان حکومت او طالبانو تر منځ د سولې د خبرو په پرانيست غونډه کې گډون کوي، دوحه، د سپتمبر په ۱۲، ۲۰۲۰. کريم جعفر / AFP د گيتي اميجز له لارې.
4. په سپين بولدک کې د پاکستان – افغانستان پوله، سپتمبر ۲۰۲۱. © جیک سيمکين.
5. د طالبانو د بهرنيو چارو وزير امير خان متقي د پاکستان د بهرنيو چارو له وزيرې حنا رباني کهر سره وکتل، نومبر ۲۰۲۰. © مطبوعاتي برخه، د پاکستان سفارت کابل.
6. د متحده ايالاتو استازی زلمی خليلزاد د ۲۰۲۰ کال د نومبر په مياشت کې د خبرو اترو پرمهال د طالبانو پلاوي ته ښه راغلاست ووايه. د بهرنيو چارو وزارت عکس د روڼ پرزيسوچا لخوا.

انځورگري

7. د طالبانو هممهاله، کابل، اگست ۲۰۲۱. د امريکا غږ خبرونه.
8. طالب جنگيالي، کابل، اگست 2021. د امريکا غږ خبرونه.
9. افغان اتباع د ۲۰۲۱ کال د اگست په ۱۵، د امريکا د C-17 په وسيله له کابل څخه ليردول کيږي.
10. د طالبانو وياند ذبيح الله مجاهد واک تر لاسه کولو وروسته لومړۍ مطبوعاتي کنفرانس، د اگست په 17، 2021. عکس د هوشنگ هاشمي / AFP لخوا د گيت اميجز له لارې.
11. په کندهار کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم پر زيارت د طالبانو بيرغ خورند دى. © جیک سيمکين.
12. د طالبانو د کورنيو چارو وزير سراج الدين حقاني د افغان پوليسو د فراغت په مراسمو کې له نويو استخدام شويو سره کتنه کوي، کابل، د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۵ مه. عکس د وکيل کوهسار لخوا
AFP / د گيتي عکسونو له لارې.
13. ملا يعقوب، ملا برادر او بشير نورزی، کابل، د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر ۱۹. عکس د وکيل کوهسار / AFP له لارې د گيتي اميجز له لارې.
14. افغان ميرمنې د "هزاره نسل وژني بندولو" په لاريون کې، کابل، د اکتوبر ۱، 2022. عکس د AFP لخوا د گيتي اميجز له لارې.
15. طالب جنگيالي د نورو په لومړۍ ورځ، کابل، د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۲۱ مه د کارته سخي په زيارت کې ولاړ دي. عکس د احمد سهيل ارمان / AFP لخوا د گيتي اميجز له لارې.

نقشي او چارټونه

xi	نقشه 1. افغانستان
۲۸	نقشه 2. د طالبانو لورېدل، د می - اگست 2021
۹۴	چارټ 1. په سرپرست حکومت کې د طالبانو مهم مشران
۹۵	چارټ 2. د کابينې نور مهم غړي

نیہازن محراب ادب میراث

دیجیٹل یوہنتون پریس

پيژندنه

تاريخ خپل ځان تکراروي

د اگست ۱۵، ۲۰۲۱- په کابل کې زورواکي څنگه سقوط وکړ. په دې پورې اړه لري چې تاسو څوک ځواکمن کړئ. کله چې هغه شيبه راورسيده، په افغانستان کې تر ټولو ځواکمن کس چې دوه ځله ټاکل شوی ولسمشر اشرف غني بلل کېده، اوس ځان تر ټولو زیان منونکی وموند. د افغان تفرقي سياست چې هغه يې يوه نه بېلېدونکې برخه وه، کابل يې د کلونو لپاره فلج کړی و. سيمه ييزو زورواکو او د هغوی ملاتړو شېکو په هيواد کې د قانون د حاکميت هر ډول څرک په ماتولو سره په سيستماتيک ډول دولت کمزوری کړی دی. خو اوس دا ټول تاريخ و. د ۲۰۲۱ کال د اگست په لومړيو کې، غني پوه شو چې طالبان د بنار په دروازو کې دي، او هغه هم پوهېده چې په نړۍ کې تر ټولو لوی هدف د ده په شا و. کله چې هغه له خپلو پوځي قوماندانانو څخه د وضعيت په اړه وپوښتل، دوی هغه ته وروستی خبره وکړه چې غوښتل يې واورې: د کابل شاوخوا کليو د محافظتي اقداماتو په توگه معاملي کمې کړې، کله چې طالبانو دوی ته د ليدو لپاره هيڅ مقاومت وړاندې نه کړ. په اغېزمنه توگه، کابل د سقوط په لور روان و.

غني د طالبانو پر وړاندې د پوځي مقاومت په اړه فکر کاوه، خو د هغه د ډېرو فکرونو په څېر، دا فکر هم کوي

بېرته راستنېدنه د طالبانو

لنډه موده وه. د 2020 فبروري د متحده ايالاتو او طالبانو د "سولي" تړون وروسته، د هغه هيلې کمې شوې. له هغه ځايه، هرڅه بنسټه لارل. د امريکا د بهرنيو چارو وزارت ځانگړي استازي زلمي خليلزاد چې د امريکا او طالبانو د مشرانو ترمنځ د خبرو مشري يې کوله، څو ځله هڅه وکړه چې غني قانع کړي چې له طالبانو سره کار وکړي. غني څرگنده کړه چې دا د تصور وړ نه ده او دا وړانديز يې په کلکه رد کړ. غني په کابل کې په خپلو وروستيو ورځو کې په خپل فکر کې ډېر دسيسه کوونکی و. هغه په دې باور وو چې پخوانی ولسمشر حامد کرزی، د هغه سياسي سيال عبدالله عبدالله او خليلزاد ټول د ده د ليري کولو لپاره دسيسې جوړې کړې وې او د طالبانو د يوه مشر ملا عبدالغني برادر په مشرۍ د کابل د نيولو لپاره يې لاره هواره کړه. کله چې هغه په ذهن کې دې نتيجې ته ورسيد چې نور نشي کولی د داسې يو پلان مخه ونيسي، هغه د طالبانو د سيال سراج الدين حقاني سره مهم امنيتي معلومات شريک کړل، ترڅو د هغه سره مرسته وکړي چې د نورو طالبانو ډلو په ځانگړې توگه د ملا برادر په وړاندې په کابل کې حرکت وکړي.¹ دا دواړه د غني لاره وه چې له خليلزاد څخه د هغه د گوښه کيدو "پلان" لپاره غچ واخلي او همدارنگه د 2014 کال د ولسمشرۍ کمپاين کې د هغه د ملاتړ لپاره د حقاني شبکې څخه د مننه کولو ځنډول څرگندونه. څومره چې کيسه د حيرانتيا وړ وي، دوه افغان داخلي ما ته دا تاييد کړه. د افغانستان د استخباراتو پخوانی مشر رحمت الله نبيل هم په 2014 کال کې د غني او حقاني ترمنځ د ټاکنو تفاهم ليک تاييدوي.² د پاکستان د استخباراتي ادارې (آی ايس آی)، د پاکستان د استخباراتو مرکزي ادارې (آی ايس آی)، د دې ترتيب ملاتړ کړی و.³

تر 2021 کال پورې افغانستان شل کاله په جگړه کې و. په کابل کې حکومت له امريکا څخه د لويو چکونو په اخيستلو دومره عادت شوی چې د افغانستان د بوديجې دوه پر دريمه برخه — که

پيژندنه

نور نه - د متحده ايالاتو د مستقيم تمويل له لارې راځي. د اروپايي اتحاديې په گډون نور متحدين اضافي مرستې کوي. افغانستان خپلې پېښې نه درلودې چې ودرېږي، او بالاخره غني په هيڅ حالت کې نه و چې فکر وکړي چې د افغانستان په اړه په خپلواکه توگه پريکړه وکړي کله چې امريکايانو د 2021 کال تر سپتمبر پورې له دې هيواد څخه د وتلو اراده اعلان کړه، هغه د دې حقيقت منلو څخه هم انکار وکړ. ، او د هغه په ضد کې د متحده ايالاتو له تيم سره د همکارۍ هيڅ اميد مړ شو. په هر صورت، هغه په دې انگيرنه کې سمه وه چې طالبان به هيڅکله له هغه سره کار ونکړي او يا به د کوم ډيموکراتيک جوړښت سره واقعي همکاري وکړي. دوی څو لسيزې د افغانستان د اساسي قانون تر ټولو ستر دښمن په توگه تيري کړې، نو اوس به ولې ورسره کار کوي؟ غني د خپلې کابينې له ډېرو غړو سره يوځای د ۱۹۹۰ لسيزې د طالبانو ظلمونه په څرگند ډول ياد کړل. دوی په خپلو سرونو کې د هغه وخت وحشتناکه خاطري تکرار کړې، کله چې په هيواد کې تعصب او تاوتریخوالی حاکم و، د ښځو او اقليتونو په وړاندې د ځمکې د قانون سره ظلم. غني په دې باور و، چې له طالبانو سره د واک د وېش په هره احمقانه هڅه کې کار کول به د افغانستان د جمهوريت د اغېزمن پای په معنا وي. هغه د خپل نظر حق درلود، البته، خو سره له دې، هغه بايد هغه ژمني نه وای کړې چې د ساتلو چانس يې لږ دی. له تېښتې لږ وخت مخکې يې د امريکا د بهرنيو چارو وزير انتوني بلينکن ته په تيليفون وويل چې هغه به تر مرگه جگړه وکړي. البته دا بايد نه وي.

وروستی شی چې يو څوک يې د ژوند يا مرگ بحران په جريان کې معامله کول غواړي جگړه ده. له بده مرغه د غني لپاره له خپلو دوو نږدې سلاکارانو سره هره ناسته له دې امله اغېزمنه شوه چې له يو بل څخه يې کرکه درلوده. دوی حمدالله محب، د هغه د ملي امنيت مشاور و- يو روښان 38 کلن افغان چې په لويديځ کې تعليم يافته دی چې مخکې يې د افغانستان د ملي امنيت سلاکار و.

بیرته راستنیدنه طالبانو

په امریکا کې سفیر، په حقیقت کې د غني تر ټولو وفادار سړی. او امرالله صالح، د ولسمشر کلک مرستیال. د افغانستان په اړه، د پاکستان په اړه د هغه د خورا انتقادي نظرونو او دې نظر سره د زړه پورې تړاو لپاره پیژندل شوی چې طالبان د پاکستان د آی ایس آی توسیع دی.

دغو دواړو کسانو د کابل له واکه د طالبانو تر نسکورېدو مخکې په بدو ورځو کې له غني سره شپه او ورځ تېره کړه. د 2021 کال د اګست په 14، د طالبانو لخوا ښار ته د ننوتلو څخه یوازې یوه ورځ مخکې، غني د دوی دواړو سره د هغه خراب وضعیت په اړه خبرې کولې چې دوی ورسره مخ وو. په تمه، دوی د بحران سره د مقابلي څرنگوالي په اړه مخالف نظرونه وړاندې کړل. په هر صورت، د خبرو اترو په منځ کې، د دوی اختلاف د دوی لپاره د تاو ترخوالي سرچینه شوه. محب په خپل موبایل کې له خلیل حقاني څخه یو زنگ راغی، چې د حقاني ډلې یو مخکښ غړی دی، چې د طالبانو په لیکه کې ډېر نفوذ لري، په ټینگ خو دوستانه غږ یې مشوره ورکړه: "پرېږده او بهر شه."⁴

کله چې محب دغه لنډې خبرې وکړې، په اندېښمنه توګه یې له غني سره شریکه کړه چې هر څه ختم شول. د یوې شبې له ځنډ پرته، غني د دې مفکورې په اړه په عادي ډول رد ځواب ورکړ. هغه څرګنده کړه چې امریکایانو ورته ویلي وو چې طالبان به کابل ته نه ورځي او که یو څه بدل شوي وای نو خبرداری به یې ورکړی وای. غني ته ویل شوي وو چې د هغه یو لوړپوړی همکار سلام رحيمي چې څو ورځې له طالبانو سره په مخامخ خبرو کې بوخت و، یوه داسې طرحه جوړه کړې وه چې طالبان به یې په بدل کې د زور له لارې د ښار له نیولو ډډه وکړي. د واک د شریکولو یوه موقته معامله.⁵ هغه اوس تمه درلوده چې په قطر کې دا خبرې اترې به د یو ډول مخامخ ژغورنې معاملې ته لاره هواره کړي. که دا ناپوهي او ناپوهي

پيژندنه

د مقابلي ميکانيزم يا سراسر حماقت و، د هغه ناکامي چي د هر ډول پريکړه کونکي اقدام په ترسره کولو کي - د کابل د خوندي کولو يا د انتخاباتو په اړه د ستراتيژي په جوړولو کي - به ويجاړونکي وي.

د اگست په ۱۵ مه سهار، کابل ته د طالبانو د ننوتو خبرونه ورپدل پيل شول، غني په ژور فکر کي اوس محب ته لارښوونه وکړه چي د امريکا له سفير سره اړيکه ونيسي، تر څو هغه څه چي دوی يې اورېدل، تاييد کړي. محب له امريکايانو سره سخت وخت درلود ځکه چي هغه زلمی خليلزاد هغه ته يو ډير هوښيار لوبغاړی بللی و چي په افغانستان کي يې د "وايسرای"

کيدو هيله درلوده.⁶ هغه وروسته له دې چي د امريکا له خوا له هر ډول دوه اړخيزو مصروفيتونو څخه مخنيوی وشو، په دې وروستيو کي د غني په ځانگړي غوښتنه د خليلزاد له بنسټي وروسته يې ځان بېرته جوړ کړ. محب بل نظر درلود چي چا ته زنگ ووهي. د متحده ايالاتو د سفير پرځای، هغه د CIA سټيشن مشر ته ټيليفون وکړ، د هغه ارزونه خورا نا اميده وه. محب غني ته وويل چي شيان په حقيقت کي ويړونکي دي. د غني نږدې ملگرو په حقيقت کي لا دمخه د بحران د ژوريدو په تمه خپل سامانونه ډک کړي وو.

غني هيڅ لاره نه درلوده چي پوه شي ايا دا واقعا د کرښي بلې غاړې ته د CIA سټيشن مشر و، مگر محب ټينگار کاوه چي د وتلو وخت دی. امرالله صالح له يوې ورځي راهيسي ورک و. لکه څنگه چي هغه په خپل نظر کي گرځندی و، صالح هم يو زړور سړی و، چي د طالبانو له خوا له څو ځانمرگو بريدونو څخه ژوندی پاتې شوی او خوندي پاتې شوی. دا به غير عادلانه وي چي هغه ته د ټينبټي لپاره يو ډارن ووايست ځکه چي ممکن د طالبانو په وړاندې د هغه د بې رحمه مبارزې په پايله کي چي د طالبانو ډيري کورنۍ يې هم په نښه کړي وې، طالبان به هغه شکنجه کړي وي. کله چي په دې پوه شو چي غني يو له لاسه وتلی لامل و، نه شواي کولای په خپله کومه پرېکړه وکړي، کابل يې په بېره او خاموشي پرېښود. ټول موږ پوهيږو چي يو محلي کيب دی

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د مانۍ دروازې ته راغی او لیدل کیده چې هغه ته ننوتل، خولی او عینکې یې اغوستي وې. د ټکسي انتخاب په ښکاره ډول د دې لپاره و چې د لیدلو مخه ونیول شي او تر دې دمه هغه د پنجشیر دره ته رسیدلې، چې له کابل څخه شاوخوا 30 کیلومتره لرې، چیرته چې هغه فکر کاوه چې هغه به خوندي وي.⁷

د صالح په ورکېدو سره محب نور هم قانع شوی دوی د ژوند ژغورلو یوازینی لار چټکه ویستل وه. یوه داخلي چارواکي یې بي سي ته تایید کړه، "محیب غني ته ویلي چې طالبان په لاره دي او دوی به هغه ونیسي او ووژني."⁸ هغه شیبه چې دوی بحث کړی و مگر په سختۍ سره پلان شوی و په وروستي ساعت کې په دوی باندې ټینګار شوی و. حتی د هغه په وړاندې حقیقت د منلو وړ نه و، غني د محب لخوا د دوو چورلکو په لور روان شو چې دوی ته یې انتظار کاوه. که څه هم یو وروستی خنډ و - د محل یو څو څو فشار لرونکي ساتونکي دوی ته انتظار باسي؛ یوه چیغې وهلي لوبه پیل شوه مگر د تیښتې په ګوند کې یو څوک د وروستي ګامونو په اړه فکر کاوه. دوی ته د لارې څخه د وتلو لپاره پیسې ورکړل شوې. دغه چورلکه ازبکستان ته روانه شوه چې د غني دویم سفر متحده عربي اماراتو ته ولاړ. له شاته کتلو پرته د سپکاوی او بیرته وتل به خپل ملت ته د ولسمشر غني الوداع وي. په کابل کې د عبدالرشید دوستم، اسماعیل خان او عطا محمد نور په ګډون د پخوانیو پخوانیو جنګسالارانو څخه، چې د حامد کرزي او اشرف غني نږدې متحدین پاتې شوي، هیڅوک ونه موندل شول. دوی هم خپلې ژمنې - جعلی ژمنې لکه څنګه چې ثابتې شوې - د مرګ تر جګړې پورې پریښودې. غني د ناسمو پرېکړو له امله وغندل شي، خو د هغه لپاره داسې څه نه دي پاتې چې امر پرې وشي. افغان امنیتي ځواکونه، چې ډیری یې د میاشتو نه بلکې په اونیو کې معاش نه لري، په دې لیکنه کې لیدلي

پيژندنه

ديوال په پيل كې او د احتمالي ويني تويولو څخه وتبښتيد. غني د خپلو خلكو په سترگو كې لږ اعتبار درلود. ټول هغه څه چې په پاى كې يې درلودل د باوري كسانو يوه كوچنې ډله وه چې ډاډ تر لاسه كوي چې هغه خورا فلتير شوي معلومات تر لاسه كوي. اختلاف جرم گڼل كېده. لكه څنگه چې ژورناليست كيتي گنن په مناسبه توگه لنډيز وكړ: "د غني د واكمنۍ طرز اكثرا د متعصب او مغرور په توگه پيژندل شوى و، په ندرت سره يې د خپل حكومت مشوري ته پام كاوه او ډيرى وختونه يې په عامه توگه هغه څوك چې هغه ننگوي." ⁹ يو ښه مشر به واقعا په دې تياره ساعت كې بدلون رامېنځته كړى وي. يو ښه مشر هغه څه وو چې افغان ولس يې مستحق وو.

د غني د تبښتې د خبر اورېدل د واشنگټن لپاره يوه رېښتيني مايوسي وه، خو د حيرانتيا خبره نه وه. په هغه ورځ د سپيني ماڼۍ له يوه چارواكي سره زما په خبرو كې، ما يو په زړه پورې احساس واورېد: "كه دا هلكان لاهم د خپل هيواد لپاره جگړې ته چمتو نه وي او په هر لوري كې وتبښتي، ايا دوى واقعا زموږ د ملاتړ وړ دي؟" ¹⁰ د اگست په 16، 2021، ولسمشر بايدن په داسې حال كې چې د بشپړ وتلو پريكړه يې دفاع كوله، په خپله عامه وينا كې په دې ټكي ټينگار وكړ:

امريكايي پوځيان نه شي كولاى په يوه جگړه كې ودرېږي او په داسې جگړه كې مړه شي چې افغان ځواكونه د ځان لپاره د جگړې لپاره نه وي. . . .
موږ يو ټريليون ډالر مصرف كړل. . . .

موږ دوى ته هره وسيله راكړه چې دوى ورته اړتيا لري هغه څه چې موږ ورته اړتيا لرو

دوى نشي كولى د راتلونكي لپاره د جگړې اراده چمتو كړي. ¹¹

دلته واقعا يو ټكى شتون لري، او يو معتبر دى، مگر بيا هم دا د واشنگټن له آرامۍ څخه دا ويل خورا اسانه دي. امريكا او متحدین يې نه شي كولاى چې په افغانستان كې د بې كفايته او فاسدو مشرانو په رايستلو او ځواكمنولو كې خپله لاس و هڼه له منځه يوسي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

له بده مرغه حقیقت دا دی چې له ۲۰۰۲ کال راهیسي طالبان په تدریجي ډول په افغانستان کې د یوې سترې ډلې او تر ټولو لوی ملیشي په توګه راڅرګند شول چې هیڅ سیمه ییزه ډله یا منظم ځواک یې د ننګولو وړتیا نه لري. د طالبانو مقاومت چې د هغوی د بیا راژوندي کیدو لامل کیږي په ښه توګه مستند شوی دی.¹² اوسپل د افغان امنیتي ځواکونو لپاره په منصفانه ډول، د کابل له سقوط څخه را په دې خوا په میاشتو کې د هغوی د تلفاتو شمیر "په حیرانونکې توګه لوړ" بلل شوی.¹³ لږ تر لږه دوی د کابل د سیاسي اشرافو په پرتله ښه کار وکړ. دا هم د یادولو وړ ده چې غني په پای کې دومره مغروره شوی و چې خپل ډیری مهم پولیس او نظامي قوماندانان یې له دندو ګوښه کړل فکر یې کاوه چې دوی به وفا دي، دا یو اقدام دی چې د متحده ایالاتو د کانګرس د څارنې ډلې د 2022 د می د راپور له مخې، د ځانګړي عمومي مفتش لپاره. د افغانستان بیارغونه، یا سیګار، نه یوازې د افغان امنیتي ځواکونو مورال کمزوری کړی، بلکې د جګړې هڅې یې هم ګډوډې کړې دي.¹⁴ دا یو راز دی چې ولې د سیګار راپورونه، ډیری وختونه سخت حقایق خپروي، په واشنگټن کې د لمر وړانګې نشي لیدلې.

د طالبانو د پېچلي تاریخ د درک کولو لپاره، موږ کولی شو ساده کړو دا په دریو مرحلو ویشل. په 1994 کې د دې ډلې له پیل او ظهور سره او په 2001 کې د متحده ایالاتو د اردو په لاس کې د دوی له سقوط سره پای ته رسیدو سره، موږ د طالبانو 1.0 لرو چې د دوی له زیږون څخه د دوی د لومړي دورې واک پورې اړه لري، او د دوی د 11/9 وروسته حتمي سقوط. دا یو یا دوه تعقیب شوکونه چې دوی به کاره وو، په اغیزمنه توګه په دښته کې او په تیښته کې. له هغه وروسته طالبان بیا سره تنظیم شول. د افغانستان – پاکستان پولې – د پاکستان پخوانی فدرالي اداره کېدونکي قبایلي – د غرونو په غرونو کې د دوی له اډو څخه کادرونه راوباسي او خپلې موخې یې بدلې کړې.

پيژندنه

سيمې (ڦاټا). د ستراتيژۍ جوړول او پلانونه د پاکستان په کوبټه ښار کې چې د طالبانو د رهبرۍ شورا په کې شتون درلود، روان واوس په آرامۍ سره ځای پرځای شوی و. په دې توګه د دوی دوهم پړاو پيل شو - له 2003 څخه تر 2018 پورې موږ طالبان 2.0 لرو - حرکت په ټول افغانستان کې په يوه ځواکمن بغاوت بدل شو. په نهايت کې ، دا موږ نن ورځې ته رسوي. کله چې د طالبانو مشرانو د 2018-19 په شاوخوا کې له امريکا سره خبرې اترې پيل کړې، طالبان 3.0 د قطر په پلازمېنه دوحه کې د عصري غونډو په خونو کې زېږيدلی و. د طالبانو 3.0 زموږ د سترګو په وړاندې د دوی بيا زيږون دی: حتی که دوی په ايډيالوژيک ډول نه وي بدل شوي، افغانستان لري - او دوی د موافقت کولو پرته بله چاره نه لري، که دوی يې خوښوي يا نه. دوی بايد زده کړي چې د اخلاقي پوليسو او د خالصانو په توګه د عمل کولو مخه ونيسي، او خپلې انرژي د اغيزمنو مديرانو او د باور وړ مشرانو په لور واړوي - يو بشپړ نوی بالغيم، په نرمۍ سره. د نوي نسل او واک ته د نوي افشا کيدو سره ، د دوی دنده دا ده چې خپل ځان بيا تصور او بيا تعريف کړي. د طالبانو د 3.0 په توګه د دوی پيژندنه او د دوی د واک موده به د دې له مخې ټاکل کيږي چې ايا دوی کولی شي دا خطرناکه دنده سرته ورسوي - او که دوی دا په دوی کې لري.

له نږدې درې لسيزو راهيسې موږ په افغانستان کې دغه افراطي ډله ليدلې، چې نړۍ ته يې ځان د "طالبانو" په توګه وړاندې کوي، چې د اسلامي مدرسو زده کوونکي دي. حقيقت دا دی چې يوازې لوړپوړي مشران چې لوړ پوړي سياسي دفترونه لري، د رهبري شورا غړي او د سازمان ځينې دويمې درجې مشران د افغانستان او پاکستان په مدرسو کې زده کړې کوي. د طالبانو اکثره پياده عسکر او عادي غړي بزګران، بزګران او د کوچنيو کچو سوداګر دي چې هيڅکله يې د ديني روزنې په څير هيڅ شی نه دی تير کړی.

بېرته راستنيدنه د طالبانو

قبېلوي کلتور او توکميز سياست لږ تر لږه د دوی د هويت سره د دوی د مذهبي تمايل په څير تړاو لري.

د دوی د سخت دريځی او تعصب او اوس د دوی بريا ته په کتو سره، ډيری عام څارونکي د طالبانو د ډولونو ترمنځ د توپير په بشپړ ډول درک کولو کې پاتې راغلي. د دوی د سازمان ناڅرگند طبيعت دوی هم پراسرار کړي. په داسې حال کې چې طالبانو بنيادي پخوا هم د يووالي او حتی سادگی انځور وړاندې کړی وي، خو په تاريخ کې لږ څه دومره تور او سپين دي. حقيقت دا دی چې ډيری شيان، او خلک هم، د څر رنگ مختلف رنگونه دي. طالبان هم مستثنی نه دي. په داسې حال کې چې د يو عام کتونکي لپاره دا اسانه ده چې دوی د يو متحد وجود په توگه وگوري، دوی هم د خپل يووالي په جوړښت کې درزونه لري، چې د بيا واک له خوند اخيستو راهيسې وده کوي. د بغاوت په پړاو کې، اختلافونه زيات شول، خو د يادولو وړ نه وو، ځکه چې دوی په بشپړه توگه د افغانستان گډوډ او بې واکه کولو ته وقف شوي وو. د افغانستان د راتلونکي لپاره د دوی په ليد کې توپيرونه اوس په ښکاره ډول راڅرگند شوي دي.

د ۲۰۲۱ کال د اگست په مياشت کې د کابل د سقوط تر ټولو مهم عامل دا و چې څنگه طالبانو له امريکا سره د خبرو اترو په ميز کې د سختې معاملې له لارې واک ته د بېرته ستنديو ستراتيژي جوړه کړه، په داسې حال کې چې د هدفې ځانمرگو بريدونو په گډون د تاوتريخوالي د زياتولو له لارې پر کابل فشارونه زيات شول. او دا واقعاً په زړه پورې ده، چې څنگه طالبان د دغو دوو عناصرو تر پوښښ لاندې، په پټه توگه د هېواد په گوټ گوټ کې له نفوذ لرونکو قومونو او ډلو سره په پټه اړيکه نيسي، چې هغوی قانع کړي. او د اړتيا په صورت کې هغوی ته په زور يا رشوت ورکړي. تر څو له طالبانو سره د سولې معامله غوره کړي. طالبان به له دې وروسته له هر ډول غچ اخيستو ډډه وکړي. طالبان د تسليمی د دلالي کولو په دې هنر ښه پوهيدل چې د تير وخت څخه يې دا کار کاوه

پيژندنه

ځواک لکه څنگه چې جیک وائلنگ په سمه توګه وایي، "ډیری خلک، ځکه‌دوی باور نه درلود چې کابل به وکولای شي دوی وژغوري، تسلیم شول." ۱۵ نور نو، د رسنیو چمکونکي سرلیکونو سره‌په دوحه کې د طالبانو او امریکا په خبرو کې د پرمختګ په اړه، د طالبانو ظرفیت په خپل وزن کې زیات شوی دی. دې له طالبانو سره مرسته وکړه چې په اغېزمنه توګه کابل ته د هغوی د بیرته ستنیدو ناگزیرتیا وړاندې کړي.

طالبانو په تیرو کلونو کې د ټولنیزو رسنیو د پرمختللو وسایلو په کارولو کې مهارت درلود، لکه څنگه چې په دوحه کې د دوی مشر ویاند سهیل شاهین د ۲۰۲۱ کال د اګست په میاشت کې د ټویټر له ۳۵۰ زرو څخه ډیر پلویان درلودل (له هغه وخت راهیسې دا تقریباً دوه چنده شوي دي). ۱۶ همدا راز د افغانستان د اسلامي امارت د ویاند ذبیح الله مجاهد رسمي ټویټر اکاونټ هم له ۷۴۰ زرو څخه زیات پلویان لري. ۱۷ طالبان له ۲۰۰۹ کال څخه په یوټیوب، له ۲۰۱۱ څخه په ټویټر او فیسبوک او له ۲۰۱۶ کال څخه په انسټاګرام کې وو. په زړه پورې خبره دا ده چې طالبانو د خپل بغاوت په کلونو کې یو یا ممکن د عامه اړیکو شرکتونه استخدام کړي وو ترڅو د خپلو کلیدي نظریاتو په خپرولو سره په ټولنیزو رسنیو کې د دوی شتون اسانه کړي. د هڅاګانو په کارولو سره، په پلټ فارمونو کې د پیغامونو پراخول او د احتمالي ویروس عکسونو او ویډیو کلیپونو رامینځته کولو کې د دوی سره مرسته کول. ۱۸ په ۲۰۱۸ کې، د یوې معتبرې څیړنې له مخې، طالبانو حتی د افغانستان د دفاع وزارت په پرتله په ټویټر کې ډیر پیغامونه خپاره کړل، او په ډیرو ژبو! ۱۹ د تطبیق وړ او ځیرک ځواک، طالبانو خپل وروستی کمپاین په ۲۰۲۱ کال کې پیل کړی و چې له ټولو لوریو کابل ته نږدې شو؛ لومړی د خپل ځواک په ساحو کې د دوی شتون پیاوړی کوي - تقریباً د هیواد یو پر دریمه برخه - او بیا د دې مرکزونو شاوخوا ولسوالۍ نیول. دوهم پړاو په شمالي سیمو کې د ولسوالیو نیول وو.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

چې د هر چا لپاره حیرانتیا وه او د غني حکومت لپاره یې ډیر خجالت کاوه. دریم پړاو په ستراتیژیک ډول د ایران، پاکستان او تاجکستان سره د پولو کنټرول په غاړه واخیست. په ټوله کې دوی د والیتي مرکزونو د نیولو څخه ډډه وکړه ترڅو په دې ځایونو کې د افغان ځواکونو سره د مستقیمې لویې نښتې مخه ونیسي.²⁰ له بلې خوا، طالبانو په ډیرو ځایونو کې د سیمه ایزو مشرانو سره همکاري وکړه ترڅو افغان امنیتي ځواکونه قانع کړي چې د وینې تویدنې څخه مخنیوي لپاره خپلې پوستې تسلیم او یا پرېږدي. طالبانو دولتي امنیتي مامورینو ته ۱۵۰ ډالر وړاندیز کړی وو (اکثره یې له میاشتنو معاشونو پرته) چې تسلیم شي او یوځای شي.^{۲۱} دې ټولو نه یوازې له طالبانو سره مرسته وکړه، بلکې داسې انګېرنه یې هم رامنځته کړه، چې افغان ځواکونه لږ تر لږه مقاومت نه کوي- یا حتی د طالبانو له لیکو سره یوځای کېږي.²² دې کار د طالبانو د شاوخوا 60,000 څخه تر 65,000 پیاوړه عسکرو مورال لوړ کړ. دا شمېرې هغه مهال هم زیاتې شوې کله چې بریا په نږدې ښکاري، ځکه چې د جنوب او ختیځ څخه ډیری پښتانه اوس په لالچ سره د جګړې د غنیمت په تمه دي. د اګست په لومړیو کې، طالبانو په پوره ډاډ احساس وکړ چې د والیتي مرکزونو په لوړ حرکت وکړي او په بریالیتوب سره یې په شمال کې مهم ښارونه - جلال آباد، کنډز او مزار شریف - نیول په نښه کړل. د ۲۰۲۱ ولسوالیو له نیمایي څخه زیاتې اوس د طالبانو په ولکه کې دي. دوی اوس په ساده ډول نه ودرېږي.

اکثره غربي کتونکو او شنونکو (زما په شمول) فکر کاوه چې لږ تر لږه کابل به سقوط ونه کړي، داسې انګیرل چې ټول افغان امنیتي ځواکونه به د دفاع لپاره سره راټول شي. بیا معلومه نه ده چې طالبانو څنګه د کابل په شاوخوا کې خپلې شتمنۍ او مواد مخکې له مخکې ځای پر ځای کړي وو، د کابل په مهمو ادارو کې یې خپل استخباراتي کارمندان په بریالیتوب سره ځای پر ځای کړي وو او منظمې تذکرې یې ترلاسه کړې وې. د حقاني څخه جاسوسان

پيژندنه

دغې ډلې د کابل د هوايي ډگر د امنيه قوماندانۍ په گډون گڼو وزارتونو او مهمو امنيتي ارگانونو ته نفوذ کړی و.²³ په کابل کې بېلابېل شخصي کاروبارونه او نړيوالو مرستندويه ادارو هم د طالبانو جاسوسان درلودل. په ښکاره ډول، طالبانو د واک ته د رسيدو لاره په ډير دقت سره جوړه کړې وه. دا يو د پام وړ عمليات وو او په ښکاره ډول د دوی د بېرته راستنيدو مخالف هرڅوک حيران کړل.

اوسني حالت ته په کتو، د ۲۰۲۱ کال د اگست په ۱۵ مه د واک د واگي په اخيستو کې د طالبانو تر ټولو سخته ننګونه دا وه چې څنگه له يوې ياغي ډلې څخه يوې سياسي ډلې ته چې حکومت پرمخ وړي، انتقال شي. دغه سازمان د ذهني بدلون ته اړتيا لري او که څه هم دوی مخکې په افغانستان کې حکومت کاوه، اوس د دې احساس سره مبارزه کوي چې افغانستان بدل شوی، که څه هم نه دی. او دا به ناسمه وي چې گومان وشي چې طالبان د اړيکو له طريقو، په ځانگړي توگه د ټولنيزو رسنيو، د عصري بنسټونو سره د افغانانو د افشا کولو او ښکېلتيا تر اغيزې پورې په ډيرو ډگرونو کې د بدلون له امله اغيزمن شوي ندي.

د طالبانو لومړنی شتمني د اورپکو غورځنگ لپاره اړين وسايل دي. ښه حکومتولي په بشپړه توگه مختلف مهارتونو ته اړتيا لري، او يو مختلف چلند ته اړتيا لري. جنگيالي نه روزل شوي او نه هم ډيری وختونه د مديرانو او عامه کارمندانو په توگه د خدمت کولو عادت لري. دا ډول ليرېدونه د وخت ضايع کول او همدارنگه د مشرتابه د درجي گډوډونکي کيدی شي. کامران بخاري، چې په وسله والو سازمانونو کې تخصص لري، يو گام مخکې ځي. له ما سره د خبرو په ترڅ کې هغه استدلال وکړ چې: "د واکمنۍ او حکومت کولو ټوله تجربه په احتمالي توگه د طالبانو د فکر ايډيالوژيکي برخه کمزوري کولی شي."²⁴ د دوی واقعيت د يو سياست د حاکميت سره مستقيم ټکر دی، او تر دې عناصرو پورې

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د هغه په نظر، د دوی راتلونکی خراب ښکاري. دا لید او د هغې لنډیز د یو ځوان طالب سرتیري په کیسه کې منعکس شوي، چې زه به یې دلته خالده ووايم. ما د هغه سره په تیر کال کې په بېلابېلو موضوعاتو بوخت وو.

په ۲۱ کلنۍ کې خالد یوازې د امریکایي ځواکونو تر واک لاندې خپل هېواد پېژني. هغه په ۱۹۹۰ لسیزه کې د طالبانو د ظالمانه واکمنۍ هیڅ یادونه نه درلوده، د دوی د ظلمونو څخه پرته د خبرو اترو څخه هیڅ خبر نه و. نو، لکه څنګه چې هغه د اګست په ۱۵، ۲۰۲۱ کابل ته داخل شو، خوشحاله او ځواکمن، هغه لاهم ډاډه نه و چې هغه په حقیقت کې څه ته ځي. هغه یوازې دومره پوهیده چې د هغه مشر، چې کیدای شي د هغه څخه ډیر لوی نه وي، مګر په پام کې نیولو سره، په جګړه کې د ټپي کیدو له امله لوړ اعتبار لري، په واکي ټاکنې کې یو پیغام ترلاسه کړی و چې دوی د ځایی افغان امنیت څخه نیولی دی. : "نور لار شه - ګړندی." دوی ته ویل شوي چې منزل یې د ولسمشرۍ ماڼۍ وه. خالد، په خپل هوندا موټرسایکل سپور و، پرته له دې چې پوه شي چې هغه چیرته دی، خپل مالک تعقیب کړ.

دا هغه ښار و چې هغه مخکې هم څارلی و، یو چیرې چې هغه حتی د یوه ځانمرګي بریدګر په جنازه کې هم برخه اخیستې وه. دا هغه ځای و چې د ښار په اړه د هغه پوهه پای ته ورسیده، د دې حقیقت سربیره چې دا د امریکایانو ملکیت و. او البته، دا چې هر هغه څه چې دوی یې لپاره مبارزه کوله دا د ویار په توګه بیرته ګڼل دي. هغه د نورو ملګرو سره ماڼۍ ته ننوت، د یوه متوقع امنیتي چارواکي لخوا یې ښه راغلاست ووايه چې لایې هم افغان پوځي جامې اغوستې وې - شاید د طالبانو خواخوږی وي چې د ولسمشرۍ امنیت ته یې ننوتی وي یا هغه څوک چې په سم وخت کې له طالبانو سره د ویرې له امله یوځای شوی و. د دوی په لاس وژل کېږي. د هغه په وړاندې د ماڼۍ د دروازو له لارې یوه نوي نړۍ، او نوي راتلونکي. کله چې هغه ته وویل شول، په مابښام کې، د خان موندلو لپاره

پيژندنه

په مانۍ كې د خوب لپاره يو ځاى، هغه حيران شو. هغه له خپلو دوو ملگرو سره د ودانۍ د سوځولو امر ته په انتظار وو او په دې فكر كې وو چې له كومه ځايه يې پيل كړي! هغه لږ پوه شو چې اوس د هغه نوي دنده د ودانۍ خوندي كول دي. د دوى نوى رول په حقيقت كې د ډيرى طالبانو پياده سرتيرو لپاره د حيرانتيا او حيرانتيا په توگه راغلى، ځكه چې دوى د حكومتدارۍ په اړه لږ څه پوهيږي. دوى ټول پوهيږل چې څنگه ويجاړ شي. دوى نه پوهيږي چې څنگه جوړ كړي.

د دې كتاب موخه دا ده چې د طالبانو د ليرد كيسه بيان كړي، د پخوانيو ځان جوړو عالمانو څخه نوي نړۍ ته ځوان، گرځنده، ټيكنالوژي پوهه، اخلاقي پوليس د نړۍ سره د دوى د شگړو په توگه. كله چې دوى په اينه كې گوري، دوى ځواكمن اتلان وينې چې يو ځواكمن نړيوال ځواك ته يې ماتي وركړه او خپل ملت يې د ناغوسنل شوي يرغلگرو له ظلم څخه وژغوره. دا كتاب د هغو كسانو په اړه هم دى چې په انعكاس كې نه ليدل كيږي: د هغو كسانو بد حالت چې د دوى د عدم برداشت پاليسي پاى ته رسيدلي - عام افغانان، بنځي، ماشومان او اقليتونه. د طالبانو لپاره، دا مهمه نده چې تاسو مسلمان ياست - كه تاسو ورسره موافق نه ياست او اطاعت يې كوى، تاسو بل ياست. او د بل كيدل ممكن د مرگ سزا وي. دا كتاب همدومره د عامو افغانانو په اړه دى لكه څنگه چې د طالبانو په اړه دى - زه غواړم د هغو خلكو رښتيني حالت په ډاگه كړم چې په غير عادلانه ډول دې برخليک ته سپارل شوي: هغه افغانان چې د لسيزو راهيسې ورته ويل شوي، د نوري نړۍ ترڅنگ. دا چې دوى به په كابل كې د لويديځ او سياستوالو لخوا وژغورل شي - يوازې شل كاله وروسته به په ورته حالت كې واچول شي او پرته له كوم فكر كولو پريښودل شي. د دې كتاب موخه دا ده چې د مذهب مفكوره تر لاسه كړي چې خړوب شوي - او همدارنگه د قبايليزم مفكوره چې د سرپرستۍ سره مخلوط شوي، يو زهرجن دى.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د قوميت او توکميز دښمنۍ خوراک. په لنډه توگه، د هغو ټولو شیانو ترکیب چې د انسان د نړۍ په لید کې د سخت او تنگ نظر کولو وژونکي ځواک لري. دا هغه انگیزه وه چې دا سطحي مفکوره یې رامینځته کړه چې طالبان د خدای عسکر دي - یو خدای چې د تاوتریخوالي دفاع ته سخته اړتیا لري. دا هغه خلک دي (اکثره نارینه) د جنت لپاره د ټيکت خوندي کولو لپاره هر څه کولو ته لیواله دي، او دوی به عمل وکړي چې هرڅوک هلته هم واخلې - یا دوی په ځمکه کې خپل دوزخ ته وغندي. د اسلامي مدرسو د زده کړو زوال، په تېره بیا په جنوبي اسیا کې، دغه لویه ستونزه رامنځته کړې ده، چې د مذهبي اصولو له سیاسي کولو سره د فرقه پالنې له پراخېدو سره تړاو لري. یو دلیل دا کیدی شي چې د ټولو عملي موخو لپاره، د طالبانو پخوانی ایډيالوژي د "نوي مذهبي حرکت" په کټگوري کې راځي.

افغانستان چې د صوفیانو کور دی، ځنګه د جبري ایډيالوژیکي بدلون څخه تیر شو، هم په کتاب کې په لنډه توګه څیړل شوی دی. افغانستان یو وخت د تصوف په رڼا او روحانیت کې ډوب و. دا بې له شکه. نه یوازې دا، که څه هم - سیمه ایز شعرونه او ژبي د هیواد له لارې د تصوف له لارې سره ټینګ تړلي دي. د پښتو او دري/فارسي ژبو یو شمېر د پام وړ شاعران مشهور تصوف وو، چې شعر یې د انسانیت، زغم، الهي مینې او رحم په شاوخوا کې و. په دې توګه پښتون او افغان هویت هم د عرفان او عرفان (روحاني پوهې) له رڼا څخه ډېر اغېزمن شول. د افغانستان دا صوفيانه دود اوس د یو موجود ګواښ سره مخ دی.

دا کتاب د دیموکراتیک نظم د نصبولو لپاره د بهرنۍ مداخلې د وړتیا د عالي افسانې په اړه هم دی. دا

پيژندنه

درواغن مفكوره په تيرو څو كلونو كي خپل مري ساه ته رسيدلي او افغانستان يي وروستي گوزار وكړ. دا د غلط‌خ‌اى شوي ايډياليزم په اړه خورا ډير دى لكه څنگه چې دا د ځان فريب په اړه دى چې د خطرناك مقدار پيسو لخوا تمويل كيږي.

جارحانه جيو پوليتيكل په پراخه سويل لويديز اسيا كي سيالي - د سعودي عربستان - ايران - تركي له مثلي سيالي څخه نيولي د هند او پاكستان تر منځ سيالي - چې پر افغانستان ژوره اغيزه كوي، بله موضوع ده چې په كتاب كي څېړل شوې ده. په طالبانو باندې د نفوذ د زياتولو لپاره د قطر او متحده عربي اماراتو سيالي له پخوا څخه پېچلي صحنې ته نوره هم اضافه كړي ده. ايا چين به په نهايت كي د افغانستان په ثبات كي لوى رول ولوبوي دا بله موضوع ده چې د څيړني وړ ده.

دا له هېچا پته نه ده چې د هند - پاكستان رقابت او د دوى نيابتي جگړي افغانستان ته په داسي حال كي په راوستلو كي مهم رول لوبولى چې نن ورځ د يو بل انزوا او احتمالاً يو ځل بيا د نړيوال تروريزم په مركز بدليري. هند چې له افغانستان سره گډه پوله نه لري، خو له دغه هېواد سره تاريخي اړيكي لري، غوښتل يي په تېرو دوو لسيزو كي د پراختيايي مرستو له لاري د دى ستونزي د حل يوه برخه وي. دا هم غواړي چې په هېواد كي د پاكستان نفوذ وڅيري ځكه چې د پاكستان لخوا تمويل شوي هند ضد اوړپكي په افغانستان كي وده كړي وه كله چې د طالبانو په واك كي وو. د 2001-21 كلونو په اوږدو كي په كابل كي د هند د نفوذ له زياتيدو سره، پاكستان د محاصري او زيانمنونكي احساس وكړ. هند په كابل كي له خپل نفوذ څخه په استفادي د پاكستان ضد عناصرو له ملاتړ څخه ډډه نه ده كړي. د پاكستان لپاره دا ټول يو موجود گواښ بلل كېده - لږترلږه، دا هغه څه دي چې د هغه نظامي تاسيسات غواړي چې هرڅوك باور وكړي. له همدې امله د پاكستان لپاره د طالبانو ملاتړ په كار دى

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

بېلابېل هدفونه – د هند پر وړاندې د شا اړولو او وېرولو څخه تر څو ډاډ تر لاسه شي چې افغانستان د پاکستان د شا په توګه کار کوي. دا اندېښنه هم وه چې پښتانه چې د ډیورنډ کرښې له لارې د افغانستان او پاکستان ترمنځ ویشل شوي، ممکن د یو خپلواک دولت د جوړولو خوب تعقیب کړي چې ډیری وختونه د پښتونستان په نوم یادېږي. دا ډول پېښه به د پاکستان لپاره د شپې خوب وي، نو په طبیعي توګه غواړي چې په هر قیمت یې مخنیوی وکړي.

حتی د امریکا او پاکستان د تروریزم ضد همکارۍ په وروستیو ورځو کې، اسلام آباد د امکان تر حده د طالبانو له هڅولو او حتی ځواکمنولو څخه ډډه نه وه کړې. د طالبانو لپاره د پاکستان ښکاره ملاتړ هیڅکله په حقیقت کې یوه پټه پروژه نه وه – داسې ښکاري چې داسې نه وه. د کلونو په اوږدو کې د ملیونونو افغان مهاجرینو کوربه توب او افغانستان ته د زرګونو مدرسو لوستو پاکستانیانو صادرو ل دا پروژه عملي کړه. په حقیقت کې، د پاکستان پوځ د یوه پخواني مشر په وینا، دا ټول تمرین په افغانستان کې د پاکستان لپاره د ستراتیژیک ژورتیا د رامینځته کولو لپاره چمتو شوی و.^{۲۵} پاکستان د دغه ډول ناقصه تصور شوې اجنډا له لارې طالبانو ته په خپل زړه کې د ناوړین امنیتي اغیزې ډالۍ کړې. د "پاکستاني طالبانو" او "پنجابي طالبانو" په نومونو ډیری نوي وسله وال تنظیمونه او وروسته د دوی ځانګې - د ۲۰۰۷ او ۲۰۱۴ کلونو ترمنځ په پاکستان کې تباهي رامینځته کړه. ۲۰۱۴ او په سخته توګه له مینځه وړل شوي، که څه هم له مینځه وړل شوي ندي. د افغان طالبانو د بیا راژوندي کیدو سره، هغوی هم د پاکستان – افغانستان په سرحدی سیمو کې د بیرته ستنیدو په حال کې دي. دا واقعا د وړاندوینې وړ و او زما په شمول د ډیری لخوا دقیق وړاندوینه شوې وه.^{۲۶}

پيژندنه

بله لويه موضوع چې په کتاب کې سپړل شوي د افغانستان او پاکستان دواړو په پښتون ميشته سيمو کې ټولنيز او همدارنگه د ديموگرافيک بدلون دی. له ۲۰۰۱ کال راهيسې د طالبانو سقوط او عروج د پاکستان په پښتني اکثريت سيمو کې ژورې اغيزې پرېښي دي، هغه سيمي چې د غفار خان په څير يو روښانفکره زيږيدلي، چې د يو پرمختللي او سيکولر غورځنگ مشري يې کوله چې تر نن ورځې پورې د پاکستان په خيبر کې ژوندی دی. پښتونخوا (KPK) صوبه. خان يو ژور مذهبي سړی و او د هند د افسانوي موهنداس کرم چند گاندي سره يې کار کاوه او دعا يې کوله پرته له دې چې د هغه د اسلامي ريښو په اړه ناامنه شي. هغه د پښتون هويت بيا تعريف کړی و او په هغه دود کې يې يو پرمختللی عنصر اضافه کړی و چې پخوا يې د ميني، ميلمه پالنې او کلتوري غرور لپاره پيژندل شوی و. د طالبانو کولو غمجنه خبره دا ده چې په ټول افغانستان او پاکستان کې د گڼو پښتنو له خوا د کثرت پالنې د فضا د کمولو لامل شوی دی.

په هر ځای کې د هنر او کلتور له لاسه ورکول د انسانيت لپاره يوه غميزه ده. دا ټولنيز بدلونونه په مستقيم او تياره توگه د تکثيريت، موسيقي او شعر لپاره د تبخير ځای لخوا اغيزمن شوي. پرمختللی ادبيات لاهم په سيمه کې توليديږي - دا هيڅکله نه ودرول شوي. خو د پاکستان - افغانستان په قبايلي سيمه کې بدلونونه په ځانگړې توگه ژورې ريښې او ويجارونکي ثابت شول. د افراطي هويت منل - چيرې چې مذهبي اورپکي د نوي نورم په توگه راڅرگنديږي او مشرانو ته د درناوي زاړه کلتوري ارزښتونه او د خبرو اترو له لارې د پخلاينې ټينگار له کړکې څخه بهر ايستل شوی دی. هغه څه چې د پاکستان دولت د دغو تحركاتو د ليدلو سره سره په درک کولو کې پاتې راغلی، هغه دا دی چې نه شي کيدلی

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

له یو ډول طالبانو سره دوستي او له بل سره دښمنان. دوی د خپلو سترگو په وړاندې نښې نښانې لیدلې مگر د دې منلو مقاومت یې وکړ. په دې بهیر کې یې په لسگونو زره کسان له لاسه ورکړل چې په هغو کې پوځیان، علماء، دیني عالمان او عام خلک شامل وو. داسې ښکاري چې په سختۍ سره کوم درسونه زده شوي.

دا کتاب څیرې چې زاړه طالبان څنگه د نوي نسل لپاره خپل مطابقت ساتي او پوښتنه کوي چې ایا دا واقعیا "نوي" طالبان دي او که نور هم ورته؟ ایا طالبان کولی شي دولت او ټولنه سره متحد کړي او له سیاسي او مذهبي دواړو سیالانو سره به څنگه چلند وکړي؟ د دې تحرکاتو د پوهیدو لپاره، دا اړینه ده چې د طالبانو دننه د مختلفو ډلو او ډلو په اړه روښانه وي. په نهایت کې، نورې افراطي اسلامي ډلې، دواړه ورته نظر لرونکي او سیالان، د طالبانو بیرته راستنیدل څنگه تعبیروي او د دوی له بیا ژوندی کیدو څخه څه پیغام اخلي؟ دوی څنگه غواړي له دوی سره اړیکه ونیسي؟ ایا دوی غواړي له طالبانو سره مرسته وکړي چې له ناکامۍ وژغورل شي؟ ایا طالبان به د دوی مشورو ته غور ونيسي او باور وکړي چې د دوی بریا د سیاسي اسلام له بریا سره برابره ده؟

دا مسائل په داسې حال کې څیړل کېږي چې د طالبانو شرایط، چاپیریال او شرایط په مختلفو بڼو بدل شوي دي. د بېلګې په توګه، د نن ورځې د طالبانو د افشا کېدو او د پوهاوي کچه له هغه څه سره سمون نه لري چې د ۱۹۹۰ لسیزې په منځ کې وو. دیجیټل انقلاب ډیر شیان بدل کړي، او حتی سیمه ایز سیاسي منظره په چټکۍ سره بدلیږي. طالبان د دې ټولو په منځ کې نه شي بدلیدلی.

دا کتاب پورتنیو پوښتنو ته په پاکستان، ایران او خلیجې هېوادونو کې له طالبانو او د هغوی له ډېرو ملګرو سره د مرکو له لارې ځوابونه لټوي. دا په سیمه ایز او همدارنګه د غوره راپور ورکولو څخه ډیره ګټه پورته کوي

پيژندنه

نړيوالې رسنۍ په ۱۹۹۰ لسيزه کې د طالبانو د وروستي واکمنۍ په پرتله نن ورځ ازاد خبريالان په افغانستان کې ډير لاس رسى لري.

د نړۍ د نورو هيوادونو په څير، د طالبانو ډيرى مشران، يا لږ تر لږه د دوى کارکونکي په ټولنيزو رسنيو کې شتون لري. دوى په ټويټر، فيسبوک او حتى انسټاگرام کې حسابونه لري، لکه څنگه چې مخکې يادونه وشوه. همدارنگه، د افغان حکومت ډيرى پخوانيو چارواکو په افغانستان کې پاتې کيدل غوره کړي، هڅه کوي تشرېح کړي چې طالبان څه کوي، او دوى د ټولنيزو رسنيو له لارې خپل نظرونه شريکوي. دا څيرنه د دې ټولو محتواو له تحليل څخه گټه پورته کوي. په اصل کې، بيا، دا هم د دوى د ځان اټکل شوي عامه داستان له لارې د دوى د پوهيدو هڅه ده. دا د دوى فکر ته يوه کرکۍ وړاندې کوي او ځينې تمايلات د دې منظم تعقيب څخه څرگند دي.

طالبان بنيادي د خپلې بريا په غبر کې ورغلي وي، خو لا هم دوى ته اوږده لاره په مخ کې ده. د دوى اصلي ازموينه اوس پيل کيږي. لکه څنگه چې موږ د ليدونکو په توگه په ليوالتيا سره گورو، دوى هم بايد د دوى د وړتيا له ډيريډو پوښتنو سره مخ شي. ايا دا کسان چې په دين او وسلو کې روزل شوي، د دې وړتيا لري چې هغه بنسټونه وساتي چې دوى ته په ميراث پاتې دي؟ او، له دې څخه ډير، د لږې تجربې سره، ايا دوى کولى شي په بشپړه توگه نوي جوړ کړي؟ که دوى غواړي چې لږې لار شي، دوى به د روزنې څرخ ته اړتيا ولري، د ډاډ لپاره، او د پيل کولو فشار. مگر يوازې که دوى د مرستې تر لاسه کولو ته ليواله وي دوى به يې له بهر څخه تر لاسه کړي. د سيگنالونو په واسطه ځي چې دوى د ليکلو په وخت کې ايښودل شوي (د 2022 په وروستيو کې)، که څه هم، داسې بريښي چې دوى غواړي.

په نهايت کې، اصلي مقاله دلته ازموڼ شوې دا ده چې واک ته د طالبانو بېرته راستنيدل په يو ډول د دې ډلې د بيا راژوندي کيدو تضمين کوي - ځکه چې دوى د وخت له بدلونونو څخه خوندي ندي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

طالبانو نه دی کړی په ایډیالوژیکي لحاظ ډیر بدلون راغلی خو د ننني طالبان د تیر وخت څخه چې دوی په واک کې وو توپیر لري. دوی په تیرو دوو لسیزو کې د متحده ایالاتو او د هغه د متحدینو سره د مبارزې څخه مهم درسونه زده کړل. لکه څنگه چې د دوحې په خبرو اترو کې د دوی د چلند او فعالیت څخه څرگندیږي، طالبان د دې وړتیا لري چې جوړجاړی وکړي او حتی د دوی ځینې سخت سیاسي نظرونه بدل کړي. زما څیړنه موندلې چې دوی د افغانستان د حکومت کولو نوي واقعیت سره سمون لري او په ځینو برخو کې، داسې ښکاري چې دوی د دوی په اړه د عامو انگیرنو څخه ماتوي. طالبان ثابت شوي چې عملي دي، خو دوی د هر ډول تگلارې له تعدیل څخه ډډه کوي چې فکر کوي د دوی داخلي یووالي تهدیدوي یا د دوی سیاسي بنسټ کمزوری کوي. په هر صورت، په کابل کې د نسبتاً متعصبو طالبانو او د افغانستان په دوهم لوی ښار، کندهار کې د هغوی د خورا محافظه کاره سیالانو تر منځ د جگړې کړنې، چې د طالبانو معنوي او سیاسي مرکز دی، د پخوا په شان د پالیسۍ د فلج لامل شوی دی. که دغه وېش او رقابت نور هم پسي خراب شي، ښايي د طالبانو لپاره ډېر ویجاړ شي. د ښځو پر زده کړو او کار کولو ظالمانه محدودیتونه ښيي چې تنگ نظري عناصر لا هم پیاوړي دي – یوه ناوړه نښه.

طالبان، البته، د نړیوالو اړیکو نوی احساس لري او په دې توګه بهرنۍ پالیسي د معاصر غورځنګ لپاره د لومړیتوبونو څخه دی، هغه څه چې په 1990 کلونو کې نه لیدل کېږي. طالبان 3.0 هم د بهرني نفوذ لپاره حساس دي - په اصل کې ځکه چې د افغانستان نوي اقتصادي زیربنا نشي کولی په انزوا کې کار وکړي. دوی په سیمه ایزه او نړیواله کچه د بنکیلتیا اړتیا پیژني. دوی غواړي خپل بانکونه د نړیوال بانکي سیستم سره وصل کړي. دوی

پيژندنه

د لوړ سرعت انټرنېټ ته اړتيا لري، او دوی د دولتي سازمانونو ترمنځ ښه ارتباط ته اړتيا لري، او داسې نور. دا ټول به په احتمالي توګه په عصري کولو اغېزه ولري، که دوی يې خوښوي يا نه. که څه هم دوی به دا څنګه اداره کړي - او حتی نور هم، ايا دوی به ځوانانو ته اجازه ورکړي چې دا اداره کړي - بالاخره به د طالبانو راتلونکی تعريف کړي.

کتاب د ښکېلتيا لپاره قوي قضيه رامېنځته کوي، کوم چې په هېڅ معنی د تاييد سره مساوي ندي. په هرصورت، د طالبانو او نړيوالې ټولنې تر منځ د اړيکو مخ په زياتيدونکي بيړنۍ اړتيا بايد درک شي - که يوازې د عادي افغانانو د ژوند د ښه والي لپاره وي. خبرې اترې، لږ تر لږه، د هغو کسانو لپاره چې د کمزوري وضعيت له امله اغېزمن شوي، د نوي پيل، نوي ژوند ليک لپاره دروازه پرانيزي. موږ بايد اجازه ورنکړو چې له تيرو سره زموږ سختې اړيکې د سبا د نيکمرغۍ څنډه شي. زما د پروفيسور په توګه، مرحوم راجر فشر، په خپل کتاب کې په روښانه توګه دا بيان کړی: "ننګونه د شخړو له منځه وړل نه بلکې د هغې بدلول دي. دا د دې لپاره ده چې موږ د خپلو اختلافاتو سره د مقابلي طريقه بدله کړو.²⁷ اجازه راکړئ موږ خپل ذهنونه په کافي اندازه خلاصو ترڅو هغه وضعيت بدل کړو چې موږ ځان په يوه اميد، احتمال او امکان کې موندلی يو. حتی د ښکېلتيا څخه انکار کول په اتوماتيک ډول دا اړين اړخونه له منځه وړي. او دا به څومره لوی خيانت وي. له طالبانو سره ښکېلتيا به په ډيره بده توګه د دوی د انا د انفلاسيون لامل شي - او په غوره توګه به هغه ملت او خلکو ته ژوند بيرته راشي چې له اوږدې مودې راهيسې د سولې او سوکالۍ مستحق دي.

دا هم ډېره مهمه ده چې طالبان د يوه مذهبي-سياسي غورځنګ او هم د يوې وسله والې ډلې په توګه زده کړي ته دوام ورکړي. د کټګورۍ په شرايطو کې، دوی په مينځ کې راځي، که څه هم په سمه توګه نه وي. څلور کتابونه ما ته ډير څه راکړل

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د ډلې او د هغوی معاصر سياست او ستراتيژي ته بصيرت. لومړی د کار تر مالکاسين په افغانستان کې د امريکا جگړه: يو تاريخ دی، د لومړي لاس حسابونو او مرکو پراساس د پام وړ ونډې، په ځانگړې توگه د دوحې د خبرو اترو د پايلو په اړه. دوهم د کريک وېټلاک د افغانستان کاغذونه دي، چې د پاليسي غلطۍ په اړه ارزښتناکه شاليد وړاندې کوي چې واک ته د طالبانو په راستنيدو کې يې مرسته کړې. دريم هغه کتاب دی چې د افغانستان د نوي قاضي القضاات ملا حکيم له خوا ليکل شوی، چې کار يې د ستر مشر هېت الله په معرفي کولو سره نن د طالبانو فکر ته يوه کړکۍ ده.^{۲۸} څلورم او وروستی يې د افغان تاريخپوه عبدالحی مطمئن له خوا، چې عنوان يې دی، طالبان: له دننه څخه يو مهم تاريخ دی، چې د عصري طالبانو د تاريخ شننه وړاندې کوي، چې ډېرې تشي ډکوي. برسېره پردې، د افغانستان د تحليلگرانو شبکې او د متحده ايالاتو د سولې انستيتيوت (USIP) څخه د پام وړ بصيرت لرونکي راپورونه، په ځانگړې توگه د انډريو واټکينز او اسفنديار مير لخوا ليکل شوي، خورا گټور وو. په نهايت کې، په خراسان کې د اسلامي دولت (ISK) او پاکستاني طالبانو په اړه راپورونه د اميرا جدون او عبدالسيد لخوا د CTC سينټينيل لپاره، يوه غوره څيړنيزه خپرونه چې د پاول کروېکشانک لخوا په ډيره بڼه توگه ايډيټ شوې، خورا بڼه معلومات او بڼه تحليل وړاندې کړل. هغه کسان چې د کتاب لپاره مرکه شوي په اعترافونو کې مننه کيږي، مگر درې متخصصينو د نن ورځې د طالبانو د متحرکاتو په پوهيدو کې زما سره مرسته وکړه: محمد اسرار مدنی، د دارالعلوم حقانيه پخوانی استاد او د بين الافغاني خبرو اترو مدافع؛ سفير رابين رافيل، د متحده ايالاتو پخوانی ډيپلومات د غوره والي په توگه؛ او يو افغان طالب داخلي چې غواړي خپل نوم پټ وساتي.

پيژندنه

د يوې اعلاميې په توگه، زه بايد دا شريک کړم چې ما د 1980 او بيا د 1990 لسيزې په وروستيو کې د پاکستان له پښتنو سره ژوند کړی، زده کړې کړې او کار کړی دی. ما د ۲۰۰۱ کال په لومړيو کې د لوړو زده کړو لپاره متحده ايالاتو ته له تللو مخکې په ۱۹۹۷-۹۸ کې د KPK په دوو ولسواليو (چې بيا د شمال لويديځ سرحدي ولايت په نوم ياديږي) کې لنډه دنده ترسره کړې. د تفتيس پوهنتون د فليچر د حقوقو او ديپلوماسۍ په ښوونځي کې زما د دوکتورا لپاره، ما په 2004 کې زما لومړی لوی کتاب خپور کړ چې سرليک يې د افراطيت په لور د پاکستان حرکت: الله، اردو، او د تروريزم پر وړاندې د امريکا جگړه، د شوروي ضد "افغان جهاد" په اړه رڼا واچوله. په سيمه کې ټولنيز-سياسي تحركات بدل کړل چې د افراطيت د رجحاناتو لامل کېږي. په 2014 کې، د بيل پوهنتون پريس زما اکادميک څيړنه د طالبانو بيا راژوندي کول: د پاکستان - افغانستان په سرحدي تاوتریخوالي او افراطيت په تر سرليک لاندې خبره کړه، چېرې چې ما په سيمه کې د افراطيت په رجحاناتو تمرکز کولو خپلې ساحې تجربې، ارزونې او موندنې شريکې کړې. ما د افغانستان په گډون په جنوبي اسيا کې د امنيت، سياست او مذهب په اړه د واشنگټن ډي سي په ملي دفاعي پوهنتون او تر دې مخکې د کولمبيا په پوهنتون کې او د هارورډ کينيډي په ښوونځي کې له څه باندې يوې نيمې لسيزې راهيسې څيړنه او تدريس کړی دی. دا وروستی کار زما په پخوانيو څيړنو رامېنځته کوي او کيسه اوسني ته راوړي.

د کابل لاره

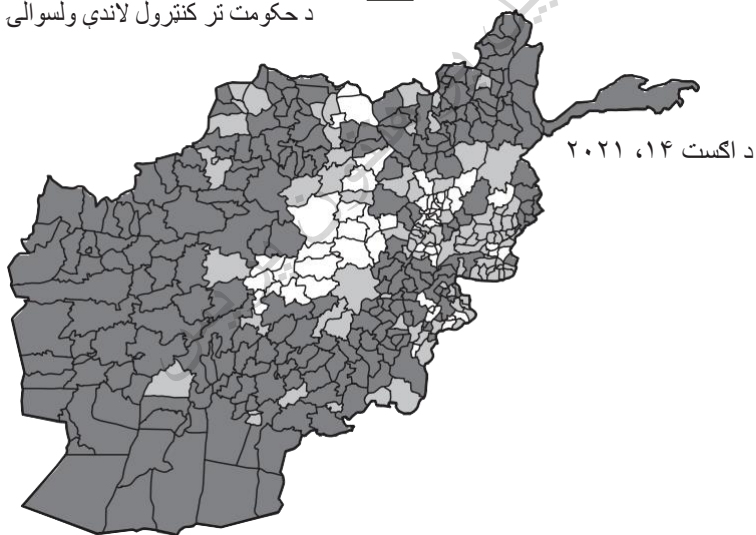
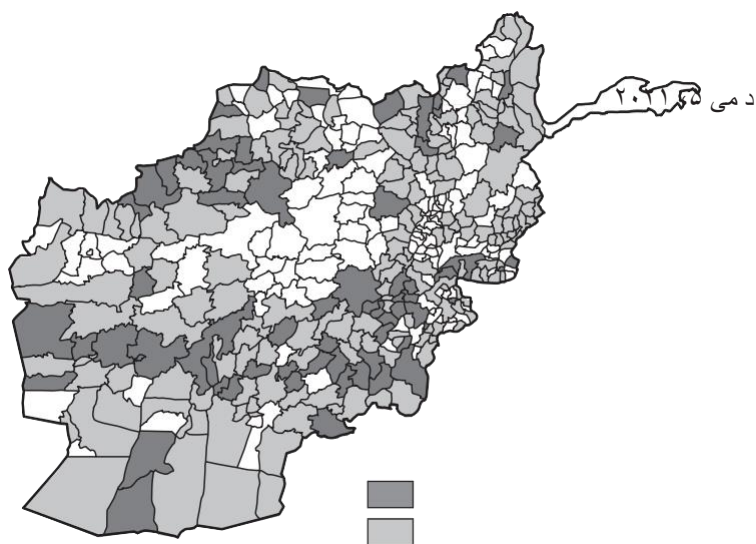
پټه معامله، نوي طالبان او د کارتونو کور

کابل ته د طالبانو راتگ د افغانستان د ولسمشر اشرف غني د تېښتې له خبر وروسته د اور په څېر په ټول افغانستان کې خپور شو. که څه هم يو څوک دا په گوته کوي، حقيقت دا دی چې د 2020 فبروري د متحده ايالاتو او طالبانو د سولي تړون طالبان په لويه کچه فعال او پياوړي کړل. دا فصل هغه شرايط څيړي چې د معاملي لامل کيږي او د خبرو اترو په جريان کې د لوبې متحرکات. دغه تړون ته په افغانستان او نورو ځايونو کې هم د طالبانو په گټه د يوه تړون په سترگه کتل کېدل. د طالبانو مشر ملا هبت الله اخوندزاده دغه تړون «د ټول مسلمان او مجاهد ملت يوه گډه بريا» بللې وه، چې دا يوه مبالغه ده.¹ تر اوسه طالبانو د کابل د نيولو نيت نه درلود. دا د بين الافغاني خبرو ناکامي هم وه چې د امريکا او طالبانو تر هوکړې وروسته د غني حکومت او طالبانو تر منځ خبرې اترې – چې واک ته د طالبانو د راتگ لپاره يې لاره هواره کړه. طالبان به ډېر ژر د افغانستان د برخليک د يوازيني حکم کوونکي په توگه راڅرگند شي.

س‌ر ک‌ا‌ب‌ل ت‌ه

يو عامل چې د بغاوت په وروستي پړاو کې يې له طالبانو سره تر بل هر څه زياته مرسته کړې وه له زندانونو څخه د خپلو شاوخوا ۵۰۰۰ جنگياليو خوشې کول وو چې په هغو کې د څو سوو خطرناکو قانون ماتونکو په گډون چې په وژنو، اختطافونو او نشه يي توکو کې لاس درلود. قاچاق او حتی تروريزم. په داسې حال کې چې غني د مقاومت هڅه وکړه، د ترمپ ادارې د طالبانو له خوا د هوکړې له مخې د بنديانو د خوشې کولو د غوښتنې د کلک ملاتړي په توگه کار وکړ. د طالبانو يوه جگپوړي مشر ملا عبدالغني برادر چې په دوحه کې يې د مذاکراتي تيم مشري هم کوله، د تيليفونې خبرو په ترڅ کې له ترمپ څخه د غوښتنې چې مداخله وکړي او د غني په اړه يې شکايت وکړ، چې دې کار ترمپ دې ته اړ کړ چې غني ته گواښ وکړي، «که داسې انگيرل کيږي چې د لوی انځور د کوچنيو مسلو لپاره قرباني کيږي نو موږ چمتو يو چې خپلې اړيکې بدلې کړو.² غني ومنله. هغه څه چې د طالبانو په گټه تمام شول هغه دا وو چې د تړون له مخې يې په خپل وخت شاوخوا ۱۰۰۰ افغان امنيتي پرسونل له زندانه خوشې کړي وو. د طالب بنديانو خلاصون يې له شکه د طالبانو مورال لوړ کړ او د هغو اضافي بشري منابعو له لارې يې مرسته وکړه چې په مهم وخت کې د دوی د مختلفو جگړو لپاره چمتو شوي وو. د بين الافغاني مذاکراتو په مېز کې دواړو خواوو د خپل توان په اندازه يو بل ته گوزارونه وکړل.³ زلمی خليلزاد او نور د هغه تيم وروستی امريکا غواړي وتل به د بين الافغاني مذاکراتو د بریا لپاره مشروط وي، خو ترمپ پر مهال ویش ټينگار وکړ. 4. بايډن دا لاره نوره هم په کلکه تعقيب کړه.

هغه کسان چې د طالبانو سره مخالف وو اوس په څرگنده توگه ډير ويريدلي دي، د طالبانو د بيا راژوندي کيدو څرنگوالی د دوی د سترگو په وړاندې ښکاره کيږي، او ډيري يې د طالبانو فشار ته تسليم شوي.

سرککابل ته

د اطاعت غوښتنه وکړه. د دوی او د دوی د کورنۍ د غړو ژوند په خطر کې و. په مخکې کې د طالبانو پوځي برياليتوبونه ګرځندي او ډېر ويجاړونکي وو، په نتيجه کې حتی په شمال کې چې هيڅکله د دوی مرکز نه و. د دې ټولو رواني اغيزې څرګندې او څرګندې وې. د طالبانو لپاره هڅونه او د دوی د مخالفينو لپاره خپګان.

د طالبانو د مشرتابه انتقال

په 2020 کې د ليرد پيل کولو په دې آزمويې وخت کې، افغانستان اساساً بې رهبره و. ولسمشر غني په داسې حال کې خپل اعتبار او کنټرول له لاسه ورکړ چې د طالبانو هيڅ مشر په 2013 کې د هغه له پراسرار مړينې راهيسې د طالبانو د تحريک بنسټ ايښودونکي ملا محمد عمر (1960 زيږدیز کال) په حقيقت کې د بوټانو د ډکولو توان نه درلود. د افغانستان امير المومنين (له هغه وروسته امير) د طالبانو د لومړي حکومت (۱۹۹۶-۲۰۰۱) پر مهال، ملا عمر د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په مياشت کې د امريکا له يرغل وروسته دغه غورځنگ د بغاوت په توګه را ژوندی کړ او طالبان په بشپړه توګه له کابل څخه وشرل شول. د 2001 په وروستيو کې او د لنډ وخت لپاره، داسې بريښي چې دوی به په بې رحمۍ سره د تاريخ کثافاتو ته وسپارل شي. په داسې سختو شرايطو کې ملا عمر د نړۍ د تر ټولو ځواکمن پوځي ايتلاف په مقابل کې د طالبانو د بيا راژوندي کولو لپاره الهام او الهام اخيستی و. د طالبانو لپاره، دا د ډيويد او ګوليات وضعيت و - او دوی بريالي ډيويد وو. د طالبانو لپاره د ملا عمر په شان د يوه نامتو شخصيت له لاسه ورکول ويجاړونکی و. هر عادي حرکت به په بشپړ ډول بې روحه شوی وي، او احتمال لري چې د داسې سختو ننگونو سره مخ کېدو وروسته په بشپړه توګه مړ شي. د طالبانو کيسه

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په دې معنی کې لیوالتیا کومه عادي کیسه نه ده. د طالبانو په رتبه او دوسیه کې د هغه افسانوي دریځ ته په پام سره، د 2013 کال د اپریل په 23 د کراچی په یوه روغتون کې د ملا عمر مړینه د طالبانو د مشرانو لخوا د 2015 کال تر جولای پورې - مخکې له دې چې افغان استخباراتو یې په ډاگه کړي، پټ ساتل شوی و.⁵ میلمانه‌مشر د خپل ژوند په اوږدو کې دوه نفوذ لرونکي مرستیالان درلودل - ملا عبدالغني برادر چې د طالبانو د تحریک له څلورو همکارانو څخه یو و او د دفاع پخوانی وزیر ملا عبیدالله اخند. وروستی په ۲۰۱۰ کال کې د پاکستان په یوه زندان کې د زړه د حملې له امله مړ شو چې په ۲۰۰۷ کال کې له اسامه بن لادن سره د نږدې اړیکو په شک ونيول شو او ملا برادر د امیر د څوکۍ لپاره د مخکېښ نوماند په توگه پاتې شو. یوازینی ستونزه دا وه چې ملا برادر (۱۹۶۸ زیږدیز کال) اوس له پاکستان سره مینه درلوده. د ملا عمر د لوړ رتبه مرستیال او د پام وړ پوځي قوماندان په توگه د هغه د اعتبار سربیره، هغه د ملا عمر کشر هم و. د ۲۰۰۱ کال په نوامبر کې د طالبانو له رانسکورېدو وروسته نوموړی په عمل کې د یاغیانو عملیاتي قوماندان و. که څه هم هغه دومره عملي و چې په دې پوه شو چې په هیواد کې د متحده ایالاتو قوي نظامي شتون ته په پام سره طالبان کولی شي په ښه توگه په ځمکه کې یو نظامي کړکېچ تر لاسه کړي او هغه د دې لامل شو چې د کابل له حکومت سره د پخلاينې ملاتړ شي. د دې لارې د تعقیب لپاره هغه د هغه وخت د افغان ولسمشر حامد کرزي له ورور ولي کرزي سره په پټه اړیکه درلوده. 6 دا هغه څه دي چې د پاکستان د امنیتي ځواکونو له خوا نیول شوی دی

2010. دا کوم عادي عملیات نه وو - لږ تر لږه نه.

په کراچی کې د ISI-CIA گډ عملیات د CIA په غوښتنه پلان شوي وو. د پاکستان استخبارات په پیل کې د هدف د هویت په اړه په تیاره کې وو. په زړه پورې خبره دا ده چې په دې کې دواړه استخباراتي ادارې په ګډه کار کوي

سرککابل ته

قضيه دا په دردناکه توگه څرگنده شوه کله چې آی ایس آی د سي آی ای چارواکو ته اجازه ورنه کړه چې له برادر څخه تحقیقات وکړي.⁷ د پاکستاني استخباراتو له نظره ملا برادر نه غوښتل چې په خپله خوښه کومه پرېکړه وکړي! په پای کې هغه یو "میلمه" و چې د پاکستان له میلمه پالنې او ملاتړ څخه برخمن و. هغه تر ۲۰۱۳ کال پورې په زندان کې پاتې شو او بیا د آی ایس آی «مېلمستون» ته ولېږدول شو. د هغه سزا؟ تر څو د راتلونکو کلونو لپاره د پاکستان د استخباراتو په دومره آرامه توقیف کې پاتې شي. د هغه نږدې پنځوس نږدې ملگري به ورته سپکاوی وکړي.^۸ برادر ډیر هوښیار او نفوذ لرونکی و چې د اوږدې مودې لپاره له عمل څخه لیرې و، مگر د هغه وزرونه په کلکه ټوټه شوي وو - د هغه د الوتنې وړتیا د راتلونکي وخت لپاره محدوده کړه.

په دې توگه، قسمت به په بل نوماند باندې موسکا وکړي - په نسبي توگه ځوان 47 کلن ملا منصور اختر، د طالبانو مشر، چې د 2013 راهیسې د دې غورځنگ د عملیاتي مشر په توگه د طالبانو د ورځني چارو اداره کوله. د هغه دنده تر هغه وخته د پام وړ نه وه، چې د طالبانو په لومړي حکومت کې (1996-2001) په مختلفو رولونو کې - د کندهار د هوايي ډگر د امنیت مدیر، د هوايي چلند او ترانسپورت د وزیر په توگه، او د نظامي تجهیزاتو ترلاسه کولو لپاره اروپا ته د سفیر په توگه دنده ترسره کوله.^۹ د ملگرو ملتونو د راپورونو له مخې د سوداگریزو گټو تر څنگ - په عمده توگه د مخدره توکو قاچاق - هغه د کندهار د "سایه" والي په توگه هم دنده ترسره کړې.¹⁰ د 2006 او 2012 ترمنځ دوبي (او لږترلږه یو بحرین ته) د هغه پرله پسې سفرونه په پاکستاني پاسپورت د ولی محمد تخلص په کارولو سره یو څه راز پاتې دی.¹¹

ملا منصور د لوړپوړو انتخاباتونو په منځ کې د مشرانو تر ټولو مشهور نه و. د کرشمې او کلچر نشتوالی

بېرته راستنيدنه د طالبانو

د اعتبار له مخې، هغه اساساً د ځواک وړې سړۍ و چې ډيرې يې د هغه د سوداگرۍ هوښيارتيا او په خليج کې د هغه شبکې لپاره پيژندل شوي و. د هغه په اړه په زړه پورې خبره، د متحده ايالاتو د استخباراتو د پخواني شنونکي په وينا، د هغه "د عطرو د پلورنې مشهور سفرونه دوبي ته و، چيرې چې هغه د روسيې فاحشه او شاهي محافظت کې په آرامۍ سره پاتې شو." 12

هغه البته د پاکستان استخباراتي ادارې ته نږدې و، د هغو کسانو لپاره چې د طالبانو په لور پورې تړاو کې د لورېدو لپاره يو اړين اعتبار و، په ځانگړې توگه د بغاوت په کلونو کې کله چې په پاکستان کې د دوی پټنځايونه د دوی لپاره د ژوند مهم کرښه وه. 13 د دې ترکيب ماتول سخت وو. ملا منصور په رسمي ډول د طالبانو د رهبرۍ شورا له خوا چې د ۲۰۱۵ کال د جولای په مياشت کې يې د پاکستان په کوټې ښار کې غونډه وکړه د طالبانو نوی امير (مشر) وټاکل شو. او دوتنه د هغه منلو ته چمتو وه. د طالبانو يو شمېر جگپوړي مشران د هغه په اړه جدي اندېښنې لري. په قطر کې د طالبانو د سياسي کميسون مشر سيد محمد طيب اغا وروسته له هغه استعفا وکړه چې د افغانستان پر ځای په پاکستان کې د دا ډول مهمې غونډې پر ترسره کيدو خپل سخت اعتراض ثبت کړ چې په دې ډله کې د سخت اختلاف څرگندونه کوي. 14 د طالبانو سياسي کميسيون د ۲۰۱۲ کال له جنورۍ راهيسې د قطر په دوحه کې فعاليت کاوه، چې له دې بې طرفه ځای څخه په استفادې يې د افغانستان په جگړه کې د ښکېلو خواوو او ټولو خواوو ترمنځ د هوښيارو تماسونو او خبرو اترو لپاره کار کاوه. د طالبانو د مشر په توگه د ملا منصور د مشروعت د ترلاسه کولو لپاره مياشتې وشوې، او د جگپوړو ديني عالمانو ډيرې مداخلې له طالبانو سره يوځای شوې. 15 د خپل گرفت د ټينگولو په هڅه کې د طالبانو په مختلفو ډلو کې چې اوس راڅرگند شوي، هغه په چټکۍ سره په ټول افغانستان کې پوځي عمليات پراخ کړل،

سرک‌کابل ته

پش‌مول د توتاپ او چلیدونکي چریکي تاکتیکونو باندې ټینگار او غیر پښتنو ته د استخدام مرکز پراخول.¹⁶ د افغانستان په شمال کې د طالبانو د سپین بیرغ په رپولو کې د هغه بریاد 2015 په سپتمبر کې د کنډز ښار د هغه د مشرتابه موقف پیاوړی کړ - دا د افغانستان د ټولو ولایتونو لومړنی مرکز و چې په 14 کلن بغاوت کې د طالبانو لاس ته ورغی.¹⁷ هغه دوه مرستیالان وگومارل، چې په راتلونکي کې به مهم رول ولوبوي: خورا محافظه کار عالم او پخوانی قاضي، ملا هبت الله اخندزاده او سراج الدین حقاني، د حقاني شبکې نفوذې پوځي قوماندان، چې د امریکا د متحده ایالاتو د مشر په توګه مشهوره ده. د گډو ځواکونو لوی درستیز، اډمیرل مایک مولن، "د پاکستان د استخباراتو د ریښتیني بازو په توګه."¹⁸ په سیاسي لحاظ، دا وود هغه لپاره سم‌ارت انتخابونه. هبت الله هم هغه څوک و چې په ۲۰۱۳ کال کې یې د یوه فتوا (دیني فرمان) په صادرولو سره د ملا عمر د مړینې د پټ ساتلو اجازه ورکړې وه. دې کار د ملا منصور لپاره دا ممکنه کړه چې په 2015 کې د هغه د اصلي مشرتوب تر منلو پورې د وژل شوي ملا عمر په استازیتوب مشري وکړي.¹⁹

په هرصورت، تقدیر د هغه لپاره بل څه درلودل. د ملا منصور د کار موده لنډمهاله ثابته شوه ځکه چې ایران ته د هغه دوستانه رسیدنه د وژونکو پایلو سره پراخه ثابته شوه. ملا منصور د ۲۰۱۶ کال د می په ۲۱ مه د پاکستان د بلوچستان ایالت له مرکز کوټې څخه ۱۴۰ کیلومتره لرې په نوشکي ولسوالۍ کې د امریکا د بي پیلوټه الوتکې په برید کې ووژل شو. د پاکستان رسمي غبرګون یو معیاري مطبوعاتي اعلامیه وه چې ویلي یې وو، "د ډرون برید د هغه د حاکمیت سرغړونه وه،" پداسې حال کې چې یوه چارواکي دا هم ویلي چې دا به د امریکا او پاکستان ترمنځ امنیتي او استخباراتي همکارۍ ته زیان ونه رسوي.²⁰

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د امريکا د بي پيلوټه الوتکو د بريدونو په اړه د پاکستان متضاد بيانونه تر هغه وخته معمول وو، خو دلته د اسلام اباد خاموشه غندنه بيا هم د حيرانتيا خبره وه ځکه چې دا په بلوچستان صوبه کې په ښه توگه پېښ شوي. په حقيقت کې، دا بريد د طالبانو د "کوټي شورا" مرکز ته نږدې شوی، د پاکستان په نيمه خود مختاره فدرالي اداره کې قبائلي سيمو (فاتا) کې د پښتنو په قبائلي سيمه کې د منظمو بي پيلوټه الوتکو د بريدونو برعکس، چيرې چې د تحريک طالبان پاکستان مشران (TTP) او القاعده اکثره په ښه شوي. شيان خراب وو، د يقين لپاره. پاکستان يو څه پټ کړي وو.

د امريکا د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو د وزير جان کيري په وروستيو څرگندونو کې ځينې بصيرت وړاندې شوي. په خبرپاڼه کې ويل شوي، "هغه [منصور] د سولي د خبرو اترو او د پخلاينې د بهير مستقيم مخالف و." ۲۱ د متحده ايالاتو لخوا تمويل شوي پخلاينې توضيحات په هغه وخت کې له طالبانو سره د سولي هڅې په پراخه کچه نه پېژندل کيدې، په داسې حال کې چې پاکستان په جلا توگه هڅه کوله چې د طالبانو او افغان حکومت ترمنځ د سولي خبرې پيل کړي. هغه څه چې کيري له ځانه سره ساتلي وو، هغه دا وو چې منصور له ايران څخه د راستنيدو پر مهال وويشتل شو، چيرې چې هغه له اوو اونيو څخه ډير وخت تير کړی و او خپله کورنۍ يې هلته مېشته کړې وه. پاکستاني استخباراتو په طبعي ډول د منصور په اړه شکمن و، او په دې باور وو چې دوی په هغه باندې خپل گرفت له لاسه ورکړی دی. بيا هم، دوی د هغه ليدلو لپاره غمجن وو چې هغه بلې نړۍ ته لاړ. په واقعيت کې، يو لوړ پوړی پاکستاني چارواکی چې هغه ښه پېژني او په منظمه توگه يې ورسره اړيکه نيولې وه، بيا هم خپه شوم کله چې ما د 2022 په سپټمبر کې د هغه سره په خبرو اترو کې موضوع مطرح کړه. هغه د هغه په اړه يو څو توضيحات ورکړل چې د دوی په څير په زړه پوري دي. بصيرت لرونکی نوموړي ويلې، چې د امريکا د استخباراتو د ارزونو پر خلاف، د ده په اند، منصور د کابل له حکومت سره د جوړجاړي لپاره غوره وگڼله او وروسته امريکا هم په دې اړه پښیمانه شو.

سر ککابل ته

هغه بهر. په ډير بصيرت سره، هغه وويل چې امريکا د پاکستان د استخباراتو سره د درون په نښه کولو توضيحات شريکوي. د بېلگې په توگه، لومړی اعتصاب د دې لپاره پلان شوی و چې منصور کوټي ته په لاره د چای او تشناب لپاره په يوه بازار کې ودرېد، خو په هغه ځای کې بريد به د هغه شاوخوا لسگونه کسان ووژل. په نهايت کې، هغه يو ساعت وروسته په نښه شو، کله چې هغه په خپل موټر کې يوازي د موټر چلونکي او د کورنۍ غړي سره و. د معلوماتو د شريکولو دغه کچه دا په ډاگه کوي چې پاکستان په دې عملياتو کې له امريکا سره همکاري کوله.

د دې خبرو په ترڅ کې مې له دغه چارواکي څخه وپوښتل چې ايا پاکستان ليواله دی چې ولې ملا منصور له کوټي څخه دوبي ته په منظم ډول سفر کوي؟ هغه ماته يادونه وکړه چې د منصور اړيکې له دوبي سره په ۱۹۹۰ لسيزه کې د طالبانو د لومړي حکومت پورې اړه لري کله چې هغه د هوايي چلند وزير په توگه دنده ترسره کوله. هغه به په منظمه توگه د سيمي څخه د شيخانو کوربه توب کاوه چې په افغانستان کې د مرغانو ښکار وگرځيد، او بالاخره يې د دوبي شاهي کورنۍ سره نږدې ملگرتيا جوړه کړه. دوبي ته د شخصي جيت سفرونو په بڼه او د ټولو حاضرينو عيش و آرام د يوه معزز شاهي ميلمه په توگه بيرته راستانه شول!

پورتنۍ کيسه په واشنگټن ډي سي کې د يوه لوړ پوه کس له تعقيبي کيسې سره په نښه توگه غږيري چې په هغه وخت کې يې د خپلې دندې د يوې برخې په توگه د طالبانو فعاليتونه له نږدې څارل. په دې باور وو چې منصور د سولې په بهير کې يو لوی خنډ و، او په دې وخت کې (۱۶-۲۰۱۵) د امريکايي پوځيانو پر وړاندې تاوتريخوالی خورا لوړ و، امريکا د طالبانو دغه منابع او بڼه شبکې مشر له نږدې څاري چې منظم سفرونه کوي. دوبي - او يو څه اضافه نه و. نو د امريکا د ملي امنيت سلاکارې سوزان رايس

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د تېز او سخت ذهن په توگه شهرت لري، د 2016 د مارچ په وروستيو کي د دوبي شيخ ته تليفون وکړ او د کوچني احسان غوښتنه يې وکړه. شيخ به تليفون ته ځواب نه ورکاوه، ظاهراً د گالف لوبه به يې دومره جدي کوله چې د هيڅ خنډ سره مخ نه شو. کله چې په پای کي هغه ځواب ورکړ، خبرې اترې خورا خوندور نه وې، لږ تر لږه ووايست. راييس له شيخ څخه د امريکا غوښتنه څرگنده کړه، چې منصور دې په دوبي کي ونيول شي او امريکايي چارواکو ته دې وسپارل شي، چې په هېواد کي يې انتظار باسي. شيخ مخکي له دې چې هغې ته وويل شي بېننه و غوښته چې له هغه سره ډيره مرسته نه شي کيدای، ځکه چې منصور لا دمخه په الوتکه کي ايران ته تللی و. کله چې راييس و غوښتل چې الوتکه ودروي، هغه ځواب ورکړ چې دا يوه شخصي الوتکه وه، او له همدې امله نه شي گرځيدلی. راييس په دوام سره وپوښتل چې ايا د متحده عربي اماراتو جنګي الوتکي استخدام کيدی شي، چې شيخ ځواب ورکړ چې کافي وخت شتون نلري، او دا به په ډيپلوماتيک ډول خورا ستونزمن وي. دا په کافي اندازه روښانه کوي چې د ملا منصور د خوندیتوب کچه څومره وه. شخصي شبکې کله ناکله کولی شي په اسانۍ سره له دولت څخه تر دولت پورې اړيکي تيرې کړي.

دا داخلي کيسې ښيي چې دا طالبان چې موږ اکثراً د يو ډول محافظه کار غار اوسيدونکي گڼو چې د جومات او مدرسي ترمينځ تيريري په حقيقت کي سياستوال، پاک او ساده دي. دوی هم خپل الکول او تاديه شوي سفرونه، ميرمنې او شخصي جټ الوتکي خوښوي. د دوی مذهبي لقبونه يوازې لقبونه دي، او دوی د غږ په پرتله لږ مقدس دي. دوی هغه څه کوي چې دوی يې اعلانوي چې د دوی دښمنان بايد ووژل شي. هلته هيڅ حيرانتيا نشته، که څه هم.

د طالبانو د راتلونکي امير ټاکنه تر ډېره بريده ثابته شوه مشرتابه شورا په پرتله مهم وروسته پوه شو. احتمال شته چې ټاکل شوی مشر به بالاخره په کندهار کي د محکمې له لاري د ملا عمر په نقش قدم کېږدي.

سرک کابل ته

په افغانستان کې د متحده ایالاتو او ناتو قوې حضور ته په پام سره، دا په هغه وخت کې تر ټولو غوره فرضیه وه. د لويديځو پلازمینو څخه په لسگونو ملیارد ډالر لاهم د افغاني بنسټونو د جوړولو په لور روان دي. او له دې سره سره بیا هم په افغانستان کې د امریکا د دولت جوړونې پروژه یوه ناورین ثابت شوه، چې د منلو جرأت یې په هیڅ صورت نه و. د امریکا پالیسي جوړونکو یا خو د افغانستان د بیارغونې لپاره د ځانګړي سرمقتش (سیکار) لخوا په منظم ډول چمتو شوي زیانمنونکي راپورونه نه لوستل، یا د دې جګړې د نه ختمیدونکي ماهیت په پام کې نیولو سره په تمرکز کولو کې ستونزه درلوده. هر څوک له افغانستانه سترې شوی و، داسې ښکارېده چې له طالبانو پرته هر څوک.

د یکشنبې په ورځ، د ۲۰۱۶ کال د مې په ۲۲، له وژنې یوه ورځ وروسته، د ملا منصور ملګري په چټکۍ سره کوټې ته نږدې راټول شول چې د هغه د ځای ناستي په لټه کې شي، خو بريالۍ نه شول. د نیمروز د طالبانو د وخت د پخواني والي ملا رسول په مشرۍ د طالبانو جلا شوي سیالي ډلې دغه بهیر له نږدې څارلی. 22 د بله پلوه د امریکا استخباراتو هم د سراج الدین حقاني د نوي امیر په توګه د ټاکل کیدو په اړه اندیښنه درلوده. 23 په داسې حال کې چې د طالبانو په تحریک کې د حقاني ډلې نفوذ مخ په زیاتیدو دی، د داسې اقدام تمه کول ډیر ژر وو. دا د حیرانتیا خبره نه ده چې د متحده ایالاتو استخباراتو ارزونه چې په افغانستان کې د جګړې په ډګر کې د طالبانو انګیزه او تحرک معلوموي، کم وو، چې په نرمله توګه وویاست.

د ملا هېب الله اخنډزاده راپورته کېدل د طالبانو نوی مشر

د ملا منصور له وژل کېدو څو ورځې وروسته نوی امیر وټاکل شو غوره شوی. دا رول به له ملا پرته بل چا ته نه وي

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

هېت الله اخنډزاده، يو 55 کلن ديني عالم دی د طالبانو د معنوي مرکز کندهار څخه دی. چا اټکل کاوه چې پنځه کاله وروسته به په افغانستان کې د طالبانو د نوي حکومت ستر قومندان وي؟ هغه د خپلو سخت دريځو فتواگانو لپاره پېژندل شوی، هغه مخکې د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال د افغانستان د سترې محکمې د مرستيال په توګه هم دنده ترسره کړې وه.²⁴ له دې وړاندې يې په ګڼو صوبايي او پوځي محکمو کې قضايي دندې ترسره کړې، چې له امله يې د دومره لوړ مقام لپاره وړتيا پيدا شوه. د يو داسې غورځنګ لپاره چې د دين اصلي پېژندونکي په توګه وياړي مګر د دوی په اعلان شوي عقیده کې د پوهانو کمښت - د سني - حنفي - ديوبندي فرقي سره تړاو لري - د هېيت الله د اسلامي قانون/شریعت او ديني شاليد پوهه يو ارزښتناکه وړتيا ده. البته، هغه طالبان چې رېره او مناسب رنگه پګړی اغوندي او لاسونه يې په ګلابي مرغیو بوخت ساتلي ترڅو د وفادارو خلکو برخه ولوبوي، يو درجن ډالر دي. هغه څوک چې واقعي د صحيفې څخه د فصل او آيت نقل کولو وړتيا لري (حتی که موږ د دوی متنازع تفسيرونه له پامه غورځوو) لږ دي. د طالبانو په حلقو کې، هېت الله د "شيخ الحديث" په نوم هم پېژندل کيږي، يو لقب د هغو کسانو لپاره ځانګړی شوی دی چې د اسلام د پيغمبر په وينا او کړنو پراخه پوهه لري. د افسوس وړ خبره دا ده چې د حديث هر هغه تفسير چې هغه يې اخيستی د نړۍ د اکثريت مسلمانانو له تفسير سره خورا توپير لري. سره له دې، د طالبانو په منځ کې د هغه وقار د هغه د غوښتل شوي وړتوبونو په شرايطو کې درک کيږي.

د دې شاليد سره، هېت الله په حقيقت کې د طالبانو په منځ کې يو لوی دی - د هغه کندهاري ريښې به يوازې په راتلونکو کلونو کې د دوی په منځ کې د هغه موقف ته وده ورکړي. د هغه قد د هغه د 23 کلن زوی عبدالر په مړينې نور هم پياوړی شو

سر ککابل ته

رحمان - چې د ۲۰۱۷ کال د جولای په میاشت کې یې په هلمند کې د افغان ځواکونو په یوه مرکز کې ځانمرګی برید ترسره کړ - هغه د خپلو ملګرو په منځ کې لا ډیر درناوی ترلاسه کړ. ۲۵

داسې ښکاري چې د طالبانو نوی لوړپوړی مشر په هره برخه کې د ملا عمر په څیر له ورته توکر څخه کټ شوی دی: په خپل مذهبي چلند کې سخت، په خپل چلند کې آرام، او د تبلیغاتو او مینه والو لپاره د ښکاره ناخوښۍ سره. هغه د یو سخت انضباطي په توګه شهرت لري، هغه ځانګړتیا چې د یو اصولي مشر په توګه د هغه حیثیت ته وده ورکوي. که چېرې د دې ډول شخصیت کلتور لپاره کوم شی ته اړتیا وي چې رېښه ونیسي، دا په حقیقت کې د یو مشر بې بنسټه احساس دی. په دې توګه، دا شخصیت یوازې د ملا د فزیکي بڼه له لارې پراخ شوی دی - هغه سخته بڼه او اوږده څر ریرې لري، داخلي سړی د هغه بهرنۍ بڼه سره سمون لري. هغه کسان چې ملا هېت الله په لومړي سر کې پېژني وایي چې هغه د عکس اخیستل نه خوښوي او حتی د ګرځنده تلیفون په کارولو هم نه پوهیږي. ۲۶ که نور څه نه وي، هغه کولی شي لږترلږه د برېښنایي څارنې په عمر کې یو څه شخصي امنیت وساتي، چېرې چې دا کار ناممکن ښکاري! دا دقیقاً دا توضیحات دي چې دا ارقام خورا په زړه پوري کوي - دوی تقریباً په خطرناک ډول په سټیریوټایپونو کې مناسب دي. د دوی د واقعیت لنډیزونه ځینې وختونه حیرانونکي وي.

داسې ښکاري چې ملا هېت الله د ۲۰۰۱ کال په نومبر کې له کابل څخه د طالبانو تر شړلو وروسته تر ډېره د پاکستان کوټې ته څېرمه اوسېده او د کوټې د شورا اصلي برخه پاتې شوه. ۲۷ د ۲۰۱۳-۱۶ کلونو په اوږدو کې د ملا منصور د مرستیال په توګه دنده ترسره کول هغه په افغانستان کې د یاغیتوب په اړه د مهمو تنظیمي او قوماندې پریکړو په اړه بشپړ معلومات درلودل. خو د هېت الله زړه د جګړې په ډګر کې نه دی - هغه د ستراتیژیک په توګه ډیر کار کوي کله چې دا وي

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

د طالبانو د کمپاين مشري کوي. د پردې تر شا مگر تل دومره ښکېل دی، هغه لارښوونه کوي کله چې فلم د هغه په وړاندې پلي کيږي. مخکې له دې چې د امير په توگه راڅرگند شي، هغه کلونه کلونه کويټي ته نږدې د يوې وړې مدرسې اداره کول، د طالبانو د مشرانو نوي کدرونه چمتو کول. دې مسلک هغه ته اجازه ورکړه چې تمرين وکړي او د يو الهيات پوه په توگه د خپل لومړني مهارت سره اړيکه ونيسي، هغه څه چې هغه يې خوښوي. هغه د خپل مذهبي نړۍ ليد کې خورا سخت دی مگر د خبرو اترو او بحث لپاره خلاص دی، حتی په هغه مسلو کې چې هغه قوي نظر لري.^{۲۸}

په افغانستان کې د اورپکۍ مستقيم کنټرول ساتل په داسې حال کې چې په پاکستان کې کويټي ته نږدې اوسېدل په زياتيدونکې توگه ستونزمن وو، په ځانگړې توگه د ياغيټوب په وروستي او مهم پړاو کې (نږدې 2016-21). هغه په دې توگه په افغانستان کې خپلو پوځي قوماندانانو ته د موثريت لپاره زياته خپلواکي ورکړه، سره له دې چې د دې خطر موجود و چې د هغه قوماندې په پايله کې ضعيف شي.^{۲۹} بيا هم، هغه په ځمکه کې د څه شې په اړه بشپړ خبر و او حتی د ټولو ستونزو سره سره به د افغانستان دننه سفر وکړي، د خپلو قوماندانانو سره مشوره وکړي او لارښوونه وکړي. د 2017 په وروستيو کې هغه د کوتي شورا له ځينو غړو سره هلمند ته سفر وکړ چې د طالبانو ستراتيژي بيا ارزونه وکړي ځکه چې دوی د متحده ايالاتو او افغان ځواکونو له سخت مقاومت سره مخ دي.^{۳۰} د هغه هوښيارتيا د ځمکې د واقعيتونو په اړه د هغه د ژور پوهاوي له لارې وښودله چې هغه يې د طالبانو د طرز العملونو بياکتنې ته لاره هواره کړه: دوی د شپې له خوا د افغان پوستو په نښه کول پيل کړل، د افغان امنيتي ځواکونو سره د مستقيمي جگړې څخه ډډه کول، په ځانگړې توگه د افغان حکومت په مرکزونو کې، او مهم. په ښارونو کې د ځانمرگو بريدونو او وژنو کمپاينونه زيات شوي.^{۳۱} د ځانمرگي بريد پدیده، يوه وژونکې وسله، تر دې دمه د خپل ژوند بڼه خپله کړې وه. په زړه پورې، دا

سرک‌کابل ته

هيڅکله هم د طالبانو د دوديزو وسايلو برخه نه وه ځکه چې په افغانستان کې لومړی ځانمرگی بريد يوازې په 2003 کې ترسره شو. ^{۳۲} له هغه ځايه دا د طالبانو په هڅونکي موادو کې شامل شو، چې له عربي سرچينو څخه يې خورا پور اخيستی و. ملا هبت الله د ۲۰۰۸ کال په لومړيو کې ملا عمر ته مشوره ورکړې وه چې دغه ډارونکي تاکتيک دې په پراخه کچه پلي کړي. ^{۳۳} يوه لسيزه وروسته هغه بايد هيڅوک قانع نه کړي، ځکه چې هغه هغه و چې پزې يې کولې. د تاکتيک دې بدلون يقينا د طالبانو په گټه کار وکړ او د مشر په توگه يې د هيبث الله شهرت زيات کړ. د هغه د مرستيالانو انتخاب د هغه په پريکړه کولو کې مهم رول لوبولی و. د دوی له لارې هغه ډاډ ترلاسه کړی و چې هغه به د کوم مهم شې څخه بهر نه وي. هغه سراج الدين حقاني، چې تر ټولو وژونکی او غالب پوځي قومندان و، د امير د دفتر د مرستيال په توگه ساتلی او د ملا عمر ۲۶ کلن زوی ملا يعقوب (۱۹۹۰) ته يې بلنه ورکړه چې د هغه دويم مرستيال شي. يعقوب د پاکستان په بندي بنار کراچي کې په اسلامي مدرسو کې زده کړې کړې وې او د طالبانو په ځوانو غړو کې هم مشهور و. د ملا عمر د زوی په توگه هغه ته خپله يوه ټاکنيزه حوزه برابره کړه. هبت الله او يعقوب بني اريکي درلودې، په ځانگړي توگه

په 2013 کې د عمر له مړينې وروسته.

په کراچي کې د ملا يعقوب وخت تېرېدل د هغه اعتبار ته ارزښت ور زيات کړ او د هغه پر تکيه يې اغېز وکړ. د کوټي دشورا غړو په 2009-10 کې له کوټي څخه کراچي ته کډه کول پيل کړي وو چې په نښه نه شي او ملا عمر پخپله د پاکستان د استخباراتو لخوا په 2011 کې د زړه له حملې وروسته کراچي ته کډه شو. ^{۳۴} هغه هلته په روغتون کې بستر شو، يعقوب د ناروغۍ په اوږدو کې د هغه وفادار ساتونکي په توگه کار کاوه. په حقيقت کې دا يعقوب وو چې د ملا عمر د غير طبيعي مړينې اواز يې رد کړي وې او په دې توگه يې د ملا عمر د مړينې خبرونه رد کړي وو.

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

د طالبانو په حلقو کې شهرت په دې وروستيو کې، يعقوب د طالبانو د سرپرست مشر په توگه د کار کولو چانس تر لاسه کړ کله چې هيبث الله د 2020 په مۍ کې په کوويډ - 19 اخته شو. ۳۵

په يو بل مهم پرمختگ کې، ملا هبت الله زياته کړم په 2018 کې د هغه تيم ته دريم مرستيال - دا ممکن بل څوک نه وي مگر ملا برادر چې د 2018 په اکتوبر کې د متحده ايالاتو د فشار له زياتيدو وروسته د پاکستان له زندان څخه خوشې شو. د قطر په دوحه کې د طالبانو د سياسي کميسيون په مشرۍ د امريکا او طالبانو مستقيمي خبرې په چټکۍ سره پيل شوې او د طالبانو په مرکچي تيم کې د برادر شامليدل دغه بهير ته ډير اعتبار ورکړ. امريکا په ۲۰۱۲ کال کې له قطر څخه د طالبانو د سياسي دفتر لپاره د ځای د برابرولو غوښتنه کړې وه او له هغه وخته تر اوسه دوه درجن طالب مشران له خپلو کورنيو سره دوحې ته تللي دي. ۳۶ دا د تصور وړ نه وه چې دا کار د ملا عمر له اجازې پرته شوی وي. په حقيقت کې دا د هغه پخوانی شخصي سکرتر طيب اغا و، چې په دوحه کې د سياسي دفتر مشري په غاړه درلوده. نه يوازې دا چې ملا عمر په بشپړ ډول په تخت کې و، بلکې هغه په دوحه کې د طالبانو ډلې ته هم دنده وسپارله چې مستقيم راپور ورکړي. ۳۷ هغه يوازې يو شرط درلود: له افغانستان څخه د خپلو ځواکونو د ايستلو لپاره د امريکا څرگند تعهد. دا مسله طالبانو ته دومره بنسټيزه وه چې د هغه ټولو جانشينانو په وفادارۍ سره د خبرو اترو دغه اساسي شرط تعقيب کړ.

د يادولو وړ ده چې د طالبانو په دننه کې د دوحې دفتر ته د ډيرو کسانو له خوا د شک په سترگه کتل کيدل. د ملا عمر او ملا منصور پخوانی سلاکار عبدالحی مطمین په خپل کتاب کې وايي چې طيب اغا د ملا عمر په مشروطه موافقه کې لاسوهنه کړې وه او خپل او د ملا عبدالسلام ضعيف ملگري يې په دوحه کې له هغه سره د يوځای کېدو لپاره غوره کړي وو. هغه هم ادعا وکړه

سر ککابل ته

د قطر نوبت اساسا د آلمان او متحده ایالاتو د استخباراتو لخوا تمويل شوی و. ۳۸ دا ډول انگیرني د طالبانو د ساحوي قوماندانانو او د طالبانو د دوحې په دفتر کې د کلونو لپاره د بنکیلو کسانو ترمنځ بې باوري رامنځته کړه.

په دوحه کې د امریکا او طالبانو پټې خبرې اترې (۲۰۱۸-)

(۲۱)

په کابل کې له ډېرو دروغو او گډوډيو وروسته جوړ شو او اسلام آباد، د متحده ایالاتو او طالبانو مستقیم مذاکرات په پای کې د ډونالد ټرمپ د ولسمشرۍ پرمهال (2017-21) پیل شول. د طالبانو پرانیستی لیک چې د ۲۰۱۸ کال د فبرورۍ په ۱۴ د امریکا ولس ته په خطاب کې له امریکا سره د سولې مستقیمو خبرو اترو ته چمتووالی ښودلی و (په دې شرط چې په کابل کې اوسنی رژیم خارج شوی وي) یوه بلنه وه چې له پامه غورځول یې گران کار دی. ۳۹ په احتیاط سره جوړ شوی 2,800 کلمې لیک چې د متحده ایالاتو او ناټو ځواکونو د لوړ تلفاتو او د هیروینو د تولید د ډیریدو په اړه د متحده ایالاتو او ملګرو ملتونو احصایې په ګوته کوي هم یو څرګند خبرداری و:

که چیرې د زور کارولو پالیسي نور سل کاله دوام وکړي، پایله به یې همداسې وي. . . لکه څنګه چې تاسو د ټرمپ د نوې ستراتیژۍ له پیل راهیسې په تیرو شپږو میاشتو کې لیدلې دي. ۴۰

لیک د یو څو متضاد حقایقو یو پیاوړی ترکیب و، د طنز او ځینې مستقیمې خبرې. دې امریکا ته د دې په اړه پیغې وهلې چې څنګه یې په لسګونو ملیارد ډالري منابع په کابل کې د «غلو او قاتلانو» په لاس ضایع کيږي، چې یو غربي چارواکی یې دې ته وهڅاوه چې په کلکه یې وویل:

بېرته راستنيدنه د طالبانو

"زه د دې ويلو څخه کرکه لرم، مگر دوی [طالبانو] په هغه ځای کې دېزې بېل کړې چې یوازې د حقیقت په ویلو سره درد کوي." ^{۴۱} د لیک وخت سم و، ځکه چې د یو څه ابتدایي گډوډۍ وروسته، ترمپ اوس په واشنگتن ډي سي کې د واک ټولو مرکزونو ته دا روښانه کړه چې هغه واقعیا له طالبانو سره د خبرو اترو په برخه کې جدي دی. هغه باوري و چې نور هیڅ کار نه کوي. هغه دومره لرې نه و!

واشنگتن په حقیقت کې ځان په یو څه گډوډۍ کې موندلی و تر 2018 پورې. رسنۍ او همدارنګه د فکر کولو ټولنې اوس په مکرر ډول پوښتنه کوله: ایا د امریکا پلان کار کوي؟ لور پورو چارواکو، شنونکو او عادي مالیه ورکونکو په ورته ډول بحث کاوه چې ایا د متحده ایالاتو پالیسي چې د افغانستان د بیارغونې او طالبانو ته د ماتې ورکولو لپاره جوړه شوې وه، اغیزمنه او ګټوره وه. هغه حقیقت چې بیا هیڅوک هم منلو ته تیار نه ښکاريږي دا وو چې امریکا له شلو کلونو راهیسې په دې ستونزه کې پیسې لګوي په داسې حال کې چې په کابل کې ډیری سیاستوال او چارواکي د دې پیسو د اداره کولو دنده په غاړه لري په فساد کې ډوب وو. بیا د دې حقیقت څخه انکار وشو چې د ناټو او امریکا شتون د طالبانو د هڅولو یو قوي عامل و. د تاریخ د هر لوستونکي لپاره، دا پته نه وه چې افغانستان یوازینی هغه وخت متحد و کله چې دوی بهرنيان ایستل. که دا د پښتونولي (پښتني عزت) او قبیلوي اخلاقو او یا مذهبي ایډیالوژۍ ته راښکته شوه، هر څه په یو ژور غرور کې ریښې درلودې چې د عزت او خپلواکۍ په ژور احساس پورې تړلي وې. که دا د لوري یا نیمګړتیا په معنی وي - لکه څنګه چې دا غیر منطقي ښکاري - د دې په نوم هرڅه قرباني کیدی شي. هیڅ شی اړین نه و. حقیقت دا دی چې دا د غیرت استحصالې احساس دی، انتخابي او هم د ځان خدمت کول، او طالبان د دې ریښتیني انعکاس دي.

سرک‌کابل ته

د کريډيټ ورکولو لپاره چيرې چې ورته اړتيا وي، حتی که يوازې د هغه د "امريکا لومړۍ" پاليسۍ يا اقتصادي انديښنو پراساس وي، ترمپ د افغانستان ننګونې ته زړه نه ښه کوي. هغه نه په ايډيالوژيک ډول د بوش په څير د تروريزم سره د مبارزې په اړه متمرکز و او نه د اوباما په څير متمرکز و. هغه په پوځ باندې د سخت فشار راوستلو څخه ډډه وکړه. هغه مخ په وړاندې او روښانه و، مستقيم يې دوی ته وويل چې د دوی ستراتيژي کار نه کوي او يو څه ته اړتيا ده چې په جدي توګه بدلون ومومي. د طالبانو په اړه د متحده ايالاتو د استخباراتو په ارزونو کې د هغه د باور کچه له پيل څخه خورا ټيټه وه او سي آي اي په ځانګړي ډول د هغه په تاثير کولو کې پاتې راغلی. ترمپ په ساده ډول چمتو نه و چې په وړاندې ډول په افغانستان کې د نه ختميدونکي ژمنې لاسليک کړي.

ولسمشر ترمپ په پيل کې (2017-18) په افغانستان کې يو تيريدونکی دريځ غوره کړی و چې د متحده ايالاتو نظامي قوماندانانو ته يې اجازه ورکړه چې د طالبانو په وړاندې بريد وکړي.^{۴۲} د پاکستان يوه سخته پاليسي په موازي ډول جوړه شوې وه، په دې هڅه کې چې پاکستان دې ته اړ کړي چې د طالبانو ملاتړ بند کړي. افغان هوايي ځواک ډير څه تر لاسه کړل جنګي چورلکې، مهمات، او د طالبانو په نښه کولو د هوايي بريدونو شمېر (حقيقي يا معلوم) هم څو چنده زيات شو، خو په دې منځ کې د ملکي تلفاتو شمېر هم لوړ شو.^{۴۳} طالبانو ګرمي احساس کړه خو د هغوی د ملاتړ مرکز پاتې شونتيا د غني حکومت ضعيفه حکومتدارۍ د طالبانو ملاتړ ته لږ هڅونه وکړه چې اړخونه بدل کړي. په داسې حال کې چې د ملا هبت الله تر مشرۍ لاندې طالبانو په چټکۍ سره تطابق وکړ او پريکړه يې وکړه چې په ښارونو او ښارونو کې د دولتي چارواکو په هدفې وژنو او ځانمرګو بريدونو باندې ډير تمرکز وکړي تر څو رسمي اجازات ګډوډ کړي او په کابل کې د ويره يوه نوې څپه رامنځ ته کړي.^{۴۴} پاليسي په جوړولو کې بريالۍ شوه په کابل او سپينه ماڼۍ کې نوره مايوسي. داسې نه بريښي چې د طالبانو په وړاندې واقعي کار وکړي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

اشرف غني، د افغانستان هغه وخت ولسمشر، غوښتل چې په دې ټولو کې د یو لیدونکي څخه زیات وي او په هوښیاری سره د 2018 کال د جون د میاشتې په نیمایي کې د کوچني اختر، د اسلامي رخصتیو په ترڅ کې طالبانو ته د اوربند وړاندیز کولو په اړه فکر کوي. پر افغان امنیتي ځواکونو بریدونه، په منظمه توګه پر دولتي چارواکو چاپه وهل او په کابل او شاوخوا سیمو کې ځانمرګو بریدونو، حکومت بې باوره کړی و. د ټولو په حیرانتیا سره، ملا هبت الله په ځواب کې خپلو پیاوړه عسکرو ته لارښوونه وکړه چې د رخصتیو په جریان کې (په عمومي توګه درې ورځې) د کابل له ځواکونو سره له هر ډول جګړې څخه ډډه وکړي. له هغه وروسته چې څه وشول بې ساري وو: عام خلک، پولیس چارواکي او طالبان ټول په خوښۍ سره یو ځای شول، لمونځ یې وکړ، ډوډۍ یې خوړله او په ګډه یې جشنونه کول، پرته له کومې ویرې او ویره. رسنۍ په څرګنده توګه په دې اړه بې رحمه شوې، د طالبانو انځورونه د ورځپاڼو په سرلیکونو او تلويزیوني خبرونو کې خپریدل. د جګړې کرښې په هوا کې ورکې شوې، داسې بریښي، او ناڅاپه د یوې آرامې راتلونکې لپاره هیله وه. سوله له هرڅه وروسته ممکنه وه.

د طالبانو سره د بنکیلتیا لپاره د خلکو په خپله خوښه راغونډیدل، او په آسانی سره چې طالبانو د خپلو مخالفینو په ګډون له ټولو او بیلا بیلو سره اړیکه ونیوله، ښه نښه وه. دې کار د غني حکومت تر فشار لاندې راوست ځکه چې له طالبانو څخه د خپلو بنسټیزو غوښتنو په اړه جوړجاړي ته چمتو نه و. کابل له طالبانو غوښتل چې نوی سیاسي او اساسي قانون په خپل ځای ومني او په هغه کې دننه عمل وکړي، په داسې حال کې چې امریکایان په افغانستان کې مېشت وو، طالبان د سولې خبرو ته چمتو نه وو. د اوربند له درېیمې ورځې وروسته د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد بس

سرکابل ته

د اوربند د غځولو په اړه د غني اعلان له پامه غورځول شوی او په کلکه يې اعلان کړی چې "زموږ جنگيالي به اوس په ټول هيواد کې د بهرنيو اشغالګرو او د هغوی د داخلي ګوداګيانو پر ضد خپل عمليات بيا پيلوي،" د دوی نيتونه خورا روښانه دي.^{۴۵} د طالبانو لپاره اوربند دوه موخې تر لاسه کړې: په ټول هېواد کې د عامه ښېګڼې رامنځته کول او له ستراتيژيک پلوه په عامه توګه د امريکا پر وړاندې د دې لپاره چې طالبان يو همغږي ځواک وي او مشران يې په واک کې وي. واشنگتن په عميق ډول غوږ نيولی و ځکه چې ټرمپ په بې صبرۍ سره د جوړجاړي لپاره د يوې لارې په لټه کې و - يو داسې تړون چې هغه به په کال کې په افغانستان کې د 27 مليارډ ډالرو نظامي لګښتونه سپموي.^{۴۶} هغه حتی د سپينې ما House ی کارمندانو ته چيغې وهلې، "زما معامله چيرې ده؟"^{۴۷}

ټرمپ د سولې خبرو لپاره د استازي په ټاکلو کې نور وخت ضايع نه کړ. د ۲۰۱۸ کال په سپتمبر کې، هغه زلمی خليلزاد، چې په افغاني ريښو کې يو مشهور امريکايی دی، د افغانستان د پخلاينې لپاره د امريکا د ځانګړي استازي په توګه په خپل نوي رول کې د سولې تړون تعقيبولو لپاره وټاکه. د واشنگتن په پاليسي حلقو کې د زل په نوم پيژندل شوی، هغه په اکاډيميا او د ډيپلوماسۍ نړۍ کې مخينه درلوده او مخکې يې د بن د تړون د مذاکره کوونکي په توګه دنده ترسره کړې وه، هغه ترتيب چې د سپتمبر د 11 له بريدونو وروسته "نوی" افغانستان رامينځته کړی. هغه له هغه وخت راهيسې د افغانستان په اړه د متحده ايالاتو د پاليسۍ په جوړولو کې ژوره ونډه درلوده، او حتی په جدي توګه يې فکر کاوه چې په افغانستان کې د لوړ رتبه مقام لپاره ځان کانديد کړي. د هغه ارمان څرګند وو. هغه د يو نه ستړي کيدونکي او ځواکمن شخص په توګه پيژندل شوی، هغه پرته له شکه دندې ته چمتو و. زل ته د نهو مياشتو په لنډه موده کې د طالبانو سره د سولې د تړون د پرې کولو لپاره ښکاره واک او ازاد لاس ورکړل شو. په افغانستان کې له دولت جوړونې سره د امريکا رومانس و

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

یو خراب پای ته رسیدل. د هغو کسانو لپاره چې د دې میوو څخه خوند اخلي، دا د ناڅاپي او ناڅاپي پای په څیر ښکاري، مگر حقیقت دا دی چې د دې خوب تعقیب لپاره دوه لسیزې او لس‌گونه ملیار د ډالر مصرف شوي. دا وخت و چې پریږده. که په سمه توګه ترسره شي، د پانګې اچونې اغیز به بالاخره یو څه ښکاره شي. بیا هم، دا د هغو کسانو لپاره د شکنجې لاره وه چې د طالبانو په وړاندې یې جګړه کړې او یا یې د افغانستان د بیارغونې په هڅو کې په هر ډول مرسته کړې. د لومړنیو شکونو او خنډونو سره سره، زل خوشحاله و چې د ټولو اړخونو ملاتړ یې ترلاسه کړ - ډیپلوماتان، جنرالان، جاسوسان او همدارنګه سیاستوال. له هغه سره د امریکا د بهرنیو چارو وزارت، پنتاګون او سپینې ماڼۍ لوړ پوړو چارواکو د امریکا په خبرو اترو کې مرسته کړې وه. که څه هم لږ شمیر په بشپړ ډول په عکس کې وو چې هغه څومره چمتو و - او ځواکمن شوی - لاړ شي. زلال د دوحې، کابل، اسلام اباد او واشنگټن ترمنځ تګ راتګ پیل کړ، داسې ښکارېده، چې هڅه یې دا وه، چې ټولو ته دا احساس ورکړي، چې دوی د سولې په هڅو کې برخه لري. په کابل کې د واکمن رژیم پرته، هرڅوک سمدلاسه په لیکه کې رابنګته شول. دوحه، چې د امریکا او طالبانو مستقیمې خبرې پکې روانې وې، اوس د پام وړ مرکز و. او د طالبانو مذاکره کوونکی ټیم هم ډیر ژر د بار بار الوتنې پوښتونه (اکثره د قطر ایرویز سره) ترلاسه کول پیل کړل، مګر د Zal په پرتله ډیر ورو، ځکه چې د دوی لاره ډیره لنډه وه: د دوحې - اسلام اباد بیرته ستنیدونکو الوتنو کې.^{۴۸} دا د طالبانو د خبرو لپاره تر ټولو خوندي لاره وه. د طالبانو د شورا او ملا هیبت الله څخه د لارښوونو او لارښوونو د ترلاسه کولو لپاره. امریکایي ټیم په دې کار راضي و ځکه چې د طالبانو د لوړ پوړو مشرانو پرته

ښکېلتیا، ټول تمرین ته هیڅ اشاره نه وه.

سره له دې، د امریکایانو لپاره، د طالبانو دننه د پلو ټپلو په اړه ډیری

انګیرنې او اندیښنې شتون لري

سرک کابل ته

او يو احتمالي ثبوت ته ټوټه کول چې کولی شي د جوړېدو هر ډول امکانات پېچلي کړي.^{۴۹} تر ټولو مهمه او حساسه پوښتنه دا وه چې ايا په افغانستان کې ټول ساحوي قوماندانان د کويټې او دوحې مېشتو مشرانو ته وفادار وو. د راپورونو له مخې په کوټه کې د طالبانو مشرانو د افغانستان په خاوره کې له څو قوماندانانو سره د سولې د هوکړې په اړه د دوی د غبرگون په اړه مشوره وکړه او په حيرانتيا سره يې وموندله چې يوازې نيمایي به دا ډول پايلې ومنې.⁵⁰ پاتې نيم يې غوښتل چې جگړې ته دوام ورکړي. نو تر ټولو مهمه پوښتنه دا نه وه چې آيا د امريکا او طالبانو ترمنځ د سولې تړون ممکن دی، بلکې دا چې ايا طالب مشران کولی شي دا ډول تړون په خپلو صفونو ويلوي. په دوحه کې هم خبرې اترې اسانه نه وې. طالبان په دې قانع شول چې گټې دوی او زل لږ ليوالټيا لري چې دوی بل ډول فکر وکړي. هغه په ښکاره له افغانستانه د امريکا وتل بايد د تسليمۍ په سترگه ونه گوري او د دې لپاره يې د شرايطو يو لست درلود. هغه د دې لپاره څومره سخت چمتو و، هيڅوک نه پوهيدل. له بلې خوا د طالبانو ډله د هر چا په پرته ښه چمتو او منظمه وه. د طالبانو د مرکچي ټيم پروفایل خورا ښوونکي دي، د خبرو اترو لپاره د طالبانو ستراتيژي او همدارنگه د افغانستان د راتلونکي لپاره د هغه پلانونو ته کتنه کوي. دا تقريباً شل کسيزه ډله، چې ټول يې په حيرانتيا سره، له تجربه لرونکو قوماندانانو څخه ډک وو چې د شوروي او په افغانستان کې د امريکا په مشرۍ د ايتلاف پر وړاندې د جگړې د ډگر تجربه لري.^{۵۱} په لومړي پړاو کې په دوحه کې د طالبانو د سياسي دفتر لوړ پوړی غړی شير محمد عباس ستانکزى د طالبانو د مذاکراتي ټيم د اجرايوي مدير او د مشر په توگه د دندې ترسره کولو لپاره غوره شو.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

مذاکره کوونکی په سیاسي علومو کې د ماسټرۍ او په انګلیسي ژبه روانی سره، هغه د جګړې په ډګر کې د ډیپلوماسۍ په برخه کې د خپلو مهارتونو لپاره ډیر پیژندل شوی و. د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال (1996-2001)، هغه د بهرنیو چارو وزارت د مرستیال په توګه دنده ترسره کوله او ډیری وخت یې د بهرنیو لیدونکو سره د اړیکو دنده درلوده. ۵۲ په زړه پورې خبره دا ده چې هغه په ۱۹۸۰ لسیزه کې په دهرادون کې د هند له پوځي اکاډمۍ (IMA) څخه فارغ شوی و. ۵۳ که څه هم دا وروستنی وړتیا د هغه لپاره کافي وه چې هغه د پاکستان د استخباراتو په سترګو کې شکمن کړي ځکه چې دوی هیڅکله هم په هغه بشپړ باور نه درلود که څه هم هغه کله ناکله له دوی سره نږدې کار کاوه. د متحده ایالاتو لپاره، هغه په کافي اندازه خپلواک ښکاره شو او دا د خبرو اترو په توګه د هغه اعتبار سره مرسته وکړه.

د 2018 په وروستیو کې د دواړو خواوو تر منځ ډیری لومړنۍ ناستې د ځمکنیو قواعدو په اړه بحث کولو کې مصرف شوې. طالبانو په بشپړه توګه د افغانستان د راتلونکي نظام په اړه د هر ډول شرطونو له منلو څخه انکار وکړ او ټینګار یې وکړ چې دا د افغانانو لپاره دی (یعنې پخپله) پریکړه وکړي او دا یې هم په کلکه څرګنده کړه چې دا به "اسلامي امارت" وي، هر څه چې معنی لري. د امریکا اړخ ډیر ژر پوه شو چې په دې ډول خبرو کې د پېښمانه کېدو هیڅ معنی نشته او دوی به دا روښانه کړي چې د امریکا لپاره له افغانستان څخه د تروریستي ګواښونو رامنځ ته کېدل تر ټولو مهمه اندېښنه ده. خبرې اتري له هغه وخت څخه ډیرې معنی لري. ۵۴

د 2019 په پیل کې خبرې اتري نورې هم ګرمې شوې. د متحده ایالاتو ټیم لومړی د انعطاف وړ ښودلو لپاره و، په حقیقت کې بنسټیز انعطاف پذیری. په پیل کې، د امریکا موخې دا وې: د طالبانو له خوا د القاعدې پریښودل، د دښمنۍ ختمول او په افغانستان کې سیاسي جوړجاړی، او د امریکا د استخباراتي شتمنیو او ږدمهاله شتون او په دنده کې د تروریسم ضد ظرفیت.

سر ککابل ته

افغانستان. ۵۵ د طالبانو لپاره د امریکا بشپړ وتل وواصلي هدف او دوی د خپل حکومت د مایل د پلي کولو هر ډول اراده درلوده کله چې دا پېښ شي. دوی د هدف وروستی برخه زړه ته نږدې ساتلې او هیڅکله یې روښانه نه کړه. بیا هم ټول هغه کسان چې هیڅکله یې د داسې سناریو تمه نه درلوده د طالبانو په اړه د دوی په پوهه کې کمی وو.

طالبانو له افغانستانه د امریکایي ځواکونو پر ژر او بشپړ وتلو ټینګار کړی دی. زل په پیل کې یوازې د طالبانو د ژمنې په بدل کې له افغانستان څخه د ځواکونو په تدریجي وتلو موافقه وکړه چې هیڅ نړیوالې ترهګرې ډلې ته به اجازه ورنکړي چې له افغانستان څخه د متحده ایالاتو او د هغه د متحدینو

په وړاندې بریدونه پیل کړي. ۵۶ پر پاکستان هم فشار راوړل شوی چې پر طالبانو له خپل ټول نفوذ څخه په استفادې دې په چټکۍ سره حرکت وکړي. پاکستان خپل وخت واخیست ځکه چې د دوی لپاره د طالبانو تر واک لاندې افغانستان معنی له افغانستان څخه د هند ایستل - د دوی اوږده مطلوب هدف او بنسټیز انگیزه د طالبانو ملاتړ کول دي. د دوی پالیسي ښه کار کوي، نو دوی به ولې په بیرته کې وي؟ زل د پاکستان سره د نژدې کیدو لپاره ډیر کار وکړ او د وخت په تیریدو سره په پاکستان کې د دواړو نظامي او ملکي مشرانو سره ښه اړیکه جوړه کړه. یوه جګپوړي پاکستاني ډیپلوماټ چې د دوحې خبرې اترې یې له نږدې څارلې، له ما سره یې شریکه کړه چې په داسې حال کې چې د امریکا ټیم په حقیقت کې پاکستان د ترلو دروازو تر شا د خبرو پر مهال د مهمو ټکو په اړه پټ ساتلې و، پاکستان په جلا توګه د طالبانو په منځ کې د خپلو سرچینو څخه منظم او بشپړ معلومات ترلاسه کول. - په خبرو اترو کې پټی کول. ۵۷ دې له پاکستان سره په ښه ستراتیژۍ کې مرسته وکړه. د ۲۰۱۹ په جنوري کې، یو څه پېښ شوي چې غیر متوقع و: د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزیر مایکل پومپيو

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

زل ته د حیرانتیا وړ گام "له طالبانو سره د امریکایي ځواکونو د وتلو په اړه خبرې اترې صفر ته رسولو"، د "کابل په مشرۍ" هر ډول خبرې اترې وځنډول، او همدارنگه په افغانستان کې د استخباراتي او د تروریزم ضد ځواکونو د اوږدمهاله شتون پریښودل.^{۵۸} دا ترمپ و چې دا کورس یې له شک پرته امر کړی و. دا خورا لویه وه ځکه چې دا به نه یوازې د طالبانو لومړنۍ غوښتنې پوره کړي بلکه د هر ډول شرایطو د پلي کولو لپاره به د متحده ایالاتو نفوذ هم کم کړي. دا هم یو خنډونکی اعتراف و چې په افغانستان کې د امریکا پروژه پای ته ورسېده. بنیایي، زل باید په تدریجي ډول طالبانو ته دا وړاندیز وکړي. هغه ته د خپل حق ورکولو لپاره، زل له کابل سره د سولې او اوربند غوښتنه وکړه، خو عباس ستانکزي د پخوا په څېر دا خبره په کلکه رد کړه. د طالبانو په کمپ کې هغه مهال خوښي رامنځ ته شوه کله چې ستانکزي دا خبر شریک کړ چې امریکا په بشپړه توګه وتلو ته چمتو ده. طالبانو د امریکا انګېزه ښه ولوستله او په څو ورځو کې یې امریکا ته هغه څه وړاندې کړل چې دوی یې په لټه کې وو: "د بهرنۍ تروریزم د پرېښودلو وړاندیز او د تطبیق لپاره هر هغه میکانیزم پلي کول چې امریکا یې غواړي."^{۵۹} دا کومه وړه ژمنه نه وه بلکې دا د واضح انګیرنې پر بنسټ وه چې طالبان به په ښار کې نوی مشر وي. هغه کسان چې په کابل کې واک لري ډېر ژر به بې واکه شي او د امریکا لپاره دا خبره نوره مهمه نه وه. په پای کې د کابل د چارو په سر کې د واشنګټن د صبر کاسه ختمه شوه. د تړون لاسلیک ته لا څه وخت پاتې و چې کابل په دوحه کې په خبرو کې د ګډون بلنه په تمه وه. خو طالبان نه غواړي له کابل سره مستقیمې خبرې وکړي تر څو له امریکا سره تفاهم ته ونه رسیږي. دا د طالبانو مخکینی شرط و او امریکا د ۲۰۱۸ کال په جولای کې ورسره موافقه کړې وه.^{۶۰} په دې بهیر کې طالبانو لاس درلود

سر ک‌کابل ته

له امریکا سره د یوازیني مذاکره کوونکي ملگري په توگه د پیژندگلوی څخه ډیر سیاسي گټه تر لاسه کړه. دوی ورته مشروعیت ته سخته اړتیا درلوده او د دوی د بڼه بخت لپاره دا دوی ته د سپینو زرو په تخته کې ورکړل شو. په داسې حال کې چې طالبانو په لنډمهاله توگه په کابل کې له حکومت سره چې دوی تل د واک د شریکولو د خبرو لپاره ناروا بللې، موافقه کړې وه، خو په هوښیارۍ سره یې په داسې حال کې وځنډوله چې د کابل نفوذ د پام وړ کم شوی و.

2019 کال د شیانو په توگه د خبرو اترو لپاره خورا مهم ود کابل د هوساینې لپاره په چټکۍ سره حرکت کاوه، مگر اوس امریکا او طالبان دواړه د تونل په پای کې رڼا لیدلې شي. د طالبانو مذاکره کوونکي ډلې اوس د ملا برادر په مشرۍ د نرمو خبرو له لارې اضافه گټه درلوده، چې له اوږدې مودې راهیسې په دې باور وو چې د خبرو اترو یوازینی لار د خبرو اترو له لارې ده. د هغه منطقي او پخلاینې چلند، په داسې حال کې چې د طالبانو اصلي غوښتنو ته غاړه کیښوده، د خبرو اترو په میز کې د خبرو کچه لوړه کړه. د متحده ایالاتو ټیم اوس ډیر ډاډه شوی چې د طالبانو هغه ټیم چې دوی ورسره خبرې کوي په ریښتیا د طالبانو په لیکو کې د نفوذې عناصرو استازی و. دا د طالبانو د یووالي په اړه د اندیښنو په پام کې نیولو سره مهم و. برادر د طالبانو په رتبه او دوسیه کې دواړو ته د درناوي وړ و او د هغه چا په سترگه ورته کتل کیده چې له پاکستان څخه کافي خپلواک وو.

د طالبانو مذاکره کوونکي ټیم د خپل قد او اعتبار د لوړولو لپاره له څو پراخو پړاوونو څخه تېر شو. تر ټولو په زړه پورې د گوانتانامو د پنځو پخوانیو بندیانو اضافه کول وو چې په ۲۰۱۴ کال کې د سارجنټ په بدل کې تبادله شول. یو برگډال د امریکا د پوځ غړی دی چې د طالبانو لخوا د جگړې د بندیانو په توگه ساتل شوی و. په دغو کسانو کې د پوځ پخوانی جگپوړی قوماندان ملا فضل مظلوم هم شامل دی چې په ډله ییزو وژنو تورن دی. پخوانی

بېرته راستنېدنه د طالبانو

د بلخ امنیه قوماندان نورالله نوري؛ پخوانی والي او د کورنیو چارو وزیر ملا خیرالله خیرخواه د مخدره موادو په قاچاق او له القاعدې سره په تړاو؛ عبدالحق وثیق، د طالبانو د استخباراتو پخوانی مرستیال؛ او محمد نبي عمري، چې له القاعدې سره په اړیکو او وروسته د حامد کرزي له حکومت سره د طالبانو د جاسوسۍ په تور نیول شوی و.^{۶۱} ځینې تورونه مبالغه شوي دي؛ حسابونه خو حقیقت دا دی چې دغو کسانو په گوانتانامو کې له 12-14 کلونو راهیسې په خورا سختو شرایطو کې ژوند کاوه او په طبیعي ډول د دې په اړه ترخه وو. یو بل مهم اضافه د کونټر د شورا رییس امیر خان متقي و، چې د عامو طالبانو لپاره یې د اعتبار یو بل پرت اضافه کړ چې د خبرو اترو خبرونه یې له نږدې تعقیبول.

اوس دوی ټول د امریکایي جنرالانو، دیپلوماتانو او استخباراتي کارکوونکو سره مخامخ ناست وو. که کله هم د شاهدۍ لپاره کومه ناسته وه، دا د 2019 کال د مارچ په نیمایي کې په دوحه کې ناسته وه. په میز کې ناست طالبان هغه څه نه وو چې ډیری یې تمه درلوده - ځینې یې د گوانتانامو پخواني بنديان دي چې پورته معرفي شوي، ځینې پخواني زندانيان. د پاکستان په زندانونو کې بنديان او د هغوی په منځ کې هغه کسان هم وو چې په خپل فکر کې اعتدال او انعطاف منونکي وو - او له امریکا سره یې د خبرو د مېز فرصت ترلاسه کړی و. نه یوازې دا، مگر ځینې یې د پام وړ اړیکه درلوده - د نظرونو په اړه بحث کولو ته چمتو دي. د مېز تر څنګ په افغانستان کې د امریکایي او ناټو ځواکونو قومندان جنرال آسټن ایس میلر ناست و، چې د خبرو پر مهال یې طالبانو ته وویل چې د جنگیالیو په توګه دوی ته درناوی لري او نور یې ټول حیران کړل او ویې ویل: «موږ کولای شو. جنگ ته دوام ورکړئ، یو بل ووژنئ، یا په ګډه، موږ کولی شو داعش ووژنو.»^{۶۲} دا د ډیرو کتونکو لپاره خورا سخت بدلون و

سر کابل ته

سمد لاسه جذب او تشریح کول، مگر بیا هم د سولې تړون لپاره د امید نښه. د برادر او زلال د یو بل سره توکي کول هم په کوټه کې د فضا په ارامولو کې مرسته وکړه. ۶۳ د ۲۰۱۹ کال په نیمایي کې، چې دواړو خواوو د خبرو اترو اوه پړاوونه تېر کړل، لوی اختلافات لا دمخه هوار شوي وو، خو ناڅاپه داسې برېښېده چې طالبانو په ځینو مهمو ټکو کې شاتګ پیل کړی دی. د بېلګې په توګه، د القاعدې په اړه د طالبانو داستان بدل شو؛ ډیر دفاعي کيږي او حتی هڅه کوي دا رد کړي چې ترهګري سازمان د سپټمبر د ۱۱ بریدونو مسولیت درلود. کله چې امریکایي ټیم سخت شاته وغورځاوه، دوی بیا په کلکه ژمنه وکړه چې القاعدې ته به اجازه ورنکړي چې د امریکا او د هغې د متحدینو پر ضد د تروریستي عملیاتو لپاره د افغانستان له خاورې ناوړه ګټه پورته کړي، خو اوس یې له غني سره د جوړجاړي په لاره کې شاته تګ پیل کړی دی. کابل.

ما د خبرو اترو د یوې برخې په جریان کې د غونډې په تالار کې د حاضر شخص سره د خبرو کولو فرصت درلود. هغه وویل چې هغه په لومړي ځل خونې ته لاړ، پرته له دې چې ښه پوه شي چې طالبان څوک دي - د دوی په اړه داسې انګیرل چې دوی د تیري کونکي جنګیالیو په توګه نشي کولی یو جمله یوځای کړي. هغه د دوی د ډسپلین په لیدلو سره په بشپړ ډول حیران شو: دوی هیڅ یو له یو بل سره مخالفت یا مداخله نه کوله، دوی روښانه او لنډ وو، د یو بل نظرونو ته درناوی درلود او خپل دلیلونه یې په روښانه توګه بیان کړل. ۶۴

په کابل کې، غني په دوحه کې د خبرو اترو د کچې او حتی د پراختیا په اړه بشپړ انځور کې نه و. هغه په زیاتیدونکې توګه له واقعیت سره له تماس څخه بهر شو، ځان یې د باوري کسانو د بې کفایتۍ سره محاصره کړ. هغه د هیواد په متحدولو او د ورته فکر لرونکو سیاسي لوبغاړو سره په ګډه کار کولو کې په بشپړ ډول پاتې راغلی ځکه چې هغه د واک شریکولو څخه کرکه لري.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د نظامي او پوليسو د مشرانو لپاره د هغه ضعیف انتخاب یوه بله جدي ستونزه وه، او که څه هم هغه په 2017-18 کې د اصالحاتو انستیتیوت غوره کړ، د 5,000 څخه ډیر عمر لرونکي او نا اهل لور پورو پوځي افسرانو تدریجي تقاعد پلان جوړ کړ، د سقوط د ژغورلو لپاره ډیر ناوخته و. امنیتي بنسټونه^{۶۵} نیپالیزم او وړتیا ته په بشپړه توګه بې احترامی افغان تباہ کړ امنیتي زیربناوې. ^{۶۶} سربېره پر دې، غني په اصولو کې د امریکا او طالبانو د مستقیمو خبرو اترو په اړه د ظال له تګلارې سره موافق نه و. د ۲۰۱۸ کال د فبرورۍ په لومړیو کې، غني طالبانو ته د غیر مشروط مستقیمو خبرو وړاندیز کړی و، حتی د یوه سیاسي ګوند په توګه یې په رسمیت پېژندلو موافقه هم کړې وه، خو طالبانو په کلکه رد کړه، ځکه دوی د کابل حکومت غیر قانوني او هېواد د اشغال لاندې ګڼي. ^{۶۷} زل اوس په کابل کې د غني او په پراخه کچه حکومت ته تسلیم شو. هغه څه چې خبرې اترې او په نهایت کې جوړجاړی خورا په زړه پوری کړ هغه ډول ډول عناصر وو چې دا پروسه یې پرمخ وړله: ډراماتیک شخصیت نښتې، د پالیسی بدلونونه، سختي معاملي او د ذهن حیرانونکي ناستې، لکه د زل او برادر ترمینځ، دا ټول وو. د دې لوی معما لازمي توتې. په پیل کې، دا یوازې د جګړې پای ته رسولو لپاره خبرې اترې نه وې، بلکې د خلکو د انا د پوره کولو لپاره یوه نا امید هڅه وه - که څه هم، دا د نورو ټولو څخه ډیر وو. جګړه لکه څنګه چې پیل شوې وه پای ته ورسیده - د یوې داسې مبارزې په توګه چې د سمو متحدینو د موندلو هڅې، د ځواک په کارولو کې ډیر ښکیلتیا، او د افغان جګړې د طریقې په اړه ناپوهي وه. د هوټل خوني او ډله ایزې خبرې چې د موافقتنامې له وزن څخه ډکې وې د هغه څه د شالید په توګه کار کاوه چې د معقول جوړجاړی په لټه کې د ریښتیني هڅې په توګه و.

خو که تاریخ موږ ته څه را زده کړي، هغه دا دي چې دا د سیاست ماهیت دی - د واک لپاره هر اړخیزه سیالي.

سرکابل ته

بي شميره وختونه، د تاريخ په کتابونو کې په زړه پوري مثالونه شتون لري چېرې چې شخصي اړيکې او د دوی ټول متضاد متحرکات د نړيوال سياست د نفوذ کولو ځواک لري. دا کيسه چې څنگه د امريکا تر ټولو اوږده جگړه پای ته ورسیده هيڅ استثنا نه ده.

دا له هيچا پټه نه ده چې زلمی خليلزاد او اشرف غني له يو بل سره ښه نه وو. په هرصورت، دا معامله لومړی ځل نه و چې دوی يوځای کار کاوه. - يا جلا، بلکه. په حقيقت کې، دوی د دغو خبرو اترو لپاره د بيا ليدلو دمخه د پنځوسو کلونو لپاره يو بل سره پيژني. د خپلې دندې د توضيحاتو له مخې، زل د ولسمشر غني په پټه کې ساتل کيده، مگر د هغه معلوماتو کچه چې واقعي يې رسوله د وخت په تيريدو سره د پام وړ کميدل. دا په دې وخت کې و چې غني خپله وژونکې تېروتنه وکړه، په ساده ډول دا ناشونې ده چې امريکا به په نږدې راتلونکي کې له افغانستان څخه په بشپړه توگه ووځي. تر څو چې امريکا په افغانستان کې شتون درلود، د غني په باور، تر هغه پورې اړوند پاتې شو. زل، له بلې خوا، اجازه راکړې چې په خپل بلبل کې پاتې شي پداسې حال کې چې د نورو ټولو سره ليدنه کوي ترڅو ډاډ تر لاسه کړي چې امريکا ژر تر ژره بهر شوه.

غني او زل په لومړي ځل د ۱۹۶۵ کال په شاوخوا کې په امريکا کې د محصلينو د تبادلې په پروگرام کې سره وليدل، وروسته بيا د بيروت په امريکايي پوهنتون کې، چې د منځني ختيځ يو له غوره پوهنتونونو څخه دی، سره وکتل. ۶۸ د ۱۹۷۰ لسيزې په وروستيو کې په افغانستان کې د کرکېچ له رامنځته کېدو سره، دوی دواړه په پای کې متحده ايالاتو ته کډوال شول. د دوی لارې بدلې شوې، مگر يوازې په لنډه توگه: زل د خپل دوکتورا لپاره د شيکاگو پوهنتون ته لاړ کله چې غني د کولمبيا پوهنتون ته د خپل (کلتوري انټروپولوژي مطالعې) لپاره لاړ. وروسته بيا، زل د کولمبيا پوهنتون ته هم لاره وموندله

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

معاون پروفیسور دواړه احساس درلود، لکه څنگه چې کلونه تیریدل، چې د دوی د تصادفي غونډو بڼه به هېڅ وخت ژر پای ته ونه رسیږي - او که څه هم دوی سم وو، یقیناً نه یې اټکل کولی شو چې دا به څومره ناورین وي. سره له دې چې په سکالرشپ کې په شالید او ګټو کې د دوی څرګند ورته والی شتون لري، دواړه نشي کولی ډیر توپیر ولري. غني د سوسیالیست پلوه و، په داسې حال کې چې زل سرمایه دار و، غني متعصب و او زل یې بهر و، غني یو څه سخت او زل انعطاف منونکی و او د یوې سختې ننګونې سره د مخامخ کېدو پر مهال د منځنۍ لارې موندلو ته چمتو و. د نیویارک ټایمز مجیب مشعل په یوه کیسه کې چې د دې زرو اړیکو په اړه په زړه پورې توضیح کوي وایي چې تل "د دوی د کار کولو په څرنگوالي کې بنسټیز ټکر شتون درلود." ۶۹ داسې بریښي چې متحرک په لسيزو کې دوام لري، لکه څنگه چې مور اوس پوهیږو چې دوی دواړو د خپل هیواد سره مخ شوي بحران ته په ډراماتيک ډول مختلف چلندونه درلودل. غني غوښتل له طالبانو سره د خبرو مشري وکړي، په داسې حال کې چې زل د امریکا او طالبانو تر منځ مستقیم تفاهم تعقیبوي. البته، دواړه په ځان باور درلود چې د ګټونکي چلند لري.

زل، د هغه په وړاندې عادلانه، په ریښتیا سره د طالبانو سره د خبرو اترو مفکوره اداره کړې وه - هغه احتمال لري چې د دې رول لپاره غوره انتخاب وي. په داسې حال کې چې ځینې ځایونه پر هغه د طالبانو د غوښتنو د منلو بېرته اچوي، خو داسې نه ښکاري چې طالبان به له کوم بل امریکایي سره په خبرو کې دومره تللي وي. په هر صورت، هغه د هغه دښمن په څیر نه ښکاري چې دوی ورته عادت شوي وو - هغه د دوی په څیر ښکاري.

په داسې حال کې چې د امریکا او طالبانو ډلې لا هم په خبرو او بحثونو بوختې وې، د کابل-طالبانو د خبرو اترو د پیل لپاره چمتووالی نیول شوی و، چې بیا په ناروې کې د «بین الافغاني کنفرانس» په نوم یادېږي. د دې لپاره وخت راغلی و

سر ککابل ته

هغه څه چې د ټولي بنکيلتيا يوه مهمه او ستونزمنه برخه گڼل کيده. له امريکا سره د رسمي معاملې په اړه د دوی سترگې په کلکه ولاړې وې، په دې پوهيدل چې دا هغه څه دي چې تر ټولو مهم دي، طالبانو په دوحه کې د افغان مدني ټولنې له استازو سره په غير رسمي او يو څه نيم زړه خبرې پيل کړې. وروسته له غني حکومت سره د نورو رسمي خبرو لپاره. د ديپلوماسۍ يا د خبرو اترو د مهارتونو له زده کړې پرته، د طالبانو گامونه په هوښيارۍ سره پلان شوي وو.

د ۲۰۱۹ کال د جولای په مياشت کې د طالبانو د مرکچيانو او له څلوېښتو څخه د زياتو افغانانو د يوې خصوصي ډلې تر منځ په داسې يوه غير رسمي خبرو کې، چې د بنځو په گډون د بيلابيلو سکتورونو استازيتوب کوي، د ځينو بې سارې صحنو شاهدان وو. ۷۰ يو څو افغان چارواکو هم درلودهم په دې خبرو کې گډون وکړ. د لاريون په جريان کې، يوې بنځينه گډونوال د غزني په يوه ښوونځي کې د تروريستي بريد په اړه معلومات تر لاسه کړل چې په ترڅ کې يې د هغې دوه ځوان یتيم وروڼه (۷ او ۸ کلن) ټپيان شول، چې په دې وروستيو کې له خپلې انا سره سيمې ته تللي وو چې له تاوتریخوالي څخه ليرې وي. د خپل پلار ژوند يې اخيستی و. هغې د طالبانو لخوا په ښه شوي ښوونځي ته د دوی سره مرسته کړې وه. هغه په طبيعي ډول ويجاړ شوې وه او له ډلې سره يې د غم خبر شريکولو پر مهال اوښکې بهېدې، په خوله يې له طالبانو وپوښتل: "ولې مو وژنئ؟" هغې په بشپړ حيرانتيا سره وليدل چې د هغې ډيری طالب مذاکره کونکي هم خپه وو. دوی هم ماشومان درلودل! د دې خبرو په پای کې د طالبانو مرکچيانو موافقه وکړه چې په گډه عامه اعلاميه کې به د ملکي تلفاتو صفر ته د راتيتولو لپاره روښانه ژمنې شاملې کړي. د باور جوړونې دا گامونه د دواړو خواوو لپاره گټور وو او زل نور هم په دې باوري شول چې طالبان به بالاخره له طالبانو سره بامعنی مذاکراتو ته داخل شي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په کابل کې حکومت. دا په هغه وخت کې د معقول تمې په څیر بریښي. د ۲۰۱۹ کال تر سپتمبر پورې، د تړون مسوده چمتو شوې وه او شیان دومره مثبت ښکارېدل چې ولسمشر ټرمپ امر وکړ چې په کمپ ډیویډ کې دې له طالبانو سره د تړون د لاسلیکولو او د رسنیو د ټولو ګډون کوونکو مینه والو ته د چمتووالي امر وکړ.^{۷۱} ټاکل شوې وه چې غني هم په دې غونډه کې ګډون وکړي. نه طالبان او نه غني خوشاله شول، بلکې دا د امریکا د کانګرس غړي وو چې ګډوډي یې رامنځ ته کړه او د دې مفکورې د له منځه وړلو لامل شو. دا تفاهم واقعي پرمختللي مرحلې ته رسیدلی و مګر د لاسلیک کولو او اعلانولو وخت لا نه و رسیدلی. د موافقې د مسودې ځینې جزئیات افشا شوي چې دا په ګوته کوي چې د متحده ایالاتو وئېل به په یو نیم کال کې - د مارچ یا اپریل ۲۰۲۱ پورې بشپړ شي. دواړه خواوې لاهم د وړاندیز شوي تړون د ځینو عناصرو په عامه کولو کې ناخوښه دي.

د امریکا لپاره، د طالبانو توضیحات د خونديتوب تضمین کوي د امریکایي ځواکونو وئېل یوه حساسه موضوع وه. نور، طالبان په دې باور دي چې د دوی د ګډ دښمن - خراسان کې اسلامي دولت (ISK) سره په مبارزه کې د متحده ایالاتو او طالبانو همکارۍ موافقه شوې ده، چې د عراق او سوريې د اسلامي دولت (داعش) پورې تړلې ده چې له ۲۰۱۵ راهیسې په افغانستان کې راپورته شوې. کیدای شي د دوی د عامه انځور لپاره وپېجاړونکي وي. دا ډول ژمنې او اعلانونه باید محرم پاتې شي، که په کاغذ کې وي یا نه. حتی د پټو اړخونو له افشا کولو پرته، هغه خبرونه چې په رسنیو کې خپاره شول په متحده ایالاتو کې د یو څه سیاسي غبرګون لامل شو. تر ټولو قوي بیان شاید د سناتور لینډسي ګراهام او جنرال (متقاعد) جیک کین څخه راغلی وي، چې دواړو د واشنګټن پوسټ په یوه نظر پوښتنه کې استدلال وکړ چې امریکا باید خپل امنیت طالبانو ته ونه سپاري، په داسې حال کې چې خبرداری یې ورکړ: "که موږ پریردو.

سرک‌کابل ته

افغانستان له مایوسی او ستړیا څخه د وتلو لاره هواره کړه د بل 11/9 لپاره. ۷۲
 د ټولو پیچلتیاو سره دخیل او خنډونه رامینځته شوي، شیان یو څه ورو
 شول. یو اصلي پیچلی فکتور دا و چې څنگه طالبان په ورته وخت کې د سولې
 خبرې کوي او خلک وژني په افغانستان کې دا یا د یوې کوریوگراف شوې
 ستراتیژۍ یوه برخه وه چې د جگړې په ډگر کې د ځواک په بنودلو سره د
 میز پر سر د گټې اخیستنې کچه لوړه کړي، یا دا په ډاگه کوي چې د طالبانو
 مذاکره کوونکي په بشپړه توګه د هغو ساحوي قوماندانو په کنټرول کې نه
 وو چې په ځمکه یې پزې کولې. پداسې حال کې چې دا شک د امریکایي ټیم
 په ذهن کې پاتې دی، طالبانو یوازې په سیمه ایز او دوحه کې د خبرو اترو
 په میز کې ډیر ځای ترلاسه کړ. حقیقت چې ډیری وخت په لویځ تحلیلونو
 کې له پامه غورځول شوی، دا دی چې د طالبانو ساحوي قوماندانو تر یوې
 اندازې پورې د پوځي عملیاتو د زیاتیدونکي شمیر په اړه غبرګون بنودلی و،
 په شمول د افغان او امریکایي ځواکونو لخوا ترسره شوي هوايي بریدونه چې
 د طالبانو مرکزونه په نښه کوي. د شپې جنجالي عملیات د CIA لخوا تمويل
 شوي افغان ډلو لخوا رهبري شوي چې د افغان او متحده ایالاتو اردو دواړو
 څخه په خپلواکه توګه عملیات کوي ممکن د طالبانو فعالیتونو ته د ګډوډولو
 په پرتله د خلکو د قهر لامل شي. ۷۳

د کریکچ یو نوی او پیچلی اړخ پدې معنی دی - په داسې حال کې چې
 ځان د ISK د وژونکو ځانمرګو بریدونو له لارې څرګند شو. په ځینو مواردو
 کې دا ستونزمنه وه چې معلومه شي چې په ځینو مواردو کې د تاوتریخوالي
 تر شا څوک وو، او تر کومه پورې. عامو افغانانو د مړو شمېر له لاسه
 ورکړی و او په دې نه پوهېدل چې څوک څه کوي، په اصل کې د دوست او
 دښمن تر منځ د توپیر وړتیا له لاسه ورکوي. هغه درد چې دوی یې احساس
 کاوه ژور و او نه ختمیدونکی بریښي. دا ټول ژور رواني اغیزه هم درلوده،
 ډاډه اوسئ چې په راتلونکو وختونو کې ځان په داسې طریقو کې وښايي چې
 هیڅوک یې وړاندوینه نشي کولی.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

بل فکتور - شاید د خبرو اترو د سرعت په ټاکلو کې یو پریکړه کونکی فاکتور - چې په هغه وخت کې د متحده ایالاتو د حکومت له لور پورې څخه بهر خلکو ته ډیر لږ پیژندل شوی و - د ټرمپ لخوا د 2019 په جولای کې خپلو لور پورې همکارانو ته د ټولو متحده ایالاتو د وتلو لپاره نهه میاشتني التی میتم دی. له افغانستان څخه ځواکونه^{۷۴} هغه پیغام چې د سکرتر پومپو له لارې زل ته استول شوی لور او روښانه و. هغه پوهیده چې هغه یو محدود وخت لري ځکه چې د ټرمپ مهال ویش په ښکاره ډول د 2020 کال د نومبر په میاشت کې د ولسمشرۍ گړندی ټاکنو پورې تړلی و. د "ډیر فشار" او د ایران د عالي نظامي ستراتیژیست قاسم سلیماني له وژني سره سره د ایران سره د معاملي هیڅ امکان شتون نلري. د شمالي کوریا اتومي لوبې لپاره د ښودلو لپاره هیڅ شی نه وو پرته له دې چې د شمالي کوریا له مشر کیم جونگ اون سره عجیب عکسونه واخیستل شي، ټرمپ یو څه ته اړتیا درلوده ترڅو د هغه تړون جوړونکي عکس روښانه کړي. دلته قسمت د طالبانو په لوري و.

حتی د ټرمپ د مزاج د بدلون او سیاسي مجبوریتونو له امله د یو څه پورته او ښکته کیدو سره، لوی مسایل حل شوي او یوازې د متحده ایالاتو د وتلو دقیق مهال ویش او د اوربند توضیحات پاتې دي. دا حقیقت چې ټرمپ په بیرې کې و، له هیچا پټ نه و او طالبان چمتو وو چې له دې معلوماتو پوره گټه واخلي. د اوربند موافقه، څومره چې د سولې د دې تړون د یوې برخې په توگه منطقي ښکاري، هغه څه نه وو چې طالبان یې ژمنې ته چمتو شوي وو. د دوی لیوالتیا حتی د دې لامل شوه چې خبرې اترې ودرې (د سپتمبر څخه تر دسمبر 2019 پورې)، او بیا هم دوی ټول وړاندیز وکړ چې د تړون له اعلان وروسته په تاوتریخوالي کې لنډمهاله کمښت و. د بریدونو د درولو په اړه د دوی د نه زړه کیدو تر شا د طالبانو دلیلونو په اړه، د طالبانو یوه مرکبي بصیرت کارتر مالکاسین ته وویل:

سر ککابل ته

موږ اړتيا لرو چې متحده ايالات د وتلو اعلان وکړي ترڅو خپلو جنگياليو ته ثابته کړي چې جهاد گټل شوی. نور نو قرباني د څه لپاره؟ موږ ډير اندېښمن يو چې جنگيالي به داعش يا نورو ډلو ته لار شي. ۷۵

د متحده ايالاتو تيم د ښه کلمې په لټه کې و، ځکه چې د 2019 په دسمبر کې يې د خبرو اترو بيا پيلولو پريکړه وکړه، او دا يقينا د برادر په مشرۍ د طالبانو مذاکره کونکو سره مرسته وکړه، هغه ته يې اجازه ورکړه چې د کوټي شورا او ملا هبت الله (د طالبانو په مرکز کې) باندې تاثير وکړي. (چې طالبان بايد په دې برخه کې يو څه انعطاف وښيي. دوی د تړون له لاسليک مخکې د تاوتریخوالي د يوې اونۍ لپاره د کمولو وړانديز وکړ. د 2020 کال د فبروري په پيل کې، شيان د سولې تړون لپاره خورا اميد لرونکي ښکاري چې په اونیو کې به نهايي شي. دواړه خواوې د تړون له لاسليک مخکې يا وروسته د يوې اونۍ په اوږدو کې د تاوتریخوالي کمولو مفکورې سره مبارزه کوي. په مثبته توگه، په تاوتریخوالي کې د پام وړ کمښت کله چې د موافقې د پلي کولو وخت راغی، دا ثابته کړه چې طالبان يو همغږي ځواک و چې د هغه څه د ترسره کولو توان لري چې دوی يې ژمنه کړي.

د هبت الله-برادر متحرک د طالبانو د داخلي سياست يوه ډيره نامعلومه برخه پاتې ده. دواړه يو بل ته ډير درناوی لري مگر د 2001 څخه وروسته د دوی لارې بدلې شوې او د دوی نړۍ ليد يې اغيزمن کړ. هبت الله په داسې حال کې چې په پاکستان کې يې د آزادۍ څخه خوند اخيستی ډير محافظه کار شو، په داسې حال کې چې برادر د پاکستان په توقيف کې په سختو چاپيريال کې ژوند کاوه پداسې حال کې چې د هغه روغتيا د شکر ناروغۍ له امله خرابه شوې وه. برادر خپل وخت په فکر او فکر کولو تير کړ په داسې حال کې چې هيبث الله يا په افغانستان کې د تاوتریخوالي د کچې د لوړولو په اړه ستراتيژي جوړوي يا يې لوستل.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د هغه د کتابونو انتخاب، د هغه مذهبي شالید ته په پام سره، تمه نه وه چې د بکس څخه بهر فکر کولو کې ورسره مرسته وکړي. د دې تر څنګ چې هېت الله باید د غورځنګ محافظه کار عناصر خوشحاله وساتي (ځکه چې دوی د غورځنګ ایډیالوژیکي ملا وه) په داسې حال کې چې د ساحوي قوماندانانو په اداره کولو کې یې لاس درلود. برادر، د توقیف تجربې او پراخ افشا کولو سره، ډیر عملي شوی و او هغه یو ډیر سیاستوال و، د شیانو د کار کولو لپاره د جوړجاړي په کولو کې ماهر و. د برادر "صبر او د سولې د اتلولۍ لیوالتیا" په حقیقت کې د طالبانو په کمپ کې په فکر مثبت اغیزه درلوده. ۷۶ د ورځې په پای کې هییت الله او برادر د طالبانو لپاره یو ښه تیم جوړ کړ. زل له یوه مرکه کوونکي سره دا خبره شریکه کړه چې برادر سره په خبرو کولو کې اسانه او په کوچنیو مسلو کې انعطاف منونکی ښکارېده، هغه به تل د وخت غوښتنه کوله چې د هییت الله او شرکت څخه لارښوونه وغواړي کله چې کومه مهمه مسله راپورته شوه. ۷۷

د بریا په احساس سره، د طالبانو مرستیال سراج الدین حقاني د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په ۲۰ د نیویارک ټایمز په اداریه پاڼه کې یو نظر لیکلی و، چې په ټولو ځایونو کې ځای لري. FBI، د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت سره د معلوماتو لپاره تر ۱۰ ملیون ډالرو پورې انعام وړاندیز کوي چې هغه به عدالت ته راوړي. په داسې حال کې چې په مناسبه توګه استدلال کوي چې "هرڅوک له جګړې سترې شوي" او "وژنه او معیوبیت باید ودرول شي"، هغه په افغانستان کې د راتلونکي حکومت د جوړولو لپاره د اجماع د رامینځته کولو لپاره د لازمو جوړجاړیو لپاره د طالبانو چمتووالي ته اشاره وکړه. د کلمو عمدي انتخاب، لکه ژمني کول "د نورو اړخونو سره د مشورتي ډول کار کولو لپاره په ریښتیني درناوی سره په یوه نوي، ټول شموله موافقه

سرک‌کابل ته

هغه سياسي نظام چي په هغه کي د هر افغان غږ منعکس شوی وي او هيڅ افغان پکي د محروميت احساس نه کوي،» په ښکاره ډول هغو کسانو ته د ډيموکراسۍ پلوی وو چي د طالبانو له ايډيالوژۍ نه خبر وو. د ښځو لپاره د "کار کولو حق" او "د زده کړي حق" ته اشاره په مساوي توگه ځواکمن ښکاري. په جلا جلا توگه د دوحې په خبرو اترو کي د طالبانو مشر شهاب الدين دلاور د ښځو د تعليم او کار د اجازي په اړه واضح ډاډ ورکړی و. کابل حيران شو؛ مگر دوی اوس د پرون سړي وو.

د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په ۲۹، امريکا او طالبانو بالاخره د دوحې په شپراتون هوټل کي د نړۍ له گوټ گوټ څخه د لسگونو ډيپلوماتانو په گډون په پای کي "افغانستان ته د سولې د راوستلو تړون" لاسليک کړ. د امريکا د بهرنيو چارو وزير مايک پامپيو په داسي حال کي ليدلی چي زل او برادر تړون لاسليک کړ. د کارتر مالکاسين په خبره، ترمپ د دې پر ځای چي خليلزاد [زل] ته وخت ورکړي چي له طالبانو څخه نور هم وځپي، «بي پروا» يي د وتلو لپاره فشار راوړ.^{۷۸} د تړون په لومړۍ پراگراف کي راغلي چي د سولې جامع تړون "تضمين او د تطبيق ميکانيزمونه وړاندې کوي چي د متحده ايالاتو او د هغې د متحدينو د امنيت په وړاندې د هرې ډلې يا فرد لخوا د افغانستان د خاورې د کارولو مخه ونيسي."^{۷۹} داد امريکا تر ټولو مهمه اندېښنه وه. د ۲۰۲۱ م کال تر مې پورې به ټول امريکايي جنگي ځواکونه له افغانستانه ووځي که طالبان القاعده او نورې ترهگرې ډلې رد کړي، له کابل سره خبرو ته کښي او د تاوتریخوالي کمولو هڅه وکړي. طالبانو په خپله برخه کي ژمنه کړې چي پر امريکايي او ناتو ځواکونو به بريدونه نه کوي. له وړاندوينې سره سره، د افغان امنيتي ځواکونو په اړه داسي کومه ژمنه نه ده شوې، چي په بين الافغاني کنفرانس کي پرې خبرې وشي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په تړون کې یو څو پټ احکام هم شامل وو. له دغو څخه یوه یې د طالبانو پر ضد د افغان ځواکونو په هدفی عملیاتو کې د امریکایي ځواکونو د ملاتړ یا فعالولو مخه ونیوله.⁸⁰ دا په اسانۍ سره د افغان ځواکونو لخوا خیانت بلل کیدی شي، مگر د امریکا لپاره د خپلو پرسونل خونديتوب لومړی دی. د پوهیدو وړ دی. که څه هم د طالبانو لپاره تر ټولو لویه جایزه د وتلو له ژمنې وروسته دا وه چې د افغانستان په زندانونو کې د خپلو ۵۰۰۰ بندیانو خوشي کول وو. د طالبانو ځینې خورا خطرناک بندیان، چې په تروریستي فعالیتونو کې بنسټل و، د امریکا په بگرام اډه کې ساتل شوي وو. او په تړون کې داسې څه نه وو چې له دې مادې څخه د گټې اخیستنې وړ نه وي. طالبانو هم د خپلو بندیانو ۱۰۰۰ افغان امنیتي پرسونل خوشي کړي وو.

ختم

حقیقت دا دی چې اعتراف یې اکثراً سخت وي، خو حقیقت دا دی چې طالبان له امریکایانو تېر شول. دولت جوړونه وخت نیسي او امریکا په لسگونو ملیاردونه ډالر پانگونه وکړه، خو د طالبانو د ویرې او پراختیایي پروژو د گډوډولو لپاره د لگښت وړ اقداماتو د خپلو موخو لپاره ښه کار وکړ. له معاملي وروسته عامو افغانانو د ناگزیرتیا لپاره چمتووالی پیل کړ، ځکه چې دوی ته څرگنده وه چې طالبان به اوس نه ودریږي. د متحده ایالاتو او نړیوالو ځواکونو له انځور څخه لرې کیدو سره، کابل د دې امکان نه درلود چې خپله خاوره وساتي. اوس د طالبانو ستراتیژي دا وه چې د افغانستان پر خلکو دا تاثر ورکړي چې په دې پړاو کې د دوی واک ته تسلیمېدل د هر چا په گټه ده. په دې توگه ځېنې پیل شوې - په خاموشۍ او تدریجي ډول، هیڅ کلی نه پاتې شوی. هغه څه چې له طالبانو سره یې د سولې د هوکړې په ترلاسه کولو کې مرسته وکړه، دقیقاً هغه وه

سر ککابل ته

همدا ډول په پراخه کچه باور درلود چې افغانان له جگړې وروسته سترې شوي او د اوسېدو لپاره چمتو دي. د جگړې او تراژیدي له زهرجنو پاتې شونو ډکه افغان خاوره د ځان د بیا راژوندی کولو لپاره نوې انرژي او ژوند ته اړتیا لري. ایا افغانان به په دې نا امیدې سناریو کې د هیلو د وړاندې کولو لپاره سره یو ځای شي.

د ملیونونو ډالرو پوښتنه دا وه چې ایا په کابل کې د طالبانو او حکومت تر منځ معنی لرونکې خبرې اترې کیدی شي. غني له طالبانو سره د خبرو اترو په زړه کې نه و او د بندیانو د خلاصون پر سر د اختلافاتو له امله کارونه سمدلاسه ودرېدل. په دې اړه لږ تعقیب شوی، ځکه چې غني یوازې په خپلو شرطونو سوله غواړي. د طالبانو د گړندیتوب په اړه د هغه ناپوهي به د هغه په خپل تابوت کې میخ وخوري. کابل او غني د همدغو ځنډونو له امله مشروعیت له لاسه ورکړ.

د بین الافغاني خبرو د پیل لپاره د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر په نیمایي کې نېټه وټاکل شوه، خو په یوه حیرانونکي اقدام کې طالبانو د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر په ۵ مه نېټه په خپل مذاکراتي ټیم کې یو لوی بدلون اعلان کړ. عبدالحکیم اسحاقزی، یو محافظه کار هغه لوړپوړی دیني عالم چې په اصل کې د کندهار دی، چې د ملا هبیب الله غورونه یې لرل، د شیر عباس ستانکزي پر ځای د خبرو اترو نوی مشر وټاکل شو. برادر، چې د دوحې د سیاسي دفتر مشر دی، د طالبانو د مرکچي پلاوي عمومي مشر پاتې شوی دی. د هبیب الله په څیر، عبدالحکیم د کویتي سره نږدې یوه مدرسه، یوه اسلامي مدرسه (د کچلاک په سیمه کې د دارالعلوم شرعیه په نوم) چلوله او د طالبانو د قاضي په توګه یې دنده ترسره کوله او ترڅنګ یې د دیني احکامو – فتواګانو – د صادرولو لپاره د دیني عالمانو د یوې اغیزمنې شورا مشري کوله. مسایل^{۸۱} د هغه مدرسه د ۲۰۲۰ کال د جنورۍ په ۱۹مه د داعش د یوه ځانمرګي بریدګر له خوا په نښه شوه چې په ترڅ کې یې خپل زوی او زوی له لاسه ورکړل.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

ډیری زده کونکي.^{۸۲} مهمه دا چې هغه په پاکستان کې د دارالعلوم حقاني څخه فارغ هم و، چې د طالبانو د مشرانو د روزنې ځای و. طالبان اوس چمتو شوي چې له غني او د هغه له ټیم سره سخته لوبه وکړي.

زل غوښتل چې طالبان او کابل د واک د شریکولو لپاره د دوستانه موافقتنامې د موندلو په لور بوځي، خو وخت په تیریدو و. حقیقت دا وو چې طالبان او کابل له ډیرې مودې راهیسې د یو بل په غیر کې وو، یو بل یې په بې رحمۍ وژل. هیڅ اړخ به دا هیر نکړي. افغانستان د پخلاینې یو کمیسیون ته اړتیا لري چې د هغه په څیر په جنوبي افریقا کې د نژادي تبعیض له ختمیدو وروسته د زخمونو په مرهم کولو کې مرسته وکړي. او تر اوسه پورې، د دواړو خواوو هیڅ مشر د افسانوي نیلسن منډیلا قد نه درلود چې په افغانستان کې دا کار وکړي.

غني د دې په منلو کې جدي ستونزه درلوده چې امریکا او متحدین یې خپل ځواکونه وباسي. هغه اساساً په بشپړ ډول فریب شوی و، او حتی په DC کې یې له خپلو ملګرو څخه و غوښتل چې پوښتنه وکړي چې ایا متحده ایالات واقعیا پریږدي، کوم چې ډیری امریکایي چارواکو ځواب ورکړ "هو!" د امریکا تمه دا وه چې طالبان او غني به د دواړو لورو له استازو سره د یوه بې طرفه موقت حکومت پر جوړجاړي موافقه وکړي چې له مخې به یې دواړه لوري د ګډې زمینې په موندلو کې مرسته وکړي. د زل په وینا، غني "له دې څخه کرکه درلوده، ځکه چې دا پدې مانا ده چې هغه باید لاړ شي."^{۸۳} پلان خراب شو.

طالبانو اوس په ستراتیژیک ډول د ولایتونو مرکزونه او د ښار مهم مرکزونه محاصره کړي دي. د طالبانو جاسوسان، چې د افغان حکومت په بیروکراسۍ کې یې ژور نفوذ درلود، د طالبانو مشرانو ته حیاتي معلومات ورکول. دا هر څه په داسې حال کې چې امریکایي ځواکونه په افغانستان کې راټول شوي وو. طالبانو کومه ستونزه نه ده رامنځ ته کړې

سرک‌کابل ته

ژمنه وکړه. د کورونو پيرس بحران په ورته وخت کې خپل زيان هم اخيستی و او لومړيتوبونه هر چيرې بدلیدل؛ په ټوله نړۍ کې د کورني روغتيا بېرني حالت لومړی شی و چې دولتونه يې په اړه اندېښنه درلوده. د نړيوالو اړيکو کار په ټپه ولاړ دی.

د ۲۰۲۱ کال د اپرېل په ۱۴مه ولسمشر بايدن، د واک له اخيستو درې مياشتې وروسته اعلان وکړ چې ټول امريکايي ځواکونه به د همدې کال د سپټمبر تر ۱۱مې له افغانستانه ووځي. د ټولو عملي موخو لپاره، هغه ته دا پاليسي لارښوونه له ترمپ څخه په ميراث پاتې وه — مگر دا د هغه اداره وه چې د وتلو پلان او پلي کولو مسؤليت به يې په غاړه وي. د سپټمبر د يوولسمې ټاکنه سمبوليکه وه، په دې مانا چې د تروريستي بريد په وړاندې د امريکا غبرگون چې دوه لسيزې مخکې يې امريکا ته صدمه رسولې وه، بشپړ او پای ته ورسېد. د DC په پاليسي حلقو کې، افغانستان اوس د "له لاسه ورکړې لامل" په توگه ليدل کيده، او د امريکا په تاريخ کې تر ټولو اوږده جگړه په حقيقت کې په غير رسمي توگه پای ته رسيدلې وه کله چې طالبان د کابل دروازي ټکوي. د جولای په ۸، ۲۰۲۱، ولسمشر بايدن په داسې حال کې چې په افغانستان کې د ځواکونو د ايستلو په اړه د خپلې پريکړې په اړه څرگندونې کولې، مگر ټولو اعتراف وکړ:

له ۲۰ کلونو وروسته - يو تريليون ډالر د سلگونو زرو افغان ملي اردو په روزنه او تجهيز مصرف شول. امنيتي او دفاعي ځواکونه، ۲,۴۴۸ امريکايان ووژل، ۲۰,۷۲۲ نور ټپيان شول، او په زرگونو بې شميره د دوی رواني روغتيا ته د نه ليدل شوي صدمې سره کور ته راستانه شول - زه به د امريکايانو بل نسل په افغانستان کې جگړې ته ونه ليري پرته له دې چې د بلې پابلې تر لاسه کولو معقول تمه ولري.^{۸۴}

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

بايدن له افغانستانه د وتلو هوډ كړى و. حتى د اوباما د مرستيا ل په توگه، هغه په دې اړه شكمن و چې امريكا په افغانستان كې څه ترسره كولى شي، او د سپينې مانۍ د داخلي بحثونو په ترڅ كې يې حتى "اوباما څخه وغوښتل چې د اورپكۍ ضد ستراتيژي چې جگړه پراخه كړي رد كړي." ۸۵ هغه په دوامداره توگه د يو باثباته افغانستان د امكاناتو په اړه نا اميده و او د عامه څرگندونو تر څنگ يې هيله نه درلوده چې غني به دا ټول يوځاى كړي. د ۲۰۲۲ كال د جنورۍ په مياشت كې د يوه مطبوعاتي كنفرانس په ترڅ كې، هغه د وتلو د خپلې پريكړې دفاع وكړه، او استدلال يې وكړ چې افغانستان د يو قوي دليل لپاره د امپراتوريو هديره ده: دا د يووالي لپاره حساس نه دى. . ۸۶"

حقيقت دا دى چې امريكا ستړي شوې او كابل يوازې د طالبانو سره د مخامخ كيدو په فكر كې مات شوى دى. د امريكې د افغاني خوښې خاوندان چې اشرف غني يې يوه ستره بېلگه وه، ناڅاپه په خپلو پښو د ودرېدو لپاره ډېر كمزوري ښكارېدل. فساد او نفاق د افغان دولت حياتي مواد خورلي دي. د بنسټونو جوړولو ته لومړيتوب نه وركول، د قانون ضعيف حاكميت او د جنگياليو او د مخدره توكو په سوداگرو باندې تكيه كول، شيان په بل ډول پاى ته نه رسيدلي. د يو ډير متمرکز او بي حسابيه افغان دولت نوې ودانۍ د پايښت وړ نه وه. دا ټول په داسې حال كې چې د نورو نړيوالو بسپنه وركوونكو سره يوځاى يې د افغانستان د ملي بوديجې نږدې ۸۰ سلنه تاديه كوله، د امريكا په څار كې راښكاره شول.

يو وخت داسې و چې امريكا ژمنه كړې وه چې هيڅكله به د بگرام اډه نه پرېږدي- دې په افغانستان كې د تروريزم ضد ظرفيت ساتلو لپاره خوندي پښه برابره كړه، او امريكا ته يې دا توان وركړ چې په چينايانو باندې نظر وساتي. مگر بالاخره، حتى دا نظر پرېښودل شو. د هغه د بدنامۍ لپاره،

سر کابل ته

د بایډن ادارې د امکان تر حده په مؤثره توګه د هغه د وتلو پلان جوړ کړی و. امریکایی رسنۍ په خپله ارزونه کې لږ خبریه وه چې شیان څنګه بدل شول. نامتو ژورنالیست پیتر برگین وایي:

له افغانستان څخه په بشپړه توګه د وتلو په اړه د بایډن د ناوړین پالیسي پریکړه د هغه د ایستلو په برخه کې د بایډن د لاس وهنې یوه پیچلې اداره وه.

وروسته له دې چې د متحده ایالاتو اردو له افغانستان څخه 124,000 افغانان وباسي، عملیات یې یو "غیر معمولي بریا" وبلله، کوم چې د اور وژنې په څیر د ځان ستاینه کوي چې د هغه اور په مینځلو کې یې مرسته کړې چې هغه یې پیل کړې وه.^{۸۷}

د طالبانو راتلونکي لا تر اوسه روښانه نه و، خو غني ډېر وخت ونيو چې په دې پوه شو چې د ده لپاره ټول ختم شوي دي. هغه څه چې طالبانو په ۱۹۹۶ کال کې د کابل له نیولو وروسته د شوروي تر ملاتړ لاندې ولسمشر نجیب الله سره وکړل، هېرول یې گران کار دی. نجیب الله په وحشیانه ډول ووژل شو او جسد یې په کابل کې د ولسمشرۍ ماڼۍ مخې ته د ترافیکي څراغ سره ځوړند شو. لکه څنګه چې په سريزه کې ویل شوي، غني او ملګرو یې د ورته برخلیک د مخنیوي لپاره د تېښتې پرېکړه وکړه او په کابل کې یې حکومت چې تر دې مهاله تر ولسمشرۍ ماڼۍ او شاوخوا شاوخوا پورې محدود و، یوازې د کارتونو د کور په څېر سقوط وکړ.

له بغاوت څخه تر حکومتوالۍ پورې

نن په افغانستان کې څوک دي؟

د دوه لسيزو وحشيانه بغاوت وروسته، طالبان په برياليتوب سره د 2021 کال د اگست په 15 کابل ته پرته له کوم خنډ او خنډ څخه ننوتل. په داسې حال کې چې د افغانستان د ولسمشرۍ دفتر ويجاړ شوی، او د کابينې غړي هېڅ ځای نه موندل کيږي، طالبان په حقيقت کې دولتي ودانيو او تاسيساتو ته ننوتل، ډيری يې په موټرسايکلونو کې، پرته له دې چې ډزې وشي. په پيل کې، دوی لويو ښارونو ته د ننوتلو په نقطو کې انتظار کاوه او هڅه يې کوله چې په دوحه کې خپلې ژمنې عملي کړي چې دوی به د بين الافغاني خبرو اترو ريښتيني فرصت ورکړي. حتی د کابل د سقوط په ورځ هم د طالبانو يوه وياند تويټ کړی و: «اسلامي امارت خپلو ټولو ځواکونو ته لارښوونه کوي چې د کابل په دروازو کې ودريري، ښار ته د ننوتو هڅه نه کوي.»¹

دا نه يوازې د طالبانو بلکې په ټوله نړۍ کې د ډيرو اسلامي اورپکو غورځنگونو لپاره يوه غوره شيبه او يو لوی پړاو و چې په راتلونکو وختونو کې به ترې الهام واخلي. د ډيرو افغانانو لپاره، دا د تصور وړ نه وه، حتی د دې بدبختي ورځې څخه څو مياشتې مخکې. دوی په دې نظر کې يوازې نه وو. حتی د متحده ايالاتو استخباراتو د طالبانو د پرمختگ سرعت په بې ساري ډول کم اټکل کړی و، او تر هغه چې ناوخته وي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د 2021 کال د جولای په نیمایي کې، دوی د احتمالي خطر ارزونه وکړه د کابل د طالبانو نیول کم دي. 2 تر هغه وخته، طالبانو ورو، خو خامخا د کابل په لور خبرې اترې کولې، معاملي یې پرې کولې، قومي اتحادونه یې را ژوندي کول، او د اړتیا په صورت کې یې ترهگري راپاروله. غیر متوقع، ناغوبښل او نه منل کېدونکي اوس یو تریخ حقیقت و چې د هرچا په مخ کې یې سترگې پټول.

په کابل کې ګډوډ حکومت په ژوندۍ ټلويزيون کې د نړۍ په سترگو کې ړنگ شو، په داسې حال کې چې دولتي بنسټونه یو په بل پسې ړنگیدل، ویره او ګډوډي یې رامنځ ته کړه. د افغانستان په ګوټ ګوټ کې د والیټي مرکزونه د پام وړ اکثریت یا طالبانو ته تسلیم شوي او یا د خپلو سیمو د دفاع لپاره په جګړه بوخت دي. مهم ښارونه او سیمه ایز مرکزونه لکه د کندهار، هرات، کندز او مزارشريف په شمول د طالبانو تر ولکې لاندې وو کله چې هغوی کابل ته مخه کړه. دا د ډارونکي فلم یوه صحنه وه - شک او وړاندوینه د زغم وړ نه وه.

د متحده ایالاتو د ولسمشر جو بايډن د اګست په 10 د افغانستان مشرانو ته بلنه ورکړه چې متحد شي او "د خپل ملت لپاره مبارزه وکړي".³ دا ډیر ناوخته و او د بايډن اداره-istration پدې پوهیدل. د طالبانو له پاره چې له دې کاره لاس واخلي کومه عادي بریا نه وه - دا په بشپړه توګه د پام وړ، په یو ډول د باور وړ نه وه. دوی په پای کې د کلونو لپاره د متحده ایالاتو په مشرۍ د یو ځواکمن نړیوال نظامي ایتلاف لخوا ملاتړ شوي یو منابع لرونکي کابل سره مخ شو. اوس، د امریکا د پوځ له وتلو سره په وروستیو ورځو کې، د طالبانو واکمني خو تضمین شوې وه. بیا هم، په ټول هیواد کې د طالبانو چټک پوځي پرمختګ هغومره حیرانوونکی و لکه څنګه چې د نړیوالو څارونکو لپاره حیرانتیا وه. په ټول هیواد کې په نظامي ډګر کې د طالبانو د بریا خبر له هیچا پټ نه وو، خو په سختۍ سره

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

چا د طالبانو په لاس د کابل د سقوط وړاندوينه وکړه. د طالبانو په کمپ کې، په ټوله کې آرامۍ وه - او د دوی په سپېڅلي هدف باور يوازې پياوړی شوی و. په دې کې شک نشته چې کابل د دغه ناڅاپي او ډراماتيک بدلون لپاره چمتو نه و. د غني حکومت په ډېرو کچو کې ناکامه او مبارزه کوله، خو د موټر چلولو په څوکۍ کې د طالبانو سره، د يو ديموکراتيک او عصري افغانستان مفکوره، بڼې د نارينه وو تر څنگ کار کوي، او د ځوانو نجونو بڼوونځي ته تلل، دا ټول اوس يو خوب بڼکاري. يو خراب شوی خوب. نړۍ د دوی د تلویزيون سکرينونه په حيرانتيا سره گوري کله چې طالبان د ولسمشرۍ ماڼۍ ته ننوتل، د گرین زون په کوڅو کې چې په پراخه پيمانه سفارتونه او د نړيوالو سازمانونو دفترونه په کې مېشت وو، پرته له کوم مقاومت سره مخ شول. د دغو ودانيو ډيری يې په وروستيو ورځو کې په چټکۍ سره ايسټل شوي، ځينې يې څو ساعته مخکې. افغان پوځ او پوليس - روزل شوي او مجهز شوي، او د دوی په ساتنه کې يې په مليونونو ډالر مصرف کړي دي - د دوی د نشتوالي له امله څرگند وو، حتی د غوسې له امله د دوی لخوا په هوا کې ډزې هم نه وې شوې. چوپټيا يې کانه وه.

ډيری امنيتي پرسونل په حقيقت کې ښار ته د طالبانو له تگ څخه مخکې په ملکي جامو کې بدل شوي وو او يا خو تېښتېدلي وو او يا د امريکا او يا د ناتو د متحدينو له خوا د وتلو په هيله هوايي ډگر ته ورغلي وو. په عين حال کې، طالب جنګياليو، په اوږو باندې د ټوپکونو سره، د کابل په اوږدو کې د پوستو په نيولو کې هيڅ وخت ضايع نه کړ. دا يو شی دی چې دوی په تيرو کلونو کې واقعيا بڼه ثابت شوي. دوی د لويو لارو او کليوالي سرکونو په اوږدو کې د تالاشۍ د نصبولو او د پوستو د جوړولو په هنر کې مهارت درلود، چې په مليونونو ډالر يې ترې واخيستل.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

مياشت د لاریو او مسافرینو څخه.⁴ دا مهارت اوس په کار وو چې د حکومت حاکمیت - د طالبانو حکومت جوړ کړي.

ډیری افغانان، د بي وسی او نا امیدی احساس کوي، په داسې حال کې چې اړخونه بدل شوي، د هیواد په تاریخ کې ډیر غیر معمولي نظر نه دی. نا امیده وختونه په حقیقت کې د نا امیدو اقداماتو غوښتنه کوي، او دا اقدامات یوازې د وضعیت شدت او د خلکو په زړونو کې ویره وه. په هر صورت، د ځینو لپاره، دا ډول نا امید اقدامات به د غمجن خیانت معنی ولري. په حقیقت کې، دوی لومړی نه یوازې د خپلو سیاسي مشرانو په برخه کې، بلکې د هیواد د لویډیڅو تمویلونکو په برخه کې د خیانت احساس وکړ، چې د کابل تر شا یې له طالبانو سره د معاملي د پرې کولو په سترګه کتل. کله چې دا خبر راورسید چې ولسمشر اشرف غني د طالبانو له خوا د کابل د نیولو په درشل کې په بي شرمۍ سره له هیواده تښتیدلی دی، د پاتې کیدو احساس یې نور هم سخت شو. د ټولو هغو کسانو لپاره چې لا هم د افغانستان د ژغورلو هیلې په زړه کې وې، د دوی لپاره ناامیدي وه. غني په خپلو تکراري ادعاوو ملنډې وهلې چې تر پایه به د افغانانو تر څنګ ولاړ وي. هغه یوازې نه و، که څه هم، د فضل څخه د هغه په زوال کې. په دغه بي شرمانه سفر کې له هغه سره په قومي او سیاسي برخو کې ګڼ شمېر نور افغان مشران هم ملګري وو. دوی لږ تر لږه د پلازمینې کابل د دفاع ستراتیژیک کولو لپاره کافي وخت درلود، یا کولی شي د هغه څه لپاره ودریږي چې دوی تل د جګړې ارزښت لري. د افغانستان پخوانی ولسمشر حامد کرزی او اجراییه رییس عبدالله عبدالله، که څه هم په دې واکمنۍ کې مستثنی ثابت شول.

د عامو افغانانو حالت تر ټولو غمجن و، ځکه چې دوی په ویره کې ځانونه په خپلو کورونو کې بند کړي وو.

بېرته راستنيدنه د طالبانو

پوهيدل چې برخليک دوی ته څه تمه لري. داسې ښکاريده چې نړۍ د دوی په وړاندې وه، او د دوی مشر په وتښتيدو سره، دوی په بشپړ ډول پريښودل شوي هيڅ احساس نه درلود. دوی هيڅوک نه درلودل چې وگوري، هيڅوک د دوی سره مرسته نه کوي، د دوی يوازينی شرکت د ناڅرگندتيا ترټولو دارونکی حقيقت و. لکه څنگه چې د اور په څير د بهرنيانو د وتلو اوازې خپرې شوي، زرگونه کسان د کابل هوايي ډگر په لور د هر څه سره چې دوی يې کولی شي له هيواده وتښتي. 5 د صحنې مايوسي د زړه له درده کمه نه وه. نور د نغدو پيسو ايستلو لپاره بانکونو ته ورغلل - دا د گډوډۍ او گډوډۍ صحنه وه. که چيرې يو داسې انځور وي چې په ريښتيا سره د نه منلو وړ تراژيډي انځور وي، دا هغه وپرونکي عکسونه دي چې په ټولنيزو رسنيو کې خپاره شوي خلک د الوتنې الوتکې سره تړلي دي، په غمجنه توگه د الوتنې وروسته د دوی مړينې ته راوتلي. 6 دا په تاريخ کې يو له هغه شيبو څخه و - چيرې چې داسې و لکه وخت ودرېدلی و.

طالبانو د 2020 کال له تړون وروسته له خپل وخت څخه په ستراتيژيک ډول گټه پورته کړه د قبایلو سره د معاملي لپاره زمينه برابره ترڅو کابل وځپي. د دوی ټوله انرژي د غني د حکومت د ماشينونو په ځپلو کې لگيدلې، چې د جگړې اراده يې له لاسه ورکړې وه. څومره چې د دوی په څير اختلافي او بې پرې وه، په کابل کې د سياسي اشخاصو څخه تمه کيده چې د خپلې بقا لپاره ننګونې ته وده ورکړي که بل څه نه وي، مګر داسې نه وه. د جنوبي اسيا يو تجربه کار امريکايي عالم مارون وينبام له ما سره په خبرو کې په بصيرت سره وويل: «طالبان بايد درک کړي چې د اختلافاتو په اړه د بحث لپاره نه بلکې د حکومت لوري ته د تسليميدو لپاره د خبرو ميز ته راغلي دي. خپلو غوښتنو ته.» 7

تريخ حقيقت دا دی چې افغان امنيتي ځواکونه د ۲۰۲۰ کال د دوحې له موافقي څخه په سخته توگه کمزوري شوي دي، چې له امله يې يوازې د طالبانو تګ راتګ زيات شو.

له بغاوت څخه محکومنداري ته

ځواک د متحده ایالاتو لخوا روزل شوي افغان سرتیري چې په پراخه کچه په بهرنیو قرار داديانو او هوايي ملاتړ پورې تړلي وو، اوس د دې بیک اپ له لاسه ورکولو سره ناهيلي او هم ناخبره وو. د دوی د ډیری لپاره، دا اوس د تسلیمیدو یا یو مشخص مرگ تر منځ انتخاب و. نو دوی ژوند غوره کړ، چې دا هم په دې معنی وه چې طالبان اوس کولای شي خپل لاسونه په غربي پوځي تجهیزاتو او وسلو کېږدي. اداري فساد هم د افغان امنیتي ځواکونو، پوځ او پولیسو ظرفیت له منځه وړی دی. د غني د ملاتړ اډه (چې له پیله یې ډېره لویه نه وه) ورځ په ورځ کمېدله. ډیری اضافي مرسته کونکي عوامل شتون درلود. د بېلګې په توګه، د امریکا پرېکړه چې په دوبي کې د خپلو ځواکونو د وتلو وروستی پړاو وټاکي، په دې پوهېدل ګران دي، چې طالبان ډېر فعال او فعال وي، برعکس په ژمي کې چې سخته هوا د دوی د ازادو عملیاتو وړتیا کموي. په داسې شرایطو کې یوازینی مثبت خبر دا و چې د اګست په لومړۍ نیمايي کې د طالبانو د مهم ښارونو هرات، کندهار او مزار شریف د نیولو په وخت کې د پراخو تاوتریخوالو، قتل عامو، یا د نیول شویو افغان چارواکو اعدام. د طالبانو پیاده سرتیري په دغو ښارونو کې نه راوتلي وو او په ښکاره ډول یې په منظم او څه ډول په احتیاط سره فعالیت کاوه. سره له دې چې کابل ته د راحت احساس نه لري، طالبانو غوښتل چې د ګډوډۍ او وېرې مخه ونیسي. د اګست په ۱۵مه سهار، د طالبانو یوه ویاند حتی په انلاین بڼه یوه بیانیه خپره کړې وه:

ځکه چې کابل یو لوی ښار دی چې د زیات نفوس لرونکی دی، د اسلامي امارت مجاهدین په زور د ننوتو اراده نه لري او له بل لوري سره د واک د سوله ییز انتقال لپاره خبرې اترې روانې دي..^۸

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

تر مابنامه پورې طالب ځواکونه په ولسمشرۍ ماڼۍ کې ناست وو په کابل کې ماڼۍ او د دوی انځورونه او د رسنیو لنډیز د نړۍ په گوټ گوټ کې د تلویزیون په سکرینونو کې و. ملا برادر که څه هم خوشاله و، د بل هر چا په څیر حیران و، کله چې هغه په ویډیو کې وویل: "هغه بریا چې په یوه اونۍ کې یې د هیواد ټول لوی ښارونه ولیدل، په غیر متوقع ډول گړندۍ وه او په نړۍ کې یې هیڅ مثال نه درلود." په داسې حال کې چې دا یې ومنله چې "اصلي ازموینه به اوس پیل شي." ^۹ هغه درلوده په دې شیبه کې د شخصي ازموینې په اړه لږ نظر چې هغه ورسره مخ و. وروسته له هغه چې له امریکا سره د خبرو اترو بریالیتوب ته یې د پام وړ دقت او دقت په لاره واچاوه، د خپلو دښمنو سیالانو په لاس په طالبانو کې خپل نفوذ د لاسه ورکولو په حال کې و.

په داسې حال کې چې د امریکا سفارت تقریباً خالي دی او د سفارتونو او د غربي موسسو د نورو کارکوونکو د ایستلو لپاره ټولې هڅې روانې دي، خوار افغانان اوس ناڅرگند وخت ته تیارېږي. اوس یوازینی ډاډه خبره دا وه چې د طالبانو خوځښت نه ودرېدلی.

په کابل کې دننه: د طالبانو واک

افغان امنیتي ځواکونه نشته یا د کابل د دفاع لپاره د امریکا د پوځ ملاتړي واحدونه د طالبانو دوه مخکښ شخصیتونه - سراج الدین حقاني، د جلال الدین حقاني زوی، د شوروي ضد جهاد د کلونو اتل او ملا یعقوب، د طالبانو د بنسټ ایښودونکي ملا عمر زوی - کابل ته راوړسېدل. د اګست د 15 په مابنام، خپل ځواکونه د کورنیو چارو او دفاع وزارتونو - د کنټرول دوه مرکزونو ته واستول. هر څوک چې د دې چارې په غاړه واخلي، دا حق به ترلاسه کړي چې ملا هېب الله ته ووايي چې دوی د واک ترټولو غوره مرکزونه خوندي کړي دي.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

په کابل کې د افغانستان د ولسمشرۍ ماڼۍ او نورو دولتي ودانیو ته په نږدې کېدو سره، طالبانو په حقیقت کې هېڅوک هم د دغو ځایونو ساتنه نه کوله. په داسې حال کې چې د طالبانو د مختلفو قوماندانو ترمنځ سیالۍ د کابل په لور په چټکۍ سره د پوځي کمپاین په چټکتیا کې مرسته وکړه، دا د حقاني شبکې تر قوماندې لاندې ځواکونه وو چې له دې وضعیت څخه یې ډیره ګټه پورته کړه. 10 د سراج تره خلیل حقاني، چې د قومي شخړو د حل لپاره د خپلو مهارتونو او د جرګو په جوړولو کې د منابعو په توګه پیژندل شوی - د قومي مشرانو یوه جرګه - د سختو ستونزو د حل لپاره زمینه‌بنه چمتو کړې وه.

لکه څنګه چې په کال کې بلواګري روانه وه، د ننګونو ماهیت چې دوی ورسره مخ دي دا ثابتۀ کړه چې طالبان د دښمن سره د مخامخ کېدو په وخت کې یو متحد واحد و. د ناټو او افغان امنیتي ځواکونو د سترګو په وړاندې، دوی یو وو. د پردې تر شا، د دوی په ډلو کې ویشل شوي، سره له دې چې دوی ګډ هدف لري. که څه هم دا ویش څه وو؟ په لومړي سر کې، ډلې د هویت په لیکو کې شتون درلود او په پنځو اصلي کټګوریو ویشل کیدی شي. لومړی، هغه کسان چې د ډلې د "منتقدینو" په توګه لیدل کیږي، د دوی عامه مخ - هغه څوک چې په دوحه کې د خبرو اترو مشري کوي. دوهم، د کوټي شورا - سخت دریځي او زاړه ساتونکي چې د ډلې په اړه د عمومي افکارو په جوړښت کې ځای لري، ایډیالوژیکي دماغ. د طالبانو یوه موازي ډله چې په 2005 کې راڅرګنده شوه — د پېښور شورا چې د افغانستان د ختیځو ولایتونو اداره کوي- د کوټي شورا د سویلي تعصب سره انډول کوي. دریم، هغه کسان چې په ځمکه کې جنګیږي، د ډلې رګونه - ساحوي قوماندانان چې فزیکي نندارې پرمخ وړي. څلورم، د نشه‌يي توکو له پلورونکو څخه جوړه شوې بدنایي منظمې جنايي ډلې چې د خپل ځان لپاره یې د ګوډۍ پانګونه کوله.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

مالي گټه. او وروستی، په بالقوه توگه تر ټولو لوی د دغې ډلې له عامو کلیوالو څخه جوړه شوې وه، چې د قومي اتحاد او د بناریانو او کابل په مخالفت کې یې ځانونه له طالبانو سره د "یوځای کیدو" لپاره پرته له کوم انتخاب پرته وموندل.

مارتین بیګ، په دوحه کې د متحده ایالاتو د خبرو اترو د ټیم یو لوړ پوړی چارواکی، د پورتنۍ طبقې یو مهم عنصر ملاتړ کوي. ماتیو اګینس د هغه په حواله وایي، "په حرکت کې ریښتیني ځواک. . . په دوحه کې د برادر له ډلې سره نه، بلکې د ځمکې پر سر له پوځي قوماندانانو او لوړ پوړو مشرانو سره چې په پاکستان کې پټ دي اوسېدل." 11

د دې ویش په پام کې نیولو سره، پوښتنه به راپورته شي - څوک به د حکومت مشري وکړي؟ د تخت د لوبې په بشپړ حالت کې، د اوسپنې عرش د پام وړ خالي و ځکه چې بیلابیلې ډلې د دې په اړه توپیر درلود چې څوک یې تر ټولو لوی حق لري. لکه څنګه چې شیان د نه پخلاینې وړ ښکاري، د سپټمبر په څلورمه له اسلام آباد څخه یو ډیر مهم کس الوتنه وکړه. دا بل څوک نه و مګر هغه سړی و چې ډیری نارونه یې رابښکاره کړل — د پاکستان د استخباراتي ادارې (آی ایس آی) مشر ډګرجنرال فیض حمید. په افغانستان کې د هغه درې ورځنۍ پاتې کیدل د کابینې په جوړولو کې مهم رول ولوباوه. یوازې د آی ایس آی د مشر د اوسپنې مني لاندې کولی شي د داخلي اختلافاتو پراخول یو طرفه کړي او شخړې حل کړي، یو څوک به فکر وکړي. هغه د کابل د سرینا هوټل په لابی کې د یوې چټکې مرکې په ترڅ کې وویل: "مه اندېښنه مه کوئ، هر څه به سم شي." 12 یو بدیل لوستل ممکن وي: زه به ډاډ تر لاسه کړم چې زموږ غوره د کابینې مهم ځایونه تر لاسه کوي. دا د پاکستان لپاره یو مهم هدف و ځکه چې د طالبانو ټول ځواک مرکزونه ورسره نه وو. هېت الله او د هغه سړي - د هغه د دوو ځواکمنو مرستیالانو، لکه سراج حقاني او ملا یعقوب سره، چې اوس په غیر رسمي ډول مهم امنیتي وزارتونه اداره کوي - حکومت وکړي.

له بغاوت څخه حکومنداري ته

ايا فيض حميد په خپل ماموريت كې په بشپړه توگه بريالۍ شوى او كه نه، په سرينا هوټل كې د هغه د چاى څښلو عكسونه او وډيو يي كليپونه خپاره شول. د كتونكو لپاره، دې ليدونو په طالبانو باندې د پاكستان د پراخ نفوذ ثبوت وړاندې كړ. د دې غلطۍ په پوهيدو سره، پاكستاني خبري چينلونو ته لارښوونه شوې وه چې دا عكسونه نه ښكاره كوي.¹³ مگر دا په څرگنده توگه ډير ناوخته و. تر دې وړاندې د پاكستان د بهرنيو چارو وزارت وياند فيض ته په كابل كې د پاكستان په سفارت كې د پاتې كېدو سپارښتنه كړې وه، چې هلته به ټولې ناستې تنظيمېږي، خو د پاكستان د جاسوسۍ ادارې مشر دا خبره رد كړه. وروسته، د ۲۰۲۱ كال په نومبر كې، كله چې د پاكستان په پارلمان كې د تړلو دروازو تر شا د يو شمېر پاكستاني سياستوالو (بلاول بوتو زرداري په گډون) له هغه وپوښتل شول چې ولې د طالبانو د نوي حكومت تر جوړېدو مخكې كابل ته سفر وكړ، هغه د خپلو كړنو دفاع وكړه. د ده په خبره، هغه مهال د امريكا او چين د استخباراتو مشرانو هم كابل ته سفر كړى و. يو سياستوال په نرمۍ سره وويل: "شايد دوى هم ليدلي وي، مگر تاسو يوازينى عكس اخيستونكى ياست!"¹⁴

د طالبانو له مشرانو سره د ملاقاتونو په ترڅ كې چې د راپورونو له مخې فيض د ټول شموله حكومت قضيه جوړه كړې وه، هغه ته په نرمه توگه وويل شول: "موږ به په دې وړانديز غور وكړو، خو د عطا محمد نور په څېر كسان نه شو شاملولى، چې دومره طالبان يې وژلي دي." ¹⁵ عطا نورتاجك له ۲۰۰۴ څخه تر ۲۰۱۸ كال پورې د بلخ والي پاتې شوى چې ولسمشر غني له دندې گوښه كړ. هغه د امريكا يو مهم متحد و. په زړه پورې خبره داده، چې د عطا نور زوى خالد نور، چې د شاهي پوځي اكاډمۍ سنډورسټ څخه فارغ شوى، د ۲۰۲۱ كال د اگست په ۱۵مه سهار وختي له لومړي وزير عمران خان او د پوځ له مشر جنرال قمر جاوېد باجوه سره له اوو نورو غير پښتون افغان مشرانو سره ليدلي وو. كې رول ولوبوي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د افغانستان راتلونکی. ¹⁶ په تصادفي توګه، ما د خبرو اترو فرصت درلود 2022 کال د سپتمبر په وروستيو کې په بغداد کې په يوه کنفرانس کې د عطا نور سره، چيرته چې موږ د طالبانو په مشرۍ د افغانستان د راتلونکي په اړه بحثونه کول. نوموړي په خپلو څرګندونو کې د طالبانو د ماتولو تر څنګ په ښکاره توګه د طالبانو د بېرته واک ته د رسېدو ټول پړه د امريکا پر اوږو واچوله. وخت بدل شوی، او همدا ډول عطا هم د افغاني اشرافو د خيانت معيار تعقيب کړی دی.

د واک په دې جګړه کې تر ټولو لوی قرباني ملا برادر و. د امريکا د خوښي او همدارنګه د ډېرو نسبتاً معتدله طالبانو د خوښي وړ انتخاب، په رسمي توګه د افغانستان د نوي مشر په توګه خپل چانس له لاسه ورکړ. هغه د خپل ځای ناستي په توګه د ملا عمر انتخاب و، خو هوښيار ملا منصور کلونه وړاندې له هغه څخه دا فرصت واخيست او اوس نورو کسانو د هغه د ګوښه کولو لپاره دسيسه جوړه کړه. همدا هغه و چې د دوحې د خبرو اترو په مشروعت کې يې مهم رول ولوباوه او ملا هېبېت الله يې قانع کړ چې د کابل د بېرته نيولو لپاره مذاکرات د دوی تر ټولو ښه لار ده. هغه امريکايانو ته دا هيله هم ورکړه چې له طالبانو سره کار وکړي. د ظال تر څنګ، هغه يوه داسې لاره موندلې وه چې د طالبانو د راتلونکي لپاره تر ټولو ښه سناريو وړاندې کوي، خو د غني بې غورۍ د واک د شريکولو او د سولې د هوکړې امکانات له منځه يوړل چې د برادر په مشرۍ منځلاري طالبان به پياوړي کړي. زل يو تعقيبي پلان په ذهن کې درلود — د هغه په واقعو کې: "ما له راپرځولو وروسته فکر وکړ چې موږ بايد له هغه فرصت څخه کار واخلو چې موږ يې د ترهګرو له ليست څخه وايستلو، په تدريجي ډول بسپنه ورکوو، او سفارت بېرته پرانيزو. هغه څه چې موږ يې په بدل کې له دوی څخه غواړو، هغه د ترهګرۍ ضد همکاري، د ښځو حقونه او يو ټول شموله حکومت دی." ¹⁷ خو اوس برادر

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د سياسي ځواک لوبې په څنگ کې و ، ستړی او انتظار و ، ځکه چې په ځمکه کې وضعیت د هر چا لپاره بدل شوی. امریکایانو ته د نږدې کیدو په سترګه کتل د دې تمه نه وه چې د طالبانو د رتبې او دوسيې په مینځ کې کومه ګټه راوړي یا په بدل شوي شرایطو کې په افغانستان کې کومه سياسي پانګه رامینځته کړي. او بیا د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۲۳ مه له ملا برادر سره د CIA د مشر ویلیم برنز ، چې یو تجربه کار دیپلومات وو ، د "پټ" لیدنې خبر ورکړل شو.^{۱۸} راپور شوي خبرې د دوحې د تړون له مخې د امریکایي او غربي پرسونل د ویستلو همغږۍ او خونديتوب په اړه وې (او شاید د تړون د پټو احکامو په اړه ځینې مشخص ټکي). څومره چې دا د متحده ایالاتو لپاره مهم و ، دا د برادر سياسي امکاناتو لپاره د مرګ کندی وګرځید. یوه "پټه" ناسته باید په حقیقت کې پټه وساتل شوی وای که چیرې دا دومره مهمه وه چې امریکا د برادر راتلونکي له خطر سره مخ کړي. برادر پخپله باید ښه پوه شوی وای یا شاید هغه ډیر باوري و.

طالبان 3.0؟

طالبانو د کابل له ناڅاپه سوله ییزې نیونې وروسته په حکومت کې خپله دوهمه دوره د ځینو مثبتو پیغامونو سره پیل کړه. د طالبانو د کلتوري کمیسیون غړي ، انعام الله سمنګاني ، د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۱۷ مه په ټول افغانستان کې د حکومتي کارکوونکو لپاره "عمومي بڅښنه" اعلان کړه او په حیرانتیا سره یې ښځو ته بلنه ورکړه چې په حکومت کې شامل شي.^{۱۹} دا بیان د ویرې په مینځ کې ، چیرې چې ډیری خلک د هیواد څخه د وتلو لپاره هوایی ډګر ته راوتلي و ، د ډیرې اعصاب آرام کړل - حتی که یوازې لنډمهاله وي. په داسې حال کې چې سفارتونه رخصت شوي وو او د کابل هوایی ډګر په ګډوډۍ کې ډوب و ، د طالبانو ګڼو مخکښو څراغونو

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

له دوحې څخه کابل ته راتګ پیل شو. په داسې شرایطو کې، طالبانو د ۲۰۲۱ کال د اګست د میاشتې په ۱۷ مه نېټه خپل لومړنی رسمي مطبوعاتې کنفرانس په ښه توګه ترسره کړ، چې مشري یې د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد کوله. د پاکستان له دارالعلوم حقانیه فارغ شوی، دغه نسبتاً ۴۴ کلن ځوان ویاند د طالبانو د رسنیو د مدیرانو په ډله کې دی چې تر ټولو اوږد مهاله یې دنده ترسره کوله او د هغه غږ نړیوالو خبریالانو ته خورا پیژندل شوی و ځکه چې هغه په منظمه توګه د رسنیو تلیفونونو ته ځواب ورکاوه او د طالبانو ټولنیزې رسنۍ یې اداره کولې. حسابونه بیا هم، لږ تر لږه د دې لومړي عامه ظهور دمخه د هغه مخ پیژندل شوی. په حقیقت کې، هغه په خپله دنده کې دومره اغیزمن و چې یو څه ناشونی پاتې و چې ایا دا یو شخص دی یا که د طالبانو د ویاندانو یوه ډله ټول د ډیرو خلکو د هویت پټولو لپاره دا یو نوم کاروي. طالبان نه یوازې د خپلو لوړ پوړو شخصیتونو په جوړولو کې ښه وو، بلکې د یاغیتوب پر مهال د امکان تر حده د دوی د خونديتوب په ډاډمنولو کې هم مهارت درلود. له همدې امله د ذبیح الله مجاهد په اړه کوریوګراف شوی اسرار، چې د بي بي سي د تجربه لرونکي خبریال جان سمپسن لخوا "نسبتاً معتدل، خوښ سړی" بلل شوی و. 20

د مطبوعاتې کنفرانس څو لنډې اقتباسات د طالبانو د "نوي" فکر او د هغو لومړنیو لارښود اصولو خوند ورکوي چې دوی ورته ژمن دي:

اسلامي امارت د دې ملت له ازادۍ وروسته له هیڅا څخه غچ نه اخلي، له هیڅا سره ډښمني نه لري، موږ له هیڅا څخه ښښنه نه ده کړې. ټول هغه کسان چې زموږ په وړاندې جنګېدلي دي. . . .
زه غواړم نړیوالې ټولنې ته ډاډ ورکړم، د متحده ایالاتو په شمول چې هیڅوک به زیان ونه رسوي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

په افغانستان کې زه غواړم خپلو ګاونډيو، د سيمې هېوادونو ته ډاډ ورکړم، چې موږ به اجازه ور نه کړو، چې زموږ خاوره د نړۍ د هېچا او کوم هېواد پر ضد وکارول شي. . . .

موږ غواړو تاسو ته ډاډ درکړو چې هيڅوک به د دوی د معاینې لپاره د دوی دروازه ونکوي، پوښتنه وکړي يا پوښتنه وکړي چې دوی د چا لپاره کار کوي يا تشریح کوي.^{۲۱}

داسې ښکارېده چې طالبان په کلکه غواړي چې د خپل نړيوال انځور په رغولو تمرکز وکړي او حتی له خپلو پخوانيو سياستونو څخه ځان لرې کړي. د دې پوښتنې په ځواب کې چې ايا دوی د ايډيالوژۍ له مخې بدلون موندلی، مجاهد په بصيرت سره وويل:

زموږ ملت يو مسلمان ملت دی، که شل کاله مخکې وو او که اوس. خو کله چې د تجربې، بلوغ او ليد خبره راځي، البته، زموږ تر منځ د شل کاله پخوا په پرتله خورا لوی توپیر شتون لري. يو توپیر به وي کله چې دا د هغه عملونو خبره وي چې موږ يې ترسره کوو، دا د يو تکامل، تعريفی [sic] پروسې په څير و.²²

دا په حقيقت کې طالبانو ته د ساه اخيستلو لپاره يو څه ځای ورکړ ترڅو خپل کور تنظيم کړي - څومره چې امکان ولري په هغه وخت کې. په کندهار کې د طالبانو لوړپوړي مشر ملا هېب الله اوس د طالبانو له جګپوړو شخصيتونو سره د حکومت د جوړېدو په اړه د تصميم نيولو په موخه ډير فعاليت روان و. په عين حال کې، طالبانو ته لومړی ټکان د يوه داخلي دښمن - خراسان اسلامي دولت (ISK) څخه راغی، چې د داعش ترهګري ډلې پورې تړلې ده.

بېرته راستنيدنه د طالبانو

د ځانمرګي بريد په بڼه د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۲۶ د کابل په هوايي ډګر کې له ۱۷۰ ډېر افغانان او ۱۳ امريکايي پوځيان ووژل شول. ډيری تلفات افغانان وو چې د وتلو په تمه وو. داعش غوښتل چې خپل وژونکي ظرفيت وښيي او همدارنگه د طالبانو پيوستون گډوډ کړي. طالبانو وروسته ادعا وکړه چې دوی د داعش د داسې بريد د پلانونو په اړه استخباراتي معلومات راټول کړي وو او له همدې امله يې په عامه ځايونو کې غونډې ځنډولي وې او خپلو لوړپوړو مشرانو ته يې د راټولېدو سپارښتنه کړې وه.²³ د ويلو ده چې طالبانو څو ورځې وړاندې د پروان له زندان څخه د بگرام په هوايي اډه کې يو ځانمرګی بريدگر خوشي کړی وو. دوی د پلچرخي په هغه ورځ چې د کابل واک يې اخيستی و، د دغه زندان دروازه هم د ښار د لوی محبس پرانستلې وې، د القاعده د لوړ پوړو مشرانو او لږ تر لږه زرو غړو په گډون يې تر ۱۲۰۰۰ ډېر بنديان ازاد کړل. د نيويارکر د يوه راپور له مخې د ISK.²⁴ دا يو

ناورين پريکړه.

د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر په ۷ مه، ذبيح الله مجاهد يوه ۳۳ کسيزه، په حيرانتيا سره د ټولو نارينه وو، "څارونکي" کابينه اعلان کړه (د چارټونو ۱ او ۲ وګورئ). په ځينو لارو کې، نوی حکومت د ايران مادل تعقيبوي چې د دوی د ستر مشر په پلوي - په ملا هيبت الله کې د دوی خپل ايت الله خامنه ای موندل. تر څو چې رښتيني حکومت ټينګ نه شي، دوی پريکړه وکړه چې موقت حکومت جوړ کړي. تر يوې اندازې، موخه دا وه چې دا تاثر ورکړي چې طالبان به د اړتيا په صورت کې د هر ډول سياسي همکارۍ لپاره د ټولو انتخابونو پرانستلو سربيره، د نوي حکومت له معرفي کولو دمخه مشروعيت وغواړي. د ستر مشر د دفتر پرته، بل هر موقف موقتي و. بل مهم مقام د لومړي وزير و. دا د ټولو ترټولو غير متوقع لوبغاړو ته ځي — لکه څنګه چې

له بغاوت څخه محکومنداري ته

دوی پریکړه وکړه چې د خولی څخه یو نوم وباسي. دا غوره مقام نږدې ۷۰ کلن ملا محمد حسن اخند ته ورکړل شوی و، چې د طالبانو یو له بنسټ اېښودونکو څخه و، چې له ۱۹۹۶ څخه تر ۲۰۰۱ کال پورې یې د بهرنیو چارو وزارت د مرستیال په توګه دنده ترسره کړې وه. ۲۵ د پاکستان په کراچۍ کې له یوې مدرسې فارغ شوی، د طالبانو په لومړي حکومت کې د لومړي وزیر مرستیال هم په لنډ وخت کې لوړ شوی و، خو مقام یې د حقیقي واک پر ځای سمبولیک و. د کندهار د شاه ولیکوټ ولسوالۍ اوسېدونکی دی، د جګړې په ډګر کې د هر ډول ویاړونو په ګټلو سره د خپل علمي حیثیت له امله ډیر مشهور و. تر ټولو مهمه دا چې له هېت الله سره د نږدېوالي سربیره، هغه د رهبري شورا د غړي او وروسته د مشر او مشاور په توګه دنده ترسره کړه، چې اکثره یې د کوتي شورا په نوم یادېږي (د ۲۰۰۲ کال د می په میاشت کې له پیل راهیسې) او دا دواړه عوامل. د دې مهم مقام لپاره د هغه د ټاکل کېدو دلیل تشریح کړی. ۲۶ هغه د طالبانو په حلقو کې هم ښه شهرت درلود او د طالبانو د غړو په وینا چې ما ورسره خبرې وکړې، هغه ته د داسې چا په سترګه نه کتل کېږي چې د دې مقام د ترلاسه کولو لپاره یې هدف یا له لاسوهنې کار اخیستی وي. ۲۷

لومړی وزیر اخوند دوه مرستیالان لري چې د هغه لاندې دنده ترسره کوي. د پام وړ، په دوی کې یو هغه سړی و چې د لومړي وزیر د چوکۍ لپاره به لوړ کانديد وي. البته دا ملا برادر و. که ووايو چې هغه "مستحق" و، دا به د پام وړ وي. بالاخره، هغه هغه و چې د خبرو اترو مشري یې کړې وه او د دوی بریالیتوب یې تضمین کړی و - مګر د نورو خنډونو په منځ کې چې پورته یې بحث وکړ، هغه د پاکستان د استخباراتو لخوا د خوبښي وړ نه و، او دا هغه وخت و. په کابل کې د اجرائیه ریاست له مقام څخه د بې کفایتۍ لپاره کافي دلیلونه. دوهم مرستیال ملا عبدالسلام حنفي د طالبانو یو بل جګپوړی غړی دی

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

هغه مشر چې په دوحه کې د طالبانو د مذاکراتي ټيم د مهم غړي په توګه دنده ترسره کوله. هغه د طالبانو د تحریک له لومړيو کلونو راهيسې له ۱۹۹۶ څخه تر ۲۰۰۱ کال پورې د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال د پوهنې د وزارت د مرستيال په توګه دنده ترسره کړې ده. هغه د جوزجان ولايت د ازبک توکم په توګه د هغو لږو غړي پښتنو په ډله کې دی چې کوم مقام يې په غاړه لري. د طالبانو په ليکو کې اهميت. هغه په خپلو خبرو کې نرم او روښانه، د طالبانو له نسبتاً معتدل عناصرو څخه شمېرل کېږي. ۲۸ هغه د افغانستان او پاکستان په ګڼو ديني مدرسو کې زده کړې وکړې، په شمول په کراچۍ کې د ديويندي مشهورې مدرسې جامعہ دارالعلوم. وروسته يې په کابل پوهنتون کې تدريس وکړ. د ملا برادر په څير، هغه يو ښه سفري مشر دی، چې په مسکو، بيجينګ او ظاهراً په دوحه کې يې د طالبانو په خبرو کې برخه اخيستي ده.

په نوي کابينه کې، تقريباً په مسخره توګه، يو مهم پوست د امريکا تر ټولو مطلوب سړی - سراج الدين حقاني (د سراج او خليفه په نوم پېژندل شوی) ته لار. تقريباً يوه افسانه، د کلونو لپاره د متحده ايالاتو ټول استخبارات د هغه په اړه پوهيدل چې د هغه د يو ناڅاپي عکس څخه راغلی. نوموړی د کورنيو چارو د نوي وزير په توګه ټاکل شوی، چې د کابل د پوليسو او امنيت مسووليت هم پکې شامل دی. کله چې شيان واقعاً سويل ته لاړل او ډيری امنيتي ځواکونو خپلې پوستې پرېښودې، د هغه ځواکونو په چټکۍ سره حرکت وکړ او پوستې يې ونيولې. يو شمېر هغه کسان چې تښتېدلي وو، بېرته خپلو دندو ته ستانه شول چې له طالبانو سره يوځای شي او د حقاني ځواک يې نور هم پياوړی کړ.

د دفاع د وزير بله جایزه د ملا عمر زوی يعقوب ته ورسېده، يو څه دا چې هغه د هبت الله مرستيال و او په دې وروستيو کلونو کې يې د طالبانو د پوځي کمپاين مشري کوله. دنده د هغه د اخيستلو وه. هغه دواړه منځلاري او د سعودي د خوښې وړ ګڼل کېږي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د طالبانو د پوه انتونيو گيوسټوزي په وينا عربستان هم.^{۲۹} دا تركيب يو څه عجيب ښکاري مگر د دې لپاره وړاندیز شوی توضیح معنی لري: د یعقوب مخکینی (د بغاوت په کلونو کې د طالبانو د اردو مشر په توګه)، ابراهیم صدر له ایران سره نږدې اړیکې درلودې او سعودي عربستان غوښتل چې دا ترلاسه کړي چې د طالبانو راتلونکی نظامي مشر به وي. داسې تمایل نه لري. دا د طالبانو د جلا شوي ډلې حزب ولایت اسلامي (د اسلامي محافظت ګوند) له ظهور سره سم، د امریکا او طالبانو تر منځ د سولې د هوکړې له اعلان وروسته څرګنده شوه. په دې ډله کې د الصدر ډېر پلویان شامل وو.^{۳۰} د یادونې وړ ده چې سراج او یعقوب دواړو له څه مودې راهیسې په مستقیم ډول امنیتي چارې پر مخ بیولې. طالبانو د اداري موخو لپاره د افغانستان ۳۴ ولایتونه په دوو برخو ویشلي وو، جنوب او جنوب ختیځ. جنوب ختیځ چې ۱۴ ولایتونه لري د ملا یعقوب په لاس کې دي او په جنوب ختیځ کې پاتې ۲۰ ولایتونه شامل دي چې سراج حقاني یې د نظارت او مدیریت مسوولیتونه لري.^{۳۱}

د کابینې له ۳۳ څوکیو څخه ۳۰ یې پښتنو ته او یوازې دوه یې تاجک او یو یې ازبک ته تللی، چې دا څرګنده کړه چې د تنوع په اړه د طالبانو مفکوره تقریباً بې معنی وه. نږدې ټول پوستونه د طالبانو د تحریک لوړ پوړو غړو ته تلل او د کابینې وزارتونه تر ډیره حده هغه دندې منعکسوي چې دوی یې په مشرتابه شورا کې درلودل.^{۳۲} د عدم توازن په لیدلو سره، حتی د پاکستان لومړي وزیر عمران خان د سپټمبر په ۱۸، ۲۰۲۱ ټویټ وکړ:

په دوشنبه کې د افغانستان د ګاونډیانو له مشرانو او په ځانګړې توګه له اوږده بحث وروسته

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د تاجکستان ولسمشر امام علي رحمان، ما پيل كړى دى له طالبانو سره د يوه ټول شموله افغان حكومت لپاره خبرې اترې چې تاجك، هزاره او ازبك پكې شامل وي. ۳۳

طالبانو د ۲۰۲۱ كال د سپټمبر په ۲۱ مه كابينه پراخه كړه، د مرستيالانو نوملړ يې اعلان كړ او بيا يې د اكتوبر په ۴ مه د كابينې د پوستونو پر وړاندې دوه درجن نومونه ور اضافه كړل، ورپسې د ۲۰۲۱ كال د نومبر په ۲۳ مه اعلان شو. ۳۴ دغه پراخوالى (په لومړۍ ضميمه كې بشپړ ليست) كې د پنجشير او بغلان ولايتونو نومونه هم شامل دي چې د پام وړ تاجك او ازبك نفوس لري، د ټول شموليت پيغام ليرلو لپاره په نيمه زړه هڅه كې. د ۲۰۲۱ كال د اكتوبر په ۴ د طالبانو د كابينې لومړنۍ غونډه هغه وخت د سپكاوي په برخه كې زياته كړه چې د طالبانو د مشر ملا هبت الله اخوندزاده له خوا د ۳۸ نويو رسمي گمارنو اعلان وشو چې تقريباً ټول د پښتني توکمونو ديني عالمان وو. ۳۵ د لومړي مرستيال درېيم مرستيال هم اعلان شو – مولوي عبدالکبير – ښايي د دې مقام اهميت کم کړي. د ننگرهار پخوانۍ والي هم د طالبانو د رهبرۍ شورا غړى دى او د ځدراڼو له قوم څخه دى، چې د حقاني له قبيلې څخه دى.

په داسې حال كې چې د موقتي كابينې لږ تر لږه ۱۴ غړي د ملگرو ملتونو د امنيت شورا د ترورېزم په تور لېست كې دي، په كابينه كې يو شمېر لوړو زده كړو لرونكي غړي هم شامل شوي دي. يو له دوى څخه عبداللطيف نظري دى چې د اقتصاد وزارت مرستيال دى، او مهمه دا چې هغه د هزاره توکم څخه دى او په سياسي علومو كې پى ايچ ډي لري. په رسنيو كې د خپلې تجربې تر څنگ يې د ډيموکراسۍ، د تابعيت حقونه او مكلفيتونه او څو اړخيزه کتابونه چاپ کړي دي.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

نړيوالې اړيکې - د موضوعاتو خورا اغيزمنه لړۍ. ۳۶ يو بل هزاره ډاکټر حسن غياثي هم د عامي روغتيا وزارت د مرستيال په توگه ټاکل شوی دی. دغه راز د سوداگرۍ وزارت مشري د تاجک وزير حاجي نورالدين او د هغه دوه مرستيالان محمد بشير او عظيم سلطان کوي، چې له تاجک نژاد څخه دي. د طالبانو د معيارونو له مخې، دا يقيناً يو پرمختگ دی، او لږ تر لږه د منلو وړ دی.

په زړه پورې قضيه د طالبانو د اوسني ماليې وزير ده چې د هدايت الله بدري په نوم يادېږي - خو تل داسې نه وه. د هغه د اصلي نوم، گل اغا اسحاقزي تر شا د کيسې په اړه لږ خلک خبر دي. د دې نږدې پټ دوه گوني هويت لامل دا دی چې د سپټمبر له يوولسمې وروسته اغا په کوټه کې د پاکستاني استخباراتو له لوري وهل او ډبول شوی او د معلوماتو له ورکولو يې ډډه کړې ده. هيڅوک فکر نه کاوه چې هغه به په حقيقت کې ژوندي پاتې شي - نو کله چې يې وکړ، د دې لپاره چې امريکا ته د سپارلو مخه ونيسي خپل نوم يې بدل کړ - نن موږ ته راورو. اوس که گل اغا له خپل پخواني تاريخ سره په دې نوي مقام کې وگمارل شي، په دې مانا چې هغه بايد له پاکستانه بېنل شوی وای. دا چې څنگه وشول موږ ته ډېر څه وايي: د طالبانو د بهرنيو چارو وزير امير خان متقي په شخصي توگه هغه د پاکستان د پوځ پخواني مشر جنرال قمر جاوید باجوه ته د دوستۍ لاس اوږدولو لپاره ورغوښتی و. يوازې د باجوه په خوښه هغه ته دا موقع ورکړه.

د پښتني شاليد تر څنگ، د طالبانو په حکومت کې د دندې د موندلو يو بل مهم وړتيا له پاکستان سره مستقيم يا غير مستقيم اړيکه ده، که هغه د کوټې يا پېښور شورا غړيتوب وي يا د دارالعلوم حقاني مدرسي د پخوانيو محصلينو حيثيت. د طالبانو پخوانی نسل تر ډېره دغې مدرسي ته تلل چې د افغانستان له پولې په ۶۰ کيلومتري کې موقعيت لري. دا د پاکستان يو دی

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

تر ټولو پخوانی او خورا بدنام مدرسي. د نورو مدرسو په پرتله د طالبانو ډير مشران د هغې له تالارونو تېرېدل. د نن ورځې د طالبانو د کابينې لږ تر لږه اته مهم غړي او په سلهاو نظامي قوماندانان او واليان د دې ښوونځي فارغان دي (دوهه ضميمه وگورئ). په دې کسانو کې د کورنيو چارو وزير سراج حقاني، د بهرنيو چارو وزير امير خان متقي او د لوړو زده کړو پخوانی وزير عبدالباقي حقاني هم شامل دي.^{۳۷} ډيری پخواني محصلين د حقاني لقب د تخلص په توگه د وياړ په توگه اخلي او په دې توگه د "حقاني" شبکه ليل کيږي، دا د غلط تصور برعکس چې حقاني د ځينو پښتنو قوم نوم دی. حتی د پاکستان پخوانی لومړی وزير عمران خان هم د دې غلط تاثير سره مخ شو کله چې هغه په عامه وينا کې وويل چې حقانيان يوه مشهوره قبيله ده.^{۳۸}

حقانيان نن سبا د طالبانو يوه برخه ده. اړيکې د يو اتحاد په توگه پيل شوې، او دوی تر يوې اندازې پورې جلا جلا هويتونه ساتل، مگر په تدريجي ډول د ۲۰۰۱ څخه وروسته د بغاوت په مرحله کې يوځای شول. سراج او د هغه تره خليل حقاني، چې اوس د کډوالو چارو وزير دی، د ۲۰۲۱ کال د اگست له مياشتې راهيسې په ټولو مهمو غونډو کې د طالبانو د استازو په توگه مخکېن وو. د ټولو جرگو او پخلاينې غونډو لپاره، خليل، چې د يو اغيزمن منځگړی په توگه پېژندل کيږي، ډيری وختونه مخکېن تسهيل کونکی وي. عموما داسې انگيرل کيږي چې سراج حقاني د طالبانو په منځ کې د پاکستان تر ټولو لوی متحد دی، مگر ډيری داخلي په دې باور دي چې مهم ځای په حقيقت کې د سراج تره خليل حقاني پورې اړه لري. د بهرنيو چارو وزير متقي د طالبانو د يوه خورا نفوذ لرونکي استازي په توگه د پاکستان له لوی درستيز سره په لېدنو کې هم ډېر پرمختگونه کړي دي.

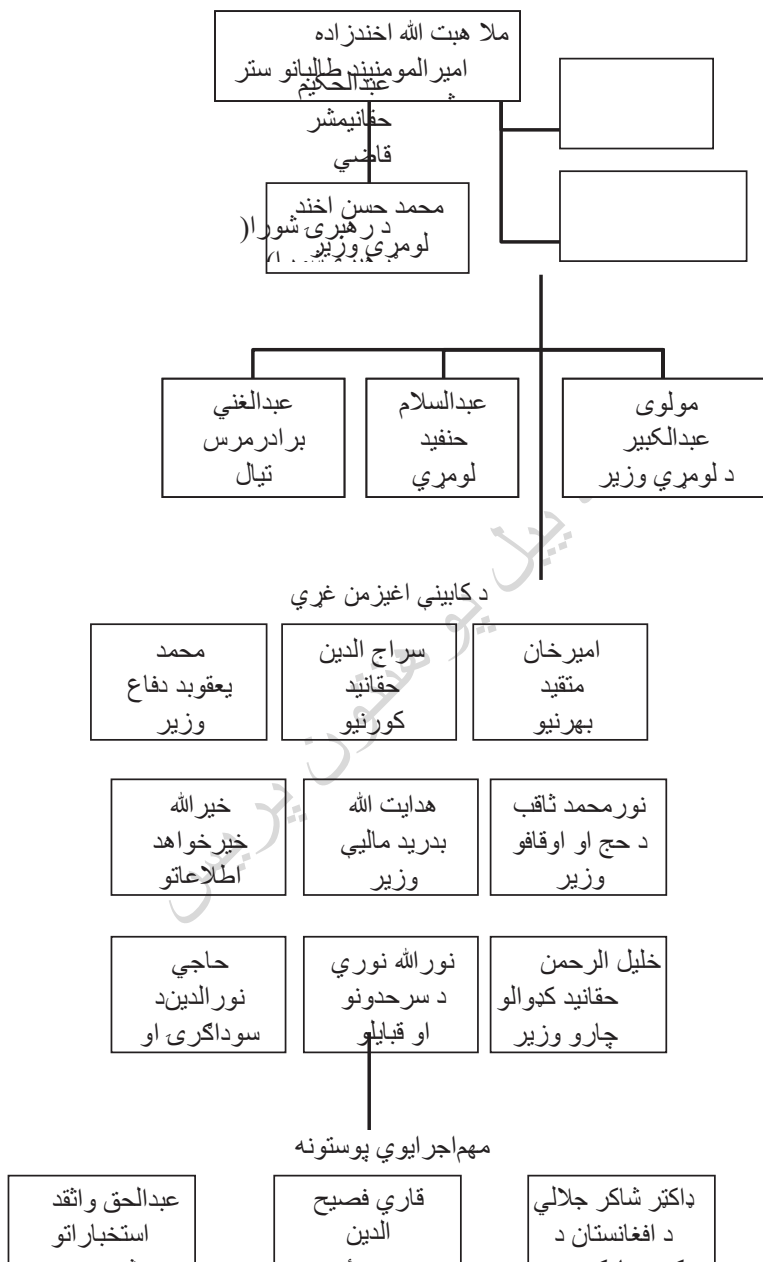
د طالبانو په کابينه کې يو بل نفوذ لرونکی او خورا محافظه کار غړی نور محمد ثاقب وزير دی.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د حج د چارو لپاره. د دارالعلوم حقاني څخه فارغ او پخوانی لوړ پوړی زده کوونکی، هغه د طالبانو په لومړي حکومت کې د قاضي القضات په توګه دنده ترسره کړې او د خپلو زهرجنو فرقه ایزو افکارو له امله مشهور دی. هغه ډیری شیعې ضد فتوا صادره کړه - مذهبي فرمانونه - چې په افغانستان او پاکستان کې د هزاره او نورو شیعې ټولنو په وړاندې د ظلمونو لامل شوي. د هغه یوه پخواني ملګري له ما سره په مرکه کې وویل چې نور ټاټب ته حتی د هغه د عالم حقاني لخوا خبرداری ورکړل شوی و چې د هغه د تکفیري چلند مخه ونیسي - د مسلمانانو شړل یا مرتد اعلان کول. هغه د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال د ډېرو جنجالي حقوقي پریکړو مسوول و او که څه هم د هغه نوی دریځ د پام وړ ټیټوالی منعکسوي، خو د کابینې د ځای پر ځای کولو لپاره کافي نفوذ لري.

د ځوان نسل ځینې طالب غړي په اسلام اباد کې له نړیوال اسلامي پوهنتون څخه درسونه لري، چې د تدریس او څیړنیزو معیارونو له مخې نسبتاً عصري موسسه ده، چې د سعودي عربستان لخوا تمویل کیږي. یوه دودیزه مدرسه نه ده، دا ولیدل چې ځینې فارغان د طالبانو په کابینه کې د دویمې درجې پوستونه (د وزیرانو په توګه) ترلاسه کوي. یو څوک به داسې انګیري چې دوی د ښوونځي د پخوانیو دودیزو طالبانو برعکس دي، شاید ډیر خلاص ذهن لرونکي او ښه لوستونکي وي. ډاکټر نعیم وردک، چې د دغه پوهنتون څخه یې پی ایچ ډي کړې ده، د ۲۰۲۰ کال د سپټمبر راهیسې په دوحه کې د طالبانو په سیاسي دفتر کې استازیتوب کوي.

شاید د ټولو څخه خورا په زړه پوري ټاکنه هم خورا غیر متوقع وي، د هغې شاته په زړه پوري تاریخ سره. که څه هم د طالبانو د اوسني حکومت د یو پر څلورمې پېړۍ څخه د نسلي او ایديالوژیکي بدلونونو استازیتوب کوي، هغه دا دی. د کرکټ بورډ د مشر مقام به دومره گرم شو چې لفظي یې غوښتل

ڇاڙت 1. ٻه سرپرست حڪومت ڪي طالبانو مهم مشران

قاري دين محمد حنيفد اقتصاد وزير:

د بدخشان ولايت څخه يو تاجک، په پېښور کې يې زده کړې کړي

عبدالباقي حقاني د لوړو زده کړو وزير:

هغه د خوست د والي په توگه دنده ترسره کړې او پکتیکا ولايتونه د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال، ۱۹۹۶-۲۰۰۱. د هغه پر ځای ندا محمد نديم وټاکل شو. د ننگرهار ولايت پخوانی امنیه قوماندان، د ۲۰۲۲ کال په اکتوبر کې

نجيب الله حقانيد مخابراتو وزير

محمد خالد، د ارشاد او دعوت وزير

حميدالله اخنذر اهدد ملکي هوايي چلند او ترانسپورت

وزير شهاب الدين دلاورد کانونو او پټروليم وزير محمد عباس

اخنذر طبيعي پيښو سره د مبارزې وزير حبيب الله اغاد پوهنې

وزير

عبدالمنان عمريد ټولگټو وزير:

د طالبانو د تحريک د بنسټ ايښودونکي محمد عمر ورور محمد يونس

اخنذر اهدد کلیو د بيارغونې او پراختيا وزير پراختيا عبداللطيف منصور د اوبو

او انرژۍ وزير

محمد اسحاق عاصم د عامې روغتيا وزير

عبدالرحمن راشدد کډوالو او راستنيدونکو چارو وزارت مرستيال

عبدالوليوزير د کار او ټولنيزو چارو

عبدالمجيد اخنذر شهيدانو او معلولينو وزير

نورالدين ترابيد زندانونو وزير

محمد خالد حنفي د فضيلت د ترويج او د ناوړه چلند د مخنيوي وزير

عبدالحكيم ٲشيريد عدليي وزير
هغه د سعودي عربستان ٲه زندان كي ٲاتي شو (١٩-٢٠١٠) د طالبانو د تمويل
لپاره ٲه انگلستان كي كمپاين چي له 6 مليون څخه ډير سعودي ريال راټول
كړي ٣٩

چارٲ 2. د كابيني نور مهم غړي ٤٠

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د دې له امله جگړه روانه ده! ۴۱ هغه سړي چې يو وخت د سپورت سره د دوی د لېوالتيا لپاره مشهور وو اوس يې هډوکي ماتوي! تر ټولو په زړه پورې حساب هغه وخت دی چې له پاکستان سره د طالبانو اړيکې د سپټمبر له يوولسمې مخکې تر ټولو ښې وې. يوه شېبه په پاکستاني رسنيو کې د تل لپاره په نښه شوي وه کله چې د پاکستان فوټبال ټيم افغانستان ته د لويې لپاره سفر کړی و - يوازې نږدې سمدستي شړل شوی و. د دوی جرم شارټونه اغوستل وو! کله چې طالبانو د دوی "نامناسب لباس" وليد، دوی نه يوازې دا چې دوی يې له هيواد څخه ایستل بلکې سرونه يې پرې کړل (د ذلت نښه گڼل کيږي) - او دا هغه وخت و چې اړيکې ښې گڼل کيدې! د هغه وخت او اوس تر مينځ سخت توپير د وخت په تيريدو سره د بدلونونو سره ډيره خبرې کوي. برسېره پر دې، په سيمه کې د کريکټ سپېڅلی ماهيت له پامه غورځول کيدی نشي؛ دا د بيان څخه بهر مينه ده. کله چې د افغانستان د کرېکټ ځواني لوبډلې ستر پرمختگونه پيل کړل، طالبان پوه شول چې دوی نه شي کولی پر دوی بريد وکړي او د خلکو رضاييت له لاسه ورکړي. د دوی لپاره وخت راغلی چې خلکو ته تسليم شي، نه په بل ډول.

د مشرتابه يوازینی پوستونه چې ميرمنې يې مناسبې گڼل شوي د روغتيا پاملرنې سکتور کې واقع شوي. ډاکټر ملالی فيضي د ۲۰۲۲ کال د فبرورۍ په مياشت کې د ملالی زيزانتون د زيزون د روغتون د مشرې ډاکټرې په توگه وټاکل شوه. ډاکټر ارين د ۲۰۲۲ کال د فبرورۍ په مياشت کې په کابل کې د لوړو زده کړو وزارت تر چتر لاندې د شاهراډ تدريسي روغتون (د نسايي ناروغيو لپاره) د رييس په توگه وټاکل شو. او ډاکټر سيمين مشکين مهمند د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر په مياشت کې د رابعه بلخي د ولادت روغتون د رييس په توگه وټاکل شو. د طالبانو د معيارونو له مخې دا بې ساري گمارني دي، خو حقيقت دا دی چې د روغتيا عمومي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د روغتيا نړيوال سازمان په وينا په افغانستان کې نظام د سقوط په درشل کې دی. افغانستان لا هم په نړۍ کې د مړينې تر ټولو لوړه کچه لري. سره له دې چې ډيری نړيوالو مرستندويه ادارو خپل عمليات وځنډول (د دسمبر 2022 کې د نادولتي موسسو بځينه کارکونکو باندې د طالبانو د بنديز په غبرگون)، وضعيت يوازې خرابيږي، او د طالبانو سره د معاملي لپاره د موجوده تگلارو د اغيزمنتيا په اړه پوښتنې هم راپورته کوي.

د کابينې جوړښت ته راستنيدل او هغه کسان چې د طالبانو په نوي حکومت کې شاتونه بولي، ډيری غړي يې تر شائبه باور لري. په کابينه کې د حقانيانو لويه برخه اخيستي وه، پرته له دې چې په کابينه کې د خپلوۍ يا د طرفدارۍ تورونه ولگول شي. دا د بحث وړ ټکی دی. د Giustozzi په وينا، ۴۲ په کابينه کې د حقانيانو تناسب عادلانه دی، چې د هغوی نفوذ، ځواک او پوځي ونډې منعکسوي. په ټوليز ډول، کندهار، د طالبانو زړه ټاټوبی، چيرته چې ستر مشر اوسيزي، ډير ځواکمن او حاکم دی.

د کابينې ډيری غړو پخوا د ملا عمر او د هغه له نږدې ملگرو سره کار کاوه. د دوی په منځ کې، ځينو يې وخت په زندانونو کې تير کړی - د ځایي افغان زندانونو څخه تر گوانتانامو پورې. نور هغه کسان دي چې د امريکا په پوځي عملياتو او افغان پوځي کمپاين کې يې د کورنۍ نږدې غړي له لاسه ورکړي او دا غم يې له ځانه سره وړي. داسې کسان هم شته چې له خپلو کورنيو سره پاکستان ته تللي، د پښتنو له قومي اړيکو او په ځينو مواردو کې له پاکستاني استخباراتو سره اړيکې لري، چې په افغانستان کې د خپلو ستراتيژيکو امنيتي گټو په نظر کې نيولو سره تل د طالبانو هرکلی کوي. او وروستی مگر لږ تر لږه هغه ډله ده چې په شمير کې تر ټولو کوچنۍ ده مگر يوه يې چې په لور يې مرسته کړي

بېرته راستنيدنه د طالبانو

طالبان په لويه کچه کابل ته راستنيري: هغه ډله چې دوحې ته د سياسي دفتر د جوړولو او بالاخره له امريکا سره د خبرو اترو لپاره تللي. په ځينو لارو کې، دوی نېکمرغه کسان دي، چې د قطر له حکومت سره د خپل سپانسر په توگه معامله کوي، پرته له دې چې په افغانستان کې سمدستي گټې ولري، او د پاکستان سره د اړيکو د تارونو څخه پاک وي. پرته له کوم قومي يا سيمه ايزو اړيکو، قطريانو يوازې د اوږدې مودې لپاره په نويو اړيکو کې پانگونه کوله، او د طالبانو د دې ډلې لپاره دا د هغو کارونو په ترسره کولو کې چې دوی يې علاقه نه درلوده، د تور ميل کيدو څخه د خوندیتوب په معنى وه. په آرامۍ سره د دوحې په خاوره کې. په عين حال کې، هغه کسان چې د پاکستان له لارې تلل، ډيرى وختونه به د دروازې په يوه سترگه کې ژوند کوي، د نيمې شپې د ټکولو څخه ډاريري، او د آی ايس آی په رحم کې پاتې کيږي.

که څه هم د طالبانو د کابينې زياتره غړي د پاکستان د متحدينو په سترگه کتل کيږي او يا په نسبتاً خپلواکه کندهاري شبکې پورې تړلي دي، خو په کابينه کې يو څو چوکۍ د ايران پلوه عناصرو په لاس کې دي. په دوی کې تر ټولو مهم د کورنيو چارو د وزارت د مرستيال څوکى ده، چې په پيل کې له ابراهيم صدر پرته بل چا ته نه وه رسېدلى. په زړه پورې خو دا ده چې په دې وخت کې هغه هم له سراج حقاني سره په رقابت بوخت دی. نن ورځ د طالبانو تر منځ د قوماندې درجه بندي سيستم پېچلى دی، لږ تر لږه ووايو. دا د ډيرى قوماندانانو ترکيب دی او د پخوانيو طالب ساتونکو او ځينو نويو سرتيرو سربيره، په رقابت او سيالۍ کې ډوب دی. د بريښنا شريکول د روښانه عمودۍ پيراميد په پرتله په افقۍ سيستم کې کار کوي. هغه بې نظمې چې د دې په واسطه رامېنځته شوې خورا روښانه ده.

د طالبانو د کابينې د جوړيدو د بهير د څيرلو لپاره، ما د يوه لوړ پوړي پاکستانى جنرال سره د مرکې کولو فرصت درلود

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د افغانستان په وضعیت کې، چا زما سره ځینې په زړه پورې لیدونه شریک کړل. لومړی یې یادونه وکړه چې پاکستان څنگه هڅه وکړه چې طالبان قانع کړي چې پخواني افغان ولسمشر حامد کرزي او پخواني اجرائیه رییس عبدالله عبدالله ته یو سمبولیک دریځ ورکړي، خو طالبانو خپل نظر درلود.

بیا مې ترې خپله زرین پوښتنه وکړه: ایا دا کسان رښتیا هم نوي طالبان دي؟ د هغه ځواب ما حیران نه کړ. هغه وویل، دا د طالبانو نوی نسل دی، چې ډېری یې بهر ته تللي او د پخواني نسل په پرتله ښه تعلیم لري. دوی نه یوازې دا نړیوال نندارتون لري، دوی یې خوښوي. او، دوی نه غواړي زړه وخت ته لار شي - هو، د نړۍ پراخه لید ممکن زور وي - مګر دوی نه غواړي له نړۍ څخه جلا شي. اوس چې دوی یې لري، دوی به هغه ښکیلتیا او اړیکه له لاسه ورنکړي چې د دوی لخوا ورته گران دي. دوی به هڅه وکړي چې دواړه ولري.

که دا سمه وي، نو دا به څنگه د سخت دریځو مشرانو سره لوبه وکړي - چې ډېری یې لوړ پوړي اجرائیوي پوښتونه او د کابینې وزارتونه لري، اوس مهال یو راز دی، که څه هم دا پوښتنه راپورته کوي: ایا طالبان د هویت بحران لري؟

د نوي کابینې په ټینګیدو سره، طالبان تر ټولو ستړې ننگونې سره مخامخ شول. یو ساحوي قوماندان څنگه د حکومت په وزیر بدلېږي؟ هغه کسان چې یو وخت یې د تش په نامه والیانو په توګه دنده ترسره کوله، د ترهګرۍ د رامنځته کولو دنده یې درلوده، اوس د دوی د سوځولو پر ځای د پلونو د جوړولو په معنا دي. د سترګو په رپ کې، دوی باید د هغه څه برعکس چې تل یې کړي زده کړي - د دې پر ځای چې د حکومت سره مقاومت وکړي، دوی باید دا چل کړي.

په کابل کې د دولتي ماشین تر څنګ د ولایتونو والیان هم ډېر مهم دي. د اګست راهیسې

بېرته راستنېدنه د طالبانو

په 2021 کي، هېبټ الله لږترلږه دوه ځله واليان بدل کړل - په تصادفي ډول يې له يوه ولايت څخه بل ته ليرېدل. تعبير دا دی چې هېبټ الله نه غواړي چې له دوی څخه هيڅوک د خپلو شخصي گټو لپاره د سياسي ملاتړ شبکې رامېنځته کړي - بلکه دوی بايد په خپلو اداري مسوليتونو متمرکز وي.

په زړه پورې خبره دا ده چې له هېبټ الله سره په اړيکو کې تر ټولو اغېزمن کس د کندهار والي يوسف وفا دی. په ځينو لارو کې يو څوک هغه د هېبټ الله پاشا په څير د عمل کولو سره پرتله کولی شي، د يو داسې شخصيت په توگه چې لوړ سړي ته نږدې وي او غږ يې اورېدل کيږي. د هغه اهميت له دې حقيقت څخه هم سرچينه اخلي چې هغه په سيمه کې د سرحدي پوستو کنټرول لري او د پيسو له لارې؛ هغه په مستقيمه توگه هېبټ الله ته پيسې ورکوي.

يو له لومړنيو تصميمونو څخه چې نوي حکومت يې د افغانستان د بېرغ په اړه نيولی و. ۴۳ دوی هيڅ وخت ضايع نه کړ چې د تور، سور او زرغون افغان ملي بېرغ پر ځای د طالبانو رسمي سپين بېرغ چې شهادت يې اسلامي مسلک دی: د خدای پرته بل خدای نشته او محمد د هغه پيغمبر دی. سپين رنگ د پاکوالي او سولې رنگ دی. په هر صورت، طالبان ځان د خدای لخوا ټاکل شوي اتلانو څخه کم نه گڼي چې په خپله خاوره کې اصلاحات راولي. د هېبټ الله په مشرۍ د رهبرۍ شورا (رهبري شورا) لپاره، ما په يوه مرکه کې وويل، د حکومت نوې دنده تر ټولو سخته ننگونه وه. دوی د انزوا احساس کاوه، لکه څنگه چې د طالبانو د واکمنۍ پر مهال ډېرو لوبډيو هېوادونو خپل سفارتونه تړلي وو. دوی هغه ايډيال ته ژمن وو چې دوی يې جگړه کوله، مگر دوی پوهيدل چې ډير کار بايد ترسره شي.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د اسلامي امارت د جوړېدو لپاره چې دوی یې لسیزې تیرې کړې وې، تر لاسه کړي. ننگونه دا وه چې ظاهراً په سختۍ سره هېڅوک د حکومتدارۍ د بڼه تعریف شوي مایل او دا څنگه رامینځته کولو په اړه سکرېپټ نه پوهیږي. یا شاید دا یو نږدې ساتل شوی راز و! د عادي کتونکو لپاره، ټول هغه څه چې ښکاره وو گډوډي وه.

د طالبانو د حکومتوالی نظریه

د حکومتوالی لپاره د یوې طریقې د رامنځته کولو لپاره هڅه کول، د طالبانو ستري محکمې نوی ټاکل شوی مشر عبدالحکیم حقاني چې د عبدالحکیم اسحاقزي په نوم هم پیژندل شوی (مخکې معرفي شوی) د ۲۰۲۲ کال د جون په میاشت کې د الامارة الاسلامیه و نظامه یا اسلامي امارت او نظام په نوم یو کتاب خپور کړ. ۴۴ د طالبانو مشر ملا هېت الله د دغه ۳۱۲ مخیز کتاب مخینه لیکلې او علماوو ته یې ډېره سپارښتنه کړې ده. دا د طالبانو د نړۍ لید اړین ټکي لنډیز کوي او د دوی د فلسفې او عامه پالیسۍ کړنلارې مهم اړخونه د هغه دیني نظرونو او د امریکا وروسته افغانستان لپاره د دوی لید پر اساس بحث کوي. دا کتاب په خپله د پالیسۍ رسمي سند نه دی، خو په یقیني ډول په کندهار کې د طالبانو د مشرتابه حلقو لخوا ملاتړ شوي نظرونه او د پالیسۍ نسخې منعکس کوي.

لکه څنگه چې یو څوک د کتاب مینځپانګې ته ژوره گوري، ډیری موضوعات او توضیحات خورا متضاد ښکاري. دا د اسلامي کلتور د ودې په اړتیا باندې د ټینګار سره پیل کیږي لکه څنگه چې د اسلامي ارزښتونو د خورا سختو تعبیرونو له لارې لیدل کیږي.

د پرانیستي څپرکي استدلال کوي چې د اسلامي امارت مرکزي هدف، د دوی له فتحې او ماتې وروسته او

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د امریکایانو او د هغوی د متحدینو وتل په افغانستان کې د اسلامي شریعت او حنفي فقهې (د سني اسلام له څلورو مکتبونو څخه یو) پر بنسټ د یوه اسلامي دولت په جوړولو سره په افغانستان کې د خدای حاکمیت پلي کول دي. دلته یو ځل بیا په زړه پورې خبره دا ده چې په دې بیان کې موجودې مفاهیمو ته پام وکړو: په لومړي سر کې دا چې طالبان د ځمکې پر مخ د خپل قانون د پلي کولو لپاره د خدای له خوا غوره شوي دي او د اسلامي شریعت په اړه د دوی پوهه یوازینی سمه ده.

د حکومتدارۍ په اړه، مخکې له دې چې د پلي کولو لپاره د حکومت ډولونو توضیحاتو ته پام وکړي، لیکوال د خپل هیواد د بې وزلو لپاره اندیښنه څرگندوي - د واک د ترلاسه کولو لپاره د زیان منونکو ناسمي ګټې اخیستنې ته اشاره کوي. تر دې ډمه ډیر ښه.

په کتاب کې د مختلفو مذهبونو او حتی اسلامي فرقو پورې اړوند د عدم برداشت کچه د لیکوال ذهنیت ته لارښوونه کوي. دا د حنفي مکتب پیروان په کلکه هڅوي چې د مکتب له اصلي اصولو څخه لیرې شي، په داسې حال کې چې دا مني چې د نورو فقهې مکتبونو سره تړاو لري کولی شي خپله لاره تعقیب کړي. که څه هم دا د حیرانتیا خبره ده چې لیکوال لږکیو ته ورکړل شوي امتیازات د اسلامي نظام لپاره یو ګواښ ګڼي - ادعا کوي چې دا اقلیتونه په حقیقت کې د طالبانو د حکومت هدف ماتولی شي. ایا هغه دښمنان چې اکثره وخت ضعیف او نیمګړي بلل کېږي په رښتیا دومره خطرناک دي چې ستر، پیاوړي او نه ماتیدونکي طالبان تر پښو لاندې کړي؟ دلته ژبه له وېرې او ناامنی ډکه ده.

د دولت مشر ته د امیر المؤمنین په نوم یادېږي - په لفظي معنی د وفادارانو مشر؛ په حقیقت کې هر څوک باید د هغه اطاعت وکړي، او څوک چې د مرګ د سزا مستحق نه وي. د قاضي په توګه، لیکوال

له بغاوت څخه حکومتداري ته

واقعي‌ا دا معنی لري. د دې مشر د ټاکلو څرنګوالی باید د هغه تاریخي نمونې تعقیب شي چې د څلورو سمه لارښوونکو خلافتونو لخوا ترتیب شوي (څوک چې څوارلس پېړۍ دمخه د اسلام د پیغمبر ځای ناستی شو) - کوم چې د لیکوال په وینا، د "بیعت، تسلط، او د جوړښت له لارې و. د هیواد د با نفوذه او نامتو کسانو شورا.» هغه دې ته اشاره نه کوي چې له پیغمبر اکرم وروسته د اسلام څلور واړه خلیفهان د بېلابېلو میکانیزمونو له لارې وټاکل شول. په کتاب کې هیڅ داسې څه نشته چې د هر ډول نمایشي نظام د ملاتړ په توګه وګڼل شي، کوم چې یوازې د دیموکراسۍ د حرامو په ویلو بسنه کوي.

د کتاب یوه مهمه برخه د امیر المؤمنین د وظیفو په اړه توضیحات ورکوي چې د څلورو سمه لارښوونکو خلفاوو له مثالونو څخه الهام اخیستل شوي. د خلیفه ګانو او د هغوی د تګلارو د مطالعې لپاره له کومو سرچینو او تاریخي اثارو څخه کار اخیستل شوی دی، ځکه چې لیکوال په اسانۍ سره دغو مهمو شخصیتونو ته خپل شخصي تعبیرونه منسوبوي. د ښوونیز سیستم په اړه هم بحث کیږي - په ځانګړې توګه، دا څه شی کیدی شي او څه نشي کولی. څرنګه چې "عصري" غیر مذهبي زده کړې په ښکاره ډول په افغانستان کې ډیرې ستونزې رامنځته کړي، او اسلام او مسلمانان کمزوري کوي، د هغه دلیل دی چې د زده کړې سیستم باید په طبیعي توګه مذهبي وي. د ټولو شیانو څخه چې دوی کولی شي په خپل هیواد کې د ستونزو لپاره ملامت کړي، د زده کړې انتخاب ریښتیا دی

ستومانه

د لیکوال په اند ښځې له مېرمنې او اولادونو له پاللو پرته بله ګټه نه لري؛ نو یقیناً دوی په حکومت کې ځای نه لري! امیر المؤمنین ښځه نه شي کیدای، ځکه چې د ځینو پراسرار روایتونو له مخې ویل کیږي چې ښځې باید په سیاست کې ښکیل نه وي.

بېرته راستنېدنه د طالبانو

که نه نو کار به خراب شي. هغه ټينگار کوي چې ښځې د نارينه وو په پرتله له عقلي پلوه کمزورې دي. د هغه د استدلال يوازینی ممکنه تفسیر موضوع داسې ښکاري چې ښځې بايد د سترگو څخه ورکې شي ترڅو د هيواد راتلونکي نسلونه په خاموشۍ او پټه توگه لوړ کړي، پداسې حال کې چې نارينه د "کار" په سرته رسولو کې شل کاله تیر کړي!

ليکوال د ښځو تعليم ته هم يو څپرکی وقف کړی دی

- يا د هغې نشتوالی. د کتاب له مخې، ښځې د زده کړې له ترلاسه کولو منع نه دي، تر هغه چې دا ځينې معيارونه پوره کړي - ځکه چې ښځې څنگه کولی شي پرته له سختو قواعدو سره يو څه ولري؟ دوی بايد په کور کې د کورنۍ د غړو لخوا تدريس شي - له اړتيا پرته خپل کور نه پرېږدي، او په بشپړه توگه د نارينه وو تر څنگ زده کړه نه کوي. که دوی بايد د زده کړې لپاره کور پرېږدي، نو د دوی ښوونکي هم بايد ښځه وي. د کيميا او فزیک مطالعه د ښځو لپاره په بشپړه توگه غير ضروري گڼل کيږي، پرته له دې چې کوم توضيحات وړاندې شي. ^{۴۵} شايد دا "لارښوونه" وه چې طالبان يې د 2022 په اکتوبر کې وهڅول چې د اقتصاد، انجينرۍ، کرنې، جیولوژي او حتی ژورناليزم په شمول د "ډير ستونزمن" مضامينو کې د کالج د داخلي آزمويې د اخيستلو مخه ونيسي. ^{۴۶}

ملا هېت الله يقينا د دې اختلافي تړون او ليکوال ملا عبدالحکيم له تفسیرونو، په ځانگړې توگه د دولت او ټولنې په ټولو برخو کې په بشپړه او بشپړ ډول د طالبانو د شرعي نسخې په پلي کولو ټينگار کوي. د طالبانو د داستان د ايډيالوژيکي برخې په جوړولو کې د دغو دوو کسانو په کنترول کې، د طالبانو هر اصلاح غوښتونکي او منځلاري د شاوخوا شیانو د بدلولو لپاره يو ستونزمن کار سره مخ دی.

طالبان.gov

سياستونه، سياستونه او داخلي رقابتونه

د شرايطو توپير او د بغاوت په کلونو کې مختلفو شبکو ته وفاداري په طبيعي توگه د طالبانو ترمنځ سيالي رامنځته کړه. اوس، د واک په دهليزونو کې، دا د پاليسي پريکړو باندې د نفوذ د زياتولو لپاره په سختو سياليو بدل شوي. د دغو سياليو په څرگندېدو سره، طالبان ډېر ژر په دې پوه شول، چې يوازې د دې لپاره چې توپ په جال کې وي، دا مانا نه لري چې لوبه پای ته رسېدلې ده. ممکن يو مهم گول شوی وي، مگر د گټلو لپاره، دوی بايد ډير گولونه وکړي او ښه دفاع وکړي. د طالبانو ډله ايز کار يو ريښتيني امتحان ته اچول شوی دی. دوی يوه گډه اجنډا او يو ليد لري، په ځانگړې توگه په مذهبي لحاظ، مگر دا هم ريښتيا ده چې دوی د بغاوت په وخت کې يو له بل څخه جلا شوي وو، دا د دې معنی لري چې دوی په هغه وخت کې ټول ځای په ځای وو. ځينې يې تر بل هر څه کندهاري ريښو ته وفادار دي، ځينې يې د پاکستان ملاتړي، ځينې يې دوحې پورې تړلي او يو شمېر يې نوي او ځوان جنگيالي دي، چې د ۲۰۰۱ کال د ډسمبر په مياشت کې د طالبانو د لومړي حکومت له نسکورېدو وروسته دغه اختلافات نور هم زور واخيست. د شخصيتونو ټکر او مختلف سياسي غوره توبونه. له دې ټولو سره سره،

بېرته راستنېدنه د طالبانو

که څه هم، دا د پام وړ ده چې دوی لاهم د دې توان لري چې کلا ونيسي. البته، په پاليسي او چلند کې لوی توپيرونه شتون لري، چې ځينې يې د نورو څيړلو ارزښت لري. دا څپرکي د طالبانو د تگلاري د انتخابونو او د هغوی د تحرک په اړه دی.

د طالبانو د تگلارو په اړه لومړنۍ معلومات د زندانونو له نوي وزير ملا نورالدين ترابي سره د رسنيو د مرکې له لارې څرگند شول. هغه د خپل سخت محافظه کارۍ او د قوانينو سخت پلي کولو لپاره پيژندل کيږي. په دې تبادله کې، هغه دا په کلکه روښانه کړه چې، "هيڅوک به موږ ته ونه وايي چې زموږ قوانين بايد څه وي. موږ به د اسلام پيروي کوو او خپل قانون به په قرآن جوړوو." ¹ هغه د سختو مجازاتو لپاره قضيه جوړه کړه ترڅو د مخنيوي اغيز رامینځته کړي پداسې حال کې چې کابينه مطالعه کوي چې ايا مجازات په عامه توگه ترسره شي يا بل ډول، دا په گوته کوي چې د طالبانو د پخواني حکومت څخه د پاليسۍ يو څه بدلون د تصور وړ و. په هرصورت، هغه په خبرو کې بل څه وويل چې لږترلږه د بدلونونو په اړه پوهاوی منعکس کوي چې بېرته راگرځول ناممکن وو. هغه د دې خبرې په کولو سره چې نن ورځ طالبان مختلف دي، يادونه وکړه چې دوی به د تلویزيون، گرځنده تليفونونو، عکسونو او وېديوگانو کارولو ته اجازه ورکړي، ځکه چې د هغه په وينا: "دا د خلکو اړتيا ده او موږ ورته جدي يو." ²

د يو حکومت تر ټولو مهمه دنده د خدمتگار وي او دا هغه ميدان دی چې تر اوسه يې په کابل کې دومره خبرې نه دي شوي. په بين المللي فورمونو کې د ځينو پرمختگونو د وړاندې کولو لپاره، طالبان هڅه کوي چې د 100,000 پياوړي اردو او 140,000 پوليس ځواک رامینځته کولو کړيښت واخلې او همدارنګه د کجکي بند په ګډون د ډيری لویو زیربنایي پروژو کار بيا پيل کړي. هايډرو برقی

TALIBAN.GOV

ن‌ب‌ا‌ت. 3 د‌و‌ى ت‌ه د‌ د‌ى ن‌و‌ب‌ت‌و‌ن‌و او ز‌ي‌ر ب‌ن‌ا‌و و‌ي‌ر‌ى پ‌ر و‌ژ‌ى پ‌ه م‌ي‌ر ا‌ث پ‌ا‌ت‌ى د‌ى، او د‌ د‌و‌ى د‌وام ب‌ه د‌ د‌و‌ى د‌ ا‌د‌ا‌ر‌ى و‌ر‌ت‌ي‌ا‌و و‌ي‌و‌ه م‌ه‌م‌ه ا‌ز م‌و‌ي‌ن‌ه و‌ي. ل‌ه ب‌د‌ه م‌ر غ‌ه د‌ ط‌ا‌ل‌ب‌ان‌و ل‌ه و‌ا‌ك‌م‌ن‌ى و‌ر‌و‌س‌ت‌ه ډ‌ې‌ر‌ى ت‌ك‌ر‌ه ك‌ار پ‌و‌ه‌ان پ‌ه ب‌ې‌ل‌ا‌ب‌ل‌و و‌ز‌ا‌ر‌ت‌ون‌و ك‌ې ل‌ه ا‌ف‌غ‌ا‌ن‌س‌ت‌ان‌ه و‌و‌ت‌ل. ط‌ا‌ل‌ب‌ان‌و د‌ ټ‌ول‌و ه‌غ‌و ك‌س‌ان‌و ل‌پ‌اره چ‌ې د‌ ت‌ې‌ر ح‌ك‌و‌م‌ت ل‌پ‌اره ي‌ې ك‌ار ك‌ړ‌ى و، "ب‌خ‌ب‌ن‌ه" ا‌ع‌ل‌ان ك‌ړ‌ى و‌ه، خو د‌ د‌و‌ى ل‌وم‌ر‌ن‌ي‌و څ‌ر‌گ‌ن‌د‌ون‌و د‌ ا‌ع‌ت‌ب‌ار ل‌ه ل‌اس‌ه و‌ر‌ك‌ول‌و پ‌ي‌ل و‌ك‌ر ځ‌كه چ‌ې د‌ د‌ى ژ‌م‌ن‌ى څ‌خ‌ه د‌ س‌ر‌غ‌ر‌و‌ن‌ى ډ‌ي‌ر‌ى م‌ث‌ال‌ون‌ه ر‌ا‌پ‌ور ش‌و‌ي. 4.

ل‌وم‌ر‌ى ا‌ز م‌و‌ي‌ن‌ه: د‌ ب‌ن‌ځ‌و او ن‌ج‌ون‌و د‌ ز‌د‌ه ك‌ړ‌ى م‌س‌ل‌ى

يو ل‌ه ل‌وم‌ر‌ن‌ي‌و ش‌ي‌ان‌و څ‌خ‌ه چ‌ې خ‌ل‌كو د‌ ط‌ا‌ل‌ب‌ان‌و د‌ و‌اك ل‌ه ل‌ي‌د‌و و‌ر‌و‌س‌ت‌ه ي‌ا‌د‌ون‌ه و‌ك‌ر‌ه ه‌غ‌ه ن‌ي‌ل‌ى ب‌ر‌ق‌ع‌ى او د‌ ط‌ا‌ل‌ب‌ان‌و د‌ ل‌وم‌ر‌ى د‌ور‌ى د‌ خ‌ن‌د‌ا س‌ت‌ر‌گ‌و س‌ره د‌ م‌ي‌ر‌من‌و ع‌ك‌س‌ون‌ه و‌و. پ‌ه ا‌ف‌غ‌ا‌ن‌س‌ت‌ان ك‌ې د‌ ب‌ن‌ځ‌و د‌ ن‌و‌ي ن‌س‌ل پ‌ه ا‌ره ي‌وه ر‌ي‌س‌ن‌ت‌ي‌ن‌ى ا‌ن‌د‌ي‌ي‌ن‌ن‌ه و‌ه چ‌ې څ‌ه ب‌ه پ‌ي‌ښ‌ ش‌ى، چ‌ې ن‌س‌ب‌ى ا‌ز ا‌د‌ى ي‌ې ت‌ج‌ر‌ب‌ه ك‌ړ‌ى، او ت‌ع‌ل‌ي‌م‌ى او ك‌ار‌ى ف‌ر‌ص‌ت‌ون‌ه ي‌ې ت‌ر‌ل‌اس‌ه ك‌ړ‌ى، پ‌ه ځ‌ان‌گ‌ر‌ى ت‌و‌گ‌ه ه‌غ‌ه چ‌ې پ‌ه ب‌ن‌ا‌ر‌ى چ‌ا‌پ‌ي‌ر‌ي‌ال ك‌ې ژ‌ون‌د‌ ك‌و‌ي. ل‌كه څ‌ن‌گ‌ه چ‌ې و‌ې‌ر‌ه و‌ه، خو ل‌ه ب‌د‌ه م‌ر‌غ‌ه چ‌ې ت‌م‌ه ك‌ېد‌ه، ط‌ا‌ل‌ب‌ان‌و ډ‌ې‌ر ژ‌ر د‌ ب‌ن‌ځ‌و د‌ ف‌ر‌ض‌ى ح‌ج‌اب، ي‌ا د‌ ح‌ي‌ا د‌ ا‌غ‌وس‌ت‌و پ‌ه ا‌ره عام‌ه پ‌ال‌ي‌س‌ى ا‌ع‌ل‌ان ك‌ړ‌ه. دا د‌ م‌س‌ل‌و يو ب‌ن‌س‌ت‌ي‌ز ل‌ړ‌ى ت‌ه ر‌ا‌ځ‌ى چ‌ې د‌و‌ى ت‌ل د‌ ع‌ص‌ر‌ى ك‌ول‌و او د‌ م‌خ‌ل‌وط ج‌ن‌س‌ي‌ت ټ‌ول‌ن‌ى م‌ف‌ه‌وم ل‌ر‌ى. نو د‌و‌ى پ‌ه خ‌و‌را ع‌م‌د‌ى ت‌و‌گ‌ه د‌ ق‌وا‌ع‌د‌و پ‌ه ا‌ع‌ل‌ان‌ول‌و س‌ره پ‌ي‌ل و‌ك‌ر: د‌ ن‌ا‌ر‌ي‌ن‌ه او ب‌ن‌ځ‌ي‌ن‌ه ت‌ر م‌ي‌ن‌ځ ب‌ه پ‌ه عام‌ه ت‌و‌گ‌ه ه‌ي‌څ ډ‌ول ا‌خ‌ت‌لاط ن‌ه و‌ي، د‌ ب‌لو‌غ‌ت څ‌خ‌ه پ‌ور‌ت‌ه ن‌ج‌ون‌ى او د‌ ډ‌ي‌ر ع‌م‌ر څ‌خ‌ه ك‌م‌ى م‌ي‌ر‌م‌ن‌ى ب‌ا‌ي‌د ح‌ج‌اب و‌ا‌غ‌ون‌د‌ى — م‌گ‌ر دا ح‌ج‌اب ب‌ا‌ي‌د يو س‌خ‌ت ل‌ب‌اس م‌را‌ع‌ت ك‌ړ‌ى. ك‌و‌ډ دا ن‌ه ډ‌ي‌ر س‌خ‌ت او ن‌ه ډ‌ي‌ر پ‌ت‌ل‌ى ك‌ي‌د‌ى ش‌ى. م‌گ‌ر يو‌از‌ى پ‌ه څ‌و م‌ي‌ا‌ش‌ت‌و ك‌ې،

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

دا محدودیتونه نور هم سخت شول. د 2022 کال تر می پورې، طالبان به وړاندیز وکړي چې د حجاب غوره بڼه به هغه برقه وي، چې د سر څخه تر پښو پورې به یوازې د سترگو لپاره جال وي.⁵ د روښانه کیدو لپاره دا بیانات په طبیعت کې مشورتی وو او په کلکه پلي شوي ندي.

لکه څنګه چې د تاریخ غمجنه نمونه ده، کله چې ناورین پېښیږي، ښځې تر ټولو زیات ټپیان کيږي. د افغانستان د ۲۰۲۱ کال د اګست په میاشت کې د طالبانو نیول استثنا نه ده، او د هر هغه چا لپاره چې په تیرو ۳۰ کلونو کې یې پام اړولی وي، د دې بیا پرانستل شویو ټپونو سره د زړه درد خورا ژور دی. له افغانستان څخه د امریکا او ناټو له وتلو څه باندې یو نیم کال وروسته ټولې نړۍ ته څرګنده شوه چې دا جګړه د افغانانو لپاره هېڅکله هم پای ته نه ده رسېدلې او د طالبانو د زور زیاتي په پیلېدو سره د ناورین غمیزه روانه ده.

کله چې طالبانو د ۲۰۲۱ کال د اګست له میاشتې وروسته د خپلې بریا په اړه ژمنې پیل کړې، په هر ځای کې یو شان غرونه راپورته شول—دا ډېره ښه وه چې ریښتیا وي. او همداسې وه: د مشرانو زور نسل تضمین کړی چې دوی به دومره ژر هیر نشي، او نه به پرته له جګړې څخه ښکته شي.

د طالبانو له خوا اورېدل یو خوندور حیرانتیا وه چې ښځې به وکولی شي کار ته دوام ورکړي او نجونې کولی شي د 2022 کال د مارچ له 22 څخه ښوونځي ته دوام ورکړي.⁶ دا په دوحه کې د خبرو اترو په ترڅ کې شوې ژمنې سره سمون لري. خو که تاریخ موږ ته څه رابښي، هغه دا دي چې موږ د طالبانو په خبرو باور نه شو کولای. لومړی، یو ټکان د 2021 په ډسمبر کې راغی، کله چې طالبانو پریکړه وکړه چې هغه میرمنې چې غواړي اوږد واټن (له 45 میلیونو څخه ډیر) سفر وکړي باید د سړک ترانسپورت ته اجازه ورنکړل شي پرته لدې چې نږدې نارینه خپلوان ورسره وي.⁷ د ترویج لپاره وزارت

TALIBAN.GOV

فضيلت او د بډيو مخنيوی" همدارنگه د موټرو مالکينو ته لارښوونه وکړه چې هغه ميرمنو ته له سوارۍ څخه ډډه وکړي چې سرې جامې نه اغوندي. کلتوري نورمونو او عمومي عملونو ته په پام سره په دويمه قضيه کې هيڅ رسمي پاليسي لارښود نه اړتيا نه وه. طالبان په ښکاره ډول د وخت په تيريدو سره ډير مداخله کوي. يو د پام وړ استثنا دا وه چې د افغانستان د 34 ولايتونو څخه په لسو کې د نجونو لپاره دولتي ثانوي ښوونځي "يا د محلي طالبانو د ملاتړي مشرتابه يا د والدينو يا ښوونکو د قوي فشار له امله" پرانستل شوي، لکه څنگه چې د افغانستان د تحليلي شبکې لخوا راپور شوي.^۸

بيا لوی حيرانتيا راغله ځکه چې د شپږم ټولگي (11 کلنۍ) او پورته لپاره د انجونو ښوونځي خلاصولو پريکړه بيرته واخيستل شوه.^۹ کله چې د دې پريکړې اعلان کول، په گوته شوي دلايلو کې د جنډر په جلا کولو کې ستونزې او د بوديجې نشتوالی شامل وو. په لومړني ښوونځي، پنځم ټولگي او تر هغه لاندې نجونې به وکولای شي چې دوام وکړي، خو هغه نجونې چې لويې وې بايد په کور کې پاتې شي. دا د 2022 په ډسمبر کې د ډيرو سختو محدوديتونو سره تعقيب شو. د خطرناکو ايډيالوژۍ صدمه او وحشت د دې پريکړو لاندې د افغانانو لپاره لا هم تازه دی. د خلکو تر ټولو ناوړه ويره يو ځل بيا په واقعيت بدله شوه.

په داسې حال کې چې دا به گومان وي چې د طالبانو يوه لويه سلنه شتون لري چې په حقيقت کې نه غواړي د نجونو د زده کړې مخه ونيسي - دا خورا وحشي انگيرنه نه ده. هغه گډوډۍ او گډوډي چې د اعلان څخه وروسته رامينځته شوه ټولو ته اشاره وکړه چې پريکړه لږ تر لږه ښه پلان شوې نه وه. په ښکاره ډول، دلته يوازې يو ذهن کار نه کوي بلکې دوه - د يو بل سره په جگړه کې. د طالبانو په منځ کې د زرو او نويو تر منځ يوه پټه جگړه روانه ده، چې د کمزورۍ، گډوډۍ او گډوډۍ استازي دي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

ګډوډي چې د دې نوي حکومت او د هیواد لپاره دوره کوي. ستونزه دا ده چې موږ نه پوهیږو چې څوک به وگتي.

کله چې طالبانو اعلان وکړ چې نجوني به نور نه شي کولای خپلې زده کړې بیا پیل کړي، په پراخه کچه معلومه شوه چې دا په حقیقت کې د یوې سخت دریځې ډلې هیله وه چې په جنوب کې د دریو نفوذ لرونکو دیني عالمانو په ګډون چې په ملا هبت الله باندې نفوذ لري.¹⁰ په دغو کسانو کې لوی څارنوال عبدالحکیم حقاني، د دیني چارو وزیر نور محمد ثاقب (په یوه مخکنی فصل کې معرفي شوی) او د محمد خالد حنفي مرستیال د فضیلت د ترویج او مخنیوي وزیر دي.¹¹ د ایشلي جکسن په وینا "د تماس نه بهر د لږکیو پراخ نفوذ"، ښوونځي ته د نجونو د راستنیدو مخه ونیوله (له 6 څخه تر 12 ټولګي پورې)، د طالبانو د مشرانو په ګډون د افغانانو لوی اکثریت مایوسه کړ.¹² دا هغه سخت دریځي دي چې زیاتره یې په کندهار کې میشت دي چې تعصب ته دوام ورکوي. دغه درې واړه دیني عالمان په کندهار کې له ستر مشر سره په دې موضوع کې د مقابلي لپاره ورغلي وو، چې له امله یې دغه حکم صادر شو. وروسته بیا د طالبانو په لیکو کې هم د دې بدلون په اړه فشارونه راغلل.¹³ د هیلو څراغ چې خلکو درلود، لکه څنګه چې ممکن وي، د رسیدو سره سم ورک شو. لا هم د طالبانو تر منځ د افکارو جګړه پای ته نه ده رسېدلې.

د دې ناورین یوه بله تراژیدي د اسلام د ناسمو، خطرناکو او متعصبو ناسمو څرګندونو بیا راڅرګندېدل دي. نه یوازې پخپله د طالبانو لخوا، بلکې په نړیوالو رسنیو کې د ځینو عناصرو لخوا، چې داسې ښکاري، د کلتوري حساسیت او دیني زده کړې دواړو په اړه درس ته اړتیا لري. د دې لپاره چې طالبان په ځانګړي ډول له طالبانو سره څه کوي

TALIBAN.GOV

د "عنعنوي اسلام" په توگه د نجونو د زده کړې محدوديت نه يوازې په بشپړ ډول غلط دی بلکه زيانمنونکی هم دی.

تراژيدي په دې کې هم ده چې طالبان په منظم ډول خپل قومي نورمونه له اسلام سره گډوي. د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم يوه مشهوره وينا ده چې په هغه کې يې ويلې دي: "تعليم په هر هک او انجلۍ فرض دی" او بيا يې هم وويل چې حتی که څوک د پوهې لپاره چين ته لاړ شي دا ارزښت لري. تر ټولو لوی شی چې يو مسلمان يې کولی شي د پوهې لټون او ترلاسه کول دي - نه يوازې نارينه مسلمانان، بلکه د اصلي اسلامي فقهاوو له مخې نارينه او ښځينه دواړه. د پيغمبر هيڅ واعظ شتون نلري او نه هم په قرآن کې کوم آيت چې ادعا کوي چې ښځې دې له ښوونځي څخه منع کړي: د تعليم غوښتنه هيڅکله د جنسيت مشخصاتو سره نه راځي. د حقيقي اسلامي لارښوونو د حقيقت او د طالبانو د عملونو تر منځ توپير نور نه شي کيدای. ښځې د ټولنې او ټولنې د ژوند ځواک دی - له دوی پرته او د نجونو له زده کړې پرته هيڅ ټولنه په ريښتيا هم وده او پرمختگ نشي کولی.

او په دې توگه د زړو او ځوانانو تر منځ جگړې يو ځل بيا په جگړه کې د ښځو د ځای تراژيدي روښانه کړه. دوی د معاملي چپ، د دوی آزادي قرباني شوي. سخت دريځو دا جگړه غوره کړې وه او گټلې وه، خو د کابل د ولسمشرۍ په ماڼۍ کې د ځوانانو وينه به ونه رنګه. يوازې ميرمنې بايد رنځ وي.

د ښځينه ځواکونو په اړه د نه پوره شويو ژمنو دا جال‌مور بايد وپوښتو چې ولې طالبانو په لومړي سر کې دا ډول متضاد ژمنې وکړې. ولې ادعا کيږي چې د نجونو تعليم ته به اجازه ورکړل شي چې يوازې پرېکړه بيرته واخلې؟ ايا دا يو ډول غمجنه هڅه وه چې د نور فشار لامل شي؟ يا دا يوازې د حکومتدارۍ مسله وه؟ دلته دروغ دی

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د مسلې رښه - که چیرې یو شی وي چې موږ د نوي طالبانو په اړه پوهیږو هغه دا دی: دوه لاسونه شتون لري چې دا خبرونه رهبري کوي، یوازې د بیلابیلو سکریټونو سره.

په حقیقت کې، د طالبانو د پخوانۍ واکمنۍ په پرتله یو څو شیان بدل شوي دي. حتی د کار ځایونو او ښوونځیو ته د سختو محدودیتونو سره سره، ښځې په سرکونو کې ډیر لیدل کیږي او د برقي (هغه حجاب چې ټول بدن او مخ د سترگو په وړاندې د کوچنۍ پردې سره پوښي) پر ځای د سرونو په اغوستلو (کوم چې افغان میرمنې په عمومي ډول غوره کوي) اغوستي دي. کتل). د ۲۰۲۱ کال په ډسمبر کې، د طالبانو مشر ملا هیت الله یو مهم فرمان صادر کړ (د دریمې ضمیمې وگورئ) چې د ښځو په اجباري ودونو بندیز لگوي، په واضح ډول یې ویلي چې "هیڅوک نشي کولی چې ښځې په زور او فشار سره واده کولو ته مجبور کړي" او په ورته وخت کې محکمو ته لارښوونه کوي چې "درملنه وکړي. ښځې په عادلانه توګه، په ځانګړې توګه کونډې چې د خپلوانو په توګه د میراث په لټه کې دي.¹⁴ دا پریکړې په هیواد کې د ځینو ناوړه قومي دودونو او دودونو څخه سرغړونه کوي او د اعتبار وړ دي.

دوهمه ازموینه: د مسلمانو اقلیتونو په اړه پالیسي

ښایي یوه له هغو ډلو څخه چې د طالبانو له خوا تر ټولو زیات په نښه شوي وي - که تر ټولو په نښه شوې ډله نه وي - د هزاره ګانو په نوم اقلیت توکمیزه ډله ده. د شیعې ګانو یوه لویه ډله ده، دوی د لسيزو راهیسې د طالبانو لخوا د ځورونې او ناوړه چلند زغم لري. د خالد حسيني جایزه ګټونکي ناول، د پټنګ چلونکي، د طالبانو د واکمنۍ پر مهال د دوو هلکانو د سختو مختلفو تجربو له لارې په افغانستان کې د کړاوونو کیسه په ښکلي ډول بیانوي - یو یې اصلي پښتون او بل یې هزاره دی. هغه څه چې هزاره ګان لري

TALIBAN.GOV

تجربه لرونکي بايد له پامه ونه غورځول شي: د طالبانو له خوا د ټولو ظلمونو څخه، هزاره گانو هر يو تجربه کړی. دوی په ځانگړې توگه نه يوازې د قومي او نژادي دلايلو له امله په نښه شوي بلکې د شيعه ضد فرقه پالنې له امله هم په نښه شوي.

د طالبانو له پيل راهيسې په پرله پسې توگه هزاره گان د بشري حقونو د نه منلو وړ سرغړونو قرباني شوي دي.¹⁵ جوماتونه او مذهبي جلوسونه بمبارول، ټولنيز تبعيض نورمال کول، شکنجه، وژنې او داسې نور - دا ټول په منظمه توگه تجربه شوي. په زړه پورې خبره دا ده چې د ملگرو ملتونو لخوا د هزاره گانو ډله ايز قبرونه کشف شوي - د طالبانو لخوا د دوی کړاوونه له نسل وژنې څخه کم ندي.¹⁶ نو دا باور کول گران دي چې نن ورځ طالبان چې په تيرو وختونو کې له دومره سخت نسل وژنې کرکې سره مخ دي، د دې وړتيا لري چې د داسې صدماتو او ترور مخه ونيسي، په ځانگړې توگه د هغې ډلې لپاره چې د دوی تر ټولو بد حالت سره مخ دی.

د ډيموکراسۍ لپاره د هزاره گانو ملاتړ او له طالبانو سره تاريخي مخالفت د دې ډلې او د هغې د ملاتړو لخوا د دوی په وړاندې يو تاوتریخوالی، شديد تعصب رامنځته کړ. دا په دې معنی وه چې نه يوازې له سيستم څخه، بلکې په ټوله کې له ټولنې څخه جلا کول. تبعیضي عقيدې چې د دوی د توکمیز او مذهبي هویت په شاوخوا کې دي، په تيرو څو لسيزو کې په افغاني ټولنه کې د دوی موقف تعريف کړی دی، ځکه چې دوی ځانونه د انگرې په پای کې موندلي دي. نن ورځ تر دې هم بدتر هغه گواښ دی چې دوی هم د داعش له خوا ورسره مخ دي، چې افراطي ايډيالوژي يې هم په نښه کوي. هغه بدبختی چې د هزاره گانو پيروي کوي د طالبانو د وحشت په کيسه کې له پامه غورځول کيدی نشي - او نوي طالبان به دوی سره څنگه چلند وکړي دا به د دوی د هویت ريښتيني ازموینه وي. داسې نښې نښانې وې چې طالبان به د شيعه مذهبي غونډو او جلوسونو د خوندیتوب وړانديز وکړي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د داعش پر وړاندې او د دوه اړخیزه بې باورۍ سره سره، طالبانو هڅه وکړه چې خپلې ژمنې پوره کړي.^{۱۷}

د ځینو راپورونو له مخې، په ځینو ځایونو کې طالبان په زوره هزاره گان له خپلو پلرنيو ځمکو بې ځایه کوي او پر ځای یې د طالبانو وفادارانو ته ورکوي.^{۱۸} لکه څنگه چې دا بسنه نه کوي، کله چې هزاره گان بې ځایه شوي او مرستې ته سخته اړتیا لري، دوی په ډیرو مواردو کې د طالبانو لخوا د هر ډول بشري مرستو له ترلاسه کولو څخه منع شوي دي. ، تر ټولو بدو ته زیان منونکی. د اکتوبر 2021 د الجزیرې مقاله د ستاره محمدي او سجاد عسکري لخوا راپور ورکوي: "په ټول افغانستان کې د طالبانو د ظلمونو یوه روښانه نمونه ترسره کېږي، دا پدې مانا ده چې هزاره گان ممکن د توکمیز پاکولو سره مخ وي." ^{۱۹} دا د هزاره گانو په ژوند کې د کوم ښه والي نښه نه ده.

په یقین سره، بیا، دا هزاره میرمنې دي چې په دوامداره توګه په شا کې د هدف سره ژوند کوي، چې د طالبانو د "خوړا مطلوب" دوه مخکښو کټګوریو کې ځای لري. دا مرسته نه کوي چې دوی د پرمختګونو په جوړولو کې د نه منلو وړ بریالي تریک ریکارډ هم ولري²⁰. د دوی بریا یوازې دوی نور هدف ګرځولي دي. د فعالینو او تنظیم کونکو په توګه، هزاره میرمنې په منظمه توګه تښتول شوي، بنديان شوي او وژل شوي، د هغې مبارزې لپاره یې خپل ژوند له لاسه ورکړی چې دوی یې د پای ته رسولو لپاره نه ستړي کیدونکي مبارزه کړي. د هغو تراژیدو سره سره چې دوی یې خپلې دي، سره له دې، هزاره خلک په خپل مقاومت کې ژوند کوي - دوی د ورځني اتلان دي، په خپل وجود کې بریالي دي. لکه څنگه چې دوی د ګواښ وروسته ګواښ سره مخ کېږي، د دوی الهام او امید کمیږي، د غم منظره د نجات په هیله بدلوي.

TALIBAN.GOV

د ۲۰۲۲ کال په نيمايي کي، ما د يوه خيريه موسسي مشري له يوه انسان دوست سره چي په دې وروستيو کي يې د افغانستان بېلابېلو برخو ته سفر کړی و، په تفصيل خبرې وکړې. هغه په سخاوت سره ما سره په ځمکه کي د ژوند د واقعيت په اړه په زړه پوري او مهم ليدونه شريک کړل.^{۲۱} دا شيعه مسلمان د منځني ختيځ څخه دی، په خيريه کارونو کي ښکېل دی، او هدف يې دا و د نورو په منځ کي د محرومي هزاره ټولني د ملاتړ لپاره لارې چارې. د هغه کيسه نن ورځ په افغانستان کي د شيعه گانو د وضعيت په اړه خورا مهم ليد وړاندې کوي، او د عادي ژوند لپاره د لاسرسي وړ ليد وړاندې کوي.

افغانستان ته د سفر لپاره د ويزې ترتيب کول پېچلي وو، مگر حتی په پاسپورټ باندې د ټاپه سره هم هغه ډاډه نه و چي ايا دا به واقعي په افغانستان کي ومنل شي. هغه انډېنمن و ځکه چي هغه لا دمخه په ځمکه کي د خلکو څخه فيډبېک ترلاسه کړی و - چي د شيعه په توگه پېژندل ممکن د هغه په خوندیتوب کي اضافه نه وي. په حقيقت کي، دا خطرناک کيدی شي: ډيری حکومتي بنسټونو دمخه شيعه گان ايستلي دي، هغه ته ويل شوي. کابل ته د راتگ پر مهال د کډوالی او گمرک له مخي هر څه عادي برېښېده، که څه هم د کډوالی په مېز کي د پاسپورټ سکين کولو سري د وېزې د کتلو زحمت هم ونه کړ او پر ځای يې ترې وپوښتل چي تذکره غواړي که نه، په دې مانا چي کولای شي؟ په اصل کي د هغه سفر د هغه د پاسپورټ ريکارډ څخه پټ کړی. په هوايي ډگر کي يوه سيمه هم له وسله والو طالبانو سره وه، چي په ښکاره يې ټوله پروسه څارله، ورپسې بي شمېره پوستي بهر وې، چي د هغه ځايي ټيم ورته انتظار کاوه. د هغه په خبره، هره پوسته د طالبانو د ځوانو غړو له خوا محاصره شوې وه، چي په عمل کي يې ماشومان وو، چي د څارگرو په توگه يې کار کاوه.

يو له لومړيو شيانو څخه چي هغه په ځمکه کي د ملگرو لخوا ورته ويل شوی و، کله چي د هوايي ډگر د مرستندويه افسر يادونه کول وه

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

دا چې طالبان د رشوت په وخت کې خورا سخت دي - دوی په منظمه توګه د دې لپاره سترګې پټوي، حتی په حکومتي چارواکو باندې. هغه دا هم وویل، چې په هوايي ډګر کې د بایومیټریک سیستم په پام کې نیول شوی و، خو د ځینو لاملونو له امله یې کار ونه شو. عمومي تاثر دا و چې د بایومیټریک له لارې راټول شوي ټول معلومات د پاکستان د استخباراتو لپاره دي - آیا دا ریښتیا دي یا نه، په هر ډول سیستم کار نه کوي. بله کیسه چې ده له هوايي ډګر څخه خپل منزل ته په سفر کې اورېدلي وه دا وه چې طالبان اوس په ډیره فعاله توګه د مالیاتو د بیاکتنې پروسه پرمخ وړي. د دې معنی دا وه چې که تاسو د تیر حکومت په جریان کې د اختلاس ځانګړي فیس نه وی ورکړی، اوس تاسو مجبور یاست چې ډیرې پیسې ورکړئ، او ټول لیدونکي باید خپل حساب ریکارډونه ښکاره کړي.

ښاغلي دا په خپل ځان کې واچوله چې څومره چې کولی شي مشاهده کړي او د حقیقت د نیولو لپاره څومره چې ممکنه وي پوښتنې وکړي. د بېلګې په توګه، کله چې هغه له خپلو سیمه ییزو کوربه توب څخه وپوښتل چې ولې خلک پاکستان ته جنجالي ښکاري، هغه ته وویل شول چې اوس مهال د ډېرو سکرو بیه خورا لوړه شوې ده ځکه چې پاکستان دا ټول اخلي. کله چې هغه د خپلې خیریه شبکې له همکارانو څخه د شیعې ګانو د مبارزې په اړه وپوښتل، د هغه د سازمان یوه سیمه ایز کارمند ورته وویل، "موږ د پخوا په پرتله ډیر خوندي احساس کوو." کله چې هغه په حیرانتیا سره غبرګون وښود، سړي دوام ورکړ: "طالبان نور په غرونو کې نه دي - دوی اوس په کوڅو کې دي. دوی سخت خلک دي، خو د رسېدو وړ دي." لکه څنګه چې رجحان ښیي، د دوی د ځواک نوي پوستونه هم د نوي چلند معنی لري - او په وینا، په جوړولو کې یو نوی شهرت. تر بریا وروسته یو شمېر طالبانو مزار شریف ته ورغلل او د ښار له شیعې ګانو یې وپوښتل چې ولې مقاومت نه کوي؟

1. د طالبانو استازی ملا برادر (ښي اړخ ته) او د متحده ایالاتو استازی زلمی خلیل‌زاد (کین اړخ ته) عکس اخیستل کيږي چې د فبروري 2020 د قطر په دوحه کې د متحده ایالاتو – طالبانو د سولې تړون لاسلیک کوي. یوه شېبه چې هیڅوک فکر نه کاوه ممکن په واقعیت بدل شوی وي - یو تړون نه یوازې لاسلیک کيږي، بلکې په لویه کچه هم لیدل کيږي د طالبانو ملاتړ.

2. په رښتیا د پام وړ شېبه کې، د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزیر مایک پومپيو په دوحه کې، د ملا برادر او د طالبانو له پلاري سره په ۲۰۲۰ کال کې وکتل. هیچا دا تصور هم نه شو کولی چې له شل کلنې جگړې وروسته دواړه څنګ په څنګ ودریږي—خو ددقیقا چیرې چې دوی خپل ځانونه

وموندل.

3. د طالبانو غړي په دوحه کې له افغان حکومت سره د سولې د خبرو د پیل په غونډه کې ناست دي. دې ډلې د خپل تفصیلي تیاری، تنظیم، دسپلین او د خبرو اترو اغیزمن مهارتونو سره هر څوک حیران کړل. دوی خپل حرکتونه په اغیزمنه توګه سټراتیژیک کړي - نړۍ ته دا ثابتوي چې دوی ددې اټکل څخه ډیر پیچلي.

4. د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر په میاشت کې په سپین بولدک کې د پاکستان-افغانستان د پولې د تېرېدو یوه نڅېنه چې د طالبانو یو ځایی والي یې چپه خوا ته ولاړ دی. د پاکستان د تمې برعکس چې پوله به د طالبانو په کنټرول کې وي، تاو تریخوالی د ډیری ټوپک جګړو وروسته لوړ دی.

5. په يوه په زړه پورې اقدام کې، پاکستان خپله د بهرنيو چارو وزيره حنا رباني کهر د ۲۰۲۲ کال په نومبر کې د طالبانو د بهرنيو چارو له وزير امير خان متقي سره د ليدو لپاره واستوله. که کوربه له دې انتخاب څخه راضي و او که نه، خو بيا هم ټول مسکا وو. وختونه بدل شوي، يقينا.

6. د امريکا استازي زلمي خليلزاد د ۲۰۲۰ کال د نومبر په مياشت کې د خبرو اترو پر مهال د طالبانو پلاوي ته بڼه راغلاست ووايه. په غرو کې په دوحه کې د طالبانو وياند سهيل شاهين، د طالبانو مشر عباس ستانکزي او عبدالحکيم اسحاقزي شامل دي، چې وروسته د سترې محکمې د رئيس په توگه راڅرگند شول. يو څوپه سترگو کې موسکا - يو خوشحاله فضا، ظاهرا.

7. د کابل په واټونو کې، د طالبانو غړي د 2021 په اګست کې واک ته د بیرته راستنیدو څخه خوند اخلي، په ناڅاپي ډول په یو هموی کې ناست وو چې یو وخت د متحده ایالاتو پورې تړاو درلود. افغان امنیتي ځواکونه تمويل کړي.

8. د طالبانو ځوان غړي هر چا ته چې مسوول دي یادونه کوي: د ۲۰۲۱ کال د اګست په میاشت کې کابل ته د دوی د بریا له راستنیدو وروسته، طالبانو په کوڅو کې کږمې پیل کړې، وسلې یې په لاس

ڪي دي. پيغام ساده و: بنار د دوى وو.

دیجیٹل یوہنتون پریس

9. په کوم کې چې به یو له خورا تاریخي ، یادگاري او زړه راښکونکي عکسونو څخه وي له افغانستان څخه د امریکا د وتلو پر مهال، له کابل څخه د امریکا په یوه پوځي الوتکه کې له ۶۰۰ ډېر افغان اتباع په گډه په یوه تویټ کې لیدل کېږي. د ناڅرگندتیا، وېره او صدماتو مخونه د امریکا د گډوډۍ سخت واقعیت په گوته کوي الوداع

10. د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد د ۲۰۲۱ کال د اګست په میاشت کې د طالبانو د واک ته له ستندیدو وروسته په کابل کې په لومړي رسمي خبري کنفرانس کې د کمري مخي ته موسکا وکړه. دا د هغو لیدونکو لپاره حیرانتیا وه چې د دې ډلې ډاډمن ځوابونه یې اوریدل. دا څرګنده وه چې دوی پوهیدل چې دوی څه کوي.

11. د کندهار په مرکز کې د طالبانو په زړه کې یوه زیارت پروت دی چې یو وخت د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یوه چادري په کې وه. په یوه بې ساري اقدام کې، د ۱۹۹۰ لسیزې په نیمایي کې د طالبانو بنسټ ایښودونکی ملا عمر په بام کې د جامو په اغوستلو مشهور و. نن ورځ، طالبانو ډاډ ترلاسه کړ چې د دوی لوی بیرغ پورته پورته کیږي ښار، لوړ پرواز کوي.

12. د طالبانو د کورنیو چارو وزیر سراج حقاني، چې د FBI د تر ټولو مطلوبو کسانو په لیست کې پاتې دی، د معلوماتو لپاره د 10 ملیون ډالرو انعام سره د هغه د نیول کېدو لامل - د واک په فضا کې حرکت کوي ځکه چې هغه د تازه فارغ شوي څخه سلامي تر لاسه کوي افغان پولیس استخدام.

13. د دفاع وزیر ملا یعقوب، د ملا عمر زوی، کینې اړخ ته ملا برادر او ښي خوا ته بشیر نورزی، د مخدره موادو یو قاچاقبر او د طالبانو یو جگپوړی مشر، کابل، د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر په میاشت کې، د امریکا له خوا له نږدې دوه لسیزو راهیسې توقیف شوی دی. نورزی څه موده وړاندې د امریکا لخوا د امریکا په بدل کې خوشي شوی و تبعه مارک فریرچز.

14. زروړخواني ښځې د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر په میاشت کې د کابل په یوه ښوونځي کې له ځانمرګي برید څخه یوازې یوه ورځ وروسته، د توکمیز اقلیت شیعہ هزاره ګانو د نسل وژنې په وړاندې په یوه لاریون کې د خپلو حقونو لپاره شعارونه ورکوي. افغان میرمنو او نجونو په وروستیو کلونو کې د زیاتې زروړتیا په ښودلو سره د لا ځواکمنتیا احساس کړی دی. - ډیری وختونه پدې دوی د خونديتوب لګښت.

15. د طالبانو غړي په کابل کې د شیعہ او صوفیانو له زیارت څخه بهر ساتونکي ولاړ دي، چیرته چې نوروز (فارسي نوی کال) د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۲۱، لمانځل کیږي. طالبان دې خوندي کړي.

TALIBAN.GOV

د دښمن پر ضد" (مطلب د امريکا او ناټو ځواکونه). دوی په ځواب کې وويل چې دوی د جمعي د جوماتونو د خطبو له لارې په نړيواله مداخله نيکه وکړه. د طالبانو مشر په بشپړه توگه قانع نه بريښي، خو د اوس لپاره يې راضي و. د محرم الحرام د غونډو په حساسه موضوع کې چې اکثره شيعه گان د وحشي خليفه يزید بن معاويه په لاس د پيغمبراکرم (ص) د لمسي حسين د غمجنې شهادت د نمانځنې لپاره ترتيب شوي وو، راغلي مخور وويل چې د کابل په کوڅو کې نږدې هر قطب تور بيرغ پورته کوي. د ماتم ورځې د ځينو شيعه سمبولونو عامه ښودلو ته اجازه ورکړل شوې وه لکه دا له ډيرې مداخلې پرته. په هر صورت، نور بدلونونه هم شتون لري چې طالبان يې معرفي کوي، لکه د عاشورا او نوروز رخصتۍ (د مختلفو مسلمانو مذهبونو لخوا لمانځل کيږي) له تقويم څخه لرې کول. برسیره پردې، په مزار شريف کې د عاشورا لوی لاريون ودرول شو، خو د يو په زړه پورې دليل له امله. طالبانو هلته شيعه گانو ته ويلي وو چې يو لوی لاريون به د داعش پام ځانته راواړوي، او هغوی ته يې لارښوونه وکړه چې ټولنه په ښار کې په څلورو کوچنيو ډلو ووېشي، ترڅو طالبان وکولای شي ښه امنيت تامين کړي - د هغو ورځو په پرتله چې دا ډول جلوسونه يا په بشپړه توگه منع شوي وو. يا پخپله د طالبانو لخوا په ښه شوي! د طالبانو د چلند په اړه يو بل مهم نظر د توکميز هويت په اړه دی: هزاره گان د تاجک شيعه گانو په پرتله ډير منفي ليدل کيږي. کله چې خبر شو چې زما مرکه کوونکی څه کوي، طالبانو پوښتنې پيل کړې. لومړی، دوی له هغه څخه د هغه د پيسو د سرچينې په اړه وپوښتل - چې هغه ځواب ورکړ، دا اکثره په لويديځ کې د مسلمانو ټولنو څخه د بسپنې په توگه راغلي، او د هزاره شيعه گانو لپاره دي. هغوی ترې وپوښتل

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

سمد لاسه: "د سنیانو په اړه څه؟" چې هغه ځواب ورکړ چې د دوی ډیری پېښې په منظم ډول د هر چا لپاره د روژې او نورو مذهبي رخصتیو په جریان کې وړیا خواړه وړاندې کوي، پرته له دې چې فرقي یا مذهبي تړاو ولري. هغه د خپل سفر د تیاریو په ترڅ کې په اروپا کې د میشتو ایرانی دیپلوماتانو سره د لیدو فرصت درلود. هغه له دوی څخه د طالبانو سره د دوی د فعال ښکیلتیا تر شا د الهام په اړه وپوښتل. دوی ځواب ورکړ چې په حقیقت کې د افغان کډوالو له امله د سني ایرانیانو په منځ کې د طالبانو د جوړولو په اړه اندېښنې زیاتې شوي دي او هغه څه چې ایرانیان په دې باور دي چې سعودي د ایرانی سنیانو او ځینو سني عربو قومونو چې په ایران کې ژوند کوي تمویل کوي. دا په زړه پورې ده چې یادونه وکړئ چې دا شیان څومره وینې کولی شي.

د نجونو د زده کړې په اړه زما د پوښتنې په ځواب کې، هغه وویل چې په حقیقت کې د نجونو لپاره ډیری خصوصي ښوونځي لاهم فعالیت کوي، مگر په خواشینۍ سره، د ډیرو کورنیو لپاره د خراب مالي وضعیت له امله دا اختیار نه دی. هغه په یوه بل خبر کې دا هم څرگنده کړه چې ډېری افغانان فکر کوي چې داعش یا داعش له طالبانو سره تړلي ډله ده. دا مفکورې خورا مهم او د ویلو وړ دي. انځور پېچلی دی خو ښوونکی هم دی. شاید د هغه د سفر یو له خورا بصیرت اړخونو څخه په پای کې سم راغی. د کابل له هوایي ډگر څخه د وتلو پر مهال یو بینر لیکل شوی و چې "موږ غواړو نړۍ ته ښه اسلام وړاندې کړو." په داسې حال کې چې له دې مېلمه سره د طالبانو چلند ښایي په بشپړه توګه د هرکلي وړ نه وي، خو دښمني یې نه ده ښودلې.

ایا افغانستان په ریښتیا هم یو نوی راتلونکی ویني؟

د اقلیتونو سره د چلند په اړه، څوک پوهیږي - مگر د ځینو طالبانو اراده شتون لري چې دا کار وکړي. د دې خبرې یوه ښه د طالبانو د دوحې غبرګون دی

TALIBAN.GOV

وياند سهيل شاهين نيوياركر مجلي ته ويلي: د زين لي اندرسن:

زموږ لپاره هزاره شيعه هم مسلمانان دي. موږ باور لرو چې موږ يو يو، لکه په باغ کې گلونه. هرڅومره چې گلونه ډير وي، ډير ښکلي. موږ يوه نوې پاڼه پيل کړه. موږ نه غواړو چې په تېرو وختونو کې ښکېل شو. 22

درېمه ازموینه: مالي بحران

کابل ته د طالبانو د رسمي ننوتلو وروسته اقتصادي سقوط هيڅوک په خپلو ويجاړونکو پايلو کې نه دي پرېښي. د سختې وچکالۍ او د کووید-۱۹ ناروغۍ له امله د کابل له سقوط مخکې اقتصاد هم له ستونزو سره مخ و. د غني حکومت تر سقوط پورې، شاوخوا

د افغانستان د ملي بودیجې ۸۰ سلنه د امریکا، د هغه د شریکانو او نړیوالو سازمانونو له خوا ورکول کېږي. دا ملاتړ په شپه کې ورک شو او له هغې وروسته، د بایډن ادارې د متحده ایالاتو په بانکونو کې د افغان حکومت ټولې فنډونه کنګل کړل - لږ څه 7 ملیارد ډالر. انگلستان، آلمان، متحده عربي اماراتو او یو څو نورو ورته تعقیب کړ، اضافي 2 ملیارد ډالرو ته د لاسرسي مخه ونيوله. د افغانستان بانکي سیستم د بهرنیو اسعارو زیرمو ته له لاسرسي پرته فعالیت نه شي کولی. د بانکونو څخه د نغدو پیسو د ایستلو محدودیتونه په چټکۍ سره کم شوي ترڅو د بانکدارۍ د سقوط مخه ونیسي چې د خلکو کړاوونه زیاتوي. د انسان او پانګې الوتنې، او په پراخه کچه داخلي بشري بې‌خایه کیدل، اقتصاد نور هم ټکان کړی دی.

پداسې حال کې چې واردات په چټکۍ سره کم شوي، صادرات د 2022 په پای کې دوه چنده شوي په لویه کچه د ډبرو سکرو تولید او پاکستان ته صادراتو له امله. طالبانو د ډبرو سکرو بېې لوري کړي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په 2022 کي په هر ټن کي له 90 څخه تر 200 ډالرو پورې، چي د گمرکي محصولاتو د چټک زیاتوالي لامل کيږي.²³ د لوړ انفلاسیون او د نړۍ د خوراکي توکو او انرژي بيو لوړیدو سره، د دې اغیز خورا لږ دی. په دې تیاره صحنه کي یو بل روښانه ځای په گمرکونو او پوستو کي د فساد د پام وړ کمښت او د قاچاقي لارو له منځه وړل دي. دوی د کرایي راتولولو غیر رسمي ریکټونه بند کړي چي مخکي د واليتي زورواکانو لخوا چلول کيدل.²⁴ په حقيقت کي طالبان پخپله د یاغيانو په څیر د فساد لوی چلوونکي وو نو دوی ښه پوهيږي چي څنگه نیمگړتیاوې وټري او ستونزه حل کړي. د برتانيې په مرسته تمویل شوي څیړنیز پروگرام په وینا، د طالبانو تر مشرۍ لاندې د سوداگرۍ د دې نوي بني تر ټولو لوی گټه اخیستونکی پاکستان دی، په داسي حال کي چي دا د ایران او منځنۍ اسیا لپاره زیانمن ثابت شوی دی (یو څه له ایران څخه د تیلو په وارداتو کي د ډراماتیک کمښت له امله. ازبکستان).²⁵ ټولیز اقتصاد د ۲۰۲۱ کال له اګست میاشتې راهیسي ۲۰-۳۰ سلنه راتیټ شوی دی.²⁶ په سلګونو زره دولتي کارکوونکي لا هم له معاشونو بې برخي دي او د ټولنیزو خدمتونو د سکتور په له منځه تللو سره، عام افغانان د مرستې لپاره هیڅ ځای نه لري. دا په چټکۍ سره د نړۍ د ترټولو بد بشري بحران په توګه راڅرګنديږي، او داسي بریښي چي د خلکو کړاوونو ته د پای ټکی نه ښکاري ځکه چي نړیواله ټولنه خپلي مرستې محدودوي. د ملګرو ملتونو د شمیرو له مخي اوس مهال شل ملیونه خلک د خوړو له کمښت سره مخ دي او تمه کيږي چي دا شمیره وده وکړي ځکه چي د روسیې او اوکراین د جګړې په پایله کي نړیوالې سرچینې محدودې دي.²⁷ د اکانومیست په وینا، هغه کورنۍ چي "یو کال دمخه منځنۍ طبقه وې، د ورځي په یوه ډوډۍ ژوند کوي"، او له بده مرغه ځیني یې "د غرو یا ماشومانو پلورلو ته مخه کړي".²⁸ په ډیری ځایونو کي، د کلیوالو سیمو څخه میرمني او کوچني ماشومان لري

TALIBAN.GOV

د واليتونو پلازميني ته نږدې لنډمهاله کمپونو ته د تگ لپاره، د طالبانو لخوا د گزمې په اوږدو کې په اوږدو قطارونو کې انتظار کول، په دې هيله چې د کورنۍ لومړني خوراکي توکي لکه لوبيا، غوړي، اوږه او مالگه ترلاسه کړي.

په دې کړښو کې مخونه د بحران شدت څرگندوي: حتی پخوانۍ بډايه کورنۍ په آرامۍ سره انتظار کوي، د بحران څخه نه خلاصیږي. دا مسله يوازې د خوراکي توکو د بېو د لوریدو په صورت کې لاسپسې شدت کوي، چې د ټولو هغو کسانو لپاره چې ورته اړتیا لري د خوراکي توکو پېرل لا هم سختوي. ډیر ژر به نور پروگرامونه ودرول شي ځکه چې نړيواله ټولنه د طالبانو سره د "مرستې" له ویرې د پور ورکولو په اړه زړه نازړه ده. د ښځو ضد تگلارې په ځانگړې توگه نړيوال حکومتونه د دې لامل گرځي چې په دې کار کې ونډه واخلي او په غیر دولتي سازمانونو تکیه کوي. که څه هم د بحران شدت له دې څخه ډیر څه غوښتنه کوي. پوښتنه دا نه ده چې څوک به یې ومنې، مگر که، د لا زیاتو انساني کړاوونو د مخنیوي لپاره، څوک به په بشپړه توگه وي. که داسې نه وي، نو دا کمښت به يوازې په ځمکه کې وضعیت نور هم خراب کړي، چیرته چې کم کارمند او کم چمتو شوي روغتونونه د سخت خوارځواکۍ سره مخ ماشومانو څخه ډک دي. یوه زړه پورنوکې احصایه دا تراژیدي په داسې ډول په گوته کوي چې یوازې شمیرې کولی شي: لږ تر لږه 3.2 ملیونه ماشومان یوازې په 2022 کې په افغانستان کې له خوارځواکۍ سره مخ شوي.^{۲۹} د تراژیدي تر ټولو بد ډول دی د مخنیوي وړ - که نړيواله ټولنه د عمل کولو انتخاب وکړي، نو دا باید نه وي. خو د فلسطیني شاعر محمود درویش په قول:

جگړه به ختمه شي/ مشران به لاسونه سره یو کړي/ بوډا به د خپل شهید زوی په انتظار وي/ او دا ماشومان به د خپل اتل پلار په انتظار وي.

بېرته راستنيدنه د طالبانو

نه پوهېږم چې زموږ وطن چا خرڅ کړ، خو ما وليدل چې قيمت يې چا ورکړ. ۳۰

يو په زړه پورې پرمختگ چې د افغانستان په اقتصادي پاليسۍ اغيزه کوي د اقتصادي پاليسۍ د مشر په توگه د ملا برادر ټاکل دي. هغه اوس د مالي وزارت او همدارنگه د عوايدو په ټولو چارو کې نظارت لري. هغه په ځانگړې توگه د اقتصاد په اړه د هغه د پوهې لپاره نه، بلکې دا ځکه چې طالبان پوهيږي چې دوی د هيواد د چلولو لپاره مرستې او مالي ملاتړ ته سخته اړتيا لري. برادر په نړيوال ډگر کې ښه کار کوي - هغه د طالبانو لپاره د غوښتنو لپاره ښه مخ دی. طالبان په دې معنی نه دي. دوی نه غواړي چې هغه يا د هغه اعتدال د دوی د کورني پاليسۍ په انتخابونو کې وينه تويه کړي، مگر دوی به هغه د واک له دهليز څخه ونه غورځوي کله چې هغه ښه گټه پورته کړي. دوی پوهيږي چې دوی کولی شي د هغه نسبتاً ښه شهرت په بهر کې د مالي ملاتړ لپاره وکاروي چې دوی پرته له دې چې پرمخ لاړ نشي. طالبان هم په فعاله توگه د ټولنيزو رسنيو او يوټيوب له لارې د خپل اقتصادي پرمختگ ځينې برخې بازار موندنه کوي. د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت يو له ځوانو وياندويانو څخه عبدالقهار بلخي دی چې په نيوزيلنډ کې لوی شوی او په انگليسي ژبه رواني خبرې کوي. هغه اکثراً د طالبانو د انځور جوړونې په سر کې وي. د غني په حکومت کې يوه پخواني افغان وزير راته وويل چې بلخي د طالبانو د پخواني مشر ملا اختر منصور زوی دی. هغه د خپل ټويټر اکاونټ له لارې کابل ته د سوداگريزو الوتنو پر بيا پيلولو، د سرک جوړونې د ځينو پروژو پر پيل او شاوخوا يو شمېر کسانو ته د استوگنې پر جوړولو ټينگار کړی دی.

TALIBAN.GOV

په زرهاو بهرني خبريالان چې د طالبانو د واکمنۍ له پيل راهيسې له هيواد څخه د راپور ورکولو لپاره تللي دي.^{۳۱} دا کوچني خو مهم پرمختگونه دي او لږو کسانو تمه درلوده چې طالبان به په دې شیانو تمرکز وکړي. په هر صورت، اوسني احصايي يو ډير ننگونکی انځور وړاندې کوي. د افغانستان د ماليې وزارت د معلوماتو له مخې، هره ورځ شاوخوا ۴۰۰ ميليونه افغانۍ (۴,۴ ميليونه ډالر) د ماليې په توگه راټولوي، چې په بالقوه توگه هر کال شاوخوا ۱,۶ ميليارده ډالرو ته رسيږي. د 2022 په مۍ کې، طالبانو د خپلې لومړنۍ کلنۍ بوديجې ارقام اعلان کړل - 2.6 مليارده ډالر د 500 مليون ډالرو اټکل شوي کسر سره - چې د کارپوهانو لخوا د حکومت چلولو لپاره کافي گڼل کيږي.^{۳۲} په سختو شرايطو کې، دا يوه ښه هڅه وه، حتی د اقتصاد پوهان هم هڅول چې د سرليک سره يوه کيسه خبره کړي: "د طالبانو حکومت د پيسو په راټولولو کې په حيرانتيا سره ښه ثابت شوی."^{۳۳} د لومړي وزير مرستيال عبدالسلام حنفي د بوديجې د جزئياتو د شريکولو په ترڅ کې په وياړ سره ادعا وکړه چې "د پوهنې، روغتيا، پراختيا، دفاع او نورو برخو کې د لگښتونو په گډون ټوله بوديجه به پرته له کومې بهرنۍ مرستې زموږ د ملي عوایدو له سرچينو تمويل شي."^{۳۴} بيا هم د مليونونو امر لپاره يې وزلي او مرگ هغه څه دي چې دوی يې مخ ته کوي، او دا بوديجه نشي کولی شيان بدل کړي. د غني حکومت په کال کې شاوخوا اته ميليارده ډالر سره فعاليت کاوه - او لاهم پاتې راغلی چې کافي اقتصادي وده رامینځته کړي، يا امنيت او اميد لرونکي راتلونکي وړاندې کړي. دا د طالبانو لپاره خورا ستونزمن حالت دی چې اداره شي. نړيوال بانک دا ټول په نظر کې نيسي پداسې حال کې چې استدلال کوي:

اقتصاد اوس د "مرستې بلبل" او د نړيوالې ټولنې له دوام څخه بيا تنظيميږي

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د بشردوستانه او د بودیجې څخه بهر د بنسټیزو خدماتو مالټر تمه کیږي چې د انقباض ځینې منفي اغیزې کمې کړي. بیا هم، دا به کافي نه وي چې اقتصاد بیرته د دوامداره بیا رغونې لارې ته راوړي. ۳۵

یو گام چې کولی شي د افغانستان اقتصاد ته یو څه ساه ورکړي هغه څه دي چې د نوبل جایزې گټونکي جوزف سټیگلېټز په گډون له اویا څخه زیاتو اقتصاد پوهانو د 2022 کال د اگست په 10 نیټه په یوه لیک کې د متحده ایالاتو ولسمشر جو بایدن ته په کلکه سپارښتنه کړې: د افغانستان بانک د متحده ایالاتو لخوا کنګل شوي نړیوالې زیرمې بیرته ترلاسه کوي. لیک استدلال وکړ:

پرتله له لاسرسید افغانستان مرکزي بانک د خپلو بهرنیو زیرمو لپاره نشي کولی خپل عادي، اړین فعالیتونه ترسره کړي. د یوه فعال مرکزي بانک پرتله، د افغانستان اقتصاد په اټکلي توګه له سقوط سره مخ شوی دی له اخلاقي پلوه د غندنې وړ او له سیاسي او اقتصادي پلوه بې پروا دی چې په ټول ولس باندې د داسې حکومت د کړنو په خاطر چې دوی یې نه دي غوره کړي، ډله ییزه سزا ورکړي. ۳۶

څومره چې د استدلال کرښه قوي ده، د دې لارې د تعقیب لپاره د متحده ایالاتو قانوني او قضايي چوکاټ لخوا ځینې جدي خنډونه شتون لري. ۳۷ د بایدن ادارې، په عین وخت کې، د ځینو نړیوالو شریکانو سره په سویس کې یو بنسټ جوړ کړی ترڅو نیمایي پیسې - 3.5 ملیارد ډالر - د بریښنا د وارداتو د تادیاتو په گډون د بشري او مهمو افغانانو اړتیاوو ته د رسیدو لپاره مرسته وکړي. دا یو گام مخکې دی، د یو څه امید وړ اندیز کوي

TALIBAN.GOV

د عامو افغانانو او طالبانو لپاره هم یو فرصت دی چې له نړیوالې ټولنې سره مثبتې اړیکې ولري.

د داخلي یووالي ننگونه:

حسد او ماتې

طالبان یوه ټوټه ټوټه ده، لکه څنگه چې پیری سیاسي سخت دریځي پلې دي. د دوی ویش څومره جدي دی، که څه هم ژور لید ته اړتیا لري. دلته قومي، جغرافیایي او قبیلوي ویشونه شتون لري چې موږ یې پوهیږو - مگر د شبکې ویشونه هم شتون لري چې په لوړه کچه خورا جدي کیدی شي. د ماتیدو د هڅولو نقطې ته نه (لږترلږه تر اوسه پورې)، مگر نور ډیر سیالي چې په پایله کې شخړې رامینځته کوي. د شخړو په ترڅ کې د ټوپکونو ایستل یوه کوچنۍ بېلگه ده، د برید په جریان کې دښمن ته یو بل په نښه کول، یو لوی مثال دی.

یو په زړه پوری دی او د طالبانو په داخلي حلقه کې د حسد او سیالۍ مخ په زیاتیدو، په ځانګړې توګه کابل ته د هغوی له راستنیدو وروسته. د حقاني په برخه کې لږ څه، خو بیا هم سلسله شتون لري. د دوی متحرکات د ایټالوی مافیا یادونه کوي، د سیالیو سره د ټولو لوړو پوړونو ته د رسیدو سره. په هرصورت، دا دلته ودریږي - دا ویش نه دي چې د کوچنیتوب او د ماشوم په څیر حسد څخه لوی شي. دوی به د جلا کیدو خطر ونلري ځکه چې دوی پوهیږي چې د جلا کیدو په پرتله په ګروپ کې پاتې کیدل ډیره ګټه لري، او په دې توګه زیانمنونکي، پرته له کوم مهم السرسۍ سره. د اونی په جریان کې، دوی ممکن د یو بل د هر حرکت د څارنې لپاره جاسوسان واستوي، مګر کله چې دوشنبه د ګواښ سره مخ شي، دوی بیا متحد کیږي، لاس په لاس سره. د ورځې په پای کې، د دوی د ورورولۍ احساس د پردې په توګه کار کوي - لکه څنگه چې دا ممکن وي - د هر ډول ریشینې دښمنۍ څخه د ساتنې لپاره.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د طالبانو اړيکي له يو بل سره گرمي او سړي دي، خو د سړي ورځي په تېرېدو سره د گواښ پر مهال له يو بل سره وتړي او حتی يو بل ته خيرات ورکوي. دا داخلي واک مبارزه لاهم په پراخه کچه مهم دي که څه هم په ځانگړي توگه د 2021 له واک څخه وروسته. کله چې هېت الله په ۲۰۱۶ کال کې د طالبانو د لوړ پوړي مشر په توگه واک ته ورسېد، نو يوه نوې ډله يې جوړه کړه، او د خپل مخکيني مشر ملا منصور ټول ټيم يې له واکه لرې کړ. ۳۸

هېت الله په حقيقت کې يو ډير په زړه پورې شخصيت دی، يو عالم دی چې کرشمه نه لري او د دې لپاره هيڅ شی نلري - د ملا عمر څخه ډير توپير لري، چې د خپل کرشماتي شخصيت په کلتور مشهور و. د امريکا د استخباراتو يوه چارواکي چې ما ورسره خبرې وکړې، چې افغانستان ښه بېژني، د هېيت الله دريځ له هغه وخت سره پرتله کړ چې د ايران نفوذ لرونکي سياستوال اکبر هاشمي رفسنجاني (چې وروسته ولسمشر شو) په ۱۹۸۹ کال کې د ايت الله علي خامنه يي د ستر مشر په توگه لاره هواره کړه. د ايت الله روح الله خميني مړينه). فکر يې کاوه چې د اړتيا په صورت کې د هغه اداره کول او سمبالول اسانه دي - يو څوک چې دوی يې کنترول کولی شي - مگر دا معلومه شوه چې هغه د نوکانو په څير سخت دی. خامنه اي په چټکۍ سره ځان جوړ کړ او تل خپل سړی و. په همدې ډول، حقانيانو او يعقوب هېيت الله ته ورته کتل او په همدې توگه يې د ۲۰۲۱ کال د اگست په مياشت کې له هغه سره د سرو زرو څوکۍ لپاره د بشپړ ملاتړ وړانديز وکړ. د هغه د دندې په سرليک کې د "ستر" کلمه (په لويديځ رسنيو کې کارول کېږي) د هغه له پامه غورځېدلې نه و.

په تاريخ کې د يعقوب په څير ډير داسې سړي شتون لري چې گومان کوي چې پلار يې په تخت ناست دی، دوی يې لري. د هغه ځواني د هغه ساتلو لپاره کافي ده

TALIBAN.GOV

د يو څه وخت لپاره يې لري كړه، مگر سترگي يې د ځای ناستي ځای ته ولاړې. تر دې دمخه، كله چې سرپرست لومړي وزير محمد حسن اخند د كابينې له ډېرو با نفوذ غړو سره په يوه مهمه كوچنې غونډه كې، د ملا برادر د ټاكلو لپاره د طالبانو د يوه لوړ پوړي اجرائيوي مشر په توگه (عملاً د هغه د ځای ناستي په توگه) خبره مطرح كړه. په ندرت سره، يعقوب دا نظريه په كلكه رد كړه.^{۳۹} كه دا هغه نه وي، دا هيڅوك نه شي كيدى. دا خانداني ذهنيټ په سيمه كې نوى نه دى، خو د هر چا د حيرانتيا خبره ده، سراج الدين حقاني د يعقوب سره د يو ځل بيا اړيكو سره سره د خپل ملاتړ وړانديز وكړ. د يوې سرچينې په وينا، د محمد حسن اخند په وړاندې د دوى ودرېدل د يوې ناڅاپه شيبې لپاره جوړ شوي. خو وخت به ووايي چې د سراج او يعقوب اوسنى متحركات به څومره دوام وكړي.

د طالبانو يوه داخلي له ما سره شريكه كړه چې په پېل كې ملا برادر د مشرتابه له اصلي ټيم څخه د پاتې كيدو په اړه په غوسه او مايوسه و او د احتجاج په توگه هغه د حكومت له جوړېدو وروسته د لومړيو دريو څخه تر څلورو مياشتو پورې د كابينې له غونډو څخه لري پاتې شو.^{۴۰} په ټولنيزو رسنيو كې د برادر او خليل حقاني تر منځ د فزيكي جگړې ځينې اوازې خبرې شوي خو دا مبالغه ده. دوى په حقيقت كې د طالبانو د بريا لپاره د زياتو كريدېټ مستحق دي او دا د دوى خپلو پلويانو په اړه گرمې خبرې تبادله كړې چې په بل ځاى كې يو له بل سره جنگيدل.^{۴۱} ملا برادر په حقيقت كې د طالبانو لپاره د ستر اقتصادي ستراتيژيک په توگه د اضافي رول په غاړه اخيستو سره له سياسي پلوه روغ شوى دى، لكه څنگه چې پورته يادونه وشوه. داسې انگيرل كيږي چې هغه په ډير دقت سره كار كوي او د اقتصادي پاليسۍ په اړه د هغه پريکړې د ټولو لخوا حتمي گڼل كيږي. په داسې حال كې چې ډېر لويديځ مشران كابل ته راغلي دي

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

د غونډو لپاره په دې باور دي چې هغه د واک په دهليز کې ډېر نفوذ نه لري، دا يوازې يو څه ريښتيا ده. د هغه د راتلونکي په اړه، يو لوړ پوړی پاکستانی ديپلومات چې په منظمه توگه د طالبانو له مشرانو سره اړيکه لري ماته وويل چې برادر باور لري چې هغه به د طالبانو د لوړ پوړي مشر په توگه د هېت الله خای ناستی وي. ټول راپورونه ښيي چې هېت الله په حقيقت کې د برادر په پرتله ښه روغتيا لري، نو په راتلونکي کې د برادر د طالبانو د ستر مشر په توگه د راڅرگندېدو چانسونه گډ دي. حقانيان او پاکستان دواړه امکان نلري چې د داسې پېښې ملاتړ وکړي - مگر د طالبانو په مينځ کې د پاکستان ضد احساساتو ته په پام سره، دا يوازې د برادر لپاره گټور کيدی شي.

د يعقوب او سراج توپير ايډيالوژيک نه دی، بلکې سياسي دی، چې د واک د غصب په خوله کې ډوب شوی دی. د هېت الله تر شا د دوی د ولاړو دليل، که څه هم دوی د هغه له سخت، سخت مذهبي ليد سره اختلاف لري، دا دی چې دا د دوی لپاره په سياسي لحاظ مناسب دی. هغه د مذهبي ملاتړ اساس لري چې دوی به د خپل بقا لپاره اړتيا ولري. سراج د نورو په پرتله نسبتاً ډېر خلاص دی او د خپلو کابينې له همکارانو سره ښه همغږي کوي. د بېلگې په توگه، سراج غوښتل چې د ژمني سره سم د نجونو ښوونځي د ۲۰۲۲ کال په مارچ کې پرانستل شي. په هر صورت، د هغه چانس چې په ايډيالوژيکي ټکر کې د اړخونو اخيستلو احتمال صفر ته نږدې دی - هغه به په داسې بحثونو کې خپله پانگه ضايع نکړي، ترڅو د ټولو اړخونو سره تړاو ولري. د واک لپاره د ايډيالوژيکي تکيه قرباني کول دلته روښانه دي - دوی دواړه په خالص سياسي ليکو کې فعاليت کوي. تر هغه چې دوی د کنټرول په خونه کې وي، د نورو ټولو سره دوزخ ته.

يو بل کس چې په کابل کې د طالبانو د فعاليتونو په اړه معلومات لري ماته په يوه مرکه کې يو څه په زړه پورې خبره وکړه. هغه په دې باور دی چې په داسې حال کې چې دوه نوي تار کښونکي سراج او يعقوب يو له بل سره لاس او گريوان ښکاري.

TALIBAN.GOV

د پردې تر شا د دوی باور په یو بل کم شوی ځکه چې دوی دواړه هیله لري چې د هېت الله بریالي شي. هغه زیاته کړه، دوی حتی د یو بل په جاسوسی هم لاس پورې کړی دی. دا نه یوازې د هغوی لیوالتیا، بلکې د طالبانو په کابینه کې د غوڅې سیالۍ ډول هم ښیي. د ډلې په هر کونج کې د ځواک سخته مبارزه پروت ده چې کولی شي له وژونکو پایلو څخه ډیر وي - او هر هغه څه چې دوی یې لپاره مبارزه کوي گواښوي. په همدې حال کې سراج حقاني د خپل وزارت په بېلابېلو څانگو کې په بریالیتوب سره مهم پوستونه غصب کړي دي، لکه پیسې چې په کې دي: مالیه، قاچاق شوي توکي، مخدره مواد او داسې نور.

په داسې حال کې چې دا سیاسي رقابتونه د پیغام رسولو په حال کې دي بهرنۍ نړۍ ته یو شان ښکاري. د بېلګې په توګه، یعقوب ملي راډیو (NPR) ته په یوه مرکه کې له امریکا سره د ښو اړیکو هیله څرګنده کړه او حتی په افغانستان کې یې د اساسي قانون د رامنځ ته کېدو اړتیا "اړتیا" وبلله.^{۴۲} همدا راز سراج په خبرو کې د CNN د کریسټین امانپور سره، اعلان وکړ چې د طالبانو لپاره، امریکا نور دښمن نه دی (حتی که دوی د امریکا د ارادې په اړه اندېښنه ولري)؛ هغه وویل، دوی غواړي له امریکا او نړیوالې ټولنې سره ښې اړیکې ولري، هغه وویل، "د هغو قوانینو او اصولو پر بنسټ چې په نوري نړۍ کې شتون لري."^{۴۳} دا د دې څرګندونه کوي چې د طالبانو بهرنۍ تګلاره په کار ده.

انډریو واټکینز، د افغانستان په اړه یو مخکښ کارپوه، په دې باور دی چې د 2021 کال د اګست څخه مخکې هیبت الله په زیاتیدونکې توګه د کمیتي لخوا واک ته ځنډول شوی و، دا د ډلې د دودیز مشورتي پریکړې کولو پروسې سره په مطابقت کې د مشرتابه افقی شبکه پیاوړې کوي.^{۴۴} د طالبانو یو مشر چې ما ورسره خبرې وکړې د رهبرۍ شورا تایید کړه

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

په لويه کچه يو مهم رول لري او په ډيری مواردو کې د هېيت الله په مشرۍ د شورا په غونډو کې مهم مسايل په بشپړ ډول بحث او بحث کيږي. د شورا غړي کولی شي د اجندا توکي وړانديز کړي او هېيت الله اجازه ورکړي چې دا دود د وخت په تيريدو سره پياوړی شي.^{۴۵} په دې وروستيو کې ځينې اداري تعديلات معرفي شوي، په داسې حال کې چې اوس په کابل کې يوه لويه کابينه شتون لري (چې ډيری غړي يې د شورا غړي هم لري). په ټولنيزو رسنيو کې ځينې راپورونه ښيي، چې شورا په مبالغه او مبالغه ډول په مبالغه کېږي ده.

داسې انگيرل کيږي چې لومړی وزير حسن اخند ډير ناروغه دی، چې د احتمالي ځای ناستي په اړه يې خبرې پيل کړي. تر دې دمه تر ټولو مخکښ کانديد عبدالحکيم حقاني ښکاري چې د طالبانو لوړ پوړی ايډيالوژيک دی. که داسې وشي، د دې ډلې محافظه کاره ډلې به يوازې پياوړي شي، د ځواک انډول به نور هم بدل کړي.

په کابل کې د نن ورځې سياسي فضا د حيرانتيا وړ ده چې په کابل کې د تير حکومت له وخت سره ډير توپير نلري. بيا داسې ښکاريده چې غني او عبدالله عبدالله موازي حکومتونه چلوي. د يوه داخلي کارکونکي په وينا چې ما ورسره مرکه کړې، نن ورځ د افغانستان ولسمشرۍ مانۍ په اصل کې په څلورو نږدې ودانيو کې فعاليت کوي - چيرې چې د يوې برخې کارمندان نشي کولی د بدن له تلاشی پرته بلې برخې ته لاړ شي. د مانۍ يوه برخه د لومړي وزير حسن اخند په واک کې ده، بله برخه د ملا برادر او يعقوب په واک کې ده، دريمه برخه د لومړي وزير مرستيال مولوي کبير او وروستۍ برخه د سراج حقاني په واک کې ده.

نو په منځ کې وېشل کيږي سخت دريځي او پراگماتيستان د وعدو او خيانت سره - نن ورځ د طالبانو په ريښه کې پروت دی. عملی پوهان د راتلو ظرفيت لري

TALIBAN.GOV

په سر کې، که د دوی هڅې خپلو سیالانو ته د دې پیغام رسولو لپاره چې د دوی لید یو اړین دی، بریالي کیږي. د دوی د نړیوالو اړیکو کارول او د بهرنیو هیوادونو سره د اړیکو جوړول، او په ټولیزه توګه د هیواد لپاره د هغې وروسته ګټې ممکن د سخت دریځو دریځ کمزوری کړي. نړیواله ټولنه کولی شي دا اعتدال بشکيل او وده ورکړي، او شاید هغه تشې ډکې کړي چې په خطرناک ډول وده کوي. مګر، په عین حال کې، ستونزه دا ده چې د فرقي ایډیالوژیکي اساس د دې ډلې سره د بې وفایي تورو او په نړیواله کچه د منلو وړ د اعتدال پسند شهرت له امله پیاوړې کیږي. د سخت دریځو سخت حماقت، د همکارۍ یا "سفر کولو" په اړه د انزوا او لوړې غوره کول به د ټولو لپاره ناوړه پایلې ولري. په اغیزمنه توګه، پرمخ تلل، د دې ډلې پالیسي د دې ډلو ترمنځ په پخلاينې پورې تړلې ده.

د طالبانو په دننه کې د تصمیم نیونې د حقیقي ارګان بې نظمه ماهیت هر هغه څه چې دوی یې لپاره جنگیدلي او په اغیزمنه توګه د ټولو افغانانو معیشت له خطر سره مخامخ کوي. سخت دریځو او خورا محافظه کارانو یو سخت انحصار رامینځته کړی چې د منځلارو کار او ایډیالونو ته زیان رسوي چې دوی بیرته تخت ته راوړي. په واقعیت کې، په پریکړه کولو باندې اغیزه په مختلفو وختونو کې د مختلفو سرچینو څخه راځي، پرته له کوم اصلي جوړښت. استبدادي سخت دریځي د هغو بنسټونو په جوړولو کې لږ لیوالتیا لري چې استازي او حساب ورکونکي وي. که څه هم ټولې هیلې له لاسه نه ورکوي، لکه څنګه چې په دوحه کې د ډلې پخواني استازي (چې ډیری یې اوس په کابل کې د کابینې غړي دي)، د بیلګې په توګه، احتمال لري چې د نړیوالې پیژندنې او د اړتیا وړ سرچینو د ترلاسه کولو لپاره د ښې حکومتدارۍ لپاره هڅو ته دوام ورکړي. پانګه اچونه

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

افغانستان همدا اوس د سخت دریځو د کلکي نیواک له امله په دسیسه کې دی چې د ملیونونو خلکو لپاره د لومړنیو مرستو، حقونو او معیشت په لټه کې دی. یوازې هغه مهال چې دا داخلي اختلافات حل شي، هغه د داخلي کار او یا هم د بهرنیو خبرو او ملاتړ له لارې، طالبان کولای شي دا ځل ځان بل څه ثابت کړي. که نه نو، دوی همغه دي چې مور تل دوی پیژنو.

د داخلي اختلافاتو یو بصیرت مثال هغه څه دي چې د 2022 کال د اګست په لومړیو کې پېښ شوي - په کابل کې یو هدفې برید چې د طالبانو ایډیالوژیک رحیم الله حقاني وواژه. هغه د سلفي ضد مخکښ شخصیت په توګه پیژندل کیده چې د ISK پر ضد یې فتوا صادره کړې وه. په دې اساس، بیا، د هغه د وژنې لومړی شکمن داعش و. خو کله چې ما په کابل کې له یوه خبریال سره چې په دې اړه یې څېړنه کوله خبرې وکړې، هغه زما سره ځینې په زړه پورې معلومات شریک کړل. ځایي خلکو ورته ويلي وو چې که څه هم دا رښتیا ده چې حقاني د دغو فتواګانو له امله د هدفونو په لېست کې و، خو د بي بي سي په یوه راپور کې ویل شوي، هغه د نجونو د ښوونځیو د بیا پرانستلو لپاره هم غړیز کمپاین کاوه. هغه په کلکه دا خبره کړې وه چې «په شریعت کې هیڅ توجیه نشته چې ووايي د ښځینه زده کړو اجازه نشته. هیڅ توجیه نشته.»^{۴۶} زما منبع وویل چې دا په بشپړه توګه ممکنه ده چې هغه په حقیقت کې د طالبانو په لیکو کې د هغه موقف مخالفانو لخوا وژل شوی وي. دا د دوی لپاره یو اسانه برید و، ځکه چې هر څوک پوهیدل چې شک به په ISK باندې راشي. نور هم، داعش به په خوښۍ سره مسؤلیت ومني ځکه چې دا د دوی داستان سره سمون لري: د ویره رامینځته کول، او طالبان د بي کفایته ښکارندوی کوي. دا بیا د طالبانو د داخلي ویش په اړه د ننګونو ماهیت دی - وحشیانه او خونړی کله چې دا راتیتیري. د سخت دریځو ډلو تعصب ژوندی دی او د حیرانتیا وړ نه دی. یوازې

TALIBAN.GOV

دا ځل د هغه گواښ په شاوخوا کې چې دوی یې رامینځته کوي د دوی په مینځ کې د ډیر خلاص ذهن لرونکي عناصرو لید هم په نښه کوي. البته طالبان خپل یووالی او همغږي ډیر جدي نیسي. هغه کسان چې د طالبانو تگلارې له دننه څخه ننګوي له هغوی سره په ځانګړې توګه سخت چلند کېږي. د بېلګې په توګه، د طالبانو پخوانی سفير عبدالسلام ضعیف، د بهرنیو چارو پخوانی وزیر عبدالوکیل متوکل او د کوټې د شورا مهم غړی اګا جان معتصم ټول د اختلاف د بنودلو له امله له دندو گوښه او له دندو گوښه شول. ۴۷ د محلي مقاومت په اړه، طالبان په دې باور دي چې دوی کولی شي په مؤثره توګه د تاجکستان په دوشنبه کې د ملي مقاومت جبهې (NRF) گواښ کنټرول کړي. د مزار شریف له سیمې څخه واک ته د دوی د راتګ لومړنۍ ننګونه په چټکۍ او اغیزمنه توګه حل شوه.

د مشروعیت په لټه کې: هیبت الله په کابل کې خبرې کوي ۴۸

لکه څنګه چې طالبان د خپلې بریا دوهمې کلزې ته نږدې کېږي او د امریکایانو وټل، دوی د واک د موازي مرکزونو سره په ګډوډۍ کې پاتې دي چې د کنټرول او نفوذ لپاره سیالي کوي. نو د پریکړې کولو پروسه لاهم ګډوډي ده. په هر صورت، دوی په بشپړ ډول د دې حقیقت څخه خبر دي. لکه څنګه چې دوی د دوو لسیزو مبارزې وروسته کابل ته د بیا راتګ لپاره جدي وو، دوی د یو پیاوړي حکومت جوړولو لپاره جدي دي چې د نړۍ لخوا پیژندل شوي. په دې اساس، دوی ستراتیژیک کول او د چک لیست بندول پیل کړي ترڅو خپل لید یو ځل او د تل لپاره ژوند ته راوړي. د 2022 کال د جون په 30، دوی د 3,500 څخه تر 4,000 غړو یوه ډله ایزه غونډه د کابل پولیتخنیک پوهنتون کې جوړه کړه، چې د دیني عالمانو او قومي مشرانو څخه جوړه شوې وه، ټول د طالبانو د پاکولو لپاره راټول شوي وو.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

حکومت او خپلې ملي پالیسۍ پیاوړې کوي او خپل حکومت رسمي کوي. هرې ولسوالۍ ته د ولایتي استازو تر څنګ دوه دیني استازي او یو قومي مشر ورلېږل شوی و. موخه یې د یووالي او ثبات ټینګول او په عمده توګه د اقتصادي او ټولنیزو مسلو د اجندا په اړه بحث کول او د دوی اسلامي حکومت به څنګه حل کړي. د خپلو لویو لیدونکو سربیره، دا کنفرانس د بل دلیل لپاره ځانګړی و: د دې میلمه. د لومړي ځل لپاره د طالبانو مشر ملا هېت الله په کندهار کې خپل عادي استوګنځای پرېښود او کابل ته یې د ځانګړې مراسمو لپاره قدم واهه. سره له دې چې د ستر مشر په توګه او د دراني له مهمې قبیلې سره تړاو لري، هېت الله پخپله د نورزیو له فرعي قبیلې څخه دی، چې پخوا په افغانستان کې د واک په جوړښت کې ډیر لږ استازیتوب شوی و، نو دا د هغه لپاره خورا مهم شی و. حتی د طالبانو د تحریک بنسټ ایښودونکي ملا عمر هم هیڅکله په کابل کې یوې عامه غونډې ته وینا نه ده کړې.

نړۍ په عمومي ډول د دې مفکورې سره عادت شوې ده چې طالبان څوک دي او څنګه کار کوي. د هغه څه برعکس چې ډیری یې باور لري، دوی په حقیقت کې ستراتیژیک او تحلیل کوي - دوی درجه بندي او جوړښتونه لري چې دوی یې تعقیبوي. د هرې بلې ډلې په څیر، دوی یو بل ته غور نیسي او د دوی سره د تعقیب په نیت پالنونه جوړوي. نندارتون A—دا غونډه، او، دا د دوی د هدف د پوره کولو لپاره یوازې یو ګام و، چې د داخلي مشروعیت په لټه کې دی او د نړیوالې ټولنې لخوا د منلو وړ دی. که دوی نړیوالې ټولنې ته درناوی ولري یا نه وي، دوی دومره بې باوره ندي چې ورته غیر ضروري وګڼل شي. که هر څه وي، دوی یوازې په دې پوهیږي چې د دوی رژیم ته بهرنۍ تایید څومره اړین دی - یا لږترلږه

TALIBAN.GOV

خلاص غوړونه نو، دوی جامي اغوندي، هغه رول لوبوي چې لوبولو ته اړتيا لري او گډې هڅې کوي. په هر صورت، دا د دې معنی نلري چې د دوی داخلي کار په هېڅ ډول د ستاينې وړ دی. دوی په ساده ډول د لوی اقتصادي او بشري بحران سره مخ دي. لکه څنگه چې تمه کیده، دا غونډه د نارینه وو غونډه وه.

په هر صورت، دوی ادعا وکړه چې د بنځو نظرونه په پام کې نیول شوي. همدا رنگه د دوی د درناوي لپاره به د دوی زامن یا میره وي چې د دوی پیغامونه غونډې ته ورسوي. دا په دې ورځ او عمر کې مسخره ښکاري مگر دوی پدې باور لري. د پام وړ، د نورو مهمو خبرو اترو تر منځ، دوی په افغاني ټولنه کې د بنځو د ځای او د هغوی د راتلونکي په اړه خبرې وکړې. دوی ټینګار وکړ چې بنځې باید د جامو په اغوستلو کې د جامو قواعد مراعات کړي، او د نارینه خپلوان پرته ټاکلي فاصلې ته سفر نشي کولی. ښايي د نجونو د زده کړې په اړه په نړیواله کچه تر ټولو پېژندل شوې مسله یوازې په لنډه توګه د یو څو تنو ګډون کوونکو له خوا مطرح شوې وه، پرته له کومې اجماع څخه. که مشروعیت هغه څه وي چې دوی یې په لټه کې دي، لومړی هڅه په ډیری لارو کې نیمګړتیا وه.

امیر هبة الله اخوندزاده په پښتو ژبه (په عربي ژبه د قرآن کریم د ډیرو آیتونو د تلاوت سربېره) له یو ساعت څخه لږ وخت خبرې کولې. ^{۴۹} هغه دې غونډې ته د جرګې له ویلو ډډه وکړه او پر ځای یې دا د "د علماوو لویه غونډه" وبلله، چې د حکومت په ملاتړ یې دیني اجماع رامنځته کړه. هغه د طالبانو بریا نه یوازې د افغانانو بلکې د نړۍ د لویې اسلامي ټولنې لپاره د ویاړ شیبې وبلله. په ټوله نړۍ کې ځینو سخت دریځو او وسله والو اسلامپالو ډلو په حقیقت کې طالبانو ته په افغانستان کې د واک د بیا راتګ مبارکي وویلې، خو دا تریخ حقیقت دی.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په تسلیمولو کې پاتې راغلی دا دی چې هیڅ یو مسلمان اکثریت هیواد د لیکلو وروستي وخت (جنوري 2023) کې رژیم په رسمیت نه دی پېژندلی.

نوموړي د نجونو د ښوونځیو پرله پسې تړلو یادونه ونه کړه او هغه اقتصادي ستونزو ته یې اشاره ونه کړه، چې هیواد یې پر مخ وړي. په حیرانتیا سره، هغه د ISK په اړه کومه مستقیمه نیوکه نه ده کړې حتی کله چې د ISK ځینو اوړیکو هڅه کوله چې دا غونډه په نښه کړي. د هغه لومړنۍ پیغام دا و چې طالبان به د اسلامي شریعت په تفسیر کې جوړجاړی ونه کړي او دا نظریه به د عملیت پر ځای د طالبانو سیاستونه تعریف او پرمخ وړي. هغه نړیوالې ټولنې ته د اسلامي امارت د مشروعیت د نه پېژندلو په خاطر نصیحت وکړ، خو په افغانستان کې دننه او په جلاوطنۍ کې د سیاسي مخالفینو لپاره یې ډیر مناسب وباله او ټینګار یې وکړ چې د طالبانو عفوه چې مخکې اعلان شوي وه، دوام لري.⁵⁰ د اقتصاد په اړه، هغه د نړیوالو او پرمختیايي مرستو په اړه شکمن وباله او په داخلي سرچینو تکیه یې ټینګار وکړ. دا د هغه څه مخالف دی چې د اقتصاد په برخه کې د طالبانو وزیران د پروژې په لټه کې دي. یا هغه ته د موضوع په اړه ښه معلومات نه دي ورکړل شوي یا هغه ډیر پام نه کوي. په هر حال، غونډه د ملا هبت الله په بیعت سره پای ته ورسېده. د هغه د وینا څخه یو څو مستقیم نقلونه د هغه د اوږد مهاله او پراخو اهدافو په اړه مهم بصیرت وړاندې کوي:

طالبان د شریعت په پلي کولو نه پوهیږي خو علما په دې پوهه لري. هرڅوک باید په دې برخه کې د دوی اطاعت وکړي، نه یوازې د افغانستان علماء

یو اسلامي رژیم به بریالی وي خو مشري به هم په غاړه واخليد نړیوالې مسلماني ټولنې لپاره مهم رول.

TALIBAN.GOV

اجراييه څانگه بايد په ټول هيواد کې شرعي قوانين پلي کړي او خلک بايد په خپل ورځني ژوند کې د دې قوانينو اطاعت او پلي کړي. قضايه قوه بايد د اسلامي اصولو پر بنسټ عدالت تامين کړي. هيڅ جزا يا مجازات د محکمي له حکم څخه بهر نه اجرا کيږي.

په داسې حال کې چې زه د حکومتدارۍ په اړه ډيره پوهه نه لرم، موږ بايد خپل ځان اداره کړو، نه دا چې نور يې پر موږ حکومت وکړي. نور هېوادونه نه غواړي چې موږ خپلواک واوسو او تل يې زموږ په کورنيو چارو کې لاسوهنه کړې ده. اوس د دې وخت دی چې موږ بشپړ کنټرول واخلو. ۵۱

د طالبانو پراگماتيک عناصر څه دي؟

له خبريال کيټي سره په خبرو کې گڼن، چې د افغانستان په اړه يې له دريو لسيزو څخه زيات وخت او تخصص لري، هغې له ما سره د طالبانو د داخلي سياست په اړه يو لړ په زړه پورې معلومات شريک کړل. ۵۲ بل غربي ژورناليست نه طالبان تر هغې بڼه پوهيږي. لکه څنگه چې گڼ ټينگار کوي، "طالبان يو واحد نه دی." په حقيقت کې، دوی مختلف نظرونه او شاليدونه لري چې دوی يې بڼه کړي، لکه څنگه چې د دې کار په اوږدو کې بحث شوی. گڼ استدلال کوي: "طالبان په خپلو لیکو کې ډير پراگماتيستان لري، مگر په داسې ډول چې لويديځ نه پوهيږي." گڼ د طالبانو د مشرتابه په حلقه کې د هغو ویشونو په اړه خبرې وکړې چې د دوی پریکړه کولو ته دوام ورکوي. گڼ وايي، د ملا يعقوب، ملا برادر، سراج الدين حقاني او خيرالله خيرخواه په گډون د دې ډلې عملداران له کندهار څخه د لارښوونو له لړۍ سره مخ په زياتيدونکي ناخوښۍ سره مخ دي. بې وفايي د دې ډلې لپاره اختيار نه دی، مگر دوی يوه تگلاره جوړه کړې ده

بېرته راستنيدنه د طالبانو

په الوتنه کې يو ډول: "له کندهار څخه د ځينو فرمانونو له پامه غورځول"، لکه څنگه چې گانون دا بيانوي. ځينې پريکړې په ساده ډول نه پلي کيږي. هغې ومنله چې "دا د حکومت د چلولو لپاره دوامداره لاره نه ده،" او "د داسې بڼکاره مشرتابه وېش سره، طالبان به د ځان لپاره د يوې باثباته راتلونکې جوړولو لپاره مبارزه وکړي." نو داسې نه ده چې طالبان له خپلو نيمگړتياوو خبر نه دي. دوی په ساده ډول نشي کولی د دوی د مشرتابه درجه بندي له مينځه يوسي.

د افغانستان د واقعيت يو بل اړخ چې گڼن يې په زړه پورې خبرې وکړي، د طالبانو او د هغوی د ملاتړو تر منځ ژور نظر دی چې غربي لارې د افغاني کلتور او نورمونو مخالف دي. البته د دې مفکورې تر شا اوږد تاريخ شتون لري. د پېړيو په اوږدو کې د هر لوري څخه د مداخلو او پرغلونو لړۍ دا مفکوره ټينگه کړې ده. دا ډول ذهنيته محتاط چلند ته اړتيا لري. گڼن د افغانستان، افغانانو او طالبانو په اړه د لوېديځ د پرله پسې نه پوهاوي له امله اندېښمن دی. هغه يقينا په دې ارزونه کې يوازې نه ده.

طالبان خامخا د يووالي د ساتلو لپاره مبارزه کوي او د ايډيالوژيکو مسلو هاخوا په ډېرو کچو کې درزونه ليدل کيږي. د طالبانو د کابينې د يوه بانفوذه غړي، ملا نورالدين ترابي په وينا، پنځه مهمې مسلې د طالبانو مشران د شپې په تياره کې ساتي: الف) د هيواد د چلولو لپاره کافي اقتصادي سرچينې له کوم ځای څخه پيدا کيدای شي؟ ب) ايا اکثریت افغانان به د طالبانو نوی حکومت ومنې؟ c) ايا نړيواله ټولنه به د طالبانو حکومت په رسميت وپېژني؟ d) څنگه کولی شي وړ کسان چې طالبانو ته وفادار هم وي د حکومت چلولو ته جذب شي؟ e) څنگه کيدای شي د طالبانو ډيری غړي چې د ټاکل کيدو په تمه دي

TALIBAN.GOV

په مهمو دولتي پوستونو کې ځای پر ځای شي، او هغه کسان به څه ډول غبرگون وښيي چې دوی يې تر لاسه نه کړي؟^{۵۳}

ترابي دغه اندېښنې له پاکستاني ژورنالېست حبيب اکرم سره شريکي کړې، چې د ۲۰۲۲ کال په وروستيو کې يې د طالبانو په اړه په يوه معلوماتي کتاب کې خپرې کړې. ترابي ورته وويل، چې طالبان په خپل منځ کې له يووالي نه لرې دي، خو د اختلافاتو جدیت ته په کتو سره، داخلي شخړې ډېرې دي. ناشونی هغه د حکومت د چلولو لپاره له پاکستانه د مرستې غوښتنو اختيار هم رد کړ، له دې وېرې چې پاکستان د طالبانو له لارې افغانستان نيولی دی.^{۵۴} په حقيقت کې له پاکستان سره اړيکې يوه بله لويه مسله ده چې طالبان سره ويشي. پاکستان د افغانانو په منځ کې ډير بد شهرت لري، په شمول د ډيری - که ډيری نه وي - طالبان. پاکستان ته د طالبانو د حکومت له لومړنيو رسمي غوښتنو څخه يوه دا وه چې په کابل کې د پرمختگونو د پوښښ لپاره پاکستاني خبريالان ونه لېږي. له اسلام اباد سره خبرو ته د پاکستاني طالبانو د هڅولو په برخه کې د کابل بې کفايته ملاتړ او د پاکستان - افغانستان پر پوله منظمې نښتې او نښتې د دې بې باورۍ انعکاس دی. دا د دې نه انکار نه دی چې پاکستان د بغاوت په کلونو کې له افغان طالبانو سره د پام وړ مرسته کړې - مگر دا هم ريښتيا ده چې تقريبا په ورته وخت کې يې د طالبانو سره په ښه توگه بد چلند کړی.

په نهايت کې، د ټول شموله حکومت په اړه دا بحث هم د طالبانو په فکر کې دی. دا هغه څه دي چې د ماليې د وزير گل اغا اسحاقزي په مشرۍ د ملا برادر او د "هلمند ډلې" چې د کندهاري طالبانو په نوم هم پېژندل کيږي، تر منځ د ابتدايي شخړې لامل شو. هلمند د لوی کندهار د يوې برخې په توگه ليدل کيږي (که څه هم دا اوس له کندهار سره نږدې جلا ولايت دی). د ماشومتوب په توگه

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

د ملا عمر ملګری او د طالبانو د لومړي حکومت (۲۰۰۱-۱۹۹۶) پر مهال له هغه سره په همدې کور کې اوسېده، اسحاقزی پر ملا هېت الله هم د پام وړ نفوذ لري. دا "هلمند ډله" ادعا کوي چې "حقيقي" طالبان دي او په دې باور دي چې يوازې زاړه ساتونکي او وفادار طالبان په حکومت کې د شاملیدو مستحق دي. برادر د یو پراخ بنسټه حکومت لپاره قضیه جوړه کړه، د تسلیم کولو ننگونې په پام کې نیولو سره چې طالبان ورسره مخ دي. د ډېرو رسنیو له راپورونو سره سم، شخړه لفظي شخړه وه او ملا هېت الله ته یې شکایت وکړ، چې ملا برادر د دواړو لورو د جلا ساتلو لپاره مداخله وکړه. ۵۵

دا اوازې چې د "هلمند ډلې" تر منځ لا هم جریان لري دا دی چې ملا برادر د هغو لږو کسانو په ډله کې دی چې د ۲۰۲۰ کال د طالبانو او متحده ایالاتو د تړون له دریو پټو ضمیمو سره محرم دي. د نړیوالو تروریستي ډلو په اړه د معلوماتو د شریکولو سربیره، په ضمیمو کې داسې انګیرل کیږي چې د ټول شموله حکومت ماډل او همدارنګه د ګاونډیو سره د طالبانو د اړیکو لارښوونې شاملې دي. ۵۶

لکه څنګه چې په وروستي فصل کې بحث شوی، د نږدې ګاونډیو او همدارنګه د خلیج هیوادونو سره د طالبانو اړیکې هم د طالبانو ترمنځ د سختو اختلافاتو لامل کیږي. دا باید د حیرانتیا خبره ونلري چې کندهاري طالبان د خپلو اړیکو د جوړولو لپاره د ختیځ او نفوذ لرونکي مسلمان اکثریت هیوادونو ته ډیر تکیه کوي. په داسې حال کې چې ترکیه او قطر په افغانستان کې د اقتصادي ګټو د ترلاسه کولو لپاره خپلې پراخې هڅې سره یو ځای کوي، متحده عربي امارات، ایران او پاکستان هم خپل قوي لابیونه په کار بوخت دي. چین کولی شي نورو ټولو ته مخه کړي مګر د تل په څیر دا خپل کارونه خپلې سینه ته نږدې ساتي. په دې سیمه ایز ځواک کې نسبتاً نوی داخل شوی

TALIBAN.GOV

لوبه د ازبکستان ده. دا طالبان "د یو حقیقت په توګه ګوري چې باید وي ومنل شي، او افغانستان د منځنۍ اسیا د یوې نه بېلېدونکې برخې په توګه ګوري." ۵۷

دا اندازه کول ګران کار دی، خو ډیری ازبک طالبان په مثبت نظر ګوري. د ۲۰۲۲ کال د جولای په میاشت کې د سمرقند لوی جومات ته د طالبانو د بهرنیو چارو وزیر متقي سفر او هلته یې د خلکو تود هرکلي — چې ډېرو ازبکانو یې هڅه کوله له ده سره عکس واخلې — هغه څه وو چې ازبک امنیت یې تمه نه درلوده. ۵۸ هغه څه چې دلته د یادولو وړ دي هغه دا دي چې هر ډول ګټه چې د ازبکستان په څیر هیوادونه ترلاسه کولی شي بالاخره د طالبانو مثبت لوري ته د هڅولو لپاره کارول کیدی شي.

د مخه لاره

نړیوال ټولنې دا روښانه کړی چې د ښځو حقونو ته باید لومړیتوب ورکړل شي مخکې له دې چې طالبان هر وخت د مشروع یا د هغه تایید وړ وګڼل شي چې دوی یې غواړي — پرته له هر اړخیزه، داسې ښکاري چې هیڅ بدلون نه دی راغلی، نو ولې دا ادعا کوي؟ ښه، طالبان یو خوشبینانه ډله، او په یقیني ډول ژمن دي. شاید حقیقت دا وي چې دوی به هیڅکله هغه مشروعیت ترلاسه نکړي چې دوی یې احساس کوي چې دوی یې مستحق دي. په هر صورت، دوی د دوی نوم ته د لسیزو بد شهرت لري. د دوی د بدلون لپاره به اساساً د بشپړ هویت ترمیم ته اړتیا وي — او داسې بریښي چې دا حقیقت هره ورځ دوی ته په ویره کې خورا څرګند کیږي. پوښتنه دا ده چې ایا دوی به د پیژندلو په بدل کې هغه قربانۍ ورکړي چې دوی ورته اړتیا لري؟ ایا دوی له خپلو تېرو تېروتنو څه زده کړي؟ ایا د دې چانس شته چې دوی د ډیپلوماسۍ او خبرو اترو ټوله هڅه پریردي او هیواد یې د اقتصادي بحران ژور ډوب کړي؟

بېر ته راستنيدنه د طالبانو

هېت الله د کابل پوليتخنيک په غونډه کې په خپله وينا کې داسې نظر څرگند کړ چې طالبان به احتمالاً هغه سياستونه "دوه چنده" کړي چې دوی د کورني او نړيوال مشروعيت د ترلاسه کولو مخه نيسي. د طالبانو د کابينې ډېری وزيران له دې تگلارې حيران او ناهيلي هم شول، خو په عام محضر کې يې له ويلو ډډه وکړه. د امريکا لخوا په ټول هيواد کې د بشري او اقتصادي ناورين له امله د دوی په مليار دونو شتمنی کنگل شوې، په کابل کې د طالبانو ځينې مشران په دې پوهيږي چې اوس د دې وخت دی چې تارونه يو څه نرم شي. په مقابل کې هېت الله ټينگار وکړ چې دوی به له هر ډول بهرنی نيوکې سره سره خپل ماموريت پرمخ وړي. نو د طالبانو په منځ کې اختلافات ورځ تر بلې په څرگنديدو دي (د بېلگې په توگه د ۲۰۲۳ په فبروري کې د سراج انتقادي وينا). د دوی په منځ کې سخت دريځي، د هېت الله په مشرۍ، غواړي چې خپل بنسټپالنې ته وفادار پاتې شي او د نړيوال انزوا له پايلو سره مخ شي. په داسې حال کې چې لوبديځ خپلو غوښتنو ته ژمن دی، طالبان د خپلو انتخابونو بيا ارزونه کوي. دوی شايد هڅه وکړي: دوی د حکومتدارۍ د ښه کولو لپاره کميټې رامېنځته کوي او د خپلوانو او فساد مخنيوی کوي، مختلف نظرونه بحث کوي او حتی مستقيم ووايي چې هغه مسلي چې نړۍ يې په اړه خورا انديښمنه ده له پامه غورځول کيږي نه بلکه په احتياط سره بحث کيږي. برسېره پر دې - د دوی د اوسني واقعيت يو له خورا مهم اړخونو څخه - دوی د افغان اتباعو او گاونډيو هيوادونو دواړو ته ويلو ته دوام ورکوي چې دوی سوله او امنيت غواړي. دوی تسلی ورکوي - که څه هم ډېری وختونه منافقانه او په خپل منځ کې په تضاد کې - ټينگار کوي چې دوی دلته د جگړې لپاره ندي بلکې د خپل هيواد لپاره د نوي ژوند د رامېنځته کولو لپاره راغلي دي چې د افغانانو لخوا د افغانانو لخوا رامېنځته شوي.

TALIBAN.GOV

په نهايت كې، دوى يوازې د بنچ څخه د وتلو سره قناعت نلري - دوى په لوبه كې دي، او غواړي چې ورته چلند وشي. د دوى كار د 2021 په اگست كې پاى ته نه و رسېدلى — دا يوازې پيل شوى و.

هغه خبرې چې ما د متحده ايالاتو له يوه پخواني لوړ پوړي چارواكي سره كړې وې دلته اړوند دي. دا د امريكايي چارواكي او عباس ستانكزي، سلام حنفي (اوس د لومړي وزير مرستيال)، ملا ضعيف (په اسلام اباد كې د طالبانو پخوانى سفير) او سهيل شاهين (د دوحې په دفتر كې د طالبانو وياند) تر منځ د كافي ميز د خبرو كيسه ده. هغه وخت چې د دوحې خبرې اترې پيل شوې وې. د متحده ايالاتو چارواكو تاثر دا و چې څلور واړه هلكان سره له دې چې دوى په ځمكه كې ښه كار كوي، پوهيدل چې دوى نشي كولى امريكا ته ماتې ورکړي. دا يو خنډ و. خو د طالبانو پراگماتيک عناصرو په دې خبره نه ژړل؛ دوى پوهيدل چې په افغانستان كې د واک شريكولو فورمول كيداى شي چې د ټولو لپاره كار وكړي. چارواكي يادونه وكړه چې د خبرو اترو له لارې د سړي شخصيتونه څنگه روښانه شوي، په ځانگړې توگه ستانكزي څنگه د طنز احساس درلود. هغه يو "بې لاري توغندى" و، چې شايد له همدې امله هغه ته وروسته د پام وړ موقف نه و ورکړل شوى - همدارنگه، د هغه شهرت د يو ادعا شوي شراب څښونکي (په سمه يا غلطه توگه) دوام درلود او د هغه سره هيڅ ډول احسان نه کوي. حنفي چې هم حاضر وو، تقريباً مخالف و: په خپلو څرگندونو كې متعصب، پټلى او ډېر جدي. بيا شاهين و، چې ښه انگرېزي خبرې يې كولي، نو د وياند په توگه يې دنده ترسره كوله. خبرې اترې په راتلونكې كې بصيرت وړاندې كړل. امريكايي چارواكي د پوځي اډو په جوړولو كې د امريكا د درنې پانگونې په اړه خبرې وكړې او هغوى ته يې د هغه كار په اړه توضيحات ورکړل چې دوى يې ليواله وو - ټينگار يې وكړ چې كله چې طالبان راغلل.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د ځواک په توګه، دوی باید د جنایې ډلو او د ISK په ګډون د ټولو ډول ډول ستونزو سره معامله وکړي. نو، د متحده ایالاتو چارواکي په فرضي ډول وویل: "په پام کې ونیسئ که څه هم موږ پریږدو، تاسو اړتیا لرئ چې د امریکا څخه وغورځئ چې د تروریزم ضد مرستې لپاره بیرته راشي، او دا اډې زموږ د ګډ هدف لپاره کارول کیدی شي." تکره ستانکزي په چټکۍ سره ونيوه او په ځواب کې یې وویل: "آه، تاسو غواړئ په چین باندې نظر ولرئ، ښه، دا به موږ سره مرسته وکړي چې په پاکستان باندې نظر ولرو." هغه په دوام وویل، د پوځي اډو له کارولو سره نه موافق او نه هم اختلاف لري، او ویې ویل کله چې طالبان بیرته راګرځي، موږ به تخنیکي ملاتړ او د پوهنې په برخه کې مرسته وکړو. په ډله کې یو بل موافقه وکړه - "تاسو د روسانو څخه غوره یاست، او موږ غواړو له دې څخه ګټه پورته کړو." طالبان په حقیقت کې د دوه اړخیزو ګټو په مسلو کې ښکیل کیدی شي که چیرې دا ښه تنظیم شي.

د دې ټولو بدلونونو سره، د بایډن اداره په دې اړه سخت فکر کوي چې څنګه په رسمي توګه د طالبانو پیژندلو پرته له طالبانو سره ښکیل شي. حقیقت دا دی چې طالبان د افغانستان اصلي حکومت دی، او د بایډن حکومت په مستقیم ډول له دوی سره په مالي او بشري مسلو خبرې کوي، او ځینې استخباراتي شریکول هم روان دي؛ مګر دا دوی نه پیژني او نه یې مني — او خامخا غواړي په رسمي ډول د دې کولو لپاره وروستی وي. د افغانستان لپاره د امریکا ځانګړي استازي توماس ویسټ چې یو فکري دیپلومات دی، د دفاع وزیر ملا یعقوب انس حقاني، شهاب الدین دلاور او د کابینې د غړو په ګډون د اقتصادي چارو په اړه له ګڼو طالب چارواکو سره کتلي دي. د دې ښکیلتیا څخه ځینې یې د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت په ویب پاڼه کې راپور شوي.^{۵۹} پداسې حال کې چې متحده ایالات په زړه پورې نور انتخابونه په پام کې نیسي، نور یې دي

TALIBAN.GOV

گام پورته کول: ترکان، روسان، پاکستانیان او چینایان په کابل کې د "سفارتونو" وده. خبرې اترې نه دي بندې شوي، بلکې په تمرکز کې لا زیاتې او پراخې شوې دي. د امریکا او د هغې د متحدینو لپاره، تر ټولو مهمه خبره دا ده چې دا یقیني کړي چې افراطي ډلې لکه داعش او القاعده به وده ونه کړي - او داسې ښکاري چې لږ تر لږه د ځینو بیانونو له لارې، چې طالبان غواړي ژمنې پوره کړي. دوی په دې مسئله جوړه کړه. د ۲۰۲۲ کال د جولای په ۳۱ مه په کابل کې د سي آی ای د بي پیلوټه الوتکې برید چې د القاعدې مشر ایمن الظواهری یې وواژه او د طالبانو خاموش غبرگون ښيي چې طالبان شرمېدلي دي. د رسنیو راپورونو په ډاگه کړه چې د سراج حقاني تر څنګ یوازې یو څو کسان چې د هغه کوربه و، داسې کومه نښه درلوده چې الظواهری د کابل په لور حرکت کوي، خو ځینې نور دا د تصور وړ نه بولي چې د طالبانو مشرتابه د هغه له شتون څخه خبر نه وو. یو نظر دا دی چې پاکستان له امریکا سره د خپلو خرابو اړیکو د بیا راژوندي کولو لپاره مهم استخباراتي معلومات شریک کړي چې د برید لامل کیږي.⁶⁰ سره له دې، د امریکا د تروریزم سره د مبارزې چارواکي په دې باور دي چې القاعده "د امریکا له وتلو وروسته په افغانستان کې خپل حضور نه دی جوړ کړی"، او دا ترهګره ډله لا هم "د دې وړتیا نه لري چې له دغه هیواد څخه د متحده ایالاتو پر ضد بریدونه وکړي." ^{۶۱} دا ارزونه ملاتړ کوي طالبانو ویلي، چې هېڅ ترهګري ډلې ته به اجازه ورنه کړي، چې د دوی خاوره وکاروي په بهر کې د ترهګریزو فعالیتونو لپاره.

د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر امیر خان متقي په داسې حال کې د ۲۰۲۲ کال د جولای په میاشت کې په تاشکند کې په یوه نړیوال کنفرانس کې د نوي حکومت د نړیوالو په رسمیت پیژندلو دوسیه جوړه کړه، د خپل حکومت په پرله پسې ژمنو یې غږ وکړ چې د ګاونډیو هیوادونو امنیت ته به اجازه ورنه کړي.^{۶۲} د طالبانو تگلاره

بېرته راستنېدنه د طالبانو

تر هغه چې کابل پورې اړه لري په دې برخه کې بدلون نه ښکاري. په هر صورت، دا هم مهمه ده چې د هېت الله د وينا له لارې د طالبانو د پاليسۍ اوسنۍ لار تعقيب کړي. په کابل کې د هغه خبرې چې په دې څپرکي کې تر بحث لاندې نيول شوي وي، د هغه د نظرياتو په اړه بصيرت ورکونکي ثابت شو. هغه اشاره وکړه چې مسلمان هېوادونه بايد له برياو وروسته طالبانو ته سترگې په لار وي. په هر صورت، طالبان ځانونه د الهی تحفيل شوي فاتحانو په توگه گوري، د اسلامي حکومت لپاره يوازينی او يوازينی نمونه، د دوی د ښکاره تقدير ښه. نړيوال ليدونکي، د پوهيدو وړ او تمه کيږي، په تاوان کې دي چې دا څنگه تشرېح کړي. په هر صورت، د متحده ايالاتو يوه استخباراتي چارواکي ما ته يو څه بصيرت راکړ او ويي ويل چې موږ ټول هغه څه ويلای شو چې د دې وينا پر بنسټ دا دی چې هېيت الله روغ دی او د هغه مشرتابه د هغه په ارزونې کې گواښ نه کوي - اساساً، هغه شاوخوا پټ دی.

دا فصل د شواهدو ټوټې وړاندې کړې چې ممکن د يو بل سره په تضاد کې وي، که څه هم زما موخه دا ده چې ټول معتبر معلومات وړاندې کړم چې زه کولی شم د بېلابېلو سرچينو څخه راټول کړم. تر ټولو مهمه دا چې حقيقت دا دی چې طالبان په طبيعي ډول د متضادو خلکو يوه ډله ده چې په پېچلتيا کې ککړ دي. لاندې فصلونه څيړي چې د دې تناقضاتو څخه څه شی رامېنځته کيږي او له هغه ځايه چيرته ځي.

د یو بڼدیت، اسلام او د طالبانو مذهبي روایات

د اسلامي نړۍ د تاریخ په اوږدو کې، اسلام په مختلفو ټولنو کې په مختلفو بڼو کې څرګند او فعالیت کړی دی. دیني عالمان او پادریان د مختلفو سلطنتونو د واکمنۍ له لارې په مختلفو سیمو کې د لوی نفوذ څخه برخمن دي، په داسې حال کې چې د عرفان یا عرفان (روحاني پوهه) د ډیرو مسلمانو هیوادونو په کلتوري منظرو کې تلپاتې اغیزه کړې. د سویلي اسیا قضیه په ځانګړې توګه په زړه پورې ده، چې دا دوه جریانونه په ټولنه کې ژوره ننوځي، په پیچلي توګه سره یوځای کېږي او کله ناکله، خورا د اختلاف وړ. تر نن ورځې پورې، په سیمه کې د اسلام شتون خورا پراخ دی، چې په ساده ډول د بیان کولو په پرتله ډیر مخالف دی. له بده مرغه، دا تنوع د لسیزو اوږدې جګړې له خونړیو نښو څخه نه دی پاتې شوی چې په ګډوډۍ او تاوتریخوالی کې ډوب شوی، د پراخي سیمې بشپړتیا تهدیدوي او د مذهب یو ځلي ځلانده میراث د ګډوډۍ او ترهګرۍ سره بدلوي. تر دې هم بده دا ده چې دا شخړه نن ورځ په داسې حال کې روانه ده چې د زغم او سوله ایز ژوند مخه نیسي.

بېرته راستنېدنه د طالبانو

په ريښتيا ويجاړونکي ډول. د دې څو اړخيزه کيسې لاندې د پېچلتيا د ښه پوهيدو لپاره، دا د تاريخي شرايطو څيړنه او تحليل ارزښت لري چې د ننني افغانستان په جوړولو کې يې مرسته کړي.

ځينو به ويل چې طالبان تر بل هر څه زيات مذهبي سازمان دي. ايا دا سمه ده، که څه هم؟ دوی کولی شي په سمه توګه د يوې سياسي ډلې يا اورپکو په توګه تشرېح شي. فرانسوي پوه اوليور رای وړانديز کوي چې په داسې حال کې چې طالبان په ځينو مسلو لکه د ښځو په اړه د لاس وهنې لپاره ليواله نه وو، دوی د ځواک د اډې د ساتلو لپاره خورا ګټور وو.¹ د طالبانو کارول، او له دين سره اړيکه له اوږدې مودې راهيسې يوه ژوره پېچلې ده، چې له جنجالونو ډکه ده. البته، يو څوک نشي کولی د دې ډلې په تير، اوسني يا راتلونکي باندې پوهېدل پيل کړي پرته له دې چې لومړی د مذهبي ايډيالوژۍ اعتراف وکړي چې د دوی فعاليتونو ته وده ورکوي. راځئ چې اوس د دوی د مذهبي ذهنيت لومړني اساس وګورو، مخکې لدې چې دا معلومه کړو چې دا څنګه رامېنځته شوی او په پروسه کې څه ننگونې دي. موږ بايد لومړی د دې ډلې په اسلامي ريښو پوه شو ترڅو پوه شو چې دوی څنګه خپل فکري روحاني مشروعيت ترلاسه کړ او خپل بنسټ يې جوړ کړ. دا د يوې لويې مسلې برخه ده - په اسلامي نړۍ کې د اسلامي ديني مطالعاتو انحطاط او همدارنګه د اسلامي اصولو سياسي کول.

طالبان د اسلام د سني فرقي پيروان دي، او په ځانګړې توګه د حنفي فکر، د سني مذهب له څلورو فرعي فرقو څخه يوه ده. په دې منځ کې، دوی په جنوبي اسيا کې د ديوبندي فکر په نامه د يوې سياسي برانډ سره هم تړاو لري - د نولسمې پيړۍ څخه د سويلي اسيا د سياست د مذهبي ايډيالوژۍ نسبتاً نوی بڼه.

دیني روایتونه د طالبانو

پېړۍ. 2. دا مهمه ده چې د طالبانو تحرک ته وگورو او پوه شو چې د دوی د ایډیالوژۍ څخه پیل کیږي - پدې کې د دوی روح دی. پداسې حال کې چې دې ډلې ته د افراطیت په سترګه کتل کیږي، خلک اکثراً د دوی اسلامي لیل ته پام نه کوي، دا د دوی د دین سخت تفسیر دی چې دوی یې هر څه کوي، لکه هوا چې دوی تنفس کوي. په سیمه او د سویلي آسیا په شرایطو کې په ځانګړې توګه، دا مذهبي بنسټ خورا مهم دی.

دیوبندیز او احیاء پرست اسلام³

دیوبندیز څه شی دی؟ دا لږ پېژندل شوې نظریه او د هغې پیروان اکثراً زموږ د تلویزیون په سکرینونو کې نه ویل کیږي، مګر دا دوی لږ مهم نه کوي. لومړی، موږ د دیوبندیزم درک نه شو کولی که موږ دا د سویلي آسیا له شرایطو څخه جلا کړو، که نه نو د معمایو لویه او خورا اړینه برخه ورکه ده. دیوبندیت د یوې مذهبي ایډیالوژۍ په توګه په سویلي آسیا کې رامینځته شوی چیرې چې ډیری پیروان یې متمرکز دي. د اسلامي سیاسي فکر دغه کړۍ په ۱۸۶۶ کال کې د هند له پلازمېنې څخه شاوخوا سل میله لرې په یوه مدرسه کې چې د دارالعلوم دیوبند په نوم یادېږي زېږېدلې ده. د دې مدرسې دوو بنسټګرو څو کاله وړاندې د انګرېزانو پر ضد په ناکام بغاوت کې برخه اخیستې وه. 4. دې ډلې بې له شکه له هغه وخت راهیسې ډیری بدلونونه تجربه کړي، او بالاخره، لکه څنګه چې دا شوه په سعودي عربستان او د خلیج په سیمه کې په زیاتیدونکې توګه په سپانسرانو پورې تړلي، د دې ډلې ډلې هم د ډیرو بنسټپالو فکرونو او چلندونو قرباني شوي.

د استعمار د پښو د نښو داغونه لا تر اوسه د نړۍ په کچه نه دي پټ شوي. نن ورځ د مذهبونو ترمنځ اړیکه

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

بنسټپالنه او امپریالیستي فعالیت د دې ډول ډلو د منشا او د هغوی د هڅونې په څیر نه کې د یو مهم ارتباط په توګه کار کوي. استعمار په ځانګړې توګه د سویلي آسیا په علماو او دیني فکر باندې ژوره اغیزه درلوده چې بالاخره به د "اسلامي" ټولنیزو - سیاسي لوبغاړو لخوا د یوې پېړۍ څخه زیات عمل تعریف کړي. دا مفکوره چې استعمار اسلام فاسد کړی و، د امپریالیزم ضد اسلامي بیارغونې ایډیالوژۍ رامینځته کولو لامل شو چې بالاخره یې د ملتپالنې بڼه واخیستله او بیا یې اسلامپاله، پرمختګ وکړ. دا موږ د بیا ژوندي خوځښتونو زیږون ته رسوي. د وخت له سیاسي حالت څخه د ناخوښۍ له امله، دې ډلو د ټولنې د زخمونو د درملنې لپاره مذهب ته مخه کړه، پدې باور چې د دین نوي تعبیرونه درملنه کیدی شي. دیوبندیت د نولسمې پېړۍ په وروستیو کې د برتانوي استعمار سره د هند د مایوسۍ محصول و. شلمې پېړۍ ته په ګرځېدو او د طالبانو په راڅرګندېدو کې موږ د سیاسي، کلتوري او اقتصادي امپریالیزم محصول وینو - شوروي یرغلګر، د سعودي پټرودالران، د پاکستان د مدرسو تعلیم او امریکایي وسلې.

په جنوبي اسیا کې دا یو منل شوی حقیقت دی چې اسلام سیمې ته د صوفیانو له لارې راغلې، چې د فقهي له کوم یوه مکتب سره یې تړاو نه درلود، بلکې د عقیدې په اړه یې نرم او صوفیانه چلند درلود.

دیوبندیان د سنیانو یوه فرعي ډله ده، مګر دا د هغې په پرتله خورا پیچلې ده. په سنیزم کې، د سختو سلفیانو څخه تر لږ سخت دیوبندیانو پورې، بریلویانو ته، چې یو صوفي متعصب، نسبتاً ډیر پرمختللی ګروپ دی، پراخه لړۍ شتون لري. دیوبندیانو په پای کې د بدعت ضد دریځ خپل کړ چې په پایله کې یې له خپلو بریلوي سیالانو سره په ژوره سیالي کې څرګند شو.

دیني روايتونه د طالبانو

دواړه په برتانوي هند کې په مذهبي بنسټونو کې ريښې درلودې. دا تاريخي اړيکه اوس په پراخه کچه منل شوې مفکورې لامل شوې چې ديوبنديان په دې توگه د صوفيانو ضد دي. په حقيقت کې دا ادعا چې ديوبنديان په طبيعي ډول د صوفۍ ضد دي لږ وزن لري. د پيژندنې لاندې پيچلتيا د هر يو په انفرادي ډول او کله چې د يو بل سره په تکر کې وي نور معاینه کوي. د بحث ريښه په دې کې ده چې طالبان څنگه ځان وپيژني - او په اصل کې، د دوی د ديوبندي ريښو سره سره، د دوی دريځ اکثراً د دوی په واقعيت کې راځي. په ساده او مستقيم اصطلاحاتو کې، طالبان حنفي سني دي چې د سلفيت او وهابيت د اغيزو پور اخیستونکي اړخونه لري، د ديوبندي مدرسو ته د سعودي د نفوذ څخه مننه - مگر دوی لاهم حنفي دي..5 د دوی نظرياتي کرښې کله چې دوی د القاعدې په څير د بهرنيو ترهگرو ډلو سره مخ شوي وو، خدا پيل شوه.6 طالبان، لکه څنگه چې موږ شاهدان يو، هر هغه څه چې دوی يې کولی شي په اسانۍ سره واخلي. دا موږ دې حقيقت ته په گوته کوي چې د دوی ايډيالوژيکي اساس په مبهم ډول تشریح کیدی شي. دين او کلتور دواړه د دوی تل بدلیدونکي هيلې سره سمون لري. يوازينی ريښتینی ثبات د دوی پای هدف دی. پروفیسور باربرا ميټکالف، د دې پوهنتون مخکښ پوه

د ديوبندي مکتب فکر په سمه توگه وايي:

هغه څه چې شايد د ديوبند ډوله حرکتونو په اړه خورا د پام وړ وي دا دی چې سياست تر کومه حده يو خالي "بکس" دی چې په مناسب او عملي ډول پک شوی دی پدې پورې اړه لري چې په کوم حالت کې غوره کار کوي.7

دلته د يادونې وړ ده چې د طالبانو د افغاني او پاکستانی نښو ترمنځ د پام وړ ديني توپيرونه شته. د پوهانو سره زما د مرکو پر بنسټ

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

پاکستان، پاکستانی طالبان نن داسې احساس کوي چې دوی نور د دیوبندیانو له علم او ډسپلین سره نه پېژني. د دیني عملونو له نظره، دوی په ساده ډول هغه څه نه دي چې د دیوبندیانو په توګه له دوی څخه تمه کېده. پاکستانی طالبان بنسټپاله دي چې ډېر خپلواک فکر لري، د دوی مذهبي چلند له قبایلي کلتور سره په تړاو کې ځانګړی دی. که څه هم دوی په دیوبندیانو پورې تړلو مدرسو کې دیني زده کړې تر لاسه کوي، نه د دوی استازیتوب کوي او نه په عملي توګه له دوی سره سمون لري. په دې توګه دیوبندیت اوس د پاکستانی طالبانو لپاره اړین نه دی، مګر بیا هم د افغان طالبانو او د هغوی د تاریخ د پوهیدو لپاره خورا ګټور دی. په اصل کې، طالبان په زیاتېدونکې توګه د خپلو بنسټپالو عقیدو سره یو ځای شوي دي - د سلفیت او د دیوبندیانو سخت دریځ د قبایلي او پښتونولي عناصرو سره یوځای کول. 8.

د یادولو وړ ده چې دیوبندیانو په تاریخي توګه د ډیرو علمیاتو مشري کړې - د جنوبي اسیا په فکري خبرو کې د دوی ونډه د پام وړ ده. 9 په هرصورت، غیرنن ورځ دا نظریه او هغه طریقه چې د پاکستان او افغانستان په ځینو برخو کې عملي کېږي، د هغه څه ژور مخالفت څرګندوي چې اسلام په عمومي توګه په سویلي اسیا کې عملي کېږي - په حقیقت کې دا د زغم او تصوف په میراث باندې یو داغ دی چې د مذهب تعریف یې کړی. په سیمه کې شتون، د یوې ترور او صدمې سره ځای په ځای کوي. په ټولو کچو کې، د طالبانو د کلکې مراعاتولو دغه ماډل هېڅکله عادي نه و، او ښایي له همدې امله دوی له دې سره دومره تړلي دي - د هغه څه د ساتلو لپاره چې دوی لري د یو نا امید میکانیزم په توګه.

هو، دوی لا دمخه یو قبایلیزم ته غاړه ایښې وه چې محدودیت او ظالم و، مګر مسلي هغه مهال پیل شوې کله چې دوی سقوط وکړ.

دیني روایتونه طالبانو

د القاعدې د سیاسي مبارزې او اورپکۍ تر زهرجن نفوذ لاندې. په ایران کې شیعه گانو هم د فرقه ییزو توپیرونو سره سره د اسلامي نظام په رامنځته کولو کې هم نفوذ وکړ. د ۱۹۷۹ کال د ایران انقلاب ډېرو بنسټپالو او سیاسي مسلمانو خوځښتونو ته الهام ورکاوه – دا یوه نړۍ ټکان ورکونکې شېبه وه، حتی د هغو کسانو په منځ کې چې له انقلابیانو سره یې فرقه ییز توپیر درلود، وېرېدل. د پاکستان یو مخکښ دیوبندي مفکر او سیاستوال ابوالاعلی مودودي حتی د انقلاب نه وروسته ایران ته لاړ چې د ایت الله خمیني سره وگوري او د نوي اسلامي نظام ستاینه وکړي.¹⁰ دا د دوی تر منځ یوه ګډه هيله وه، دا د عالمانو د واکمنۍ مفکوره وه. که څه هم ایران د "فقهې د برتري" مفهوم تعقیبوي پداسې حال کې چې یو څه ډیموکراتیک پاتې دی، طالبان د دې ماډل تعقیبولو ته لېوالتیا نه لري.

د دیوبندیز عصري تعبیرونه کیدای شي تیریدونکي او نظامي بڼه ولري، لکه څنګه چې د افغان طالبانو لخوا بېلګه شوې – د اسلام د سختې نسخې سره د توکمپالنې قبیلې د ترکیب محصول دی، په ځانګړې توګه کله چې د شوروي په وړاندې د افغان مقاومت جیو پولیتیک سره یوځای کیږي او وروسته بیا امریکایان. هغه مجاهدین یا اسلامي جنګیالي چې امریکا یې ځواکمن او تجهیز کړل، د سعودي عربستان او پاکستان سره یې لاس په کار شو، بالاخره په یوه شیطان بدل شول. له القاعدې نیولې تر طالبانو پورې، افغان "جهاد" د اورپکو ډلو لپاره د ځای او اسانتیاوو په برابرولو کې مهم رول ولوباوه. د افغانانو او پاکستانیانو لپاره د وسله وال جهاد مفکورې تر ډیره د دیوبندي مکتب څخه اخستل شوي.

کله چې د ۱۹۹۰ لسیزې په لومړیو کې طالبان راڅرګند شول، دوی په ایډیالوژیک ډول د سعودیانو تر اغیزې لاندې وو، د امریکایانو لخوا وسله وال، او د پاکستان دیوبندي مدرسو لخوا یې زده کړه کوله چې په اسانۍ سره یې خپل نصاب بدل کړ.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د وخت اړتیا. دوی د ریګن د سپېڅلي جنګیالیو میراث دی، مجاهدین چې د لویديځ سرچینو او سیمه ایزو اسلامپالو الهامونو لخوا محاصره شوي.

په نهایت کې، که څه هم، دا به واقعا بدبخته وي که چېرې یوځل بیا موږ د یو څو افراطي ډلو د توجیه شوي تعبیرونو او کړنو پر اساس چې د دوی هویت ادعا کوي د خلکو ټولې ډلې (لکه دیوبندیان) د غلط لیل کولو په جال کې راگیر شو. لکه څنګه چې مخکې په فصل کې یادونه وشوه، دیوبندیز په سویلي آسیا او هاخوا کې د اسلامي مطالعاتو په برخه کې د علمي مرستو ژور او بډایه تاریخ لري. ډېر داسې کسان شته چې د دیوبندي فکر سره اشنا دي او په کلکه د طالبانو پر ضد دي. په حقیقت کې، دوی د خپلو کړنو کلک مخالفین دي. طالبان واحد نه دي: موږ باید د دوی دننه ډیری فرعي برخې وپېژنو. دا موږ ته اجازه راکوي چې ښه پوه شو چې طالبان څنګه ځان ته گوري - د دوی سازمان او جوړښتي درجې، او نور، محلي ټولنې دوی ته څنګه گوري.

په دودیز ډول هغه کسان چې موږ یې د "اسلامپالو" په نوم یادوو، د دیني عالمانو یا عالمانو پر ځای سیاسي هڅول شوي لوبغاړي دي. په هر صورت، په سویلي آسیا کې، دا لوبغاړي د دودیزو دیني عالمانو او د هغوی د زده کونکو لخوا لارښوونه کېږي.

په زړه پورې خبره دا ده چې سعودي وهابیزم او دیوبندیت له یو بل څخه ټوټه ټوټه شوي، د دوی تاریخي ریښې د دوی د بنسټ ایښودونکو په لاره کې سره نښلول شوي.¹¹ نن ورځ هم، دوی د خپلو اړوندو ډگرونو کې یو بل سره غږیږي. د دیوبندیز د بنسټ ایښودونکو اصلي هدف د برتانوي استعمار د زخیرونو ماتول وو - دا د مقاومت غورځنګ و چې د مذهبي ملاتړ سیستم یې لاندې و. همدا ډول کله چې روسانو پرغل وکړ، یو ځل بیا

دیني روایتونه طالبانو

د امپریالیستانو پر وړاندې د مجاهدینو مقاومت وپه مذهبي بنسټپالنې ولاړ. دیوبندیت تقریبا په طبیعي ډول د دې کمپاین په لومړي سر کې موقعیت درلود او په پاکستان، سعودي عربستان او امریکا کې یې د خوښې دولت سپانسران وموندل.

د دیوبند تاریخي تناظر

دیوبندیز د دیني احیا کولو هڅې په توګه پیل شوې، د دې مفکورې څخه زیږیدلې چې حاکمیت د دیني زده کړو او پرمختګ له لارې ترلاسه کیدی شي، چېرته چې پادریان / علماء د ځمکې مشران دي. په نهایت کې، دا د خپل عاجز پیل څخه هاخوا په یو نړیوال حرکت بدل شو چې له سیاسي پلوه ډیر هوښیار او سیمه ایز تراو لري. د دې ډلې کړنې په اصل کې د افغاني ټولنې د بیا اسلامي کولو لپاره د هڅو لړۍ ده. عالمان د ډلې د مغز په توګه عمل کوي، او اسلامیت د ژوند ځواک دی چې د بدن له لارې وینه پمپ کوي. د ریښتیني، اصلي اسلام د بیرته راګرځولو او د انسان د ریښتیني عقیدې څخه د لیرې کیدو په پایله کې د ستونزو د لیدلو په اړه دا بیا ژوندي مفکوره، دا یقیني کوي چې د ستونزې یوازینی حل کول دیني عالمان دي - دیني عالمان. دا نظریه دوی ته هڅه واک تضمینوي چې دوی یې په شدت سره غواړي. موږ کولی شو د پادریانو د عمومي رواني او ټولنیز اړخونو په اړه خبرو اترو ته ژوره ورسو - د ټولو عقیدې څخه - دا ډول څرګندوي، مګر دا به یو بل بل کتاب وي.

د دې ډلې د خوځښت اصلي نظر دا و چې اسلام، او په دې توګه د مسلمانانو مذهبي ګډون په هند کې کم شوی، او د دوی ایډیالوژیو او عملونو سره د ګډ موجود اکثریت هندو عقیدې سره د یوځای کولو له امله خپل پاکيت له لاسه ورکړی.

ب‌ي‌ر ته ر‌ا‌س‌ت‌ن‌ي‌د‌ن‌د ط‌ا‌ل‌ب‌ان‌و

موخه يې دا وه چې دا بيا پاکه کړي، بېرته خپل اصلي واقعيت ته راستانه کړي، او له همدې امله هغه خپلواکه ټولنه رامېنځته کړي چې دوی يې په لټه کې دي. دا د دوی د ټولو ستونزو د حل لاره وه. په هر صورت، دوی د وېشلو غورځنگ نه وو. په حقيقت کې، دوی د مسلمانانو-هندو يووالي پلوي وو، چې اصلي دېمن يې برتانوي استعمار وو. د وخت په تېرېدو سره چې په برصغير کې نوې ايډيالوژۍ را منځته شوې، ديوېنديانو لا زيات سيالي او مخالفين پيدا کړل. د دې ټولو ډلو چلند د نورو د دريځونو او شهرت لخوا اغيزمن شوی. دا سخته ده چې د دې ډلو تر منځ توپير يوازې فرقوي کرښې يا ايډيالوژيکي توپيرونو ته راکم شي. دا ټول ژور سياسي او هم په چټکۍ سره بدلون مومي. په هر صورت، ديوېنديانو د ځمکې تر لاسه کولو ته دوام ورکړ او د بنوونځيو او زده کونکو شبکه يې پراخه کړه. په هر صورت، دوی په ټولگي کې محدود پاتې نه شول. ورو ورو خو خامخا دوی بېرته د انگرېزانو پر وړاندې وسله وال مقاومت ته لاره وموندله. حتی کله چې په هغه محاذ کې له زيان سره مخ شول، دوی به د انگرېزانو واکمنۍ ته تسليم نه شي او د ديوېنديز د مذهبي او سياسي وسلو د پراخولو اوږد او پېچلی سفر پيل کړ. دا د هند - پاکستان د وېش تر وروستۍ سلگۍ پورې نه و چې ديوېنديز يو داخلي اختلاف تجربه کړ، چې يوه ډله يې په خالص فکر کې ژوره شوه او بنسټپالنې ته نږدې شوه. وروسته په ۱۹۸۰ لسيزه کې د پاکستان پوځي ديکټاتور ضياءالحق دغه صحنه نوره هم بدله کړه او د ديوېنديانو وسله وال يې پياوړي کړل چې ډېر ژر يې په سيمه کې د اسلامپالنې په سر کې ځای وموند.¹² کلونه تېر شول، او دا ډله يوازې نور هڅول شوې او تاوتریخوالی وده وکړه، چې موږ يې نن ورځې ته رهيږي کوو. دا په نهايت کې په يوه وېشونکي ايډيالوژۍ بدله شوه، په داخلي توگه، د سني-شيعه فرقه پالنې چلول، او په بهر کې، رامنځته کول.

دیني روایتونه د طالبانو

د هند تر کنټرول لاندې کشمیر کې د هندي امنیتي ځواکونو پر وړاندې د جگړې لپاره د اورپکو د استخدام لپاره د هندو ضد روایتونه.

د شوروي د یرغل په وړاندې د افغانانو مقاومت د دیوبندي مشرانو په لاس کې و، او دا پېښه د دوی لپاره په پای کې د خپل اسلامي دولت د ترلاسه کولو لپاره خورا ښه کټلست و. د سعودي عربستان له خوا د دوی په تمويل او د دوی ایډیالوژیکي بنسټ پیاوړي کولو سره، دا به د طالبانو د کیسې پیل وي - هغه څراغونه چې د ځنګل اور ته ځي.

په ایران کې اسلامي انقلاب په داسې حال کې چې په پاکستان کې د جماعت اسلامي د مودودي په څیر د ځینو دیوبندي ډلو لپاره الهام بخښونکې و، د نورو، د وهابي نفوذ لرونکو، دیوبندیانو په منځ کې د شیعې ضد احساسات هم زیات کړل. دا ژور فرقه ایز ذهنیت به د افراطي ډلو ماهیت نور هم بدل کړي، د دوی ویش او عدم برداشت به لوړ کړي. د فرقه پالنې دا کچه به د طالبانو اصلي پیژندنه شي، چې په افغانستان او پاکستان دواړو کې د شیعې لږکیو په وړاندې بریدونه د لسیزو راهیسې دوام لري.

ښايي د ټولنپوهنې له نظره، موږ د دیوبندي مکتب ژوند د سیاسي ارمانونو او ناکامیو د پراخولو اوږده سفر په توګه ومنو، یوازې د بیرته راګرځولو، بیا هڅه کولو او بالاخره د ورته برخلیک سره مخ شو. د ناکامیو لړۍ یوازې د عقیدې او اورپکۍ احساس پیاوړی او پیاوړی کړ، کله چې ترټولو اسانه او ظاهراً وروستی پاتې لاره د واک ترلاسه کولو لپاره تاوتریخوالی ته مخه کول وو. په دې توګه نن ورځ موږ یوه وسله واله ډله لرو چې د حاکمیت په لټه کې د خلکو له عاجز اصل څخه لرې دي. نن ورځ، دوی په داسې یوه خاوره کې د یو استبدادي او استبدادي رژیم سره مخ دي چې د هغه څه څخه ناخوښه دي چې دوی یې کوي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د دیوبندي چوکاټ کې د طالبانو ځای پر ځای کول

پروفیسور برنان انګرام په خپل بصیرت لرونکی کتاب Revival from Below: The Deoband Movement and Global Islam کې د دیوبندیز په شاوخوا کې د غیر عادلانه عمومي کولو په اړه بحث کولو کې معتبر ټکي وړاندې کوي.¹³ په هر صورت، دا مهمه ده چې یادونه وکړو چې د دیوبندي فکر سره تړلې افراطي ډلې چې په تیرو څو لسیزو کې راڅرګندې شوي په خپلو منشورونو کې یوازې خپل سیاسي اهداف وړاندې کوي پداسې حال کې چې د دیني مسلو په اړه د بحث څخه ډډه کوي. دا د دیوبندي په پراخ غورځنګ کې د دوی شتون او اهمیت نه کموي. په حقیقت کې، د دوی فرقه ایز داستانونه اکثراً د دوی تکیه څرګندوي. د مثال په توګه، په پاکستان کې ترهګري ډلې لکه جیش محمد (JeM) او لشکر جهنګوي (LeJ) ممکن په عامه توګه ونه وایي چې دوی د دیوبندي مکتب سره تړاو لري مګر د دوی ډیری مشران له مدرسو څخه فارغ شوي دي. د جمعیت علمای اسلام سره چې د دیوبندي فکر محصول دی. دا په مختلفو هیوادونو کې د استخباراتي سازمانونو لخوا د دیوبندي تعصب په توګه پیژندل شوي.¹⁴ نو هو، په داسې حال کې چې موږ باید د دیوبندیانو او د طالبانو په څیر سخت دریځو ترمنځ توپیر وکړو، دا لاهم مهمه ده چې د دې ډلو د مذهبي عقیدې ریښو ته پام وکړو. د دیوبندیانو اصلي ستونزه د بریلویانو سره وه چې لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه، د تصوف پلوي دي چې د تصوف په خورا پرمختللي پای کې راځي. اصلي ستونزې د داعش په اړه د بحث په وخت کې را منځته کیږي - کله چې دوی صحنې ته راغلل، دوی د طالبانو په اړه د دوی عقیدې په اړه خورا لوی اغیزه درلوده. دلته یوه ډله وه چې په حقیقت کې د دوی څخه بدتره وه - په واقعیت او شهرت کې - په پایله کې دوی دې ته اړ کړل چې ځان منځ ته راولي. په دې توګه دوی منځلاري

دیني روایتونه د طالبانو

خپل ځان لږ څه د دې لپاره چې د دوی ترمنځ توپیر رامنځته کړي. لکه څنګه چې یادونه وشوه، دواړو ډلو په لفظي ډول یو بل ته کرکه بنودلې - د داعش سره چې د طالبانو بنسټ ایښودونکي ملا عمر ته سپکاوی کوي، او د دوی ترمنځ جګړه په اوسني وخت کې په خراسان کې د اسلامي دولت (ISK) د کړنو له لارې دوام لري. موږ ډېر وخت تېر شو چې دا ډول ټولې ډلې تر یوې چترۍ لاندې سره یو ځای کړو لکه "جهادي" یا اسلامي بنسټپال. حقیقت خورا پېچلی دی. افراطیت او تاوتریخوالی ته د دیوبندیز د تدریجي نزول تر شا ډیری لاملونه شتون لري، لکه څنګه چې تشریح شوي، مګر دا مهمه ده چې یادونه وکړو چې دا یوازې د دیوبندیانو یوه برخه اغیزه کړې، نه ټول. په ورته ډول، ځینې عیسوي ډلې په وروستیو کلونو کې، په ځانګړې توګه، د اورپکو عمل او ایډیالوژۍ په جال کې راوتلي، که څه هم دوی د دوی د کلیسا بشپړ استازیتوب نه کوي.

په نهایت کې، د مذهب په مشرۍ د دولت د جوړولو په هڅه کې، طالبان اوس هڅه کوي چې د افغان ملتپالنې او د ښې راتلونکې لپاره مبارزه د خپل ځان د سخت مذهبي ملتپالنې احساس سره یوځای کړي. جاوید احمد په مناسبه توګه دا د "طالبانیزم" په توګه جوړ کړی - یو مفهوم چې "د دودیز دیوبندیزم څخه لیرې او په اسلامي شریعت کې پوښل شوي د خالصیتي عقایدو یو ډیر مناسب او غیر لیکل شوي مخلوط ته حرکت کوي." ۱۵ که د دوی دنده ناممکنه ښکاري او که نه، موږ باید په یاد ولرو چې طالبان د هغه څه له اېرو څخه راوتلي دي چې مخکې تللي دي - عالمان، جنګیالي، حکومتونه، امپریالیستان، جنګونه. نن ورځ، دوی بیا له ورته اېرو څخه راپورته شوي، یوازې دا ځل داسې ښکاري چې هغه اور چې دوی یې تفریح کوي ډیر روښانه به سوځوي.

د دې لپاره چې طالبان څنګه فکر کوي چې دوی خپل مشروعیت ترلاسه کړی تر ټولو بصیرت لرونکی کیسه په زړه پورې ده

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

هغه حساب چې د دوی اصلي مشر ملا عمر پکې شامل دی. په ۱۹۹۴-۹۵، عمر په کندهار کې یو موزیم ته لاړ چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د چادری په درلودلو مشهور و. ځینې خلک په دې باور دي چې دا هغه چادر و چې پیغمبر علیه السلام آسمان ته د پورته کیدو پر مهال اغوستی و چې د معراج په نوم یادېږي چې د خدای لخوا ورته ډالۍ شوی و. دا ډېره توتۀ د ازبکستان په یوه موزیم کې وه، تر دې چې د افغانستان بنسټ ایښودونکی پاچا دراني چې له ۱۷۴۷ تر ۱۷۷۲ پورې یې واکمني کوله، بخارا ته ولاړ او کندهار ته یې راوړه. له هغه وخت راهیسې، یوازې درې کسانو جرات کړی چې بکس خلاص کړي او د ځان لپاره یې وگوري. لومړی درانی و، ورپسې پاچا ظاهر شاه - چې په حقیقت کې ډېر وېرېدلی و - بیا د قادیانو مشر، چې د صوفی پلوه سیاسي شخصیت گیلاني شاه و. او بالاخره خو تر ټولو د پام وړ ملا عمر. هغه څه چې هغه له نورو څخه توپیر کوي هغه څه دي چې د طالبانو جوهر او د دوی ذهنیت تعریفوي. هغه یوازې د چادری په لمس کولو راضي نه و - هغه باید دا هم واغوندي. نه یوازې دا، هغه باید دا په عامه توګه ترسره کړي، د ټولو لیدلو لپاره په بام ولاړ و. او کله چې هرڅوک د دې حقیقت شاهدان وو، او هغه یې د "امیر المومنین" په توګه ادعا وکړه - دا د "وفادارانو قوماندان" دی، یو لقب یوازې د سپېڅلو شخصیتونو لپاره ځانګړی شوی - د هغه ملاتړي په ریښتیا ورته ورته گوري. دوی په ریښتیا باور درلود چې هغه یو داسې مشر دی چې د داسې ځواک لپاره ټاکل شوی، د جامو او لقب بشپړ وړ دی. د دوی څخه هېڅوک د حیرانتیا له امله ساه نه وه اخیستې، او نه یې د هغه د هغه کار په جرئت کې د دوی ژامي راوتلي وې چې نور یې هیڅکله فکر نه کاوه. پرځای یې، دوی هغه په خوشحالی سره خوشحاله کړ، د ستاینې څخه ډک. که چیرې کوم څه وي چې دا نارینه د نړۍ له مسلمانانو څخه توپیر کوي، دا غبرګون و. دا به د دوی د جګړې پیل وي.

دیني روایتونه د طالبانو

پداسي حال کي چي د پيغمبر سره مينه د خلکو په ذهنونو کي ځای لري، دا ډول چلند د دې څخه بهر يو څه دی - دا يوازې په دې سره نشي تشرېح کيدی. دا رواني پدیده اکثراً د داسي ځيرک ډلو په مشرانو کي ليدل کيږي - يو سوځيدلی هيله چي نه يوازې لوی ځواک ولري بلکه د يو ډول اتل، ژغورونکي په توگه پېژندل کيږي. د ملا عمر چادر په عامه توگه د هغه ذهنيت او چلند منعکس کوي چي د هغه د مخکينيو خلکو په پرتله يې ښودلی. دا د هغه د پلويانو لپاره يوه مهمه شيبه وه. د دوی په ذهنيت کي يو روښانه څراغ روښانه شوی و، دا ښيي چي دوی خپل الهی الهام څومره جدي نيولی. په 1996 کي د ملا عمر د بام له فعاليت څخه يوازې څو مياشتني وروسته، طالبانو د افغانستان واک ونيو.

په افغانستان کي تصوف

هغه څه چي د طالبانو په ذهنيت کي تراژيدي رامنځته کوي دا د عقيدې له ميراث سره څومره مخالف دی چي د افغانستان په جوړښت کي خورا ژور ځای لري: يو هيواد او تاريخ چي د تصوف په نرمو سندرو کي ډوب شوی، او د هغه مقدساتو درناوی چي د دوی د نرمۍ لپاره پېژندل کيږي. دا ټول سپېڅلی ځای د طالبانو لخوا سپېڅلی اعلان شوی، چا چي دمخه د افغانستان د صوفيانو د هر ډول نينو او حرمت د له مينځه وړلو هڅه کړې وه. د دې يادونو يوه مشهوره اثار په مزار شريف کي پروت دی (نوم په لفظي ډول د "صاحب قبر" په توگه ژباړل کيږي). د دې ښار په منځ کي يو ښکلی نيولي جومات پروت دی چي گمان کيږي د اسلام د څلورم خليفه او د ستر اسلامي اتل امام علي ابن ابي طالب قبر پکي دی. که څه هم دا په پراخه کچه منل شوي چي علي په حقيقت کي د عراق په نجف کي ښخ شوی دی، د پيړيو راهيسي افغانانو دا ځای د محبوب په توگه ساتلی دی.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

پټځای او مقدس ځای. د دې فیروزي رنګونه د تقدس یادونه کوي او تل د آرامۍ سمبول و چې باید د باور سره راشي. هغه څه چې د دې ځای په اړه خورا مهم دی دا دی چې دا په ریښتیا د هغه هیواد استازی دی چې په هغه کې ولاړ دی. د هغې ارامه منظره او د زیارت کوونکو زیارت کوونکي له ځانه سره داسې رڼا لري چې د ځینو طالبانو په ګډون وهابي الهام لرونکي عناصر ترې د خلاصون غوښتونکي دي. دا زیارت یوازي د شيعه مسلمانانو لپاره ځانګړی ځای نه دی، دا د ټولو مسلمانانو لپاره د سپېڅلي ځای په توګه ولاړ دی. د دې بل ځانګړی اړخ چې په افغانستان کې تر ټولو مهم زیارت دی، د علي د شخصیت تر او دی. علي، د پېغمبر اکرم د تره زوی او زوم، نه یوازې د اصلي تصوف د څښتن په توګه، بلکې د هغه د دیني حکمت، عادلانه حکومتدارۍ او د حاکمیت په وړاندې د زغم لپاره د یو شخصیت په توګه هم یادېږي. د هغه ژوند او استقامت د جهالت او قدرت پر جنون باندې د نرمۍ او پوهې د نهایې بریا نښه وه. دا حقیقت چې د هغه سره تړلی دا زیارت نن ورځ د شاوخوا شاوخوا ویجاړولو وروسته پاتې دی، شاید د امید او خوشبینۍ نښه وګڼل شي، چې د هغه په څیر ذهنونه او زړونه یو ځل بیا د بریا تجربه کوي - او دا دی. دوی، نه د دوی مخالفین، چې په سندرو او حافظو کې به په ویاړ سره یاد شي.

دا واقعا د صوفیانه زړه ټاټوبی دی: د تاریخ ځینې لوی صوفیان له دې ځای څخه سرچینه اخلي، په شمول د مشهور شاعر رومي. دلته ټول صوفیان پیدا شوي دي او دا سیمه په خپله خاوره کې د شعر او هنر سندرې په مینه سره د داسې تصوفانو لخوا رامینځته شوي. د افغانستان رګونه له داسې نرمو، خو ځواکمنو، ژواکونو څخه جوړ شوي دي. له همدې امله د پښتو شعر بډایه میراث دی

دیني روایتونه د طالبانو

د زغم او مینې روښانه پیغامونه چې اوس په خواشینۍ سره نه یوازې له مینځه وړل شوي بلکه په بشپړ ډول خیانت شوي. 16 افغانستان چې د شاعرانو په ټاټوبي مشهور دی، اوس یې لیدلي چې طالبان د هېواد له خورې ژبې څخه د خپل هدف د پرمخ بیولو لپاره کار اخلي. منځنۍ پاتې دی، مگر پیغام دومره په پراخه کچه بدل شوی چې اوس د پیژندلو وړ نه دی. په داسې حال کې چې نن ورځ خلک اکثراً په زړه پورې افغانستان ته "د امپراتوریو هدیرې" په توګه اشاره کوي - په یوه خوږ یادښت کې، دا په مینه کې د "د سنتونو کور" په نوم هم پیژندل شوی. او پداسې حال کې چې دا سنتان او د دوی سندرې ښایي همدا اوس د ISK لخوا خاموشه وي، دوی لاهم پاتې دي او د بیا راڅرګندیدو ځواک لري.

دا چې د افغانستان په تاریخ او واقعیت کې د تصوف نفوذ څومره ژور دی، له پامه نه شي غورځول کېدای. د هیواد تاریخ د صوفیانه لیکنو او فکري پرمختګونو په زرګونو او زرګونو پاڼو کې ډوب دی چې یوازې د افغانستان له پولو هاخوا پراخ شوی. دې حکمونو او لیکنو ځمکه د تصوف د زانګو په توګه پیاوړې کړه، چیرې چې پوهه پاچا وه، او تصوف زړه او روح و. دا هغه صوفیان وو چې په ټولو ډګرونو کې یې ارزښتناک پرمختګونه وکړل او د زغم او ټول شمولیت په احساس کې یې وده وکړه - د اسلام روح ته درناوی. په دې حکمونو کې، ښځو صوفیانو سفرونه کول او د نارینه وو تر څنګ به یې په جګړو کې برخه اخیسته. دوی ته درناوی او اوریدل کیده. دوی د زده کونکو او ښوونکو په توګه هڅول شوي او د ټولنې د اړینو برخو په توګه روښانه شوي، هغه همغږي منعکس کوي چې ځمکه او خلک تعریفوي.

یو اوږد او بډایه لیست شتون لري افغان صوفیانو چې د امپریالیزم او استعمار په کلکه غندنه کوله، د ظالمانو د استبداد په وړاندې یې لاریون وکړ او د سولې لپاره یې د سولې غوښتنه وکړه.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د جگړې بډۍ. دا د افغانستان ښکلی ټوکر دی - هغه خلک چې زړورتيا، ښکلا او تکړه لري. دلته اسلام په نورو هېوادونو کې هغسې نه دی پلى شوى. دا د "صوفي سنتو کور" و چې فکري اړيکې يې لرې او پراخې وې.^{۱۷} د معاصر افغانستان بنسټ ايښودونکى احمدشاه دراني پخپله د نقشبندي صوفيانو له مشهور نظم سره تړاو درلود. صوفيان د افغانستان له بنسټ سره دومره تړلي دي، چې د هېواد ټولو مشرانو ورته په ډېر احترام قايل وو. دا هغه څه دي چې طالبان يې تر دې هم زيات په دوديز ډول تر پښو لاندې کوي، د خلکو د تاريخ د حقيقت او واقعيت پر وړاندې يو جنايت دى. دا د صوفيانو په زيارتونو کې د پاچاهانو تاج ايښودل کېده، دا درويشانو وو چې خپل حاکميت ته يې مشروعيت ورکړ.^{۱۸} هغه څه چې يو وخت د تر ټولو روښانه رڼا په توگه سوخيلې اوس د اور مړ شوي اور ته تيار شوي دي. د هېواد په زړه کې د اوږدې مودې باور تاريخ دا دى چې هغه څه چې له زړه څخه تيريږي اکثراً د هغه څه څخه غوره وي چې له ذهن څخه تيريږي، لکه څنگه چې ډيرى روحاني خلک د سرحدونو او وختونو په اوږدو کې باور لري. د طالبانو د فکر او د افغانستان د تاريخ تر منځ شخړه د ديوبندي د زده کړو شاليد ته په کتو سره درک کوي. پداسې حال کې چې ديوبنديت د خپل تاريخ ډيره برخه په ميراثي توگه قانوني او سياسي وه، طبيعي ده چې د تصوف زړه - انعطاف پذيري د طالبانو لپاره مسله رامېنځته کولى شي. د دوى لپاره په ناآرامۍ سره، د افغانستان تاريخ خالص د خپل صوفي هويت له مخې تعريف شوى دى. دا د خپل تاريخ ډيره برخه کې د تصوف رڼا ژوندۍ او تنفس کړې ده - نو د دې په وړاندې د طالبانو جگړه يوازې منطقي ده. داوود اعظمي په خورا ښه توگه تشرېح کوي چې څنگه د شوروي يرغل او د بهرنيو ايډيالوژيو لکه وهابيزم او سلفيت تر راتگ پورې نه و - په ځانگړي ډول د توهين وړ.

دیني روایتونه د طالبانو

"نوبت" - چې د تصوف په وړاندې مخالفت پیل شو. له هغه ځایه، دا د بنمې یوازې پیاوړې شوه، نفرت، ویش او نه زغم ته وده ورکړه - د هغه څه برعکس چې هېواد یې د پېړیو راهیسې منلی و. د 1990 لسیزې په نیمایي کې د طالبانو د ابتدایي واکمنۍ پر مهال، د صوفي زیارتونو زیارتونه، چې د کلتور او عقیدې یوه برخه وه، تر ګواښ لاندې راغله، سره له دې چې صوفیان منحرف پاتې شوي او اجازه یې نه ده ورکړې چې خپل میراث له لاسه ورکړي. دلته هم اړینه ده چې په دې برخه کې د طالبانو او داعش تر منځ توپیر ومنو. په داسې حال کې چې طالبان په ښکاره توګه د خپلو ایډیالوژيو ملاتړي نه دي، د صوفیانو او شيعه لږکیو په وړاندې د دوی چلند د داعش په څیر خورا سخت نه دی چې دواړه ډلې یې کافر اعلان کړي. برسیره پردې، دا مهمه ده چې یادونه وکړو چې شيعه او صوفیان یو کوچنی مګر ځواکمن شتون ساتي - د اقلیتونو په توګه د دوی دریځ پدې معنی نه دی چې دوی په حقیقت کې دومره کوچني دي، یا دومره کوچني دي چې دوی له پامه غورځول کېدی شي. په حقیقت کې، دوی د افغانستان د جوړښت او تاریخ یوه مهمه برخه ده او د دوی له ځورونې هاخوا په زړه پورې ډول اړونده دي. د داعش او طالبانو تر منځ مذهبي اختلاف به په راتلونکي څپرکي کې تشریح شي، خو په لنډه توګه یادونه کول مهم دي چې د سطحي مشترکاتو سره سره، دوی په مذهبي ډګر کې یو شان نه دي.

طالبان د یوه نوي مذهبي غورځنګ په توګه

د طالبانو د شدید مذهبي تاریخ په ټولو پیچلتیاو او ستمونو د پوهیدو لپاره یو بل مهم کلید د دوی د ټولنپوهنې معاینه ده، په ځانګړې توګه د نوي مذهبي خوځښتونو له لارې. ځینې وختونه په نیمګړتیا سره د a په توګه تعریف شوي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

"کلت"، اصطلاح په ټولو نویو عقیدو یا کار کونکو باندې پلي کېږي د پراخو مذهبونو په حاشیو کې، ډیری وختونه د کرشماتي یا خورا واکمنو شخصیتونو لخوا رامینځته شوي ترڅو ځانګړي عصري اړتیاو ته ځواب ووايي چې د دودیزو مذهبونو لخوا ندي پوره شوي او د عصريت ، کثرتيت او ساينسي نړۍ لید ته د عکس العمل په توګه.^{۱۹} نږدې هرڅه چې موږ ګورو له طالبانو سره پېښېږي نن ورځ د دې چوکاټ له لارې په سمه توګه تشرېح کېدی شي - تر ټولو مهم، د دې غوښتنلیک موږ سره مرسته کولی شي په ښه پوهېدو کې نه یوازې دا چې دوی څنګه استخدام کوي، بلکې دوی څنګه په دې کې بریالي دي. روبل میجر استدلال وکړ چې سلفیزم د اسلام "نوي مذهبي خوځښت" دی.²⁰ په هر صورت، زه استدلال کوم چې موږ کولی شو طالبان د پېښې د یوې ځانګړې بیلګې په توګه واخلو. تر ټولو د پام وړ، د "نوي مذهبي خوځښتونو" چوکاټ

- هغه حرکتونه چې د بدیل روحانیت وړاندیز کوي یا دا چې د غالب مذهبي کلتور سره مخ دي - موږ ته فرصت راکوي چې پوه شو چې مذهبي ډلې څنګه د مختلفو ټولنیزو عواملو پر بنسټ وده کوي. د طالبانو په قضیه کې، دا د دې فصل د بنسټ په توګه کار کوي. د دې ماډل په کارولو سره، موږ په بالقوه توګه پوهیږو چې څنګه د طالبانو د راتلونکي وړاندوینه وکړو - که څه هم د نوي مذهبي غورځنګ په توګه نه وي مګر د یو ډیر مذهبي هویت لرونکي سیاسي حرکت په توګه، دا اړخونه لاهم مطابقت لري.

د مذهب ټولنپوهانو ډیری اجزاو وړاندیز کړی چې په نوي مذهبي حرکتونو کې شریک شوي چې د دې په اړه قوي پوهه وړاندې کوي چې په حقیقت کې د دوی بدلون او په دې توګه د دوی راتلونکی. هغه څه چې د دې ډول حرکتونو بریا یا ناکامي تعریفوي په یو څو معیارونو پورې اړه لري چې موږ کولی شو له طالبانو سره په اسانۍ سره وپېژنو. لومړی د ګروپ په جوړښت کې د ټولنیز - ډیموګرافیک بدلونونو تحلیل دی. لکه څنګه چې غږي بدلیږي، نو زړه هم بدلیږي

دیني روایتونه د طالبانو

گروپ د دوی په سیاسي اهدافو، مذهبي فکرونو، تگلارو او حکومتدارۍ او داسې نورو باندې اغیز کوي، په ځانګړې توګه لکه څنګه چې د ډلې عمر ډیموګرافیک بدل شوی، او غړي په زیاتیدونکې توګه د ځوان نسل سره تړاو لري، د دوی هویت، او په دې توګه لید او کړنې هم بدلي شوي. په ورته ډول، لکه څنګه چې د دوی شاوخوا نړۍ پرمختللي او د دوی مشرتابه بدلون موندلی، د دوی وده په مختلفو لورو کې رابښکته شوه. په ډیرو نویو مذهبي خوځښتونو کې د دویم نسل راتګ د دې ډلې د بنسټیز ماهیت او راتلونکې په بدلولو کې د پام وړ دی. لکه څنګه چې د غړو ټولنیز - ډیموګرافیک بدلیدو، ننگونې زیاتېږي. طالبان نن د سپټمبر د یوولسمې او د امریکا له یرغل وروسته د ځوانانو لوی شمیر لري - هغوی د خپلو مشرانو په پرتله په بله نړۍ کې لوی شوي دي. په دې اساس، دوی د ډلې د بقا لپاره ننگونې رامینځته کوي. په نهایت کې، لکه څنګه چې موږ اوس د پیژندنې په دې بحران کې ګورو، غړي کولی شي په احتمالي توګه د ایډیالوژۍ او ژمنو له سره له سره غور پیل کړي. کله چې جګپوړي سخت دریځي له منځه ځي، پوښتنه دا ده چې ایا د نن ورځې ځوانان چې خپل ګرځنده تلیفونونه خوښوي او له بهرنۍ نړۍ سره اړیکې غواړي - کله چې دوی د قحط او نړیوال انزوا څخه سترې شوي - ورو ورو به طالبان ختم کړي؟ موږ پوهیږو.

دوهم، په مشرتابه کې بدلونونه د نوي مذهبي خوځښتونو لپاره لوی ګواښ دی - که هغه په انفرادي، جوړښتونو یا منځګړیتوب شبکې کې وي. د حرکت مخ د پیروانو د باور او لامل ته د وقف د پام وړ برخې په توګه کار کوي. د مشر پرته، غړي د هدف لید له لاسه ورکوي - دوی نه یوازې هڅونې ته اړتیا لري، بلکې د هغه چا هڅونه چې زړور، وړ واک لري. د ملا عمر له مړینې وروسته، دا تشه هیڅکله ډکه نه شوه - د هغه مذهب

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

شخصیت او حیثیت د بنسټ ایښودونکي په توګه هر هغه څه چې جانشین یې وړاندیز کولی شي. نن ورځ، د ستر مشر په پریکړه تمرکز د دې ډلې انحصار د دوامدارې بقا لپاره په داسې شخصیت باندې نور هم زیاتوي. سربیره پردې، د بریالیتوب مسئله چې د مشر له مړینې وروسته رامینځته کیږي ګډوډي او ګډوډي رامینځته کوي او پدې توګه د ډلې د ضعیف کیدو لپاره خلاصیږي. دا په اوسني حالت کې د سراج او یعقوب ترمنځ د سیالۍ له لارې څرګندېږي. په هر صورت، تر هغه وخته چې ستر مشر قوي وي، د قوي ملاتړ سره، د مشرتابه له امله د ډلې د سقوط خطر خورا لږ دی. دا یوازې یوه لاره ده چې له لارې یې نوي مذهبي خوځښتونه له مبارزې سره مخ کیدای شي، په داسې حال کې چې له طالبانو سره نورې لارې هم شته چې د هغو مسلو له امله چې د دوی بقا له خطر سره مخ کوي، تر ډېره د منلو وړ ښکاري.

دا ډول ډلې باید مشروع مشران ولري چې کافي واک ولري او نه یوازې دا چې دا واکونه د مؤثره او مشروع مشرتابه لپاره روښانه نظریاتي توجیهاتو ته اړتیا لري - لکه د ملا عمر د بام فعالیت یا د ملا هیبت الله مذهبي او علمي دریځ. سربیره پردې، دا واک ډیر مشروع ګڼل کیږي او په اغیزمنتیا کې زیاتوالی راځي ځکه چې غړي خپل ځان د ځواک په سیستم کې د ګډون کونکي په توګه درک کوي - د دوی په ځان باور زیاتوي. همدارنګه، ډله باید د دې وړتیا ولري چې یو ډیر الهام لرونکی رضاکار، مذهبي ځواک تولید کړي چې د تبلیغ کولو لپاره هڅول کیږي. دا په ښکاره توګه طالبان په لوی مقدار کې لري. تر دې دمه، د چک لیست توکي په نښه شوي، چې طالبانو د نوي مذهبي غورځنګ د راتلونکي بریالیتوب لپاره ټول اړین عناصر ښودلي. په نهایت کې، که څه هم، او د ډلې د راتلونکي په اړه بحث کې د دلیل سره خورا اړونده

دیني روایتونه د طالبانو

نن ورځ، د دې ډلې وړتیا ده چې خپل ځوانان په کافي اندازه ټولنیز کړي ترڅو د دوی د نیمګړتیا مخه ونیسي. څرنگه چې نن ورځ د طالبانو ځوان نسل د ډیجیټل دور محصول دی، ټولنیزو رسنیو ته د دوی جذب او په دې توګه نړیوال متقابل عمل د زړو، سخت دریځو، دودیزو غړو انحصار ته سخت ګواښ دی. د شرایطو په نظر کې نیولو سره، د طالبانو د واکمنۍ په لومړۍ دوره کې انټرنیټ بند شوی و، مګر اوس په افغانستان کې 7 ملیون انټرنیټ کاروونکي لري (57 سلنه ټویټر، 39 سلنه فیسبوک، او 2 سلنه یوټیوب).^{۲۱} یوځل بیا، دلته یوه ستونزه ده چې ډله ورسره مخ کېږي کله چې خپل بقا او راتلونکي ته ګوري - ایا دوی به وکولی شي نسلي توپیرونه اداره کړي؟ دا به په راتلونکو لسو کلونو کې څنګه لوبه وکړي؟ دا یو کلیدي ټکی دی، که کلیدي ټکی نه وي، د دوی د راتلونکي بریالیتوب د پوهیدو لپاره.

د پام وړ شتون لري ډلې په زړه کې د ادراکي اختلاف احساس - یو دومره شدید چې د دوی ټول راتلونکي ته وده ورکړي. په اصل کې؛ د ډلې عقیدې او عملونه سخت وخت سره سمون لري. حتی کله چې دا همغږي بنسټګري، داسې شواهد شتون لري چې د اختلاف فضا ته اشاره کوي. سربېره پردې، په ټولنیز چاپیریال کې بدلونونه د نوي مذهبي خوځښتونو لپاره خورا مهم دي. د طالبانو په قضیه کې د نړیوالو اړیکو اهمیت باید له پامه ونه غورځول شي. پداسې حال کې چې دا د ودې او پراختیا لپاره فرصتونه رامینځته کوي، دا د ډلې لپاره یو خنډ دی. د ځوانانو د ډیجیټل ټولنیز کولو وده سره، نور د انزوا کولو آرامۍ کمېل شتون نلري، او پدې توګه یوازې ډلې ته انحصار او وفاداري. هغه سرحدونه چې د دې ډلو انزوا او عقیده ساتي غږي یې د نړۍ د نورو برخو په وړاندې ودروي - دا "موږ د دوی په مقابل کې" کیږي. د

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

مسله هغه وخت پیل کیږي کله چې دا سرحدونه د ژوند اړتیاو سره مداخله پیل کړي. لکه څنګه چې افغانستان د اقتصادي محدودیتونو او نړیوالو بندیزونو له امله له لوی قحط سره مخ دی، بالاخره به په طالبانو باندې د خلکو باور کم شي او د غړو لومړیتوبونه به بدل شي. دلته د ټولنپوهانو په وینا، د داسې ډلو لپاره د ناکامۍ لومړۍ مرحله ده. کله چې طالبان په لومړي ځل په ۱۹۹۰ لسیزه کې واک ته ورسېدل، نو ډېر وروسته یې په ۲۰۰۱ کال کې له ننګونو سره مخ شول. دا ځل د شل کلنې بریالۍ یاغیتوب له ترسره کولو وروسته، دوی په دې باوري دي چې بیا به یې څوک ننګوي. لږ تر لږه په دې ډول. یوه لویه پیمانه. دا موږ د سیاسي بدلونونو اضافي فشار ته راوړي، کوم چې کولی شي د ډلو لپاره ګټې یا زیانونه رامنځته کړي. لکه څنګه چې یادونه وشوه، سیمه ایز لوبغاړي دلته د پام وړ اهمیت لري. هغه څه چې پر دوی اغیزه کوي، په ټولو اغیزه کوي - ایا دوی د طالبانو مالي او سیاسي ملاتړ غوره کوي چې خپل معیشت په بشپړ ډول بدل کړي. دلته تر ټولو اړونده پاکستان دی - په تاریخي توګه، د دوی ژوند لیک. نور لوبغاړي لکه ایران او چین هم اوس په ورته ظرفیت کې لوی رول لوبوي.

ټولنپوه براین ولسن تشریح کوي چې څنګه نوي مذهبي حرکتونه "د خلاصون لپاره ډاډمن، چټکې لارې وړاندې کوي." د جنت په اړه د طالبانو لیوالتیا، د نورو مذهبي بنسټپالو ډلو په څیر، او د هغې د ترلاسه کولو لپاره د یوې نمونې په جوړولو کې د دوی بیړنۍ اړتیا، د نجات د ترلاسه کولو لپاره د دې ډول بې رحمه هڅې په توګه بیان کیدی شي. 22 په هرصورت، دا اړخ شاید داعش او القاعدې ته ښه منسوب شي، چې په تیرو څو کلونو کې یې دا ناامیدي په څرګنده توګه ښودلې ده. له بلې خوا، طالبان اوس په خپل ملي حکومتولۍ ډیر تمرکز کوي - که څه هم د نجات مفهوم د دوی د ریښو په پوهیدو کې مرسته کوي.

دیني روایتونه د طالبانو

افراطیت او وسله وال جهاد په عمومی توگه. هغه څه چې دا ډلې په گډه سره لري، که څه هم، د دوی د نړیوال مذهبي تعریف شوي هویت احساس دی - یو چې په نړیواله او سیمه ایزه توگه ریښې لري - چې بیا د دې پر بنسټ سیاسي عمل ته وده ورکوي. دا په نوي مذهبي خوځښتونو کې لیدل کیږي، او په ځانگړې توگه سلفیزم. البته طالبان په دې مولد کې پوره مناسب دي - د دوی لید یوازې په ځان پورې محدود نه دی، بلکې ټولې نړۍ ته غزیدلی او یوازې د سیاسي حرکت له لارې پوره کیدی شي. مذهبي اصلاحات د سیاسي او ټولنیزو ستونزو د حل په توگه د نوي مذهبي خوځښت ټولنپوهنه کې یو کلاسیک تریپ دی - دا هغه څه دي چې د ډلې استخدام، هڅونې او دوامدار بقا تغذیه کوي. د طالبانو انفرادیت او د هغو ایډیالوژیو له عنعنوي اړخونو څخه چې دوی یې پور اخلې، او همدارنگه په دې برخه کې د دوی انفرادیت د دې تیوري سره مرسته کوي چې دوی د نوي مذهبي حرکت په توگه طبقه بندي کیدی شي. برسېره پردې، د مذهب او هویت تر منځ د اړیکو تحلیل د روښانه انځور په ترلاسه کولو کې مرسته کوي چې د دې حرکتونو شخصي جذب څه شی دی. مذهب د ټولنیز او سیاسي عمل د وروستي توجیه او مشروعیت په توگه کار کوي، د الهی تصویب شویو صفاتو د نظرونو پر بنسټ. همچنان، په خپلمنځي کچه، دا حتمي سرچینه ده چې موږ څنگه د نورو قضاوت کوو. دا د خپل ځان اصلي سرچینه وړاندې کوي چې خلک ځواکمن کوي، او په دې توگه د مذهب مفکوره د بدلون ځواک په توگه غوړوي. دا حرکتونه هویت بیا تعریفوي - دوی پيروان فعالوي، هڅوي او محدودوي. په تحرک کې دوی ځان د یوې ډلې ځواک په توگه گوري، کوم چې دوی په خپلو کړنو او باور ته ژمنتیا ته هڅوي. په نهایت کې، دا دوی د موږ په مقابل کې د متحرک په رامینځته کولو کې خنډ کوي چې بالاخره جلا کیږي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

دوی. موږ کولی شو په اسانۍ سره معلومه کړو چې طالبان په دې ډگرونو کې څنګه ځای لري. په هر صورت، د دې نسل سره، وروستی څنډ د 1990 لسیزې د پخوانۍ ډلې په څیر ولاړ نه دی. په نهایت کې، ایا طالبان کافي کیدی شي یا نه د نوي مذهبي غورځنګ په توګه طبقه بندي، د مذهب په اړه د مختلفو ټولنیزو نظرونو لیدل د دوی د مطالعې لپاره خورا ګټور کیدی شي، په ځانګړې توګه کله چې موږ ناڅرګنده سیمې ته لاړ شو.

د طالبانو داستان او معاصر مسلمانان نړۍ

د طالبانو بېلابېلې کټګورۍ په پراخه کچه راوتلي دي، له ایډیالوژیک پلوه له زده کړو طالبانو نیولې تر غیر فعالو غړو پورې، له جبري ګډون کوونکو څخه نیولې تر محلي جنگیالیو پورې، د لومړۍ کرښې یا غیانو پورې په بشپړ ډول بې باوره او په پای کې هغه کسان چې یا هم ظالمان غله او یا هم پاک، پاک، "اصلي طالبان" دا کټګوري یو پراخه لړۍ پوښي، البته، مګر موږ ته د طالبانو د جوړښت د پام وړ واقعیت ته د نظر ورکولو په برخه کې خورا ښه دنده ترسره کوي، د دې برعکس چې دوی د یوې لویې ډلې په توګه لیدل کېږي. همدارنګه، د طبقه بندي کولو او د واضح لیبونو سره تړلو خطرونو په اړه، موږ کولی شو دا ومانو چې هغه سختۍ چې دوی یې پیروي کوي او ملاتړ یې کوي د دودیز دیوبندیز څخه یو بدلون دی، یو لوی عامل دی چې دا وښيي چې څنګه د دوی لیب کول لکه څنګه چې په اوسني ډګر کې. په کافي اندازه ناسمه ده. د ټولو ډلو سره یو ټکی راځي چې افراطي فرعي فرقو ته وده ورکوي چېرې چې پوښتنې او دلیلونه راپورته کېږي چې ایا د دوی لوی توپيرونه کافي دي چې دوی د پیژندنې لیب څخه په بشپړ ډول بې برخې کړي.

دیني روایتونه د طالبانو

دا زړه رابښکونکی دی چې د ډلې په خورا ځان ټاکل شوي لیبیل کې د سټریا اعتراف وکړی. "طالب" په عربي کې زده کونکي یا د پوهې غوښتونکي ته ژباړل کېږي - او بیا هم طالبان په شدت سره کار کوي ترڅو د پوهې هر هغه ښځه له مینځه یوسي چې د افغانستان د تاریخ او کلتور په جوړښت کې په زړه پورې ځای لري، پداسې حال کې چې ښځې او نجونې د زده کړې له فرصت څخه بې برخې کوي.

د دې تر څنګ دا هم ډېره مهمه ده، چې طالبانو ته په هغه چاپېریال کې د یوه دیني بنسټ په سترګه وکتل شي، چې دوی یې هڅه کوي. معاصره مسلماننه نړۍ په دوامداره توګه د ټولنیز - مذهبي بدلونونو سره مخ ده ځکه چې تعلیم او رسنۍ پراخېږي او زاړه درجه بندي د اصلاح شوي چلند لخوا بدلېږي. که چېرې د طالبانو په فکر کې کومه لاره پرانیستل شي، لکه څنګه چې دا کتاب وړاندیز کوي، د هغو توپیرونو سره چې دوی یې د 1990 لسیزې په پرتله د خپلو پلرونو په پرتله درلودل او ښودل شوي، په راتلونکي کې ممکن د دوی د معاصر وخت سره یوځای د کار کولو هڅې او اصلاحات شامل وي. نادر تمایلات، او په دې بهیر کې بیا ځان د نورو افراطي ډلو لکه داعش/ISK څخه جلا کوي. د دوی د حکومت کولو نوی حقیقت به یقیناً په دې باندې اغیزه ولري چې دوی څنګه خپل دیوکراتیک ماډل پلي کوي، او له همدې امله د دوی د مذهبي ایډیالوژۍ کرښې تر اوسه پورې په هوا کې د دلیل وړ دي - یا لږترلږه د دوی احتمال لري. عصري مسلمان روڼ اندي، چې علما هم پکې شامل دي، پخپله د بدلون سره مخ دي - آیا طالبان به له دې څخه اغیزمن شي؟ که موږ وګورو چې دوی د خپل دودیز انزوا څخه ځانونه لیري کوي، دا نظر چې دوی د اسلامي نړۍ د رجحاناتو (او په دې توګه هم اغیزه کوي) اغیزه کولی شي - د منفي نه بلکې په مثبت ډول - امید دی چې دا لیري نه ده. په ټوله اسلامي نړۍ کې د علماوو دود دی

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

یو مذهبي جوړول هغه تاسیس چې علما په تاریخ کې د اصلاح کونکو په توګه لیدل کیږي. طالبان شاید دا دود تعقیب کړي خو تر دې دمه یې د خپل واک له لارې د کوم پرمختللو اصلاحاتو د راوستلو ډیر امکانات نه دي ښودلي.

د تاریخي پیچلتیاو په پام کې نیولو پرته د معاصر واقعیتونو په نښه کول چې عصري پېښې رامینځته کوي ګمراه کیدی شي. مذهب او په تاریخ کې د هغه ځای یو ژور مرکب شی دی. په هر صورت، موږ نشو کولی دا مسله په ټولګي پورې محدود کړو. په مدرسو کې د افراطي زده کونکو د ناستو او په ناڅاپه توګه په سختو تاوتریخوالو او "وسله وال جهاد" کې د ښکیلتیا تصور خورا خطرناک دی. هغه چې د کمولوزم او اسلاموفوبیا جال ته لار هواروي. د یادولو لپاره تر ټولو مهم شی د هغه وخت ټولنیز او سیاسي شرایط دي چې دا زده کونکي په ټولګي کې وو. په 1980 لسیزه کې دا له روسانو سره جګړه وه، د یوه بهرني اشغالګر سره جګړه وه او د امریکا لخوا د مجاهدینو غورځنګ ته په بشپړه توګه اکمالات کول ګران کار دی چې د دوی مقاومت د منلو وړ غبرګون نه و. او له دې ډېر وخت وروسته د امریکا یرغل بیا د یوه بهرني ځواک پر وړاندې د مقاومت دغه مفکوره ترویج کړه. که څه هم یو څوک شاید حیران شي چې که سیاسي حالات بل ډول وای، نو له دې مدرسو به څه راوتلي وای؟ ایا په هرڅه کې به څه راوتلي وي؟ او کېدای شي دا پوښتنه ونشي چې افغانستان به له اسلامپالو او طالبانو پرته څه و، خو که د شوروي او امریکا له خوا یرغل شوی نه وای نو افغانستان به څه ډول وای؟

د پام وړ خبره دا ده چې دا یوازې په مدرسو کې نه وه چیرې چې دا ایډیالوژيو ملاتړ کیده. دا د کډوالو په کمپونو کې هم وو:

دیني روایتونه د طالبانو

هغه خلک چې په خورا بې وزلو شرایطو کې ژوند کوي، پرته له کور، په بهرنۍ خاوره کې یوازې د هغه څه یادونه لري چې یو وخت ستړي شوي او خورول شوي، د ځوابونو په لټه کې دي. داخل کړئ: د مبلغین غږ. طالبان نن ورځ یوازې د ځینو لویو بدو ایډیالوژيو محصول نه دی - بلکې د خلکو درد، ناامیدۍ او د اختیارونو نشتوالی دی. په تیرو شلو کلونو کې د تحلیلونو نیمايي برخه د دې حقیقت څخه د ارادې ناپوهۍ له امله خورا دقیقه خالي وه. د دې انساني عنصر څخه انکار کول دا ټول هغه ځای دی چې موږ خپله لاره له لاسه ورکوو. یوازې الهیات ته د هر څه منسوب کول یو ستونزمن مفکوره ده چې ډیری وختونه زموږ په دوره کې منل شوي. مذهب له نړیوالو مسلو سره د تباڼې د یو لوی لامل په توګه تړلی دی کله چې په حقیقت کې دا خورا پراخه او پیچلې جوړښت دی چې دې اړخ ته په دومره ناپوهۍ او اسانۍ سره راټیټ شي. مذهب، سیاست او ټولنه په داسې طریقو سره تعامل کوي چې موږ یې د پوهیدو هڅه کوو - دا اکثراً پخپله مذهب دی چې زموږ ټولنیزې ناروغۍ یې درملنه کړي او د نړۍ کړاوونه یې کم کړي دي. کله چې موږ یو لنډ نړیوال لیدلوری په پام کې ونیسو، کوم چې د ځواک د تحرک، امپریالیزم، اقتصادي نابرابرۍ او تبعیض واقعیتونه حسابوي، موږ کولی شو په ښه توګه پوه شو چې دا څنګه دي چې دا ډول ډلې خپل مذهبي شالید ته د بدلون او پلي کولو په توګه ګوري. د داسې میراثونو د حل په توګه.

په داسې حال کې چې افغانستان د توکمیزو او ښاري او کلیوالي توپیرونو له مخې په ویش کې ډوب دی، دا د منلو وړ ده چې خلک مذهبي نظریاتو ته د یو متحد ځواک په توګه وګوري ترڅو دوی له خپګان څخه وژغوري - او په عمل کې، طالبان مجبور کړي. د دوی په فکر کې ډیر مناسب او ټول شموله او اړین اصالحات تعقیب کړي. هیله ده،

بیرته راستنیدنه د طالبانو

بیا، د افغانستان د صوفي میراث پیاوړې میراث هم په داسې حالت کې ډیر پیاوړی او اړونده کیدی شي. دا ممکن یو لږ احتمالي سناریو وي، مگر دا د کافي ظرفیت سره یو دی چې په جدي توګه په پام کې ونیول شي، او دا به یوه پایله وي چې د ښه وړ وړ وي.

ډیجیټل پوهنتون پریس

د طالبانو متحدین او دښمنان

پاکستاني طالبان او اسلامي دولت په خراسان کې (ISK)

په افغانستان کې د طالبانو راتګ لا دمخه د ډیورنډ کرښې له هغې غاړې پاکستان ته راوتلی دی، چیرې چې د دوی هڅول شوې خور تنظیم، پاکستاني طالبان (تحریک طالبان پاکستان – ټي ټي پی) بیا ځان ټینګار کړی دی. کابل ته د طالبانو له راتګ وروسته پاکستان په یوه کال کې په تروریستي فعالیتونو کې ۵۰ سلنه زیاتوالی موندلی دی. ۱. دا هغه ډله ده چې د ۲۰۱۲ کال په اکتوبر کې یې ملاله یوسفزۍ په دزو وویشتله، هغه یې له خپل وطن پاکستان څخه وویشتله او وروسته یې په ۲۰۱۴ کال کې د پېښور په ارمي پبلک سکول کې د ښوونځي ۱۴۱ زده کوونکي ووژل. یوه تروریستي ډله چې د افراطیت مختلفې ښې لري — له شیعې ضد څخه نیولې تر فرقه یي غله د کشمیر متمرکزو اورپکو ته - دا ډله اوس د کلونو کلونو د پاکستان د اردو لخوا د مقابلي او مقابلي وروسته ځان بیا تنظیم او ځای په ځای کوي. پاکستان هڅه وکړه چې دا ډله د خبرو اترو له لارې د افغان طالبانو لخوا تمویل کړي (د ۲۰۲۱ کال له اګست راهیسې) خو لږ ګټه یې نه ده کړې. دې د ۲۰۲۲ کال د نومبر په وروستیو کې په ټول پاکستان کې د خپل ترهګریز کمپاین د بیا پیلولو اعلان وکړ. افغان طالبانو تر اوسه یوازې له پاکستان سره مرسته کړې ده.

بېرته راستنېدنه د طالبانو

په نیمه زړه د TTP په تعقیب کې، ځکه چې دواړه ډلې د اوږدې مودې لپاره د دوه اړخیزو گټورو اړیکو څخه برخمن دي. دې کار د افغانستان او پاکستان ترمنځ تر ټینګلتیا رامنځ ته کړې ده. د پاکستان لومړۍ انګلیسي ورځپاڼې ډان د ۲۰۲۲ کال د نومبر په ۳۰ مه په یوه اداریه کې په مناسب ډول وایي:

... دولت باید پوه شي چې موږ اوس چیرته یوډ لسیزو د غلطو، امنیتي متمرکزو پالیسیو پایله، په ځانګړې توګه د "سټراتیژیکو ژورتیا" مفهوم چې د افغان طالبانو په دویم راتګ سره، وده کړې ده. - او د بیا لیدل شوي خوب خوب یې راپورته کړ. 2.

په ورته وخت کې، په داسې حال کې چې د طالبانو بېرته راستنېدل یې له شکه د سیمې لپاره یو ګډوډ حقیقت دی، دوی ممکن نور په صحنه کې تر ټولو بد ځواک نه وي. داعش، په خراسان ولایت کې د اسلامي دولت تر ټولو نوې ترهګره ډله ده چې له افغانستان څخه د لوبې د ډګر په توګه کار اخلي. پرته له دې چې دوی ټول نوي ندي. دوی په لومړي ځل په ۲۰۱۵ کال کې په افغانستان کې خپل ناوړه سر راپورته کړ او ورو ورو یې د خپلو غړو شمېر زیات کړ او په پایله کې یې ترهګریز بریدونه وکړل. د ظالمني ډلې د یوې ځانګړې په توګه چې موږ د داعش یا داعش په نوم پېژنو، یوازې د دوی له نوم څخه دا روښانه ده چې دوی یوه خطرناکه ستونزه ده. داعش د ۲۰۲۱ کال په اګست میاشت کې د طالبانو د نیولو پر مهال د کابل پر هوايي ډګر برید وکړ او د نړۍ پام یې ځان ته جلب کړ. په داسې حال کې چې دغې ډلې په تېرو کلونو کې لږ څه په افغانستان او پاکستان کې ملکي وګړي په نښه کړي او سلګونه یې وژلي، خو اصلي هدف یې افغان طالبان دي. - په ځانګړې توګه له هغه وخته چې دوی کابل ته راستانه شول. بنیایي یو څوک په سمه توګه حیران وي چې ولې دا داسې ده کله چې موږ ته د داسې ډلو په اړه هر څه ویل کیږي دا معنی لري چې دوی دوه اړخونه دي.

متحددين او دښمنان د طالبانو

ورته سکه په هر صورت، د طالبانو په دننه کې د ورو بدلونونو سره، دوی د دوی سره د مبارزې لپاره ستراتيژي جوړوي. د انتها او انتها تر منځ جگړه روانه ده، چې د طالبانو نوې دنده نوره هم ستونزمنه کوي، او د افغانانو لپاره سوله نوره هم اوږده کوي.

پاکستاني طالبان

پس منظر

د سپټمبر د يوولسمې له بريدونو سمدستي وروسته، په داسې حال کې چې افغان طالبان په لومړي سر کې په هېواد کې د امريکا د پوځي حضور تر ولکې لاندې وو، د پاکستان په څنگ کې يو بد او خطرناک حقيقت راڅرگند شو. د طالبانو او القاعدې ډيری غړي د پاکستان د فدرال تر ادارې لاندې سيمو (فآټا) ته تښتيدلي دي. په هغه وخت کې د يوې نيمه خودمختاره سيمې په توگه فعاليت کاوه، دا سيمه د پاکستان له اصلي جريان څخه جلا شوې وه او د اوږدې مودې راهيسې د سيمه ايزو او بهرنيو مجرمينو او اورپکو لخوا د پټځای په توگه کارول کيده. دا سيمه د افغان مجاهدينو – ديني جنگياليو – او د ۱۹۸۰ لسيزې په اوږدو کې د لسگونو مسلمانو هيوادونو څخه د جنگياليو لپاره د يوه پليټ فارم او تمځای په توگه کارول کيده چې پر افغانستان د شوروي د يرغل سره مقابله وکړي. د سعودي پيسې، د پاکستان خاوره او مديريت او امريکايي وسلې په گډه په ۱۹۸۹ کال کې د شورويانو پر وړاندې د خبرو ميزونه پرانستل. مگر د "خدای د سرتيرو" لپاره چې په برياليتوب سره يې افغانستان بيرته تر لاسه کړ، د بريا مزه يو روږدي شو.

په داسې حال کې چې امريکا د نورو مهمو مسايلو لکه د شوروي اتحاد د ړنگيدو او د هغې له پايلو په ځانگړې توگه په ختيځ کې د لاسوهنې لپاره له افغانستانه خپل لاسونه وینځل.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

اروپا، اوس بې روزگاره او بې کوره جنگياليو کدرونو د افراطيانو او سپېڅلي جنگياليو نوي نسل زېږولی. القاعده، طالبان او لشکر طېبه د هغه وخت زمان وو. پاکستان له دوی څخه ځينې بې گومارلي چې خپل ټوپکونه د هند په لور واړوي، په ځانگړې توگه په جنجالي او ناکراره جمو او کشمير کې، په داسې حال کې چې نور بېرته خپلو سيمو ته ستانه شوي ترڅو د اورپکو پيل پيل کړي، لکه د ازبکستان اسلامي غورځنگ او په اندونيزيا کې جماعه اسلاميه، يا په هونډياري سره له افغانستان څخه د تروريستي ډلو په څېر خپلواکي ډلې پيل شوې.³

د شوروي ضد "جهاد" دورې (1980 لسيزې) راهيسې، فاتا د ټولو پټو وسله والو لپاره د مرکز په توگه کار کاوه - هغه څوک چې د پاکستان ملاتړ کوي او همدارنگه د هغه په وړاندې کرکه لري. د سپټمبر د يوولسمې وروسته د ترهگرۍ پر وړاندې جگړې دغه پټنځای ته اورپکي نور هم جلب کړل. د پاکستان پوځ په 2002-3 کې سيمې ته لار ترڅو د قبائلي ډلو لخوا رامېنځته شوي مقاومت مخه ونيسي چې په چټکۍ سره په پرمختللو ترهگرو ډلو باندې بدليږي، مگر دا د حيرانتيا وړ و. اورپکي جگړې ته چمتو وو او پاکستان په لومړي سر کې يو کمزوری انتخاب وکړ: د سولې خبرې اترې چې يوازې وسله وال بې ځواکمن کړي لکه څنگه چې دوی د پورته کيدو په حال کې وو. قبائلي ادارې، چې په تاريخي ډول د پاکستان د دولت د شريکانو په توگه کار کوي، په دې بهير کې قربانۍ ورکړل شوې او يوازې وضعيت يې لا پسې خراب کړ. ما په سيمه کې د ډيرو پښتنو ملگرو څخه اورپدلي دي چې واک د سيمه ايزو قبایلو څخه چې د ملکاتو په نوم پېژندل کېږي - اورپکو ته لېږدول شوی، هغه ورځ چې يو پاکستاني جنرال مستقيم د سولې تړون چې د شکاۍ تړون په نوم ياديږي - د 27 کلن آزاد وسله وال نیک سره لاسليک کړ. محمد په 2004 کې. سيمه ايز قومي مشران په دې پروسه کې شامل نه وو، چې دا د دوی حيثيت او نفوذ ته زيان رسوي. دوی مخکې په توگه دنده ترسره کوله

متحدین او دښمنان د طالبانو

د پاکستان د ایالت او سیمه ایزو قبایلو ترمنځ کښن. دې معاملي وسله وال نور هم بدایه کړل (لږترلږه 540,000 ډالر) ځکه چې دوی دا پیسې له جنرال څخه په دې پلمه غوښتلې چې دوی باید د القاعدې مالي مرستې بیرته ورکړي مخکې لدې چې دوی اړیکې پرې کړي او دوی ته لارښوونه وکړي چې سیمه پرېږدي. 4. په دې بهیر کې اورپکو د پاکستان له بند څخه د خپلو ډبرو ملگرو د خوشې کولو په اړه خبرې اترې وکړې. د طالبانو او القاعدې دواړو ته نږدې، نیک محمد د هوکړې د مراعت کولو هیڅ نیت نه درلود او یوازې یې په سیمه کې د دې سازمانونو د خیمو د پراخولو لپاره د وخت په ترلاسه کولو اراده درلوده. 5. هغه باید له منځه یوړل شي او دا کار په دوو میاشتو کې د امریکا او پاکستان د بې پیلوټه الوتکې لخوا ترسره شو. که څه هم زیان لا دمخه شوی و.

د کوم درس په زده کولو کې پاتې راتلل، پاکستان د 2004-6 په موده کې په سیمه کې د مختلفو اورپکو ډلو سره د یو څو نورو معاملي کمول غوره کړل، دا فکر یې کاوه چې دوی په عین وخت کې د اورپکو د منظرې په اړه ښه پوهه رامینځته کړي. دوی حتی په سیمه کې یو څو ملیشي سپانسر کړي ترڅو د نه پخلاکېدونکي اورپکو سره جگړه وکړي، مگر دې ټولو یوازې د فرانکسنسټین ډیر شیطانونه رامینځته کړل. بریګیډیر اسد منیر، د پاکستان په ISI کې یو ضمیره افسر چې دا ډله یې له نږدې څارله، دا په ښه توګه څرګنده کړه:

له ترهګرو سره د مقابلي لپاره یوه متمرکز سټراتیژي هیڅکله تعقیب نه شوه. د ۲۰۰۶ کال په سپتمبر کې حکومت د شمالي وزیرستان له طالبانو سره د سولې یو بل تړون لاسلیک کړ. د دې معاملي له امله بهرنیو وسله والو په ښکاره فعالیت پیل کړ. د سیمې خلکو ته یوازینی لاره د طالبانو واکمنۍ منل وو. 6

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

پاکستاني طالبانو ته د اسلام آباد د ځان د ماتې ورکولو د پالیسيو په پایله کې ورشئ — تړل شوي، بار شوي او وژونکي. دغه ډله چې د TTP په نوم پیژندل کېږي په 2007 کې د افراطیانو د یوې تاوتریخوالی ډلې په توګه راڅرګنده شوه، چې په ټول پاکستان کې یې تباهي رامنځته کړه. دې ډلې د طالبانو مشر ملا محمد عمر د خپل روحاني مشر په توګه اعلان کړی و او ژمنه یې کړې وه چې د امریکا پر ضد به په جګړه کې د افغان طالبانو ملاتړ کوي. په داسې حال کې چې دا ډله د شوروي ضد "جهاد" پورې تړاو لري لکه څنګه چې مخکې تشریح شوي، د 11/9 او په افغانستان کې له جګړې وروسته د دوی سازمان د خپلو وړتیاوو او وحشت له مخې په تدریجي ډول وده وکړه او پراخه شوه. د 2007 څخه وروسته کلونو کې، د دوی د ځانمرګو بریدونو وحشتناکه لړۍ، او د پاکستان په اردو او حکومت او همدارنګه په ملکي وګړو باندې هدفې بریدونه، په پاکستان کې د ویجاړونکي اوړپکۍ راڅرګندېدل په غمجنه توګه وښودل.⁷

پداسې حال کې چې د دوی اعلان شوي اهداف په هیواد کې د دوی په ځانګړي ډول د اسلامي قانون پلي کول، د "حاکمیت" تاسیس کول، په ځانګړې توګه د پاکستان په قبایلي سیمو کې، او د پاکستاني امنیتي ځواکونو په وړاندې جګړه کول د افغان طالبانو یادونه وه - کوم چې دوی یې ګڼي. - یو ملګری او الهام پیدا کړ - د دوی توپیرونه هم خورا مهم وو. د حقاني شبکه، چې مشري یې جلال الدین حقاني کوله، د پاکستان - افغانستان په قبایلي سیمو کې د ۱۹۸۰ لسیزې په افغان جهاد کې د خپل رول له امله د دواړو ډلو ترمنځ د پله په توګه کار کاوه. په داسې حال کې چې له تاریخي پلوه د پاکستان آی ایس آی ته نږدې او وفاداره وه، د حقاني ډله د پاکستان په قبایلي سیمو کې د خپلې شبکې د دوام لپاره اړتیا لري او TTP د دوی یو له مهمو سیمه ییزو متحدینو څخه و. ویشل شوي وفاداری د دې ډلو سره مرسته وکړه چې په خیانت چاپیریال کې ژوند وکړي.

متحددين او دښمنان د طالبانو

په پاکستان کې د ۲۰۰۷ او ۲۰۱۴ کلونو ترمنځ د ځانمرگو بريدونو او زورورو تاوتريخوالو منظموالی دا وښوده چې پاکستاني طالبان څومره پياوړي شوي دي. د قبايلي توب او د ډيرو پيسو په واسطه هڅول شوي، دوی د مذهبي، سياسي او ټولنيز-اقتصادي فکتورونو ګډوډ مخلوط له لارې نور هم وده وکړه، د پاکستان په قبايلي سيمو کې واک ترلاسه کړ. غمجنه پايله د زرګونو خلکو بې رحمانه وژنې او په ټول هيواد کې د ويره او کړاو احساس و. پاکستان، په لومړيو پړاوونو کې د ترورېزم پر وړاندې د نه منلو وړ کمزورې ستراتيژۍ له کبله، ځان د ناهيلۍ په ګندې کې موندلی و- او په هغه کې ځان جوړ شوی و. لکه څنګه چې پوځ د خپل وحشت د پای ته رسولو لپاره نه ستړي کيدونکي مبارزه وکړه، د TTP شبکه په ټول هيواد کې په پراخه کچه وده کړې - په سوات او پنجاب کې د اورپکو سره د اتحاد له امله - چې دا ډول کمپاينونه له لويو ستونزو سره مخ شول.^۸ په هيڅ صورت کې دوی ته ماتې ورکول اسانه نه وو - حتی هغه کسان چې په زندان کې وو اکثراً په تېښته بريالي شول او سمدلاسه بېرته خپلو ناوړه بريدونو ته راستانه شول. دې ډلې د بشري حقونو تر ټولو ناوړه سرغړونې ترسره کړې، په ځمکه کې د هغو قربانيانو لپاره دوزخ جوړ کړ چې د دوی په لاره کې راوتلي. د دې لپاره چې مسله نوره هم خرابه کړي، نه يوازې دا چې دوی د ديوکراسۍ د پلي کولو لپاره د مذهبي اسنادو نشتوالی و، بلکې د دوی د داخلي کارونو پلټنو دا ثابته کړه چې دوی د اسلام په اړه لږ څه پوهيږي - دوی يوازې د ځان عبادت کوي. برسېره پر دې، دوی په هيواد کې د سخت فرقه پالنې د پراخولو لپاره بنام شول.

د غلو يوې ډلې چې شتمني او له واک څخه ناوړه ګټه پورته کوي، د پاکستان د بې پرېتوب له امله رامنځته شوې تشې څخه ګټه پورته کړه- له يوې خوا له TTP سره د معاملي هڅه کوي او له بلې خوا د افغان طالبانو ملاتړ کوي.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

دا د دې حقیقت له امله مرسته نه وه شوي چې ډرون بریدونه، چې په هغه کلونو کې یو عادي پېښه وه، د TTP لپاره یو لوی محرک و. دوی یو اخته زخم و چې دمخه ضعیف بدن یې اخیستی و. په داسې حال کې چې پاکستان یوازې په وروستي ځل یوازې په دې وتوانید چې د هغې د بندولو لپاره یو څه بند کړي، وروسته له دې چې افغان طالبانو بیرته راستون شو دا پوښتنه راپورته کيږي: ایا پاکستان دویم ځل پر او ته چمتو دی؟ پاکستانی طالبان، وروسته له دې چې له منځه تللي او منتج شوي، اوس خامخا د بیرته ستنیدو په حال کې دي. په افغانستان کې د دوی د لارښوونکو او اتلانو بریا د دوی د بیا فعالولو او عمل ته د راستنیدو هڅونه وه.

پاکستاني طالبانو بیا په قبایلي سیمو کې خپل ځای نیولی دی د پاکستان – افغانستان سرحدی سیمې^۹

د پاکستان امنیتي ځواکونو په حقیقت کې د دوی د ضرب عضب عملیاتو له لارې چې په جون ۲۰۱۴ کې پیل شوي د TTP د ترهگری واکمني (شاوخوا ۲۰۰۷-۱۵) پای ته ورسوله.^{۱۰} په پایله کې، TTP ټوټه ټوټه شوه او د هغې ډیری ژوندي مشران افغانستان ته وتبستیدل. په هر صورت، د هغې ځینې جلا شوي ډلې یا په ISK کې یوځای شوي یا یې د وفادارۍ ژمنه کړې. د ټي ټي پي تر ټولو وژونکي ډله جماعت الاحرار، د ټي ټي پي د طارق گېډر ډلې سره په همکارۍ، چې په دسمبر ۲۰۱۴ کال کې په پېښور کې د ارمي پبلک سکول په شمول د لویو تروریستي بریدونو مسولیت په غاړه درلود، د پاکستان د ترهگری ضد عملیاتو کې ژوندۍ پاتې شوی و او خپلو ترهگریزو عملیاتو ته یې دوام ورکړی و. د افغانستان د ننګرهار په سیمه کې له خپلې نوي ادې څخه.^{۱۱} دا د پخواني غني حکومت په وړاندې د پاکستان یو له شکایتونو څخه وو: چې دوی په اغیزمنه توګه تعقیب نه کړي د TTP هغه ډلې چې په افغانستان کې یې پټنځایونه موندلي وو.

متحددين او دښمنان د طالبانو

دا په بشپړه توگه ممکنه ده چې د افغانستان استخباراتو غوښتل د افغان طالبانو د ملاتړ لپاره پاکستان ته په ورته سکه کې ځواب ورکړي. د TTP پخواني وياند، مشهور ترهگر احسان الله احسان په 2017 کې (د پاکستان د پوځ په توقیف کې) څرگنده کړه چې افغان او هندي استخبارات دواړه د پاکستانی طالبانو تمویل او مرسته کوي.¹² د 2020 په پیل کې د استخباراتو له خوندي کور څخه د پراسرار تېښتې وروسته هغه خپل "جبري اعتراف" بیرته واخیست. په هر هغه څه باور کول گران دي چې دا ډول بې کرداره خلک وایي مگر پېښه په دې ناپاک ډگر کې د لویې کولو د فریب او فریب د پرتونو انعکاس دی.

د 2020 کال د فبروري په میاشت کې د متحده ایالاتو - طالبانو د سولې تړون وروسته د ځواکمن کیدو احساس سره، د جماعت الاحرار او حزب الاحرار په گډون ډیری دغو جلا شویو ډلو پریکړه وکړه چې د 2020 په اگست کې یوځل بیا سره راټول شي او د TTP اوسني مشر نور ولي ته یې د خپل بیعت ژمنه تازه کړه. محسود عرف ابو منصور عاصم. حزب الاحرار، په ځانگړې توگه، د پېښور په سیمه او شاوخوا کې یوه فعاله تروریستي شبکه لري، او د محسود د مشر په توگه بیرته راستنیدل هم د محسود ډیری ناراضه قبیلې دي ته وهڅول چې ټي ټي پي ته راستانه شي. حتی د پنجابي طالبانو امجد فاروقي ډله، چې له القاعدې سره نږدې اړیکې لري، او د عثمان سیف الله ډله، چې د لشکر جهنگوي (LeJ) څخه جلا شوې، هم د TTP پلیټ فارم ته راستانه شوه. دا ټولې ډلې د 2007-15 وخت په موده کې په پاکستان کې د ترهگرۍ په واکمنۍ کې ژورې ښکېلې وې. د 2020 کال د نومبر په وروستیو کې د تروریستانو دې بدنې ډلې سره یو ځای کیدو وروستی نفوذ لرونکي استاد علیم خان (د گل بهادر TTP ډلې څخه) او عمر اعظم وو. ټي ټي پي په ویاړ سره د دې بیعت ویدیو د خپلې رسنۍ عمر میډیا له لارې خپره کړه. دا ټول باید کافي وي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په پاکستان کې د بېرني خطر زنگ وو هل شو، خو داسې ونه شول. ¹³ د TTP د د پیوستون نمونه د 2021 په اگست کې کابل ته د افغان طالبانو له راستنیدو وروسته نوره هم زور واخیست.

په افغانستان کې د پاکستانی طالبانو د لوی شمیر د شتون په اړه پخوانی ارزونې د جولای په 2022 کې ثابتې شوې، د ملگرو ملتونو د امنیت شورا په راپور کې یادونه وشوه چې TTP په افغانستان کې د بهرنیو ترهگرو جنگیالیو تر ټولو لویه برخه جوړوي. ¹⁴ راپور زیاتوي، چې بېلابېلې ترهگرې ډلې د پخوا په پرتله په افغانستان کې له پراخي ازادۍ برخمنې دي. د TTP ډیری اوړیکي اوس بیرته پاکستان ته راوتلي دي، په دې هڅه کې چې د پاکستان او افغانستان ترمنځ د پښتني قبایلي سیمو ځینې برخې بیرته خپل کنټرول ترلاسه کړي. دا سیمه — فاتا — له ۲۰۱۸ کال راهیسې د پاکستان له څلورو صوبو څخه چې له افغانستان سره پر پوله پرتله ده، په قانوني توګه په خیبر پښتونخوا (KPK) صوبه کې شامله شوې ده. TTP د ۲۰۲۰ کال د جولای او اکتوبر تر منځ له افغانستان څخه پاکستان ته د پولو په اوږدو کې د سلو څخه د زیاتو بریدونو مسوولیت په غاړه درلود. دا په ډاګه کوي چې د ټي ټي پي کډونو د پاکستان لوري ته بیرته ستنیدل پیل کړي دي.

د پاکستان په قبایلي سیمو کې د 2020-23 په اوږدو کې د ترهگرو ډلو لخوا ترسره شوي هدفې وژنو کې د پام وړ زیاتوالی ښیي چې یو څه غلط دی. هغه کسان چې په دې وروستیو کې په نښه شوي قومي مشران (لوړ مشران) دي، د هغه وخت یادونه کوي کله چې TTP په 2007 کې راڅرګند شو او په سلګونو پي له منځه یوړل. شنونکی داود خټک په دې باور دی چې په وزیرستان او باجوړ قبایلي ولسوالیو کې د هدفې وژنو زیاتوالی د تحریک طالبان پاکستان د "سیمه ایزو شخړو په هوارولو کې د لاس وهنې، د خلکو د ساتنې د پیسو په ورکولو او د هغو کسانو په نښه کولو له امله دی چې ګومان کېږي د دوی مخالفین دي." ^{۱۵} په دې ډول دوی څه باندې یوه لسيزه مخکې په قبایلي سیمو کې ځای پیدا کړ. ټي ټي پي بریدونه کوي

متحدین او دښمنان د طالبانو

په جنوبي او شمالي وزيرستان کي امنيتي ځواکونه او په باجوړ او مهمند سيمو کي -- چي د تحريک طالبان يو پخوانی مرکز دی -- په ۲۰۲۲- ۲۳ کي د پام وړ زياتوالی موندلی. د دي بيا راپورته کيدو يو لامل د 2021 کال د اگست راهيسي د افغانستان له زندانونو څخه د TTP د مشرانو خوشي کول دي چي پکي خورا بدنام مولوي فقير محمد هم شامل دی. دي اقدام د پاکستان په امنيتي ادارو کي هغه مهال ټکانونه وپارول کله چي دوی کابل ته د افغان طالبانو له راستنيدو سمدلاسه وروسته، د TTP په ختيځ افغانستان کي د موټرو د لوی کاروان له لاري د خپلو غرو د ازادی لمانځنه وکړه. 16

د ۲۰۲۲ کال په وروستيو او د ۲۰۲۳ کال په لومړيو کي په کوټه، پېښور او اسلام اباد کي د ځانمرگو بريدونو بيا راتگ، امنيتي بحران ته نوره بيرنی اړتيا زياته کړه. د آی ايس آی پخوانی مشر فيض حميد، چي په پېښور کي يي د قول اردو د قوماندان په توگه هم دنده ترسره کړي (نومبر ۲۰۲۱ - اگست ۲۰۲۲)، له TTP سره د خبرو اترو مشري کړي وه (د افغان طالبانو لخوا يي ملاتړ شوی) چي وړانديز يي وکړد اوږدي مودې اوربند سره د موافقي په بدل کي

TTP ته پاکستان ته د بيرته راستنيدو لپاره خوندي لاره. ۱۷ د ۲۰۲۲ کال په نيمايي کي د TTP په سلگونو وسله وال بيرته پاکستان ته راستانه شول او په لسگونو د دي ترتيب له مخي د پاکستان له زندانونو څخه خوشي شول، خو د پخوا په څير، TTP دا د يو فرصت په توگه کارولي ترڅو د راتلونکي تروريزم کمپاين لپاره چمتووالی ونيسي. دا يو ډير خراب تصور شوی "سوله" وه معامله د ۲۰۲۲ کال د دسمبر په وروستيو کي په بنو کي د ترهگري ضد مرکز محاصره (د شمالي وزيرستان سره پوله) د تحريک طالبان پاکستان د ۳۳ بنديانو له خوا چي امنيتي چارواکو ته يي واک ورکړی وو، يوه قضيه ده. د پوځ له خوا تر محاصره کېدو وروسته ترهگرو هڅه وکړه چي افغانستان ته د خوندي تگ په غوښتنه د خبرو اترو يوه لاره پيدا کړي. که څه هم د اردو کومانډو يونټ د سختي جگړي وروسته ترهگر له منځه يوړل (چي په هغي کي يي خپل درې بڼه روزل شوي سرتيري له لاسه ورکړل)، تي تي پي څرگنده کړه

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

خطرناکه اراده د ټي ټي پي د وړانګه‌رۍ مختلف ريکټونه اوس په خيبر پښتونخوا صوبه کې هم ډېر فعال دي.

د يو جدي ګواښ په توګه د TTP د بيا راپورته کېدو تر شا يو لوی لامل، په هر صورت، د فاتېا په اصلي جريان کې د راوستلو لپاره د اسلام آباد نيمګړتياوې دي، لکه څنګه چې د 2018 فاتېا اصلاحاتو بل، چې يو لوی اساسي نوښت دی تصور شوی. فاتېا د دې ځنډول شوي مګر د ستاينې وړ قانوني اقدام له لارې په خيبر پښتونخوا صوبه کې ضم شوی و چې د کاغذ پر مخ يې د سرحدي سيمو حکومت کولو د استعماري دورې سخت قوانين لغوه کړل. په هر صورت، د دې پروسې د اسانتيا لپاره اړين قانوني، اداري او مالي اقدامات شتون نلري، يا په جدي توګه نه شتون لري، چې په پايله کې د خلکو ناخوښۍ زياتېږي.¹⁸ يو مناسب مثال د وروستي زياتوالي دی د پښتون ژغورنې غورځنګ (PTM) چې مشري يې منظور پښتین کوي، يو انقلابي خو غير متشدد احتجاجي غورځنګ دی چې په سيمه کې د امنيتي ځواکونو له خوا د بې عدالتي وژنو د پای ته رسولو او د هغو پوځي پوستو د له منځه وړلو غوښتنه کوي چې د خلکو ازاد تګ راتګ محدودوي. . پي ټي اېم د پښتنو د حقونو غوښتنه کوي او زياتوي چې په تېرو دوو لسيزو کې د عامو پښتنو ژوند په لويه کچه ګډوډ شوی او دوی د طالبانو او امنيتي ځواکونو دواړو قرباني دي. TTP د خلکو د خواخوږۍ تر لاسه کولو لپاره په امنيتي ځواکونو ورته نيوکې کارولي، مګر PTM په عدم تشدد باندې ټينګار کوي، دا د اورپکو سازمانونو څخه توپير کوي.

د PTM ريښتيني مګر پارونکي شعارونه چې د پاکستان د اردو رول غندي، په هر صورت، د پاکستان حکومتي چارواکو په عامه توګه دا د يو ګواښ په توګه وړاندې کړ. پي ټي اېم بايد د اسلام آباد لخوا په قبائلي سيمو کې د افراطي او افراطي ايډيالوژيو په وړاندې د يو متحد په توګه تود هرکلی شوی وای.

بېرته راستنېدنه د طالبانو

د طالبانو د کابل د نيولو په لومړيو ورځو کې د پاکستان د آی ايس آی پخواني مشر ډگر جنرال فيض حميد د طالبانو له اعلى سر قوماندان څخه غوښتنه کړې وه چې عبدالله عبدالله او حامد کرزي دواړو ته د ځينو لوړ پوړو پوستونو وړانديز وکړي، که څه هم دوى واک نه لري. د دې لپاره چې د طالبانو نړيوال انځور جوړ کړي او ټول شموله وگڼل شي. طالبانو بل لوري ته کتل. سره له دې، دوى دواړو ته درناوى وکړ او حتى عبدالله ته يې اجازه ورکړه چې بهر ته سفر وکړي - هغه وروسته له ژمنې سره سم بېرته راستون شو. په زړه پورې خبره دا ده چې کرزي ته (د ۲۰۲۲ کال د ډسمبر تر لومړيو پورې) دغه امتياز نه دى ورکړل شوى او هغه په کابل کې د افغانستان د واک د څوکۍ څنگ ته په خپل شاهي ماڼۍ کې ژوند کوي.

سراج حقاني، د طالبانو د کورنيو چارو وزير، په ښکاره توگه د پاکستان د امنيتي تاسيساتو ټل د خوښې وړ دى. هغه په اصل کې هغه پوټان ډک کرل چې يو وخت د گلبدین حکمتيار لخوا اغوستل شوي وو، د روسانو په وړاندې د ۱۹۸۰ په افغان جهاد کې. هغه د لويديځ څخه د پاکستان له لارې د ډيرو وسلو تر لاسه کونکى و. له بلې خوا، حکمتيار په ۲۰۱۶ کال کې له اشرف غني سره د سولې له هوکړې وروسته کابل ته راستون شو او له طالبانو سره د مخالفو اړيکو په لرلو مشهور و. هغه نن هم په کابل کې ژوند کوي.

بېرته سراج حقاني ته وگرځه، يو لوړ پوړى پاکستاني هغه پوځي چارواکى چې ما ورسره په ښکاره خبرې وکړې هغه په ريښتيا د يو تکړه سياستوال په سترگه گوري چې د درناوي وړ دى! ما ته د هغه د غوره ژبني مهارتونو او ښايسته اخلاقو په اړه هم معلومات ورکړل شول. د هغه د پيژندگلوى هڅې په يقيني ډول څرگندې دي - په هر صورت، هغه څه چې دلته په زړه پورې دي هغه دا دي چې د سراج پښتو ژبه په حقيقت کې په پراخه توگه نه ويل کيږي.

متحدین او دښمنان د طالبانو

یا په افغان پښتني بېلت کې پوه شوي. له دې سره سره، د هغه شهرت د حقاني په مرکزونو پورې محدود دی، که څه هم د کورنیو چارو د وزیر په توګه د هغه رول د خپلې شبکې په پراخولو کې مرسته کوي. ما ته دا هم ویل شوي وو چې ډیری اروپایان او مهم غربي لیدونکي چې د سراج حقاني (اکثره د آی ایس آی لخوا تنظیم شوي) سره لیدونکي لري د هغه ستاینه کوي. په ښکاره ډول، د آی ایس آی ستراتیژي د مبالغې په کارولو کې درنه ده. په هر صورت، یو حقیقت د یادولو وړ دی او په ډیرو مرکو کې بیا تکرار شوی، دا دی چې سراج حقاني د طالبانو یو له خورا متعصبو مشرانو څخه ګڼل کیږي. نوموړی د کابینې له هغو لږو وزیرانو څخه دی چې په خپل وزارت کې د کار کوونکو او په ځانګړې توګه د سرحدی ځواکونو د غړو د ښې روزنې لپاره لېواله دي. سراج دغه غوښتنه له ډېرو بهرنیو دیپلوماتانو او چارواکو سره کړې چې له ده سره یې لیدلې دي. د خپل پلار په څیر، هغه د خلیج له مشرانو او همدارنګه د خپلې ډلې له پخوانیو ګټوونکي سعودي عربستان سره د اړیکو جوړولو ته دوام ورکوي. هغه خپلې ټولې هګۍ د پاکستان په توکری کې نه ساتي. لویه پوښتنه دا ده چې د القاعدې مشر ایمن الظواهري په کابل کې د حقاني خوندي کور ته د تګ په اړه د هغه حکمت دی. لکه مخکې مو چې یادونه وکړه، ښایي پاکستان د الظواهري د ځای ناستي په اړه خبرې وکړي. الظواهري تل د پاکستاني امنیتي ځواکونو پر ضد غږېدلی او پر پاکستان یې نیوکې د هغه د داستان یوه عادي ځانګړتیا وه.

طالبان د سیمه ایز مشروعیت په اړه دومره انډیښمن دي لکه د نړیوالو پیژندلو په اړه، مګر د لویې جرګې (لوی قومي مشورتي ارګان) د رابللو په فکر کې ډارېدل. لکه څنګه چې موږ پوهیږو، دوی د دې پرځای بله لاره غوره کړه - د مذهبي مشرانو یوه غونډه چې دوی یې ملاتړ او تصویب په اړه ډیر ډاډه وو. د دواړو حکومتونو لپاره د "موقتي" کلمې په مکرر ډول کارول

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

او د دې کارکونکو په قصدي توګه – د وخت په ترلاسه کولو کې د داسې میکانیزم کوریوګراف کول و چې طالبانو ته مشروعیت ورکړي. لویه جرګه کولی شي داسې یو پلټ فارم وړاندې کړي، مګر د لیکلو په وخت کې (جنوري 2023) ملا هیبت الله او په کندهار کې د هغه ملګري لاهم قانع نه دي چې دا اړینه ده.

د پام وړ خبره دا ده چې د طالبانو لپاره لومړیتوب د داعش سره د مبارزې لپاره د ترهګرۍ ضد وړتیا ترلاسه کول دي. کله چې وپوښتل شول چې څه ډول وړتیا، ماته وویل شول، "درون، سیګنال استخبارات او نور لوړ تخنیکي تجهیزات." پاکستان د طالبانو په استازیتوب لابی کوي چې حتی له امریکا څخه هم دغه ډول ملاتړ ترلاسه کړي. ما د دې پوښتنې په اړه چې ولې چین دا ډول مرستې نه وړاندې کوي یو هوښیار ځواب ترلاسه کړ.

د دې ټولو په منځ کې، افغان طالبان اوس په زیاتیدونکې توګه د پاکستان له پوځ او استخباراتو سره د نږدې اړیکو په توګه د خپل شهرت په اړه هوښیار شوي دي - او دوی پوهیږي چې دا اړیکې په افغانستان کې په ځانګړي ډول مشهور ندي. په پایله کې، کله چې طالبانو د پاکستان له پوځي او استخباراتي مشرانو څخه وغوښتل چې په عامه توګه له دوی څخه فاصله وساتي، بیا هم د حیرانتیا خبره شوه. اسلام اباد په پیل کې څرګنده نه وه چې دا د طالبانو ډیپلوماسۍ وه که منافقت. اړیکې حتی هغه وخت خرابې شوې کله چې کابل په افغانستان کې د پاکستاني طالبانو په تعقیبولو کې خپله ناتواني څرګنده کړه لکه څنګه چې پاکستان غواړي. د یو څو یادښتونو وروسته چې غوړونه یې ګاڼه شول، پاکستان پریکړه وکړه چې د 2022 په اپریل کې شیان په خپل لاس کې واخلي او خپل هوايي ځواک ته یې امر وکړ چې په افغانستان کې د TTP هدفونه په نښه کړي. دا یوه ناکامه شوه ځکه چې کمزوری استخبارات د 20 ماشومانو په ګډون د 45 افغانانو د وژل کیدو لامل شول.^{۲۱} د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد د خپل تویتر اکاونټ ته په کودتا کې هېڅ وخت ضایع نه کړ (اوس مهال یې له 750,000 څخه ډیر

متحدین او دښمنان د طالبانو

پلویانو) پر پاکستان غږ وکړ، چې په داسې مسایلو کې دې د افغانانو د صبر ازموینه نه کوي او بیا دې ورته تېروتنه نه تکراروي، ځکه بدې پایلې به ولري.²² د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت غبرگون وښود، کابل ته یې د پاکستان او افغانستان د سرحدې سیمو د خوندي کولو په اړه د خبرداري یادونه وکړه او په غیر مستقیم ډول یې د خپلو اقداماتو دفاع وکړه او ویې ویل: "ترهګر د افغانستان خاوره د پاکستان دننه د فعالیتونو لپاره په معافیت سره کاروي."²³ هغه دلیل چې افغان طالبان د TTP په وړاندې د قوي ګام اخیستو څخه ډډه کوي د دوی د نظر له امله دی چې د TTP کدرونه اوس مهال په افغانستان کې پټ دي په اسانۍ سره د ISK په لیکو کې د یو ځای کیدو په صورت کې چې افغان طالبان لیدل کیږي د دوی د مینځلو په لور روان دي. د TTP ناراضه غړو، بالاخره، په پېل کې د ISK بنسټ جوړ کړ. د USIP پوه اسفندیار میر نور هغه عوامل په ګوته کوي چې د اړیکو ریښې جوړوي:

د حقاني کورنۍ او تحریک طالبان پاکستان او د طالبانو د ځینو جنوبي مشرانو او د TTP د سیاسي مشرتابه تر منځ قوي خپلمنځي، د جګړې په وخت کې اړیکې شتون لري. دلته په پراخه کچه توکمیز دوستي شتون لري چې د قبایلي اړیکو او د پاکستانی دولت د کرکې په شاوخوا کې رامینځته شوی - لږترلږه د طالبانو په رتبه او دوسیه کې.²⁴

پاکستان، د خپلې پخوانۍ تګلارې په بدلولو سره، په سیسټماتیک ډول له غیر طالب افغان مشرانو سره خبرې پیل کړې. دې له ډېرو سره مرسته کړې وه چې له کابل څخه په خوندي توګه ووځي او د اوس لپاره له ډېرو سره په پاکستان کې د اوسېدو په برخه کې مرسته کوي. پاکستان ترکیب ته د ډېرو لوړپوړو چارواکو چې په تېرو حکومتونو کې یې دنده ترسره کړې، د لېږدولو بندوبست هم کړی دی. دوی باور لري چې دا د تیرې تېروتنې د سمولو یوه لاره ده.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

چې هند ته يې اجازه ورکړې وه چې په کابل کې خپل نفوذ پراخ کړي. د پاکستان يوه جگپوړي چارواکي وويل، د افغانستان د پخواني مرستيال امرالله صالح (د پاکستان په وړاندې د هغه د سخت دريځ له امله پېژندل شوی) سربېره، آی ايس آی د افغانستان له ټولو سترو سياسي لوبغاړو سره چې اوس په جلاوطنۍ کې دي، تماس لري. هغه وويل چې دوی حتی له صالح سره خبرو ته چمتو دي. داسې ښکاري چې د پاکستان ستراتيژي دا ده چې طالبان تر فشار لاندې وساتي، ترڅو دوی په ليکه کې وساتي.

لکه څنگه چې مخکې په کتاب کې بحث وشو، د طالبانو بېلابېلې ډلې واقعاً د يو بل سره د يوځای کېدو لپاره مبارزه کوي. د پاکستان استخبارات په دې باور دي چې هغه سخت دريځي چې دوی يې "دود پرست" بولي لا هم په دې ډله کې تر ټولو پياوړې دي، خو ځوان نسل په سيمه او نړۍ کې د لا زياتو ارتباطاتو سره د ښه ژوند لپاره ډېر انگيزه او هيله لري. د اوس لپاره، پاکستان نه غواړي چې د منو کارټ خپه کړي او غواړي چې د طالبانو لوړ پوړي مشران خپل ايډيالوژيکي اهداف تعقيب کړي. دوی اکثراً دوی ته د مالي سرچينو د راجلبولو لپاره ستراتيژيکي مشورې ورکوي مگر د مذهب او حتی د جنجالي مسلو لکه د نجونو د زده کړې په اړه بحث کولو څخه ډډه کوي. په هرصورت، د پاکستان د جگپوړو ديني عالمانو يوه ډله چې مشري يې د يو مشهور ديويندي عالم مفتي تقی عثمانی په غاړه وه، د ۲۰۲۲ کال د جولای په مياشت کې د طالبانو له مشرانو سره د ليدو لپاره افغانستان ته سفر وکړ. طالبانو له هغوی سره مېلمه پالنه وکړه او د اسلامي ارزښتونو په لا اغېزمنه توگه د خبروې په برخه کې يې له هغوی څخه د ملاتړ غوښتنه وکړه. راغلي پلاوي له طالبانو سره د اسلام په تبليغ کې د گډون بلنه نه درلوده. دوی ته په سختۍ سره د خپلو افکارو د شريکولو فرصت ورکړل شو ځکه چې طالبان اټکل کولی شي چې دوی د ځينو ناغوښتل شويو وړانديزونو د وړاندې کولو لپاره راغلي دي. تقی عثمانی څو مياشتې وړاندې د طالبانو مشر ملا هيبت الله ته يو ليک ليکلی و

متحدین او دښمنان د طالبانو

مخکې له دې له رسنیو سره شریکه شوی وه، چې په ډیر احتیاط سره د نجونو د زده کړې پر اړتیا ټینګار کوي:

د نجونو زده کړه اوس مهال یوه مهمه مسئله ده د اسلامي امارت دښمن د تبلیغاتي وسیلې په توګه کار اخیستی دی. موږ د اسلامي امارت هغه عاقلانه او د زړه له تله اقداماتو قدر کوو چې تر اوسه یې کړي دي. خو موږ په دې نظر یو چې د نجونو د زده کړې لپاره د شریعت سره سم مناسب ترتیبات ضروري دي. ۲۵

دغه پلاوي د ټي ټي پي له غړو سره هم وکتل، چا چې په بنسټیزه توګه هغوی ته د ناممکنو غوښتنو یو لېست په سپارلو سره ودراره، چې په کې د فاتما د پاکستان په مرکزي سیوري کې د انضمام په ګډون شامل دي. ۲۶ د ټي ټي پي زړورتیا ښيي چې افغان طالبانو احتمالاً دوی ته ویلي چې دوی به د دوی تر څنګ ولاړ وي، که څه هم وي.

د پاکستان د سیمه ایزو سیالانو په اړه چې هڅه کوي له طالبانو سره ښکیل شي، یو پاکستانی جنرال ادعا وکړه چې "قطر هغه څه نشي کولی چې پاکستان یې کولی شي." دوی البته له امریکا او اروپایانو غواړي چې له طالبانو سره یوازې د پاکستان له لارې خبرې وکړي. د ایران په اړه هغه استدلال وکړ چې پر طالبانو د ایران نفوذ محدود دی او دوی اوس هم په غیر طالب افغانانو پانګونه کوي. هغه زیاته کړه، ایران د افغانستان لپاره نوی ځانګړی استازی ټاکلی، چې نوم یې حسن کاظمي قومي دی، چې په سوريه کې د افغان هزاره ګانو/ شیعې ګانو په ګډون د فاطمیون لخوا تر څنګ جنګېدلی او له هغوی سره ښې اړیکې لري. هغه زیاته کړه چې ایرانیان په دې وروستیو کې هڅه کوي چې د پاکستان له استخباراتو سره دوستي وکړي، خو آی ایس آی له هند سره د ایران د اړیکو له امله شکمنه ده. هغه دا هم شریکه کړه چې دوی په بشپړ ډول په عکس کې دي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

هند ځنگه هڅه وکړه چې د ایران د ICG (نړیوال انقلابي ګارډ ګول اردو) له لارې د سراج حقاني کشر ورور انس حقاني ته لاسرسی ومومي. پاکستان په دې باور دی چې ټي ټي پي د دې حقیقت له امله خپل غاښونه ګرندې کړي چې د امریکا لخوا د افغان امنیتي ځواکونو لپاره پاتې شوي وسلې په ځانګړي توګه د شپې لید تجهیزاتو په برخه کې لاس لري. برسېره پر دې، د TTP د سپکاوي وړتیاوې د پام وړ وده کړې - د پاکستان لپاره یو لوی تروریزم ګواښ دی. د پاکستان د پوځ لومړی ځواب دا دی چې د امکان تر حده په افغانستان کې په ازاد بازار کې موجود پوځي تجهیزات واخلي، ترڅو ډاډ تر لاسه شي چې د ISK او TTP په څیر ډلې به ورته لاسرسی ونلري.

یو بل چارواکي چې ما ورسره خبرې وکړې بیا یې وویل چې لویدیځ باید پوه شي چې دوی باید د هغو شیانو په اړه خپلې هیلې کمې کړي چې دوی یې په منظمه توګه له طالبانو سره راوړي، لکه ټول شموله، بشري حقونه او د ښځو حقونه. په هماغه ځواک چې هغه یې ګومارلی و، ما شاته د نجونو د زده کړې لپاره یوه قضیه جوړه کړه، او څرګنده یې کړه چې دا د ښه نظر او اساسي بشري حق په توګه د طالبانو لپاره د PR او د باور جوړونې یو ښه فرصت دی. هغه بې باوره او یو څه حیران ښکارېده، استدلال یې وکړ چې طالبان لومړی ثبات او کنټرول ته اړتیا لري.

له یوه تجربه کاره پاکستانی دیپلومات سره د خبرو پر مهال اوس هم له طالبانو سره ښکیل یم، ما پوښتل چې ایا موږ شاهدان یو؟ "نوی طالبان" د هغه ځواب په منفي کې و، ساتل دا چې نن ورځ د طالبانو د کابینې ډیری وزیرانو هم د 1990 لسیزې په زړې کابینه کې دنده ترسره کوله او د دوی ایډیالوژیکي لید نه دی بدل شوی - مګر د عمر په تیریدو سره دوی لږ هوښیار او حتی لږ سخت دي. "کلونه جګړه او ستړیا لري

متحدین او دښمنان د طالبانو

دوی ډیر عملي کړي، "هغه لار. هغه په دوحه او متحده اماراتو کې له ډېرو سره له لیدو وروسته وویل: "د دوی ماشومان تعلیم یافته دي، له لویديځ سره اشنا دي - او په دوی باندې خورا لوی تاثیر لري." هغه ټینګار وکړ: "دوی خپل درسونه زده کړل." هغه په ډاګه کړه، د هغه په وینا، د طالبانو ځوان افراطي، په پرتله، د دوی ساحوي قوماندانانو ته ډیر وفادار دي، او دا د لوړ رتبه رتبه لپاره خورا ویره ده. وروستی ټکی هغه زما لپاره نوی و کله چې ما د 2022 په نیمایي کې له هغه سره خبرې وکړې. ما دا خبره د غني د کابینې د یوه پخواني غړي په ګډون له ډېرو نورو افغانانو سره مطرح کړه چې طالبان ښه پېژني او هغه له دې ارزوني سره په کلکه موافقه وکړه. که ریښتیا وي، نو کیدای شي د طالبانو له زاړه نسل څخه د ځوان نسل په پرتله، په ځانګړې توګه د هغو کسانو څخه چې د جګړې په ډګر کې یې په فعاله توګه برخه اخیستې، ډیرې هیلې ولري.

په دې ټولو کې، د لویې تر ټولو سخت حقیقت دا دی چې له وېش څخه ۷۵ کاله وروسته، د هند او پاکستان رقابت د سویلي اسیا د امنیت له تحرک سره مخ دی. که څه هم پاکستان د خپلې خوښې په سر کې تر لاسه کولو او هند له افغانستان څخه د ایستلو په برخه کې بریالی شو، دوی احساس کوي چې ننگونه د دوی لپاره پای ته نه ده رسیدلي. پاکستان په بشپړه توګه په دې باور دی چې هند په افغانستان کې د پاکستان د نفوذ د محدودولو او د بلوڅو یاغیانو په څیر د پاکستان ضد ډلو ته د مرستې د ورکولو لپاره د تیر حکومت د واکمنۍ پرمهال کابل ته د خپل لاس رسي څخه کار اخیستی و. په دې پس منظر کې، دا له لوی حیرانتیا څخه کم نه دی چې پاکستان له هند سره د طالبانو ډیپلوماتیکې اړیکې لاسلیک کړي. د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر متقي مخکې له دې چې د پاکستان د پوځ له مشر باجوه سره وګوري، له هند څخه د خپلو ډیپلوماتانو او تخنیکي ځواکونو د بېرته لېږلو غوښتنه وکړي.

بېرته راستنيدنه د طالبانو

کارکونکي په افغانستان کې د هند سفارت ته. د پوهیدو وړ ده، لکه څنگه چې نږدې هر بل سیمه ایز هیواد په کابل کې شتون لري، او هند به هیڅکله نه غواړي چې په دې برخه کې بهرنی وي. له دې سره سره، دا له پاکستان پرته نه شو کېدلی. او پاکستان دا کار ځکه وکړ چې ښایي په افغانستان کې د طالبانو لپاره د ځینو مرستو امکانات پرانيزي. پاکستان هم د طالبانو په څېر د هیواد د چلولو لپاره د مالي ملاتړ په برخه کې نا امید دی. د هند استخباراتي خدماتو، RAW، د 2021-22 په اوږدو کې د حقاني ډلې ته د لاسرسي لپاره اضافي وخت کار کاوه ترڅو ځینې دروازي خلاصې کړي. د طالبانو ځینې مشران لکه عباس ستانکزی چې د طالبانو د بهرنیو چارو وزارت مرستیال دی، په دې باور دی چې پاکستان د هند لپاره نرم دریځ لري.

اسلامي دولت په خراسان کې

پس منظر

داعش هغه وخت نړۍ حیرانه کړه کله چې دوی په 2014 کال کې د عراق او سوريې ځینې برخې په وحشي توګه وچاري کړې، د عصري ترهګرو لخوا ترسره شوي ترټولو ناوړه تاوتریخوالی ترسره کړ. پداسې حال کې چې دوی په ځواک کې یو څه کم شوي دي، له بده مرغه دوی په پراخه سیمه کې ژوند کوي، د خپل وحشي میراث او سخت نفرت، د کرکې د سونګ بنسټ پالنې په لور روان دي. د دوی د مخ په زیاتیدونکي ایډیالوژیکي پراختیا او د تجربه لرونکو اورپکو ادې (د طالبانو په ګډون د مختلفو سیمه ایزو اورپکو ډلو څخه راټولول) سره، ISK په افغانستان کې ډیر وژونکي کيږي، چې طالبان یې په پرتله معتدل ښکاري. د امریکا د وتلو پر مهال د کابل پر هوايي ډګر د داعش برید یوازې امریکایان په نښه نه کړل؛ دا هم پر طالبانو برید وو. د دوی غوسه د

متحددين او دښمنان د طالبانو

طالبان او په دې توگه د بريد انگيزه د اختلاف له څو مرکزي نقطو څخه سرچينه اخلي.

لومړی، د صوفيانو او شيعه گانو (او نورو لږکيو) په وړاندې د ISK خورا نه زغمونکی چلند پدې معنی دی چې د تاريخي پلوه پسمانده خلکو ته د طالبانو وروستي نرم چلند ته د ايډيالوژۍ سره د خيانت په سترگه کتل کيږي. د مثال په توگه، د عاشورا په ورځ، د پيغمبر د لمسي امام حسين د شهادت د لمانځلو مذهبي رخصتي هر کال د مسلمانانو، په ځانگړې توگه شيعه او صوفيانو لخوا لمانځل کيږي، طالبانو (په 2021 او 2022 کي) د هر ډول افراطيت په مخنيوي سره د شيعه ضد خپل شهرت مات کړ. د لږکيو په هدف اقدام. عاشورا د اوږدې مودې راهيسې د افراطيانو لپاره هدف و چې د فرقه ايز نفرت لخوا هڅول شوي، او 2022 هېڅ استثنا نه وه. په هر صورت، هغه تاوتریخوالی چې رامنځ ته شوی د طالبانو لخوا نه دی پيل شوی، بلکې داعش، چې په وروستيو کلونو کي يې د شيعه گانو په گاونډ او جوماتونو باندې د ډيری بريدونو مسؤليت په غاړه اخيستی دی. د بشري حقونو د څار سازمان په وينا، د 2021 کال د اگست او 2022 تر سپتمبر پوري، د هزاره گانو په نښه کولو لپاره 13 لوی ترهگريز بريدونه د 700 څخه زيات د مړيني لامل شوي.²⁷ په افغانستان کې د بشري حقونو په برخه کې د ملگرو ملتونو ځانگړی استازی رېچارد بينيټ وايي:

بريدونه په ځانگړې توگه د هزاره، شيعه گانو غږي په نښه کوي او صوفي ټولني په زياتيدونکي توگه د نظام په لور روان دي په طبيعت کې atic او د سازماني پاليسۍ عناصر منعکس کوي، پدې توگه د انسانيت پر وړاندې د جرمونو نښه نښه کوي.²⁸

د داعش لپاره، د طالبانو گومان د لږکيو په وړاندې نرمښت دوی له عقيدې څخه گمراه کوي، د نامکمل عقيدې مجرم دي. دوی د دوی د بريد کولو هڅو ته د الهی لارښوونو په توگه گوري

بېرته راستنېدنه د طالبانو

د پاکولو هڅه دا وه چې افغانستان او لویه سیمه د دوی د خلافت تر چتر لاندې جوړه کړي.

د مذهبي تفسیر مسلو هاخوا، که څه هم، دوی د غوره کولو لپاره نور هڅو کي لري. د متحده ایالاتو سره د طالبانو معامله د ISK په نظر کې د دوی د هویت له مخې د مشروع کولو ځواک په توګه عمل کوي - له وروستي دښمن سره کار کول یو جدي نه دی. خوشبختانه د دوی لپاره، دوی د جلا شوي ورته فکر لرونکي لوبغاړو پراخه شبکه لري چې په کلکه د ورته لارې په لټه کې دي. د هغو افراطيانو لپاره چې لسیزې یې خپل ژوند د لویدیځ ضد سخت تاوتریخوالي ته وقف کړي - هغه څوک چې یو وخت د TTP، القاعدې او طالبانو سره تړاو لري - ISK یو نوی کور او ژوند لیک وړاندې کوي. لکه څنګه چې دوی د بمونو او وینو تویولو له لارې سیاسي منظري ته لاره پیدا کړي، داعش د سیمې د وروستي وحشي په توګه طالبان له واکه ګوښه کړل. دوی د یو ډیر جدي ګواښ استازیتوب کوي او د دوامداره سیمه ایزې بې ثباتۍ او د پاکستان او افغانستان د تروریسم ضد سیاستونو سره د مخ په وړاندې تګ لاره له خنډونو ډکه ده.

د ISK پیدایښت او وده

د ډلې د منشاء په اړه یو څو اساسي حقایق د لارښوونې وړ دي. په خراسان کې د اسلامي دولت د بنسټ ډبره د ۲۰۱۴ کال په اکتوبر کې کېښودل شوه کله چې د فاتا د اورکزو ایجنسۍ د TTP یو قوماندان حافظ سعید خان چې د افغان طالبانو لپاره یې کار کاوه، له داعش سره بیعت وکړ. ۲۹ کله چې د ISK تاسیس په رسمي توګه اعلان شو څو میاشتې وروسته، د ۲۰۱۵ په جنوري کې، حافظ سعید خان د هغه د لومړي مشر (امیر) په توګه وټاکل شو. د استخدام لومړۍ څپې

متحدین او دښمنان د طالبانو

د پاکستانی طالبانو له ناراضه عناصرو څخه جوړ شوی و ځکه چې نوي مشر د دې ډلې شبکې ډیټابیس ته لاسرسی درلود.^{۳۰} د استخدام دویمه طبقه اکثره د پاکستان د پنجاب صوبې څخه غیر پښتانه وو، چې په عمده توګه د ورک شوي اورپکو ډلو غړي وو چې په کشمیر او د شیعې ضد فرقه ایزو ترهګرو لکه لشکر طیبې باندې متمرکز وو. دا د پنجابي طالبانو په نوم هم د خپلو ریښو د اسانه پیژندلو په خاطر پیژندل شوي.^{۳۱} د القاعدې نهه پخواني غړي هم له دې ډلې سره یوځای شوي دي.^{۳۲} په ورته وخت کې د استخدام یو کمپاین د ازبکستان اسلامي غورځنګ او د ترکستان اسلامي ګوند غړي په نښه کول، چې د اویغور وسله‌واله ډله وه، چې داعش ته یې د افغانستان د ګاونډ په اړه نوي تخصص او پراخه جغرافیه وړاندې کړه.^{۳۳} دا تګلاره، په وینامشهور کارپوه عبدالصید، د مختلفو قومونو وسله‌وال د عملي او ایډیالوژیکي دلایلو لپاره د بیعت کولو لپاره جذب کړل.^{۳۴}

د ډلې لومړنۍ اډه په سویل کې د کوچنیو مرکزونو یوه جوړه وښکاره کړه چې ولسموالی په دره کې د خپل اصلي مرکز سره. کله چې افغان او متحده ایالاتو امنیتي ځواکونو په دې ډله کې د پام وړ وده پیل کړه ISK نشي کولی د خپل لومړني ودې بڼه وساتي. د ۲۰۱۶ څخه تر ۲۰۱۹ پورې، د پوهاند امیرا جدون په وینا، "د دولت په مشرۍ عملیاتو په افغانستان او پاکستان کې په ګډه د سل زرو څخه ډیر د دې ډلې پورې تړلي غړي نیولي، وژلي او یا یې تسلیمولو ته اړ ایستلي، په شمول د سلګونو لوړ پوړو او ټیټ پوړو مشرتابه." د پام وړ حد ته د ډلې بې ثباته کول.^{۳۵} د ISK ژوندي پاتې کړونه سیمې ته لارل ګاونډي کنړ ولایت او ښاري مرکزون ته ټیټ دي. په زړه پورې خبره دا ده چې کونړ هم په افغانستان کې د تحریک طالبان پاکستان د قوماندې مرکز و. کمزوري ISK بیا راژوندي کول پیل کړل

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

پخپله په 2020-21 کي، د امريکا-طالبانو له خبرونو وروسته په دوحه کي خبري اترې دا د هغو معلوماتو له لاري منعکس کيږي چي پخپله خبري کوي: د 2020 له جون څخه، په افغانستان کي د داعش بريدونه په تدريجي ډول د 2021 په مياشت کي په مياشت کي زياتيدل پيل شوي، د 2020 په جون کي يوازي له دريو بريدونو څخه د 2021 په جون کي 41 ته رسيدلي.^{۳۶}

په افغانستان کي د ISK ستراتيژي

په دې کي شک نشته چي نن ورځ طالبان مخامخ دي په افغانستان کي جدي سيالي، برعکس په کابل کي د دوی د پخواني حکومت دوره. ISK، نوی گډوډ کونکی وسله وال ځواک، په ځينو لارو کي د طالبانو يا حتی القاعدې په پرتله ډير تيريدونکی او هوښيار ښکاري. د طالبانو په خلاف، چي په لومړي سر کي يې د هيواد له کليوالي سويلي او ختيځو ولايتونو څخه پښتانه استخدام کړي، ISK د جگړې په ډگر کي د تجربه لرونکو اورپکو له يوې ستري ډلې څخه په ځانگړي توگه د ناخوښو طالب عناصرو او د افغان امنيتي ځواکونو د گوښه کيدو څخه گټه پورته کوي چي په غلط لوري روان دي. طالبان د داعش د ايډيالوژيکي پراختيا په توگه، ISK د افغان او پاکستاني طالبانو له خورا سخت دريځو کدرونو څخه په ځانگړي توگه هغه کسان چي وهابي او سلفي تمايل لري. په منځنۍ اسيا کي د ISK نوي استخدام کمپاين هم په وروستيو مياشتو کي چټک شوی دی. د هغې سيمه ايز او نړيوال شبکې ته په پام سره - لږترلږه په ايډيالوژيکي ساحه کي - دا د نوي ايتلافونو جوړولو او د تروريستي فعاليتونو ستراتيژيک کولو لپاره کافي ځای لري. داعش هم د ځينو کتونکو لخوا نن ورځ د نوي طالبانو او د يوې ياغي ډلې په توگه ښودل کيږي. دا پرتله کول ممکن ډير مناسب نه وي ځکه چي ISK يوه قوي توکميزه حوزه نلري.

د يادولو وړ ده، چي واک ته د طالبانو له راستنېدو وروسته په لومړيو پنځو مياشتو کي داعش وسله والي ډلې د دغې پېښې مسووليت په غاړه واخيست.

متحدین او دښمنان د طالبانو

په افغانستان کې 127 بریدونه شوي، چې نږدې 80 سلنه یې طالبان په نښه کړي، په ځانګړې توګه د هغوی نوي پوستې، امنیتي کاروانونه او د طالبانو پرسونل سربیره هغه کسان چې د داعش پر ضد یې خبرې کړي دي.^{۳۷} په ټولیز ډول، د اګست 2021 څخه تر اګست پورې 2022، د طالبانو د واکمنۍ لومړۍ کال، داعش په ټول افغانستان کې د 262 بریدونو ادعا وکړه. دا خطرناک رجحان د ۲۰۲۲ کال د می په لومړیو کې په واشنگټن ډي سي کې د پاکستان د آی ایس آی د مشر لیفټیننټ جنرال ندیم انجم او د سي آی آی د مشر ویلیم برنز ترمنځ د خبرو اترو د اجنډا یوه مهمه موضوع وه. په پاکستانی پلاوي کې د آی ایس آی پخوانی مشر فیض حمید هم شامل دی. برنز دوی ته وویل چې د ودې په دې سرعت سره به داعش د ۲۰۲۳ کال تر نیمایي پورې د افغانستان ۲۰ سلنه خاوره تر خپل کنټرول لاندې راولي. په ځواب کې، انجم د ISK د لوړ پوړو مشرتابه په نښه کولو په اړتیا ټینګار وکړ او د دې لپاره یې امریکا ته سپارښتنه وکړه چې د افغان طالبانو سره اړونده استخباراتي معلومات شریک کړي. دواړه خواوې هم په زړه پورې نتیجې ته رسېدلي – که د خبرو د پاکستانی نسخې په اړه باور وشي: افغان طالبان نور د امریکا او د افغانستان د ګاونډیو هېوادونو ملي امنیت ته لومړنۍ ګواښ نه دی.^{۳۸}

د افغانستان د کورنیو چارو پخوانی وزیر او یو باعزته افغان-امریکایي پوه پوهاند علي جلالی ما دوه نورو اړخونو ته خبرداری ورکړ چې په پراخه کچه بحث نه کيږي.^{۳۹} لومړی، طالبان احتمالاً داعش ته مبالغه کوي د هغه په نظر ګواښ، لکه څنګه چې دا د دوی سره مناسب دی د دې بدنامي ډلې سره د مبارزې په نوم خواخوږي او ملاتړ ترلاسه کول. هغه استدلال وکړ، "د طالبانو لپاره، داعش یو نعمت دی." دوهم، طالبان خپل ډیری مخالفین او منتقدین د داعش ترهګر په نوم په نښه کوي او له منځه وړي. دوی په هیڅ صورت کې لومړی نه دي چې دا کار وکړي ځکه چې ډیری سویلي آسیا او مینځني ختیځ هیوادونو د "جګړې په جریان کې دا تګلاره غوره کړې.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

ډار "کلونه د اختلاف د مخنیوي او د منتقدینو او دښمنانو د خاموشه کولو لپاره تر ټولو اسانه او موثره لاره دا وه چې هغوی تر هرګر اعلان کړي.

د ISK لپاره، په کابل کې د طالبانو د واکمنۍ لومړنۍ میاشتې خدمت وکړ په افغانستان کې د خپلو استخدام، تمویل راتلولو او د ځمکنیو کنټرول د پیاوړي کولو لپاره د ګډوډ شوي او بوختو طالبانو څخه د ګټې اخیستنې په توګه. ۴۰ د متحده ایالاتو د خزاني وزارت د راپور له مخې، "ISIS-K په ابتدایي توګه د محلي بسپنه، ماليې، غصب او د داعش-کور څخه ځینې مالي ملاتړ له لرې پیسې راتولوي." ۴۱ د غني حکومت د ګډوډۍ د سقوط پر مهال د زندان ماتولو له لارې ځواکمن شوی، داعش په چټکۍ سره خپل صفونه تنظیم کړل. د هغه سخت او تجربه لرونکي لاسونه د پیاده عسکرو په پرتله ښه ستراتیژي کولی شي. دا په زړه پورې ده چې ولې طالبان د داعش د مشهورو بنديانو ځایونه له نږدې نه تعقیبوي. دوی د القاعدې برعکس، چې له طالبانو سره، په ځانګړې توګه د حقاني ډلې سره یې ښې او فعالې اړیکې درلودې، خپل اصلي دښمنان وو.

بله ستراتیژي چې ISK له هغه راهیسې کار کوي کابل ته راستانه شوي طالبان د خپل پروفایل د لوړولو لپاره د حکومت په وړاندې لوی بریدونه ترسره کوي، چې په پایله کې یې د نړیوالو او سیمه ایزو سلفي سرچینو څخه ډیرې پیسې جذبوي. په دې وخت کې دا ستونزمنه ده چې ISK څنګه خپله کورنۍ اجندا د خپلو سیمه ایزو او نړیوالو هیلو سره انډول کړي، مګر احتمال لري چې دا به لومړی په افغانستان کې د خوندي پټنځایونو په جوړولو تمرکز وکړي او بیا به سیمه ایز مرکزونه په ښه کړي. دا کولی شي کشش ومومي: لکه د پاکستان کراچۍ او د هند لوري ته کشمیر. دا کیدای شي د لویدیځ په اهدافو تمرکز وکړي. دا ټول په موازي او په ورته وخت کې تعقیب کیدی شي، مګر اوس مهال

متحدین او دښمنان د طالبانو

ISK په څو لارښوونو کې د کار کولو لپاره سرچینې او تخصص نلري. لومړی او سمدستي ماموریت به په بشپړ ډول په افغانستان کې دوام ومومي او موخه به یې دا وي چې طالبان په دفاعي حالت کې وساتي. ISK احتمال لري چې خپله انرژي د طالب مشرانو په نښه کولو او وژلو متمرکز کړي، په دې توګه د طالبانو ټوله پروژه ګډوډې کړي. د ISK سره د مقابلي لپاره، طالبان باید د خپل ایډیالوژیکي اساس څخه خبر وي، او ممکن د داعش د جذب د کمولو لپاره بیرته خپلو افراطي فعالیتونو ته راستانه شي. په توسعه سره، که د طالبانو مشران په خپل چلند کې ډیر "اعتدال" غږول پیل کړي، دا هغه سخت درېځي جنګیالي دي چې د ISK کډونو ته به په ماتې ورکولو او تقویه کولو پیل وکړي. دا هغه کړکېچ دی چې نن ورځ طالبان ورسره مخ دي.

د طالبانو کړکېچ او اختیارونه

د افغان طالبانو له یوه مشاور سره په خبرو کې ما پوهیده چې د طالبانو په حلقو کې اوس په ښکاره او منظمه توګه د بحث یوه مهمه پوښتنه دا ده چې د «اسلامي دولت» څرنگوالی څه شی دی. کله چې دوی صحنې ته راغلل، داعش دا پوښتنه په لوړ او تاوتریخوالي سره راپورته کړه او هرڅوک یې دې ته اړ کړل چې فکر وکړي چې یو حکومت چې د "اسلامي دولت" لیل ادعا کوي څنګه کار کوي. د داسې یو دولت لپاره معیارونه څه دي او تر ټولو مهم، موږ څنګه له یو سره ښکیل شو؟ له دې پرته، د بحث بله مهمه موضوع، هغه وویل، د اسلامي حکومت په دننه کې سلسله ده. دا ډول بحثونه که د هغو کارپوهانو له خوا چې د داعش په فلسفه پوهېږي، نه ترسره کېږي، کېدای شي د طالبانو په لیکو کې د داعش – او د ISK په پراخولو سره د نړۍ لید ته د لازيات ملاتړ لامل شي. دا د طالبانو د علماوو لپاره یو ډول نوی فکري ننگونه ده.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

هغه ننگونه چې د داعش لخوا طالبانو ته په ایډیالوژیکي لحاظ راپیدا شوي ده نو د پام وړ ده. دا ازمايښت د یوې افسانې له لارې غوره څرگند شوی. په اکوړه کې د مرحوم دیني مشر او د دارالعلوم حقاني د مشر سمیع الحق – چې د طالبانو د پلار په نوم هم پیژندل کیږي – او یونس خالص – چې د مجاهدینو د غورځنگ یو له بنسټ ایشودونکو څخه گڼل کیږي او هغه څوک چې طالبان یې هڅولي – ترمنځ خبرې اترې. خټک په دې ډول وویل: حق ته د وینا پر مهال، خلیس له هغه وپوښتل چې څنگه باید له افراطیانو سره لکه د داعش او/یا پاکستانی طالبانو سره یو ځای چلند وکړي. حق ځواب ورکړ چې دا سړي د "آگ کی شلوار" سره پرتله کړي – چې د "سوځول شوي پتلون" په توگه ژباړل شوي. د هغه څه مطلب دا و، که تاسو یې واغوندئ، دوی تاسو سوځوي – که تاسو یې لرې کړئ، تاسو برېښد یاست. په اصل کې، تاسو بند پاتې یاست. دا مهمه نه ده چې منځلاري غړي په غوسه دي، هغه څه چې د سختو عناصرو خپګان لامل کیږي. دا د افراطي ډلو د فشار شدت و. د قطبي کېدو جگړه د هیچا لپاره اسانه نه ده او طالبان هم ترې مستثنی نه دي. په همدې حال کې طالبانو په ټول افغانستان کې د سلفي مدرسو (د داعش لپاره د استخدام مرکز په توگه لیدل کیږي) په نښه کول پیل کړي او یو څو نامتو سلفي عالمان (د شیخ ابو عبیدالله متوکل په گډون) تېښتول شوي او له منځه وړل شوي دي، چې حتی په پاکستان کې د مختلفو سلفي ډلو لخوا د لاریونونو لامل شوي. طالبانو په دې کمپاینونو کې یو څه زیاتې کړي دي.

بیا هم، طالبان کولی شي له دې حقیقت څخه باور ترلاسه کړي چې ISK به ونه شي کولی د طالبانو د بغاوت ماډل اوزار کټ څخه پور واخلي ځکه چې دا هغه مهم عناصر نلري چې له طالبانو سره یې مرسته کړي، لکه د پام وړ کلیوالي پښتون توکمیز بنسټ او په ټول هیواد کې د مدرسو پراخې شبکې. د داعش سلفي

متحدین او دښمنان د طالبانو

ایډیالوژي په افغانستان کې محدوده حوزه لري، او د لږکیو ټولنو په پرله پسې توګه په نښه کول به په زیاتیدونکې توګه ډیری افغانان له ځانه ګوښه کړي. د پاکستانی طالبانو په اړه، اسلام آباد په وار وار هڅه کړې چې له خپل نفوذ څخه په استفادې له افغان طالبانو سره لاس په کار شي، خو افغان طالبانو یوازې په نیمه زړه منله، په عمده توګه دا چې دوی نه شي کولی له هغو پاکستانی طالبانو سره خپلې اړیکې پرې کړي چې کوربه یې وو. دوی له کلونو راهیسې د پاکستان په قبایلي سیمو کې دي او ښایي په راتلونکې کې هم د دوی لپاره ګټور وي. د 2022 په وروستیو کې د اسلام آباد په هڅولو کې، ملا هېب الله په پاکستان کې د TTP تاوتریخوالی "غیر اسلامي" وباله، مګر په ورته وخت کې افغان طالبانو شکایت وکړ چې پاکستان د پاکستان څخه افغانستان ته د داعش اورپکو د تګ راتګ د مخنیوي لپاره کافي کار نه کوي. ۴۲ هلته په پوله کې دا عجیب مثلث متحرک شتون لري، چې کیدای شي سیمه ناامنه وساتي او د پخوا په څیر، مجرمینو او اورپکو ته اجازه ورکړي چې دا سیمه د پټنځای په توګه وکاروي. دا په سیمه کې د سولې د امکاناتو لپاره ناوړه نښه ده.

TTP، د خپل هوښیار مشر نور ولي محسود په مشرۍ هڅه کوي چې ځان د یوې ترهګرې ډلې څخه په بغاوت بدل کړي او یو نوی داستان - په ایډیالوژیکي او سیاسي برخو کې - وړاندیز کړي. د پاکستان دولت د مشروع کولو له لارې او د فساد او سختو مالي ننګونو (د اقلیم د بدلون د اغیزو له امله زیات شوي) سره د عامو خلکو د ناامیدۍ غړولو له لارې، هڅه کوي چې خپل ځان بیرته راولي. د دې په نښه کولو ښه هم په ورته ډول بدله شوې، اوس د ملکي تلفاتو مخه نیسي، او یوازې په پولیسو او اردو تمرکز کوي. دغه ستراتیژیک بدلون د هیب الله ټول خلک متاثره کړل، د TTP لاس یې پیاوړی کړ او د سیمه ایز امنیت متحرکات یې نور هم پیچلي کړل.

د طالبانو نړيوالې اړيکې

افغانستان د مهمو دهليزونو په جوړولو کې ستر رول لوبولی شي. موږ غواړو چې د بدخشان ولايت د جيوستراتيژيک موقعيت له لارې له چين سره وصل شو افغانستان کولی شي د سيمي او بهر د گاونډيو هيوادونو په اړيکو کې د مثبت رول ولوبوي.

- عبدالسلام حنفي، د طالبانو د لومړي وزير مرستيال¹

د 2021 اگست نړيواله ټولنه په يوه طوفان کې رانښکته کړه چې هيڅکله يې نه و ليدلې. يو دا چې شايد دوی د وړاندوينې وړ وي ، هو ، مگر په هرصورت يو هغه چې خورا ناڅاپه او خورا ډير په شدت سره راغلی. له هغه وخت راهيسې، اخلاقي او سياسي کړکيچ په نړيوال ډگر کې يو تياره، تياره سيوري ده. له دوو لسيزو له امريکايي ځواکونو سره تر جگړې وروسته، طالبان په حيرانونکي سرعت واک ته ورسېدل. د جيو پوليټيکل بدلونونو په دې څپو کې چې په افغانستان کې راوتلي، ملتونه ځانونه په يوه دوره کې موندلي دي: د طالبانو د واکمنۍ په ننګولو کې هم زړه نازړه دي او د ملاتړ لپاره يې زړه نازړه دي.

نړيوالې اړيکې د طالبانو

په داسې حال کې نړيوالو قدرتونو په ښکاره توگه د طالبانو خبره ومنلېږه افغانستان کې بريا، دوی له نړيوالې ټولنې سره د طالبانو اړيکې او ښکېلتيا کمه ارزوله. طالبانو ته په دوديز ډول د هيوادونو لخوا د يوې غير منسجمې ډلې په سترگه کتل کيده چې د بيوروکراتيک ملاتړ او د هيواد د چلولو لپاره مالي وسايل نلري. په هر صورت، په دې وروستيو کې د آلمان، چين، روسيې، هند او نورو هيوادونو د بهرنيو چارو وزارتونو سره د دوی رسمي اړيکو چينلونو نړيواله ټولنه حيرانه کړې ده. دا محور، چې دوه لسيزې وړاندې د دوی دريځ ته په پام سره، کله چې د ملا عمر په څېر مشرانو حتی له بهرنيو استازو سره له ليدو ډډه کوله، حيرانوونکې دی.

زه استدلال کوم چې د طالبانو بې سيمه بين المللي ښکېلتيا، کومه نوې يا وروستۍ پدیده نه ده. د 2012 راهيسې، دوحې په فعاله توگه په نړيوالو فورمونو کې په مختلفو دوه اړخيزو او څو اړخيزو غونډو کې د ډلې گټو ته په فعاله توگه کوربه توب کړی. دا په 2015 کې د روسيې د ولسمشر ولاديمير پوتين او په 2014 کې د چين د بهرنيو چارو وزير وانگ يی په څير د نړۍ له مشرانو سره د طالبانو ښکېلتيا ته اشاره کيدی شي.

نو، دا د حيرانتيا خبره نه ده چې د کلونو رسمي خبرو اترو طالبان دې ته چمتو کړي چې له نړيوالې ټولنې سره خپلې اړيکې ښې کړي. د يو نيم کال په اوږدو کې د پراخو ديپلوماتيکو مصروفيتونو په ترڅ کې طالبانو وښوده چې دوی د پخوا په پرتله د ښه کار کولو وسيله لري.

د طالبانو د کابينې په غړو کې هغه کسان هم شامل دي چې لا هم تروريستان بلل کيږي او د ملگرو ملتونو له خوا پرې بنديزونه لگول شوي دي. دا ډول غړي د القاعدې او نورو نړيوالو وسله والو سازمانونو سره نږدې اړيکې لري، چې د سويلي آسيا او د هغې د گاونډيو هيوادونو لپاره دوامداره امنيتي گواښ دی.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په هر صورت، د 2021 د اګست راهیسې بنګیلتیا د طالبانو په وړاندې د نړیوالې ټولنې ګډ غبرګون په ګوته کوي. د حکومت په بدل کې د یاغي ډلې سره د بنګیلتیا په اړه د دوی شک د دې لامل شوی چې د طالبانو په وړاندې محتاط او محاسبه چلند وشي.

د هغه څه څخه چې موږ تر اوسه لیدلي، طالبان په ښکاره توګه د خلکو تر ټولو اسانه ډله نه ده ورسره کار وکړه. بنګیلتیا له دې امله د دوی سره ډیری اړخونه لري، په عمده توګه د جیو پوليټیکل پرمختګونو او راتلونکو اړیکو په اړه اړیکه. دلته اړینه ده چې د بنګیلتیا او تایید ترمنځ توپیر ومني. بنګیلتیا یو تاکتیک دی چې د ګوندونو ګټو او کړنو په اړه ژور پوهاوی چمتو کولو کې مرسته کوي. په هر صورت، دا د باورونو دوه اړخیز سمون معنی نلري. له بلې خوا د طالبانو ملاتړ د دوی په افکارو باور او نړیوالې ټولنې ته د هغوی ملاتړ او تبلیغاتو ته اړتیا لري. له دې ډلې سره د هیوادونو د بنګیلتیا په اړه اوسنی بحث په غلطه توګه د طالبانو د کړنو په رسمیت پېژندلو او تاییدولو سره په تکر کې دی. که طالبان د یوه اغېزمن حکومت په توګه پر مخ ولاړ شي او افغان ولس ته چې سخت کړکېچن دي، ښه امکانات وړاندې کړي، نړیواله ټولنه باید په جدي توګه له هغوی سره پر بنګیلتیا غور وکړي. او دې ته باید د هغوی د ملاتړ په سترګه ونه کتل شي. طالبان په دوامداره توګه د بشري حقونو په وړاندې خورا جدي ننګونې رامینځته کوي، مګر یوازې د ورته هڅونو سره د تخلیقي بنګیلتیا له لارې په اغېزمنه توګه اغېزمن کیدی شي.

په داسې حال کې چې روسیې، چین، ترکیې، هند او یو شمېر نورو هېوادونو په دوامداره توګه له طالبانو سره په زیربنايي او پرمختیايي پروژو کې مرسته کړې او بشري مرستې یې هم کړې دي.

ن‌ر‌ي‌و‌ال‌ي ا‌ر‌ي‌ک‌ي د‌ط‌ال‌ب‌ان‌و

او مال‌ي م‌ر‌س‌ت‌ي، د‌و‌ى ل‌ا‌ه‌م د‌ى ډ‌ل‌ى ت‌ه د‌ ر‌س‌م‌ي پ‌يژ‌ن‌د‌لو څ‌خ‌ه ډ‌ډ‌ه ک‌و‌ي. پ‌ه د‌اس‌ي حال ک‌ې چ‌ې پ‌ه ف‌ع‌ال‌ه ت‌و‌گ‌ه د‌ ط‌ال‌ب‌ان‌و س‌ر‌ه ب‌ن‌ک‌يل د‌ي چ‌ار‌و‌اک‌ي، د‌و‌ى د‌ د‌و‌ى د‌ ت‌ا‌ي‌ي‌د يا م‌ش‌ر‌و‌ع‌ي‌ت پ‌ه ر‌د‌ول‌و ک‌ې ث‌اب‌ت د‌ي. د‌اس‌ي ب‌ن‌ک‌ار‌ي چ‌ې د‌و‌ى د‌ ا‌ر‌ي‌ک‌و در‌ل‌ود‌لو ت‌ه ل‌ي‌و‌ال‌ه د‌ي، م‌گ‌ر پ‌ه د‌ې ب‌ان‌د‌ي ل‌ي‌ي‌ل ل‌گ‌ول‌و ک‌ې ډ‌ير ش‌رم ل‌ر‌ي. دا ب‌ه ت‌ر ک‌وم‌ه و‌خ‌ت‌ه د‌وام و‌ک‌ړ‌ي او ط‌ال‌ب‌ان ب‌ه ي‌ې ت‌ر ک‌وم‌ه و‌خ‌ت‌ه ز‌غ‌م‌ي، لا څ‌ر‌گ‌ن‌د‌ه ن‌ه د‌ه.

د‌ ط‌ال‌ب‌ان‌و د‌ پ‌يژ‌ن‌د‌گ‌ل‌و‌ى او ا‌ر‌ت‌ب‌اط د‌ ا‌ر‌ت‌يا ت‌ر شا ا‌ن‌گ‌يزه

د‌ ط‌ال‌ب‌ان‌و د‌ پ‌يژ‌ن‌د‌گ‌ل‌و‌ى پ‌ه ا‌ره ب‌ن‌ه پ‌و‌ه‌ي‌د‌ل‌ى ش‌ي د‌ د‌و‌ى ا‌ق‌ت‌ص‌اد‌ي، ټول‌ن‌يز، س‌ي‌اس‌ي او ر‌و‌ان‌ي ا‌ر‌ت‌يا‌وو ت‌ه پ‌ه ک‌ت‌لو س‌ره. ک‌له چ‌ې د‌و‌ى پ‌ه ر‌س‌م‌ي ت‌و‌گ‌ه د‌ ح‌ک‌وم‌ت پ‌ه ت‌و‌گ‌ه و‌پ‌يژ‌ن‌د‌ل ش‌ي، نو د‌ د‌و‌ى ل‌پ‌اره ب‌ه ډ‌يرى نو‌ې ل‌ار‌ې خ‌لاص‌ي ش‌ي، د‌ د‌و‌ى د‌ ح‌ک‌وم‌ت ک‌ولو د‌ن‌د‌ه ب‌ه اس‌ان‌ه ک‌ړ‌ي. پ‌راخ‌ه ډ‌ي‌پ‌ل‌وم‌اټ‌ي‌ک م‌ص‌ر‌وف‌ي‌ت‌ون‌ه، د‌ گ‌ټ‌ور‌و س‌ود‌اگ‌ر‌يزو م‌ع‌ام‌لو ت‌ه ن‌نو‌ت‌ل، او پ‌ه ن‌ر‌ي‌و‌ال‌ه ټول‌نه ک‌ې د‌ ش‌ام‌ل‌ي‌د‌و ټول‌ن‌يز م‌ن‌ل، او ه‌مدار‌ن‌گ‌ه ق‌ان‌ون‌ي و‌س‌يل‌و ت‌ه ا‌ل‌س‌رس‌ى، ټول ه‌غ‌ه گ‌ټ‌ي د‌ي چ‌ې د‌و‌ى ب‌ه ي‌ې پ‌ه ب‌الق‌وه ت‌و‌گ‌ه ت‌ر ل‌اس‌ه ک‌ړ‌ي. ط‌ال‌ب‌ان پ‌ه د‌ې پ‌وه د‌ي چ‌ې ل‌ه ر‌س‌م‌ي م‌ش‌ر‌وع‌ي‌ت پ‌ر‌ت‌ه ب‌ه د‌ اف‌غ‌ان و‌لس د‌ م‌لا‌ت‌ر د‌ گ‌ټ‌لو ل‌پ‌اره پ‌ه ا‌غ‌يز‌م‌نه ت‌و‌گ‌ه ه‌څ‌ي ون‌ه ک‌ړ‌ي او ن‌ه ب‌ه ه‌م ل‌ه ن‌ور و‌ مل‌تون‌و س‌ره د‌ ه‌م‌کار‌ى ق‌ان‌ون‌ي ت‌ر و‌ن‌ون‌ه جوړ ک‌ړ‌ي. د‌ د‌و‌ى ا‌وس‌ن‌ي ا‌ق‌ت‌ص‌اد‌ي ب‌ح‌ر ا‌ن‌ون‌و ت‌ه پ‌ه پ‌ام س‌ره، دا پ‌يژ‌ن‌د‌نه ب‌ه د‌و‌ى ت‌ه ا‌ج‌از‌ه و‌ر‌ک‌ړ‌ي چ‌ې د‌ ن‌ر‌ي‌و‌ال ب‌ان‌ک‌ي م‌وس‌سو څ‌خ‌ه مال‌ي م‌ر‌س‌ت‌ي ت‌ر ل‌اس‌ه ک‌ړ‌ي، ک‌وم چ‌ې پ‌ه د‌ې و‌خ‌ت ک‌ې س‌خ‌ت‌ه ا‌ر‌ت‌يا د‌ه.

پ‌ه م‌خ‌ت‌لف‌و ه‌ي‌و‌اد‌ون‌و ک‌ې د‌ خ‌پ‌ل ځ‌ان د‌ يو ډ‌ير م‌ث‌ب‌ت، ټول ش‌مول‌ه ا‌ن‌ځ‌ور د‌ ر‌ا‌ب‌ن‌ک‌ته ک‌ولو ل‌پ‌اره، ط‌ال‌ب‌ان‌و د‌ ع‌ص‌ري ع‌صر ت‌ر ټ‌ولو غ‌وره و‌س‌يل‌ه: ټول‌ن‌يز ي‌رس‌ن‌ى، او پ‌ه ځ‌ان‌گ‌ړ‌ې ت‌و‌گ‌ه، ټ‌و‌ي‌ټ‌ر ت‌ه م‌خ‌ه ک‌ړ‌ې. د‌ ۲۰۲۱ کال ل‌ه ا‌گ‌س‌ت م‌ياش‌ت‌ې ر‌ا‌ه‌ي‌س‌ي د‌ ط‌ال‌ب‌ان‌و د‌ ک‌اب‌ي‌ن‌ي ه‌ر غ‌ړى پ‌ه م‌ي‌ل‌ي‌ون‌ون‌و ر‌س‌م‌ي ټ‌و‌ي‌ټ‌ر ا‌ک‌اون‌ټ ل‌ر‌ي

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

بېروان د يو پرانيستي، د لاسرسي وړ پليټ فارم په توگه، ټويټر دوى ته اجازه ورکوي چې کورني او نړيوالو ليدونکو ته ښودل شوي معلوماتي چاپېريال حاکم او کنټرول کړي. په پښتو او انگليسي دواړو کې د انځورونو او ټويټونو انتخاب د دوى پرمختگ په ټيکنالوژۍ او رسنيو کې په گوته کوي؛ دوى د پراخې لويديځې ټولنې سره د خبرو اترو لپاره د ښکېلتيا مختلف چينلونه پوهيږي، او په دې لار کې هڅې کوي.

که څه هم طالبان د ښځو د حقونو او حکومتدارۍ د ساتنې په اړه په خپلو لومړنيو ژمنو عمل نه کوي، خو له نړيوالې ټولنې سره د دوى ډيپلوماتيکې اړيکې له دوى سره کار کولو ته لېوالتيا ښيي. دا لېوالتيا د دوو لويو انديښنو څخه سرچينه اخلي: امنيت، او اقتصاد. په نهايت کې، هيڅوک نه غواړي چې د طالبانو افغانستان د تروريستانو د روزلو ځاى شي، سيمه ايز او نړيوال امنيت گډوډ کړي. هر هغه څه چې د دوى گاونډيانو ته اړتيا لري، موږ يې ليدل پيل کوو - دوى به يې وکړي.

د دوى د اړيکو سيستماتيک پراختيا او له قطر څخه بهر د خپلو سياسي دفترونو د پراخولو هڅو طالبانو ته دا اجازه ورکړې چې د نړۍ له گوټ گوټ څخه د مشرانو سره اړيکه ونيسي. ورو ورو څو خامخا طالبان دا ثابتوي چې ډيپلوماسۍ نور د دوى هيلې نه دي. په هرصورت، نړيواله ټولنه بايد هير نکړي چې په داسې حال کې چې طالبان د تنظيمي بدلون په حال کې دي، د ايډيالوژيکي بدلون ادعا کول خورا پېچلي دي. په ځمکه کې د دوى کرنې، لکه د نجونو د زده کړې په اړه د دوى مات شوي ژمنې، له بده مرغه - مگر په حيرانتيا سره - د دوى د سخت ايډيالوژۍ اصولو ته ريښتيني دي. پداسې حال کې چې ځينې ايډيالوژيکي بدلونونه يقينا د نوي نسل سره د کار په حال کې دي،

نړيوالې اړيکې د طالبانو

له دوی څخه د بدلون هر ډول تمه کول ناپاک دي - يا لږترلږه د راتلونکي لپاره يو څه. په هر صورت، دا د شک وړ نه ده چې د دې ډلې بنسټ په تاريخي توگه د افراطيت او بشري حقونو ته په ښکاره بې پامۍ ولاړ دی. د دوی هغه انځور چې موږ ټول پېژنو او ويره لرو د دوی د قربانيانو په وینو رنگ شوی. د دې هېرول يا له هغې هاخوا بيا رغول شوي عکس ته تلل به اسانه نه وي — يا شايد حتی ممکن وي.

چين

د چين کمونست گوند (سي سي پي) په نړيوال ډگر کې اجنبی نه دی. او د نړۍ د يو خورا پياوړي لوبغاړي په توگه، دوی په يوه يا بل وخت کې په افغانستان کې ښکېل وو. په هر صورت، د دوی نږدېوالی اسانتيا د دوی رول خورا مهم کوي. د ثبات او امنيت، ځمکنۍ حاکميت، ملي امنيت، او د خپلو ستراتيژيکو پانگونو د ساتنې په نظرونو کې مصرف شوي چې د ځينو لخوا د پور جال ډيپلوماسۍ په نوم يادېږي، CCP هيڅ اسانه دوست يا دښمن نه دی. د چين يوه ځانگړې استازي په ۲۰۰۰ کال کې په کندهار کې له ملا عمر سره د مخابراتي چينل پرانسته وکړه. شيان بيا بدمرغه شول او لينک مات شو. که څه هم له ۲۰۱۴ کال راهيسې له طالبانو سره د چين تدريجي اړيکې جوړول د يوه بې ثباته افغانستان په اړه د چين د لوړې کچې امنيتي اندېښنو ته اشاره کوي او د چين لپاره د هر ډول تخريب اغيزې څه معنی لري.² CCP په دې باور دی چې کنټرول او امنيت په گډه سره راځي - او د طالبانو په افغانستان کې د کنټرول سره به د دوی امنيت په اسانۍ سره ورکړل شي.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

له ۲۰۱۴ کال راهيسې د طالبانو مشرانو او چينايي چارواکو په څو اړخيزو غونډو کې گډون کړی دی³ په دوحه، بيجينگ او کابل کې، چې طالبانو ته يې د نړيوالې ټولنې له خوا د عامه پېژندگلوی او اعتراف لپاره لارې پرانيستلې. په 2015 کې، د خپلو امنيتي انديښنو د حل کولو لپاره، چين حتی د طالبانو او پخواني افغان حکومت ترمنځ د خبرو اترو زمينه برابره کړه ترڅو طالبان د ختيځ ترکستان اسلامي غورځنگ (ETIM) سره د يوځای کيدو مخه ونيسي.⁴

د ولسمشر شي جين پينگ په مشرۍ د سي سي پي گوند د افغانستان کورني سياست او د افغانستان د سولې د راتلونکي په اړه هم عملي بڼه خپله کړه او د منځنۍ اسيا د سياست په راتلونکي کې يې خپل واک درک کړ. سربيره پردې، د ۲۰۲۱ کال د جون په مياشت کې د چين – پاکستان – افغانستان په څلورمه درې اړخيزه خبرو کې، د چين د بهرنيو چارو وزير، وانگ يی د سياست اصلي جريان ته د طالبانو د راتگ ستاينه وکړه.⁵ دا د دې څرگندونه کوي چې CCP په 2021 کې په افغانستان کې د طالبانو واک ته د رسيدو لپاره چمتو او بڼه چمتووالی لري. سربيره پردې، د اوړي له وروستي واک څخه مخکې، د طالبانو وياند، سهيل شاهين، په عامه توگه د دواړو هيوادونو ترمنځ د نوې ملگرتيا اعلان وکړ، او ژمنې تبادله شوې.⁶

د دې تمایلاتو په تحليل سره څرگنده شوه چې چين پوهېده چې د خپلو اقتصادي گټو او ثبات د تامين لپاره بايد له طالبانو سره دوامداره سياسي اړيکي ولري. په ورته وخت کې، دا د طالبانو د بڼه والي څرگندونه هم کوي چې چين ته اجازه ورکوي چې د ډيرو اختلافاتو په پام کې نيولو سره له دوی سره اړيکي او اړيکي جوړې کړي.

په افغانستان کې د چين گټې شفافې دي سيال: د واخان دهليز له لارې د اوغور اوړيکي او بېلتونپالني له گواښ سره د مبارزې لپاره – د خاورې يوه برخه

ن‌ر‌ي‌و‌ال‌ي ا‌ر‌ي‌ک‌ي د‌ط‌ال‌ب‌ان‌و

د افغانستان سره د سنکيانگ نېنلول – او په پرمختيايي پروژو کې د هغې اقتصادي پانگوني خوندي کول. د چين تر ټولو لويه ويره په سينکيانگ ولايت کې د اويغور مسلمانانو له لږکيو څخه د کورني ثبات لپاره کوم احتمالي گواښ دی چې حکومت يې په نسل وژنې تورن دی..7

د چين اقتصادي گټو ته په کتو، په منځنۍ اسيا کې د افغانستان جيوستراتيژيک موقعيت، د مس عينک د مسو کان د ۳ تريليون ډالرو په ارزښت منرالونه او د اورگادي پټلۍ او د برېښنا بندونه چې د يو کمربند او يوې لارې د نوبت له لارې جوړ شوي، په سيمه کې د چين پراخو گټو ته خدمت کوي.^۸ د مس عينک د مسو کان، چې د نړۍ د مسو دويم ستر کان بلل کيږي، د چين تاريخي تاريخ اوس له طالبانو سره د اړيکو له لارې له سره ورغول شي. چين هم غواړي چې افغانستان د چين – پاکستان اقتصادي دهليز (CPEC) کې شامل کړي، کوم چې د شانگهای د همکارۍ سازمان (SCO) د عملياتي برخې لپاره د روزنې ځای کيدی شي.

له بلې خوا، په افغانستان کې د چين په ښکېلتيا کې د طالبانو گټې څو اړخيزې دي. د يو ناکام دولت په توگه چې له اقتصادي او بشري ناورينونو او نړيوال انزوا سره مخ دی، د طالبانو د تسليمۍ، مشروعيت او اقتصادي مرستې غوښتنه يې تر ټولو عاجل لومړيتوب دی.

يو همغري او فعال سياسي اقتصاد د افغانستان لپاره اړين دی چې ځان د يو کاري هيواد په توگه رامېنځته کړي او په نړيواله ټولنه کې وپېژني. د لويديځ له بې ساري بنديزونو او پر اوکراين د روسيې له يرغل سره، طالبان په زياتيدونکې توگه د افغانستان د بيارغونې لپاره چين ته سترگې په لار دي. د 2021 کال د جولای راهيسې، د

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

د سي سي پي او طالبانو تر منځ د ډيپلوماتيکو انرژيو تبادله د پام وړ ده. د لوېديځ له خوا د تشي د ډکولو لپاره د چين د چمتوالي په اړه د خلکو د ازادي د پوځ د لوړپوړي ډگروال ژو بو له څرگندونو څخه، له طالبانو سره د بهرنيو چارو د وزير وانگ يي له دوه اړخيزو ناستو او د چين د پانگونې د هڅونې په اړه — دلته وده کونکي اړيکې په ښکاره ډول دوه اړخيزې دي.⁹

نو دا د حيرانتيا خبره نه ده چې چين نه يوازې خپل سفارت پرانيستی دی بلکې د طالبانو د نوي دريځ هرکلی يې هم کړی دی. سربېره پردې، دې د ملگرو ملتونو د امنيت شورا څخه وغوښتل چې د افغانستان بسپنې غير کنگل کړي او دوی ته په لومړي سر کې د 31 مليون ډالرو بشري مرستې چمتو کولو کې يو گام نور هم لار. 10 دغو ستراتيژيکو اقداماتو له چين سره مرسته وکړه چې دا داستان رامېنځته کړي چې هغه بريالۍ کيدی شي چيرې چې متحده ايالات ناکام شوي وي. دا د متحده ايالاتو د پريښودو هيوادونو په اړه خپله وړاندوينه هم روښانه کوي.

طالبان د پخوا په پرتله چين ته د اميد په سترگه گوري. د ۲۰۲۲ کال په اکتوبر مياشت کې د طالبانو وياند ذبيح الله مجاهد د کابينې يوې غونډې ته په اشارې سره اعلان وکړ چې:

ټاکل شوي چې د ورېښمو لار چې افغانستان له چين سره ونښلوي بايد جوړ شي. دغه تاريخي سرک د هيواد په اقتصاد کې ستر رول لوبولی شي. دا يو ښه فرصت دی، موږ ښه امنيت لرو او همدا د سترو اقتصادي پروژو د پيل وخت دی.¹¹

بيجينگ په خپله برخه کې لا هم داسې ښکاري چې له طالبانو سره په خپلو اړيکو کې ورو او محتاطانه حرکت کوي. په پاکستان کې د داعش او بلوڅو لخوا د چينايي اتباعو په ښه کول

نړيوالې اړيکې د طالبانو

ياغيانو په خپلو سيمه ايزو مصروفيتونو کې ډير محتاط کړی دی. 12 په وروستيو مياشتو کې په کابل کې چينايي اتباع هم د داعش له خوا په نښه شوي دي. طالبان له چين څخه ډيرې هيلې لري او که چيرې پروژې يې گټې پاتې شي او سرچينې يې په کار واچول شي، بنيايي ژر نا اميده شي. په جنوبي اسيا کې له اوسني سياسي او اقتصادي کرکېچ او همدا راز په اوکراين کې د روسيې د جگړې له پايلو سره، د چين او طالبانو ترمنځ د دوستانه اړيکو پراختيا لا تر اوسه نه ده ازمويل شوې. او چين بنيايي په افغانستان کې د لويو خطرونو له اخيستو ډډه وکړي، د دې پر ځای چې د پاکستان له لارې په دغه هېواد کې خپلې گټې خوندي کړي.

ايران

بل گاونډی گاونډی ايران د افغانستان د پرله پسې کرکېچونو له امله دوهم ډير اغيزمن شوی هېواد دی. له پاکستان وروسته، ايران د ډيرو افغان کډوالو کوربه دی، او د افغانستان د دويم لوی سوداگريز شريک په توگه کار کوي - او د 572 ميل گډ سرحد سره، دواړه د يو څخه په ډيرو لارو سره تړلي دي، که دوی يې خوښوي يا نه. په ۲۰۲۱ کال کې واک ته د طالبانو له راتگ وروسته، ايران د هغو هېوادونو په ډله کې و چې په کابل کې يې خپل سفارتونه پرانيستي وو او په غير مستقيم ډول يې له نوي حکومت سره د کار کولو لېوالتيا اعلان کړه. پداسې حال کې چې دا کيدای شي د حيرانتيا په توگه راشي چې دواړه هېوادونه د دوی فرقه ايز هویت سره د ژورې، متضاد تړاو پراساس دي - دا د سياست طبيعت دی. دوی يو بل ته د خالص جيو پوليټيکل لينز له لارې گوري، نه فرقه ايزه - او په حقيقت کې، دوی د دې کولو پرته بله چاره نه لري. د هېوادونو گډ کلتوري، مالي او فزيکي منظرې پدې معنی دي چې ښکېلتيا ناشوني ده - که څه هم د روان حالت سره سره

بېرته راستنيدنه د طالبانو

د خبرو پر مهال ايران تر اوسه د طالبانو د نوي حكومت په رسميت پېژندلو دېده كړې ده.

په داسې حال كې چې ايران او افغانستان نن ورځ په گډه كار كوي، او له كلونو راهيسې دا كار كوي، تل داسې نه وه. د دوی تاريخ ډير اوږد دی؛ د يادونې وړ ده چې له طالبانو سره اړيکې په ۱۹۹۰ لسيزه کې پيل شوې. په ځانگړي توگه، د ملا عمر په مشرۍ ايران او افغانستان په ۱۹۹۸ کال کې په مزار شريف کې د طالب اورپکو له خوا د ايراني ډيپلوماتانو له وژل کېدو وروسته نږدې له يو بل سره جگړې ته اړ شول. که څه هم، د امريکا له بريد وروسته، د صحنې بدلون پيل شو. په پيل کې، ايران د طالبانو په وړاندې د متحده ايالاتو د پوځي اقدام ملاتړی و، مگر د ولسمشر جورج لخوا د "شری محور" کتگوری کې شامل شو.

ډبليو بوش په ناڅاپي ډول دا پړاو پای ته ورساوه. يوازي يوه لسيزه وروسته، د 2000 لسيزې په نيمايي کې، تهران او طالبانو يو له بل سره خبرې پيل کړې او په ځينو مواردو کې يې همکاري پيل کړه کله چې طالبانو د بغاوت په مرحله کې د ځينو سيمو کنټرول پيل کړ. دا خبرې تر ډېره د خلکو له سترگو پټې وې، ځکه چې تهران په کابل کې د کرزي او غني له حکومتونو سره معقولي اړيکې درلودې. تهران په حقيقت کې په فعاله توگه د طالب ياغيانو ملاتړ کوي، په دې باور وو چې امريکا چې د دوی لوی دښمن دی، په پای کې به له سيمې ووځي او طالبان به کابل ته راستانه شي. په دې توگه يوه نوې اړيکه ټينگه شوه - يو پيچلی، ډاډمن، مگر د دواړو خواوو لپاره گټور. دا هم په زړه پورې ده چې يادونه وکړو چې دې کار د ځينو طالب مشرانو د کورنيو د تگ پيل په نښه کړ چې ايران ته تلل، دا يو رجحان چې موږ بيا په 2020-21 کې وليدل. نن ورځ، نه يوازې په کابل کې د ايران سفارت لاهم ولاړ دی (او متحرک)، بلکې طالبان په حقيقت کې په مشهد کې قونسلگري لري (د افغان شيعه حاجيانو د اسانتيا لپاره) او ايراني پلاوي په منظم ډول کابل او مزار شريف ته سفر کوي.

نړيوالې اړيکې د طالبانو

ډيری اړخونه شتون لري چې نن ورځ ملتونه سره يوځای کوي او د تهران او طالبانو ترمنځ اړيکې پرمخ وړي. د دوی په منځ کې، په ځانگړې توگه، په ايران کې د افغان کډوالو لوی نفوس دی - د مختلفو دليلونو لپاره د دواړو هيوادونو لپاره د لوی فشار سرچينه ده. په افغانستان کې د اوسني بشري ناورين په زياتيدو او په ايران کې د مهاجرو له سخت وضعیت سره سره، تهران غواړي د دغې ننگونې د زياتيدو مخه ونيسي. په واقعيت کې، هر کال، ايران د افراطيت او اقتصادي فشار له ويرې لوی شمير کډوال بيرته افغانستان ته استوي. په دې اساس، له طالبانو سره خبرې اترې، او د اضافي کډوالو د مخنيوي او د احتمالي امنيتي اندېښنو د پراختيا ډاډمنول، د تهران د کارونو په ليست کې لوړ دي. برسیره پردې، په داسې حال کې چې افغانستان د شيعه گانو ډير نفوس لري، دا د دواړو هيوادونو ترمنځ فرقه ييز مشترکات نه دي چې د ايران گټې هڅوي. په داسې حال کې چې ايران د طالبانو تر مشرۍ لاندې د يو ټول شموله حکومت غوښتنه کړې، د هزاره گانو خورول شوي مرستې ته پام نه دی شوی - په حقيقت کې، هزاره گان او نور افغانان په ايران کې د مهاجرينو په توگه له سخت تعصبي تبعيض سره مخ دي.

نن ورځ، د هر يو هيواد ننگونې په ډيری مواردو کې د گاونډيو ترمنځ شريکې دي. د بېلگې په توگه د داعش له خوا رامنځته شوی گواښ د افغانستان لپاره همدومره جدي دی لکه د ايران لپاره. د تهران لپاره چې د داسې گډ دښمن سره د مبارزې لپاره له طالبانو سره بنکيل نه شي دا به يوه جدي، شايد وژونکې تېروتنه وي- او دوی په دې پوره پوهيږي. له همدې امله، تهران د خپل ملي امنيت د تامينولو لپاره له طالبانو سره د بنکيلتيا لپاره خپله برخه ترسره کړې. سربيره پردې، د اقليم د بحران په اړه، د سرچينو د شريکولو مسلې او په ځانگړې توگه د اوبو کمښت، بيرني خبرو اترو ته اړتيا لري. لکه څنگه چې د اقليم بدلون

بیر ته راستنیدنه طالبانو

د افغانستان د منابعو بحران مخ په زیاتیدو دی، له ایران سره د اوبو پر سر تاریخي کړکيچ یو ځل بیا د پام وړ دی. په یو بل یادښت کې، د افغانستان له لاري ایران ته د مخدره توکو د قاچاق مسله په پخوانیو باندې لوی بار اچوي - پرته له کوم روښانه حل سره. د لږ تر لږه ویلو لپاره، دواړه هیوادونه د کار کولو لپاره ډیر څه لري.

د پوهیدو وړ ده، تهران خپلو نویو ګاونډیانو ته د رسمي پیژندلو په اړه خپل شکونه لري. په نهایت کې، دا د ګټو انسجام دی چې د دوی ترمنځ توپیرونه له منځه وړي. البته دوی له مسلو سره مخ دي، او طالبان د پام وړ فرقه یي تعصب لري — خو د ډیپلوماتیکو اړیکو د نه لرلو سیاسي عواقب دواړه هیوادونه په رسمیت پېژني. ایران هم په طالبانو باندې د پام وړ نفوذ ته دوام ورکوي، لکه څنګه چې مخکې په څپرکي کې یادونه وشوه، د لوړ پوړو طالب مشرانو د مالي او شخصي ژوند په اړه - بې له شکه ګټه اخیستل کيږي. له طالبانو سره کار کول د ایران د امنیت لپاره هم ناګزیر او اړین دي، خو لا تر اوسه یخ په بشپړه توګه نه دی غوړېدلی. دا چې دواړه به له دې ځایه چیرته ځي روښانه نه ده، مګر یو شې ډاډمن دی: هر څه چې د دوی توپیرونه دي، دوی یو له بل سره تړلي دي.

قطر

طالبان به د دوی تر ټولو د پام وړ - او خورا حیرانتیا له مرستې پرته نن په هغه ځای کې نه و.

- سپانسر او ګټه اخیستونکی: قطر. په اړه ډیری نظرونه شتون لري په حقیقت کې دوی په دې موقف کې څنګه موندلي، مګر دوه شیان باید په یاد ولری. لومړی، د متحده عربي اماراتو او سعودي عربستان په څیر، قطر - پداسې حال کې چې بډایه او د منابعو بډایه دی - د لید او وقار له مخې نور نړیوال قد نلري. دا ټول د بدلون سره پیل شول، په هر صورت

ن‌ر‌ي‌و‌ال‌ي ا‌ر‌ي‌ک‌ي د‌ط‌ال‌ب‌ان‌و

د قطر د خ‌وان امير شيخ تميم بن حمد آل ثاني مور شيخه موزه ته پورته شوه. هغې د خپل ميره شيخ حمد بن خليفه آل سره مرسته وکړه طاني، د قطر بيا تعريف او اصلاح کول او په فعاله توگه د قطر د عامه ترانسپورت د عصري کولو هڅو څخه نيولې د لوړو زده کړو سيستم اصلاح کولو، د غير مسلم عامه عبادت ځايونو جوړولو، او د دوحې فورم له لارې د عامه بحثونو سپانسر کولو پورې په فعاله توگه بنکيلتيا ته دوام ورکوي. 13

د عصري زيربناوو د جوړولو لپاره د منابعو سره، قطر غوښتل چې د سيمه ايزو لوبغاړو سره سيالي وکړي - او دوی دا په خپل طرز ترسره کړل. قطر په لبنان، يمن او سوډان کې د منځگړيتوب تاريخ لري. دا د وخت په تيريدو سره ډير زړه راښکونکې شو. د اخوان المسلمین د قوي تړاو سره، قطر پريکړه وکړه چې د راتلونکي پانگونې په توگه په طالبانو کې ونډه واخلي. په ۱۹۹۹ کال کې قطر د اسلامي نړۍ يو مشهور تلويزيون کوربه يوسف القرضاوي ته واستاوه چې د طالبانو له بنسټگر ملا عمر او نورو طالب مشرانو سره خبرې وکړي تر څو په باميانو کې د بودا د لرغونو مجسمو د ويجاړولو مخه ونيسي. دا هڅه ناکامه شوه، مگر دا بيلگه د سيمه ايزو ننګونو په حل کې د رول لوبولو لپاره د دوی د ودې ليوالتيا په ګوته کوي. 14

دوه لسيزې وروسته به د دوی ستراتيژيک فکر پای ته ورسيري. دا موږ عصري دور ته رسوي، کله چې قطر (له 2012 راهيسې) له امريکا سره د طالبانو د سياسي خبرو اترو کوربه شو، د 2020 د فبرورۍ په معاملي کې پای ته ورسيد چې کابل ته د طالبانو بيرته راستنيدل ځواکمن کړل. 15 د پام وړ، همدارنګه، دوی مرسته وکړه د پام وړ په ډله ايزو ويستلو کې چې د 2021 په اګست کې د طالبانو له واک څخه سمدلاسه وروسته ترسره شول، د کابل هوايي ډګر پرانيستې ساتل او د زرګونو افغانانو ليريدول په کوم کې چې يو له لويو انسانانو څخه و.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

په تاريخ كې تخريب. نن ورځ، دوى د بېرنيو مرستو، او حتى د افغان محصلينو لپاره د بورسونو په بڼه بشري مرستو ته دوام وركوي.

قطر عموماً د طالبانو له اصلي ايډيالوژۍ څخه د ليري پاتې كېدو په حال كې د مذاكراتو په برياً خوښ و. لكه څنگه چې دوى په نړيواله كچه د خپل عصري او د رخصتۍ د عالي تاسيساتو لپاره مشهور شو، او لكه څنگه چې عمان په اروپا كې د سويس په ليكو كې د پام وړ بې طرفه ځاى شو - قطر د پوهنتونونو د جوړولو لپاره خپل ځاى وړانديز كړ او خپل نړيوال قد يې په برياليتوب سره كوربه توب وكړ. په 2022 كې د فيفا نړيوال جام. طالبان يوازې يوه بله پانگه شوه چې تاديه يې وكړه، او شايد د دوى ترټولو مهم جيوستراتيژيک نوبت. حتى د 2015 په پيل كې، د قطر مشرانو نږدې ډاډه و چې طالبان به بالاخره كابل ته راستانه شي.¹⁶ په هر صورت، د طالبانو

كوربه توب له خطرونو پرته نه و. دا په يقين سره سيمه ايزو سياليو كې اضافه شوي. د مثال په توگه متحده عرب امارات په ريښتيا په غوسه وو، ځكه چې دوى د طالبانو د گټلو په لټه كې وو او دوى ته يې د خبرو اترو لپاره د ځاى وړانديز كړى و. په حقيقت كې، دوى حتى د قطر هڅې كمزوري كړې چې امريكا ته شكايت كوي چې ابوظبى بايد د دې هدف لپاره د امريكا لومړى انتخاب وي - او په امريكا كې د دې سفير حتى په رسنيو كې د حماس په شمول د اسلامي افراطي ډلو سره د قطر نږدې والى وغندلو. طالبان او اخوان المسلمین.¹⁷ د دې ټولو سره سره، او د رول لوبولو په پام كې نيولو پرته

د منځگړيتوب او په اصل كې د طالبانو لپاره د هغه تړون د ترلاسه كولو لپاره لاره هواره كړه چې دوى يې كړي، دوى لا تر اوسه په رسمي توگه د طالبانو نوى حكومت په رسميت نه دی پېژندلى. قطر خوښ دی چې په خپله خاوره كې د طالبانو دايمي سياسي دفتر فعاليت كوي

نړيوالې اړيکې د طالبانو

د دوی د سياسي پناه په توگه، بيا هم په عامه توگه د خپل نوي رول منلو څخه ډډه کوي. په دې صورت کې د امريکا سره د قطر نږدې اتحاد له پامه نه غورځول کيدی: دا په منځني ختيځ کې د متحده ايالاتو تر ټولو لوی نظامي اډه ده. بنيایي د طالبانو د حکومت په رسميت پېژندلو مخکې به د واشنګټن ډي سي له لوري د شنه څراغ انتظار وي، خو له دې وړه خوا، قطر له طالبانو سره په فعاله توگه ښکېل دی، په داسې حال کې چې له لويديځ څخه غواړي چې له کابل سره خپلې اړيکې گړندۍ کړي تر څو افغانستان له گډوډۍ او افراطيت څخه وژغوري.^{۱۸} د دې د دوامداره مهم رول ثبوت د 2022 په اکتوبر کې د CIA مرستيال ډيويد کوهن او د طالبانو د استخباراتو مشر عبدالحق وثيق تر منځ د يوې مهمې غونډې کوربه توب دی چې د ترهگرۍ ضد روانې همکارۍ په ځانگړي توگه د ISK په وړاندې خبرې وکړي.^{۱۹}

روسيه

دا په گوته کول چې تاريخي گډوډي له کوم ځايه پيل شوې هيڅکله اسانه يا په بشپړ ډول دقيق نه ده، مگر د افغانستان په قضيه کې دا لړۍ نه ده چې ووايو دا په 1980 لسيزه کې د شوروي اتحاد له يرغل سره پيل شو. خو تر دې وړاندې شوروي اتحاد په حقيقت کې لومړنی هېواد و چې په ۱۹۱۹ کې يې په افغانستان کې ډيپلوماتيک ماموريت پيل کړ. 20 شپږ لسيزې په چټکۍ سره مخ په وړاندې لاړ، او ناکام يرغل د دوی د اړيکو مخ په پراخه توگه بدل کړ، يو طوفان يې رامینځته کړ چې نن ورځ هم روان دی. لکه څنگه چې تاريخ پيل شو، کرملين بالاخره د افغانستان په اړه خپله پاليسي بدله کړه او د 2000 لسيزې په اوږدو کې يې د طالبانو په وړاندې په جگړه ايزو عملياتو کې د متحده ايالاتو ملاتړ ته پراختيا ورکړه.

په هر صورت، د 2015 وروسته، د روسيې د افغانستان محاسبه او ستراتيژي د پام وړ بدل شوی. د کرملين او طالبانو دوه اړخيزه هيله چې د داعش او په منځنۍ اسيا کې د هغې د مخ پر ودې افراطي نفوذ سره مبارزه وکړي دوی د دې لامل شول چې لاسونه سره يو کړي او کار وکړي.

بېر ته راستنېدنه د طالبانو

يوځای د امريکا ضد گډو احساساتو پر بنسټ، روسيې په مختلفو نړيوالو فورمونو کې له طالبانو سره د اړيکو فعاله چينلونه جوړ کړل، داسې ښکاريده چې يوه پاکه ټوټه جوړه شوې وه.

روسيه چې د چين، هند او د منځنۍ اسيا له نورو هېوادونو سره په گډه د شانگهای د همکارۍ سازمان فعال غړی دی، په افغانستان کې د ترهگرو ډلو د اغېزو د له منځه وړلو لپاره له دغه پلټ فارم څخه کار اخيستی دی. دا د دې لامل شو چې شانگهای سازمان په 2005 کې د افغانستان د تماس ډله (ACG) جوړه کړه ترڅو د مخدره توکو او جرمونو د خپرېدو په وړاندې مبارزه کې له افغانستان سره مرسته وکړي.²¹ شانگهای همکارۍ سازمان د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د خبرو اترو په اسانه کولو کې هم مهم رول لوبولی، په ځانگړې توگه په 2016 کال کې د ناټو ځواکونو د وتلو پر مهال.

په حقيقت کې د 2017 کال په مارچ مياشت کې د افغانستان لپاره د ولسمشر پوټين ځانگړي استازي ضمير کابلوف د طالبانو د تحريک ستاينه وکړه او له افغانستانه يې د امريکايي ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړه.²² د 2018 په پيل کې، کرملين طالبانو ته په مسکو کې د سولې د څو پړاوونو لپاره بلنه ورکړه،²³ چې له چارواکو سره يې مرسته وکړه چې د طالبانو په اصلي گټو پوه شي. دې کار طالبانو ته دا فرصت هم ورکړ چې يو څه نړيوال افشا کړي او خپل داستان او اړيکې په ښه رڼا کې بيا تنظيم کړي.

روسيې له 2017 څخه تر 2019 کال پورې د مسکو د سولې د سيمه ييزو مشورتي او غير رسمي بين الافغاني خبرو کوربه توب هم کړی او طالبانو ته يې په منظم ډول د گډون بلنه ورکړې او کوربه توب يې کړی.²⁴ په ښکاره ډول، دغو مصروفيتونو طالبان په تاکتيکي او ستراتيژيک ډول برخو کې د سياسي مشرانو د ماهيت درک کولو لپاره چمتو کړل.

له همدې امله، دا خوندي ده چې پايله يې وکړو چې روسيه ښه چمتو شوې وه د طالبانو تر واک لاندې افغانستان لپاره. د هغې په جوړولو پيل وکړ

ن‌ر‌ي‌وال‌ي ا‌ر‌ي‌ک‌ي د‌طالبانو

پلونه او اړیکې یوه لسیزه مخکې په روسیه باندې د افغانستان د بې ثباتۍ د اغیزو د کمولو لپاره. د واک تر اخیستو مخکې، د طالبانو پلاوی هم د ۲۰۲۱ کال په جولای کې مسکو ته بلل شوی و، خو ډاډ تر لاسه کړي چې په منځنۍ اسیا کې به د تاوتریخوالي د زیاتېدو لامل د روسیې لپاره ننګونې نه وي. ۲۵

د طالبانو په وړاندې د روسیې د چلند د چلوونکو د پوهېدو لپاره، د روسیې لویه امنیتي اندېښنه باید ومنل شي: په منځنۍ اسیا کې سیمه ییزه بې ثباتي، او د تریاکو اکمالات، یعنې د مخدره موادو قاچاق. افغانستان له اوږدې مودې راهیسې د تریاکو ستر تولیدونکی او عرضه کوونکی هېواد دی، چې د روسیې د کورنیو سیاستونو او ملي امنیت لپاره یې زیانونه اړولي دي. ۲۶

سیمه کې د مخدره توکو د خپرېدو سره مبارزه د روسیې لپاره خورا مهم دی. په همدې ډول، د منظمو افراطي ډلو ګواښ چې منځنۍ اسیا په نښه کوي، په روسیه کې به هم پراخې اغیزې ولري. په همدې اساس، روسانو د یوه بې ثباته افغانستان سره د تړلو خطرونو د کمولو لپاره د ستراتیژیو په پلي کولو پیل وکړ.

د ۲۰۲۱ کال په اګست میاشت کې د امریکا په ملاتړ د افغان حکومت له نسکورېدو سره، روسیې د خپل لوبډیځ ضد دریځ او هغه اطمینان چې د امریکا د دولت جوړونې د هڅو له ناکامۍ څخه یې تر لاسه کړی و، په عامه توګه له شریکولو څخه ډډه وکړه. ۲۷ دې کار روسیې ته فرصت ورکړ چې د خپلو امنیتي اړتیاوو د خوندي کولو لپاره له طالبانو سره خپلې اړیکې زیاتې کړي.

له هغه وخت راهیسې، روسي چارواکو، د بهرنیو چارو وزیر سرګي لاوروف او د طالبانو استازو د بشري مرستو، بشري حقونو او د افغانستان د راتلونکي اقتصادي بیارغونې په اړه د دوه اړخیزو او څو اړخیزو غونډو اته دورې ترسره کړي دي. پوتین د افغانستان د داخلي امنیت د ټینګښت لپاره حتی د نړیوالو تروریستي سازمانونو له لیست څخه د طالبانو د ایستلو وړاندیز هم کړی دی. ۲۸

بېرته راستنېدنه د طالبانو

د افغانستان په اړه د مسکو عملي او نرم چلند د نوي واقعيت د منلو نښه ده. د تروريستي سازمانونو له لست څخه د طالبانو د ايستلو لپاره د بشري او مالي مرستو له برابرولو څخه، مسکو دا مني چې دوی نه له پامه غورځول کيدی شي او نه هم منزوي کيدلی شي. سربېره پر دې، روسي چارواکو هم په کابل کې خپل سفارت د طالبانو په واکمنۍ کې د خپل متقابل اعتماد او باور ښکارندويي کوله.^{۲۹} په ټوله کې، روسيه د طالبانو او د هغوی راتلونکي ته خوشبښنه ښکاري، هغوی د يو ځواکمن ځواک او سالم فکر لرونکي خلک بولي.^{۳۰} په هرصورت، د روسيې اصلي او دايمي گټې خوندي دي د دوی خپلې اقتصادي او امنيتي گټې به تل لومړی وي.

طالبان، چې له روسيې سره يې له تاريخي اړيکو هم هاخوا حرکت کړی، د مسکو له ښکېلتيا سره يې لېوالتيا تازه کړې ده. طالبان روسيې ته د کرنې او انرژۍ په پروژو کې د پانگوني اقتصادي گټې او همدارنگه د يو کمربند او يوې لارې نوبت برابروي چې په سيمه کې د اکمالاتو لړۍ ښه کوي. د روسيې د LPG (د مايع پټروليم گاز) صادرات په افغانستان کې د گازو د پروسس فابريکه او د ټرانس-افغان اورگادي له لارې صادريږي.^{۳۱} په سيمه کې د روسيې د نفوذ لپاره د لوی بنسټ په توگه کار کوي. د دغو پروژو د ښه پرمخ بيولو لپاره سيمه ايز امنيت اړين دی.

په اوکراين باندې د روسيې له يرغل سره، د پوتين ناوړه کرنې طالبان د روسيې د باوري شريک په اړه يو څه محتاط کوي، په دې توگه په سيمه کې د دوی نفوذ محدودوي. په زړه پورې خبره دا ده چې طالبانو روسيې ته سپارښتنه کړې چې د يوه سوله ييز حل لپاره کار وکړي او پر اوکراين خپل يرغل پای ته ورسوي. اوس مهال روسيه په افغانستان کې د پانگوني لپاره هيڅ منابع نه لري

ن‌ړيوالې اړيکي د طالبانو

اقتصادي وده. په جيوپوليتيک چاپيريال کې د دې متحرک بدلون سره، د طالبانو او روسيې د بنکيلتيا ماهيت به بدل شي ځکه چې طالبان د روسيې د ارادې په اړه اندېښمن کيږي.

لکه څنگه چې تاريخ موږ ته يادونه کوي، دا هغه مجاهدين وو، چې لږ يا لږ وروسته طالبان شول، چې روسيه يې (د شمالي ټلوالې په مرسته) وشرله او په زرگونو شوروي خلک يې ووژل. ځيني حتی استدلال کوي چې دا د شوروي سوسياليستي جمهوريتونو د ماتولو ټکي څخه وو. يقينا دا د تاريخ له لاسه يو حقيقت نه دی، په ځانگړې توگه د پوتين په څير مشر ته. روسيه، سره له دې چې په خپله دسيسه کې بنکېله ده، تر هر څه زيات ښايي دا ډاډ ترلاسه کړي چې نوی افغانستان بيا د امريکا تر نفوذ لاندې نه راځي. د سترو قدرتونو تر منځ سيالي او سيالي هېڅکله نه ختميږي.

هند

د 2021 تر اگست پورې، هند او طالبانو له يو بل سره دښمني اړيکې درلودې، چې په 1999 کې د هند د هوايي شرکت د الوتکې IC-814 د تېنولو له امله رامېنځته شوې. ۳۲ د ۱۹۹۰ لسيزې په اوږدو کې د افغانستان او په ځانگړې توگه د طالبانو په وړاندې د هند چلند د ايران او روسيې د گټو له مخې جوړ شو. درې اړخيزې اړيکې د طالبانو پر وړاندې د جگړې لپاره د شمالي ټلوالې ملاتړ برابر کړ. له ۲۰۰۱ کال وروسته، هند په پرله پسې توگه له کرزي او بيا د غني له حکومت سره مرسته وکړه چې د افغانستان د هغه وخت شخړې ته سوله ييز حل لاره پيدا کړي.

د دې د "گاونډی لومړی" پاليسي تعقيب، ۳۳ د هند حکومت د افغانستان د بيارغونې په دوره کې په جنوبي اسيا کې يو له سترو سيمه ييزو مرسته کوونکو څخه و

بېرته راستنيدنه د طالبانو

په 2000 کي. نوي ډيلي د 2002-21 کلونو په اوږدو کي د پراختيا او زيربناوو پروژو له لاري د افغانستان په اقتصاد کي نږدې 5 مليار دالر پانگونه کړي.^{۳۴} د سلما بند په نامه د ۳۰۰ ميليونه ډالرو په ارزښت د افغان-هند د دوستۍ د بند له جوړېدو څخه نيولې بيا په ۲۰۱۵ کال کي د افغانستان د پارلمان ودانۍ ته د ۹۰ ميليونو ډالرو په ارزښت او د کوويډ-۱۹ ناروغي پر مهال د دې سخاوتمندانه بشري مرستو له لاري، هند خان د يو باوري گاونډي په توگه ثابت کړ. افغانستان.

د هند لومړي وزير نريندرا مودي هم په افغانستان کي د ډيموکراسۍ د ستاينې په توگه دغه ملاتړ څرگند کړ.^{۳۵} په داسې حال کي چې هند "د افغانانو په مشرۍ، د افغانانو په مالکيت او د افغانانو تر کنترول لاندې پروسې" لپاره ريښې لري.^{۳۶} نوي ډيلي او طالبان يو باور لري کسر، لکه څنگه چې هند د 2020 د دوحې له تړون او د مسکو د سولې خبرو اترو څخه خارج شوی و.^{۳۷}

د 2021 اگست راهيسې، د هند حکومت اخلاقي او سياسي کرکيچ سره مخ دی څو اړخيزه ده. د هند مستقيم امنيت د دوی په سرحدونو کي د خلکو انديښنې د افغانستان په پرتله د پاکستان او چين څخه ډيرې دي. په هر صورت، افغانستان د طالبانو د واکمنۍ په لومړۍ دوره کي د پاکستان د جيش محمد (JeM) په څير د ترهگرو ډلو په پناه ځای بدل شو. دې سناريو ته هر ډول راستنيدل د هند لپاره خورا خطرناک کيدی شي، چې وروستۍ هدف يې د خپل ځمکني حاکميت ساتنه او د تروريستي سازمانونو سره مبارزه ده، لکه د هند برصغير کي القاعدې (AQIS) - چې ممکن د کشمير هندي اړخ په نښه کړي.^{۳۸} له همدې امله، هند نه غواړي چې طالبان د هند ضد احساساتو ته وده ورکړي ترڅو په هيواد کي د ترهگرۍ گواښ راکم کړي.

د هند شک هم د حقاني شبکې له امله دی چې د پاکستان له استخباراتي ادارو سره يې ژورې اړيکې لري. د حقاني شبکې له دې وړاندې هم څو ځلي عمليات کړي دي

نړيوالې اړيکې د طالبانو

په افغانستان کې د هند د گټو پر ضد بريدونه، په ۲۰۰۸ کال کې په کابل او په ۲۰۱۴ کال کې په هرات کې د هند پر ديپلوماتيکو ماموريتونو د بريدونو په گډون. ۳۹

هند هم د خپلو اقتصادي گټو لپاره په سيمه کې د افغانستان ستراتيژيک موقعيت مني. د 218 کيلومتره زرنج - دلارام لويې لارې په اوږدو کې د سوداگرۍ صادراتو او وارداتو سره د هغې پخوانۍ پانگونه او له ازبکستان څخه د 202 کيلومتره بريښنا ليرد لښوونو کېښودل په سيمه کې د اقتصادي نفوذ ساتلو لپاره خورا مهم دي. ۴۰

د روسيې او چين برعکس هند له افغانستان سره خپلې ديپلوماتيکې اړيکې پرې کړي او د واک د نيولو پر مهال يې خپل سفارتونه وتړل. له متحده ايالاتو سره يې ستراتيژيکې ملگرتيا او د پخواني غني حکومت سره نږدې اړيکې د هغې د لومړنۍ ديپلوماتيکې نه شتون لوی لاملونه وو. په هرصورت، هند اوس په جدي توگه خپل دريځ بيا ارزوي او د "توازن عمل" په لور حرکت کوي ترڅو له طالبانو سره ښکېل شي او د افغانستان په ثبات کې مرسته وکړي.

د طالبانو سره د روسيې او چين د ډير ليوالتيا سره، او د خپل او هند ترمنځ د حقيقي کنټرول په کرښه (LAC) کې د چين مخ په زياتيدونکي يرغلز دريځ سره، هند د 2022 په جون کې د طالبانو سره د اړيکو لومړنۍ رسمي دوه اړخيزه کرښه پرانيستله. ۴۱ د يوه کال په اوږدو کې د خبرو اترو د پيل لپاره اوږده لاره له طالبانو سره د هر ډول ښکېلتيا په اړه د نوي ديپلي د سخت انديښنې نښه ده.

د طالبانو هيله ساده دی - نړيوال مشروعيت او پېژندنه. د هيواد د بيارغونې او ژوندي کولو لپاره لويه بهرنۍ پانگه اچونه اړينه ده. طالبان په دې پوهېږي چې له افغانستان سره د هند اقتصادي اړيکې په افغانستان کې روانې دي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

تبر کولی شي په راتلونکي کې د اوږدې مودې پانګونې لپاره لاره هواره کړي، د مشروعیت لپاره د دوی په لټون کې مرسته وکړي. په جنوبي اسیا او هند- پاسیفیک کې د هند د زیاتېدونکې اهمیت سره، د طالبانو لپاره اړینه ده چې په دوی کې یو پیاوړی ګاونډی ولري.

په کابل کې د هند سفارت د واک د اخیستو پر مهال بې اغیزې نه و، چې د هند له حکومت سره د بیا خبرو لپاره د طالبانو کلک هوډ په ډاګه کوي. همدا راز طالبانو هم پر پاکستان فشار راوړی چې د هند غنم د پاکستان له لارې افغانستان ته د تګ اجازه ورکړي. په کابل کې د هند لپاره د خپل سفارت د پرانستلو لپاره د طالبانو پرله پسې غوښتنې هم د دوی له نظره د اړیکو د عادي کولو لپاره بیرنۍ اړتیا په ګوته کوي. ۴۲

په داسې حال کې چې طالبانو په پرله پسې ډول هڅه کړې چې د هند د باور وړ وګرځي د امنیتي اندېښنو سره سره، نوی ډیلی محتاط او په کلکه خبر دی چې د طالبانو چلند کېدلی شي بدلون ومومي کله چې دوی د کنټرول احساس وکړي. د طالبانو او پاکستان نږدېوالی یو حقیقت دی چې هند یې خوروي.

پوښتنه دا ده چې آیا هند رښتیا هم طالبانو ته مشروعیت ورکول غواړي او که داسې وي نو څنګه؟ په سیمه کې د خپل نفوذ د زیاتولو لپاره د چین له نویو هڅو سره، نوی ډیلی په روښانه توګه پوهیږي چې باید له طالبانو سره د خپلو اړیکو له جوړولو څخه ډډه وکړي. دا به هند ته اجازه ورکړي چې د ځمکې پر مخ د واقعیتونو په اړه ښه پوه شي، او دا توان ورکوي چې له طالبانو سره خپل ښکیلتیا ستراتیژیک کړي. د دې لپاره چې هند په افغانستان کې حیاتي ونډه ولري، په هیواد کې دننه ډیپلوماتیک شتون مهم دی. همدا احساس وو چې د ۲۰۲۲ کال د اګست په میاشت کې افغانستان ته د هند د یوې کوچنۍ ډیپلوماتیکې ډلې د راستنیدو لامل شو.

نړيوالې اړيکې د طالبانو

"دا د خبرو کولو لپاره يو پرانيستی قمار دی، په ځينو لارو کې تاسو بيرته په لوبې کې ياست." ۴۳

ترکيه

ترکيه له افغانستان سره د عثماني امپراتورۍ له وخته د پام وړ تاريخ لري. د 1900 لسيزې له پيل راهيسې، دواړو هيوادونو خپل دوه اړخيز تجارت ته د پام وړ اهميت منسوب کړی او د ملت جوړونې لپاره يې د بيلوماتيکې اړيکې جوړې کړې. ترکيې له افغانستان سره د خپل لومړني اساسي قانون په مسوده کې د پوځي، تعليمي او مالي مرستو په برابرولو کې له افغانستان سره خپله «هر وخت دوستي» ثابته کړې ده.

ترکيه چې په ناټو کې تر ټولو لوی مسلمان اکثریت لرونکی هيواد دی (يوازينی بل يې البانيا دی) په ۲۰۰۰ لسيزه کې د افغانستان د بيارغونې په دوره کې د افغانستان په سياست کې د برخه اخيستو وړتيا درلوده. د افغانستان د کورنيو چارو او بيلوماتيکو مصروفيتونو په اړه يې بې پرېتوب د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د خبرو اترو په لاره اچولو کې مرسته کړې وه. دې په 2003 کې د نړيوالو سوله ساتو ځواکونو (ايساف) قوماندې هم په غاړه درلوده ۴۴ او په افغانستان کې د ترکيې د همکارۍ او همغږۍ ادارې (TIKA) دفتر تاسيس کړ. ۴۵ په افغانستان کې د ترکي ژبې اقلیت هم په دغه هيواد کې د ترکيې کلتوري بنسټلټيا گړندۍ کړه. دې ټولو عواملو د ترکيې د افغانستان سره د وروړگلۍ اړيکې جوړې کړې. طالبان لا هم په افغانستان کې د ترکيې د اهدافو په اړه شکمن وو.

ترکيې د پوځ د برابرولو وړانديز وکړ او د ۲۰۲۱ کال د جون په مياشت کې د کابل په هوايي ډگر کې امنيتي مرستې د نړيوالې ټولنې لپاره د حيرانتيا په توگه راغلې. ۴۶ که څه هم ناکامه، محور

بیرته راستنیدنه طالبانو

ښيي چې ترکیه چمتو وه چې طالبان د افغانستان د اصلي واکمن په توګه په رسمیت وپېژني. ترکیه په دې باور وه چې په افغانستان کې د امریکا د سترګو او غوږونو دغه ستراتیژیک اقدام کولای شي د دوه اړخیزو اړیکو په ښه کولو کې مرسته وکړي، په داسې حال کې چې امریکا پر ترکیې د روسیې د S-400 توغندیو د اخیستو او له دې هېواده د سرغړونې له امله بندیزونه ولګول. د بندیزونو قانون (CAATSA) له لارې د امریکا د مخالفینو سره مقابله د دوی په اړیکو کې د پام وړ خرابوالی لامل شوی.^{۴۷} ترکیه هم د قطر ترڅنګ د کابل د هوایي ډګر د ګډو عملیاتو له لارې د اوږد مهاله جیو پوليټیکل ګټې اخیستنې په لټه کې ده، چې په دې توګه د قطر او طالبانو له اړیکې څخه ګټه پورته کړي. په هرصورت، دا په دې جګړه کې د متحده عربي اماراتو له سختې سیالۍ سره مخ دی چې ډیری بدلونونه او بدلونونه یې اخیستي دي.

په هرصورت، د نورو سیمه ایزو قدرتونو په څیر، د افغانستان په اړه د ترکیې پالیسي تر ټولو غوره ده. له طالبانو څخه د «اشغال د ختمولو» غوښتنه^{۴۸} په اړه خوشبیننه اوسېله ډلې سره همکاري،^{۴۹} ترکیې د اوبو آزمایش کړی دی. په خپلو دیپلوماتیکو مصروفیتونو کې په هوښیارۍ سره، په افغانستان کې د نوي واکمن ځواک د ملاتړ لپاره پرانیستي خبرې اترې روانې دي. د انګرې په پالیسیو کې ناڅاپه بدلون او په افغانستان کې د بدلون منل د دیپلوماتیکو، اقتصادي او بشري ګټو له مخې جوړېږي. له طالبانو سره د ترکیې ښکېلتیا په افغانستان او منځنۍ اسیا کې د یوه مهم سیمه ییز نفوذ په لور روانه ده.

د نورو په څیر، ترکیه په معامله کې ځینې امنیتي اندېښنې لري که څه هم له افغانستان څخه ترهګري او افراطیت له منځه ځي، خو اقتصادي ګټې یې لومړیتوب لري. پدې کې د ترکیې د صنعتکارانو او سوداګرو د ټولنې (MUSIAD) لخوا په هیواد کې خصوصي پانګونه شامله ده.⁵⁰ او د افغان – ترک سوداګریزه ټولنه.⁵¹ دا

ن‌ريوالې اړيکي د طالبانو

همکاري د برېښنا، انرژۍ او گازو په برخو کې په پراختيايي پروژو کې د پانگوني لپاره قوي شراکتونه رامېنځته کوي. د ترکيې له خوا په کابل کې د کجکي د برېښنا د توليد د دستگاه د جوړولو له پېله مخکې هم انقري په افغانستان کې پانگوني ته لېوالتيا ښودلې وه.^{۵۲} ستراتيژيک لاپيس لازولي ترانزيتي دهليز چې له افغانستان څخه ترکيې ته د منځنۍ اسيا د نورو هيوادونو له لارې تيرېږي، په منځنۍ اسيا کې به د پام وړ سوداگري او ترانزيت ته وده ورکړي.^{۵۳} دا به طالبانو ته فرصت ورکړي چې له نورو هيوادونو سره قوي دوه اړخيزې اړيکي جوړې کړي او د دوی د امنيتي اندېښنو د حل لپاره خپل مشروع هڅې وښيي. طالبان د اقتصادي بيارغونې لپاره له ترکيې څخه د پانگوني تمه لري، چې ښايي د سيمې نور هېوادونه هم ورته کار ته متوجه شي. په هر صورت، هر هيواد غواړي چې د افغانستان د معدني زېرمو څخه اقتصادي گټه پورته کړي. په خواشينۍ سره، حتی د بشردوستانه مرستو غزول - د انساني همدردۍ - بايد د سوداگري په توگه راشي.

ترکيې انقري ته د طالبانو د پلاوي په بلنه، له ديني بنسټونو او علماوو سره د کتنو د زميني برابرولو او حتی د کابل له زلزلې وروسته د بشري مرستو په برابرولو سره د نرم ځواک ډيپلوماسۍ څخه په کلکه استفاده کړې ده. ترکيې په کابل کې د خپلو اوسنيو عملياتو ترڅنگ، په لويو ښارونو لکه مزار شريف کې خپل قونسلگري خدمات بيا پرانيستي دي.^{۵۴} د همکاري او رامېنځته کولو قوي اراده ښودلو لپاره د کراس شبکې تعليمي ادارې. سربرېره پر دي، د طالبانو (اوس پخواني) د پوهنې وزير عبدالباقي حقاني د ۲۰۲۲ کال په مارچ مياشت کې د ترکيې له سفير سره د ديني او عصري علومو د نصاب د جوړولو په موخه وکتل.^{۵۵} ټول دا مثالونه د ترکيې سره د اړيکو جوړولو لپاره د طالبانو د پام وړ هڅې په گوته کوي - دوی له دې حقيقت څخه ناخبره نه دي چې ترکيه د دوی لپاره د ننوتلو مهم ټکی کيدی شي.

بېرته راستنيدنه د طالبانو

نړيوال مشروعت تر لاسه کول. د ناټو د لوی مسلمان غړي په توگه، د طالبانو سره د ترکيې سياسي بنکيلتيا د دې واک لري چې د ناټو د نورو غړو چلند بدل کړي.

پداسې حال کې چې دا هيله خوشبينه ده، ترکيه به هوشيار وي چې له طالبانو سره د خپل بنکيلتيا په اړه په ريښتيني توگه فکر وکړي ځکه چې دا د خپل کورني امنيت لپاره ريښتيني ستونزې رامېنځته کوي. ترکيه لا دمخه په نړۍ کې د کډوالو تر ټولو لوی نفوس کوربه کوي - لکه څنگه چې دا غمجنه ده، د ډيرو منلو منل د دې اقتصاد، کورني ثبات او په بالقوه توگه، ملي امنيت ته يو اصلي ننگونه ده. حکومت لا دمخه له طالبانو سره د بنکيلتيا له امله د کورنيو خلکو لخوا له ډيرو نيوکو سره مخ دی. ^{۵۶} د سوريې د کډوالو د خطرونو په اړه د وروستيو غمجنو يادونو او د دوی د خلکو چلند ته په پام سره، شايد ترکيه د ډيرو پناه غوښتونکو او کډوالو کوربه توب په پام کې نيولو سره ډير محتاط چلند وکړي.

لکه څنگه چې ترکيه غواړي له خپلو اړيکو گټه پورته کړي او په منځنۍ اسيا کې خپل ځان پياوړی کړي، په افغانستان کې د هغه لاسوهنه به بې گټې شي. ولسمشر اردوغان په داسې حال کې چې د افغانستان د يووالي لپاره هر ډول مرستې ته چمتو دی، وويل: «ترکيه د افغانستان د يووالي لپاره هر ډول مرستې ته تياره ده خو په ډير احتياط سره به لازمه هواره کړي.» ^{۵۷}

د طالبانو د بهرني تگلارې راپورته کېدل

طالبانو خپل ځان په يوه بې سابقه حالت کې اچولی دی - هغه څه چې دوی يې د ويجاړولو هڅه کوله. په داسې حال کې چې د دوی ټول ژوند د داسې خلکو په وړاندې د دوی په هڅو تعريف شوی دی، دوی د سياستوالو بوټان اچولي، د واليانو دنده يې پر غاړه اخيستې ده. هغوی ..لري دوی..لري

ن‌ړيوالې اړيکې د طالبانو

د اوږدې مودې لپاره يې دا خوب ليدلې، مگر کله چې بالاخره يو خوب په واقعيت بدل شي، د ويښيدو وخت دی - ايا دوی کولی شي په واک کې د ژوند واقعيت سره معامله وکړي؟ يو غورځنگ چې د عملياتو تاريخي بڼه يې بغاوت وه اوس په ژورو اوبو کې د ډوبيدو ملت بشپړ کنټرول کې دی. افغانستان نن ورځ ماتيدونکې بنسټونه لري، د نړۍ له ځينو بدو بشري بحرانونو سره مخ دی او د بې شميره ننگونو په منځ کې له سخت اقتصادي کړکېچ سره مخ دی. سربېره پر دې، د طالبانو دننه وېش د دې لامل شوی چې د دوی په کړنو او کورنيو پاليسيو کې د همغږۍ نشتوالی د دې ډلې نوې دننه نوره هم سخته کړي. په داسې حال کې چې نړيواله ټولنه په حکومتولۍ کې د لا زياتې شموليت او بشري حقونو ته د درناوي غوښتنه کوي، دا ډول تمې بې ځايه دي. دوی په خپل پليټ کې کافي اندازه لري — د ډيرو وسيلو اضافه کولو لپاره په بالقوه توگه د ډيريډونکي گډوډي رامېنځته کولو لپاره.

د طالبانو د راتلونکې په اړه هر ډول وړاندوينې جوړول په واک کې، د دوی د حکومتدارۍ فعاليت بايد په دوامداره توگه و ارزول شي. افغانستان يو رسمي، تاسيس شوي، قانوني اقتصاد ته اړتيا لري - او د دې لپاره امکانات، د دوی اوسني اقتصادي وضعيت ته په کتو سره، تياره ښکاري.

د دې موقعيت ستراتيژيک ماهيت، د خپلو سرچينو څخه د گټې اخيستنې په زړه پورې غوښتنې سره، د افغانستان برخليک د سيالي کونکو هيوادونو لپاره د غوښتل شوي انعام په توگه مهر کوي. د چين، ايران، ترکيې، قطر، متحده عربي اماراتو، پاکستان، هند او روسيې د گټو او د منځنۍ اسيا د نورو دولتونو ترڅنگ، د رقابت له امله بې ثباتي کولای شي افغانستان له ستونزو سره مخ کړي. د داعش په شاليد کې، او د نورو اورپکو ډلو د بيا راژوندي کيدو احتمال سره، طالبان نشي کولی د اسانه سفر تمه وکړي.

لکه څنگه چې لويديځ په افغانستان کې خپل انتخابونه ورنوي، ډيری گاونډي هيوادونه هم د انتظار او ليد په حالت کې دي. په

بیرته راستنیدنه د طالبانو

لنډمهاله، ډیپلوماتیک بنکیلتیا د دوی د امنیتي گټو د ساتنې لپاره کلیدي دي. دوی یقیناً کولی شي دا کار وکړي پداسې حال کې چې د غوره لپاره هیله لري. په داسې حال کې چې ملتونه د طالبانو په رسمیت پیژندلو کې خپل وخت تیروي، یو ډله ایز ستراتیژیک موقعیت د طالبانو سره په اغیزمنه توګه د بنکیلتیا ډیر احتمال لري.

ډیجیټل یو هڅون پریس

پايڼه

د طالبانو راتلونکی

د مرستو د شتونو په اړه د لويديځ ستراتيژي – له طالبانو څخه يې غوښتي چې د مرستو په بدل کې د بنځو د حقونو او نورو مسلو په اړه خپل چلند اعتدال کړي – په ښکاره ډول ناکامه شوي ده. دا د لويديځ لپاره اړينه ده چې داسې ميکانيزمونه رامېنځته کړي چې د طالبانو د نيولو لپاره د افغانانو د مجازاتو مخه ونيسي. . .

- حامد حکيمي او گيرت قيمت، چتم هاوس¹

د طالبانو واقعيت زموږ په وړاندې په هر حال کې پروت دی. مگر اوس، پوښتنه پاتې ده: موږ له دې ځای څخه چيرته ځو، کله چې لاره پرته له کوم څه روښانه وي؟ دوی تر دې دمه تر ټولو سختې ننگونې سره مخ دي چې څنگه په نړيواله کچه غندل شوي ياغيټوب څخه يو پيژندل شوي سياسي سازمان ته د افغانستان د حکومت کولو مسوليت په غاړه واخلي. له دې هاخوا، دوی بايد د دوی په شبکه کې د ټولو مختلف ليدونو ستونزه حل کړي. په ساده او نرمه توگه، که دوی غواړي واک ته دوام ورکړي، دوی بايد ډاډ تر لاسه کړي چې د دوی ټول تيم غړي په ورته پاڼه کې دي. ستونزه د طالبانو د رتبې او دوسيه ده

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د لویدیځ ضد، عصري ضد چلند پر بنسټ د ایډیالونو د یوې ټولګې لخوا هڅول شوي. له هغو سره همکاري وکړي ډیر عناصر، طالبان باید اوس یو کنسرت وکړي د دوی د نړۍ لید بیا تنظیمولو او لومړۍ یې د داخلي کولو هڅه کوي. او په نهایت کې، د نوي دولت د مسؤل مدیرانو په توګه، د دوی د یو بل مهارت سیټ او چلند ته اړتیا لري له هغه څخه چې دوی ورته عادت شوي دي. د دوی د سیاسي فلسفې دا ډول بیا رغونه به هم دومره ساده نه وي. ایا دوی په دوی کې دا لري، یوازې وخت به ووايي. که دوی وکولای شي په راتلونکو دریو څخه تر پنځو کلونو کې دا لیردونه ترسره کړي، د دوی پروژه به د اعتبار تر لاسه کولو پیل پیل کړي. ټول هغه څه چې دوی یې باید وکړي یوازې دومره ښه حکومت وکړي چې د تروریزم هڅول ګډوډي کمه کړي، جرمي شبکې غیر فعال کړي او بشري بحرانونه اداره کړي چې د دوی دروازي ټکوي. که دوی وکولای شي له دې کاره لاس واخلي، یا لږ تر لږه په دې برخه کې د ریښتیني هڅو په توګه وګڼل شي، شاید نه یوازې د دوی ګاونډیان بلکې ټوله نړیواله ټولنه به د دوی واقعیت سره سمون پیل کړي. دا په حقیقت کې یو اوږد امر دی مګر ناممکن ندی.

د کتاب په اوږدو کې هغه لومړني مسایل چې طالبان ورسره مخ دي او دوام لري په تفصیل سره څیړل شوي دي. که څه هم د دوی مشرانو په مکرر ډول ښودلې، لکه څنګه چې د دوحې په خبرو اترو کې وه، چې دوی کولی شي له لویدیځ سره جوړجاړی وکړي او ښکیل شي - په ځمکه کې د دوی سړي، پیاده سرتیري، په ځانګړې توګه هغه کسان چې د کلیوالو سیمو څخه دي. ډیر سخت پلورل شی. وروستی شی چې په کابل کې مشران ورته اړتیا لري دا دی چې په ټول هیواد کې د دوی شبکې څخه جلا شي. که دوی د همغږۍ څخه بهر وي، د ډلې احتمال په مختلفو ډلو ویشل کيږي خورا ریښتیني. په هرصورت، دا سمه نده چې دا فرض کړئ چې ټول هغه د کلیوالي سیمو څخه دي، یا ټول

پايښله

د ټيټ رتبه غړي، د داسي ذهنيټ لرونکي دي. له دې سيمو څخه هم ډير غړي شته چې له افغانستان څخه بهر نړۍ ته د پام وړ توجه لري او د دوی نوم ته تعليمي اسناد لري چې دا به د توازن په رامینځته کولو کې ډلې ته ګټه ورسوي.

يو بل پيچلی فکتور دا دی چې څنگه په صادقانه توګه د طالبانو وړتيا او اندازه کول دي. زما موندنې، چې په دې اړه له طالبانو سره د خبرو اترو پر بنسټ دي، دا ده چې په سلو کې له 30 څخه تر 40 سلنې پورې - په نظريه کې ايډيالوژيکي دي، پاتې نور يوازې د دوی خپلوان، خواخوږي او ملګري دي چې يا يې د طالبانو په توګه ليدلي يا ورته کتل کيږي. په ټولنيز مفهوم کې که نظامي نه وي. بله ډله چې ګومان کوي د طالبانو نوم اخلي، خو غله او جنايتکاران دي. کوچني محلي جنگسالاران هم بايد په دې کې فکتور وي - بالاخره، ډيری يې د پيسو ګټلو فرصت کاروي. دوی به څومره وخت طالبانو ته وفادار پاتې شي، په اقتصادي فرصتونو او د جرم په فرصتونو پورې اړه لري چې دوی به يې ترلاسه کړي.

د طالبانو په منځ کې، حتی نن ورځ، تر ټولو مهم اعتبار د ديني يا ملا دريځ دی. د کتاب په نظر کې نيولو سره، ديني پوهه ستاسو مقام او شهرت ټاکي. حتی که په اختلاف کې وي، د مشر مذهبي اعتبار تر بل هر څه مهم دی، او په نهايت کې د ټرمپ سياسي اړيکې. په افغانستان کې د ناتو او امريکا تګلارې ډيرې نيمګړتياوې درلودې او ډيرې لويې غلطې محاسبې يې وکړې، هو، خو بيا يې تر ټولو مرکزي د دوی د نه پوهېدنې له امله رابنځته شي چې د طالبانو د ليکو د جوړښت په اړه څه ډول کار کوي. دا، دوی په جګړه کې د # 1 اصول تعقيبولو کې پاتې راغلي: خپل دښمن وپيژنئ! په دوحه کې د امريکا ټيم په دې تمه وو چې ملا برادر به په کابل کې د طالبانو د بيرته راګرځيدو په صورت کې د ملا برادر د ټاکلو لپاره د هغه ځای ته ورسېږي.

بېرته راستنېدنه د طالبانو

درجه په سمه توگه د هغې سره سمون نه درلود. نړۍ د طالبانو د بريا شاهده وه، خو دا چې څنگه يې اداره کوله، اوس هم له موږ ټولو تېښتي. په هغه خبرو کې چې ما د طالبانو له يوه مهم ايډيالوژيک سره درلوده، هغه په پاکستان کې د طالبانو د مشرانو د وخت په اړه په زړه پورې نظرونه شريک کړل. کله چې ما دا گومان وکړ چې هېت الله او ځينې نور لوړپوړي مشران په پاکستان کې اوسېږي، نو په حقيقت کې يې تر اغېز لاندې راغلي دي، هغه ماته يو په زړه پورې حقيقت وويل. هغه وويل چې دا مشران د افغانستان په وړو وړو عکسونو کې ژوند کوي چې په ټول هيواد کې د کوچني کيمپونو څخه جوړ شوي، د خيبرپښتونخوا څخه تر پنجابه تر کويټې پورې. دوی هرچيرې چې لارل په پاکستان کې دننه يو کوچنی افغانستان جوړ کړ - او دا چې د دوی باور په اصل کې يوازې افغانانو ته و، نو دوی حتی د دوی له کمپونو څخه بهر له خلکو سره اړيکه ونيسې. دا په ځانگړې توگه د طالبانو د منځني او لوړ پوړو کارکونکو لپاره قضيه ده چې په پاکستان کې ژوند کوي. دلته خبره دا ده چې د طالبانو هغه داستانونه چې د طالبانو د لوړپوړو مشرانو له خوا تصويب شوي، د طالبانو د کدرونو په منځ کې بې تفاوته او د مختلفو ترتيباتو او چاپيريالونو له امله له گډوډېدو پرته تدریس او پلي کېدل. هغه چاپېريال چې د طالبانو منځني او لوړ پوړي چارواکي په کې فعاليت کوي، که په افغانستان کې دننه او يا بهر، د امکان تر حده تر کنټرول لاندې وي.

په نهايت کې، د "زاره" طالبانو - چې موږ يې په تېرو دېرشو کلونو کې ليدلي - او د طالبانو نوي نسل تر منځ د واک مبارزه درک کول او وړاندوينه کول، د دې تحليل اساس دی. د دې لپاره چې د خپلو تېرو تېروتنو مخه ونیول شي، موږ بايد په ژوره توگه بيا وڅيړو او د بيا نومول شوي طالبانو واقعيت - د دوی ډيموگرافيک، ارواپوهنه، ميراث او حتی نور هغه عوامل تحليل کړو.

پايله

د دوى اوسني حالت ته لاره هواره كړې، د بهرنيو لوبغاړو څخه تر داخلي مسلو پورې. د دې كولو په كولو سره، د كتاب موخه دا ده چې په يوه معنى كې، اوسنى ليد نه يوازې د ډير پام وړ بلكې يو څه خوشيني هم ځاى په ځاى كړي. موخه دا ده چې د طالبانو د اوسني نسل روحيه وپيژني او ورسره كار وكړي. برسیره پردې، په سيمه كې د نويو گواښونو په پېژندلو كې، لكه د ISK په څير، او د ځواك د راتلونكو جگړو تحليل، موږ كولى شو د سيمې متحركات او د هغې امنيت راتلونكى نور هم ونيسو.

راځئ چې د پخوانيو او "نوي" طالبانو تر منځ ځينې كليدي توپيرونه وڅيرو، ځكه چې د طالبانو معاصر نسخه ليل كولو لپاره د بلې كلمې نشتوالى. لومړى، له ۱۹۹۶ څخه تر ۱۹۹۹ پورې اصلي ډله په بده مرغه د خپل ځان په دننه كې د يو مترقي واقعيت په ساتلو كې راحته وه، په داسې حال كې چې د نن ورځې طالبان د نړيوالو اړيكو يو ثابت او مخكښ احساس لري. دوى د انزوا پالونكو په توگه د خپل شهرت څخه تير شوي او د بنكيلتيا په اړه د نړيوال ليد سره د خوښې متقابل عمل كونكي كيږي. په ورته مخ كې، پخوانيو د ملگرو ملتونو په څير د پرمختيايي ادارو سره كار كولو كې خورا لږ دلچسپي درلوده. نن ورځ، د نويو بنسټونو او زيربنا په ځاى كې (او كريديت بايد په كوم ځاى كې وركړل شي: امريكا او د هغې د ناټو متحدينو)، معاصر طالبان په حتماً پوه شوي چې دوى نشي كولى د ۱۹۹۰ لسيزې په څير د خپلو پخوانيو په څير پرمخ ولاړ شي. د عصري عصر د ځانگړتياوو پرته د ژوند كولو لپاره، د تيز رفتار انټرنيت آسانتيا او نور ټول د دوى لپاره حقيقي ندي. نو دوى يې له هغه ځاى څخه واخيستل چې دوى يې تر لاسه كولى شي. د بيلگې په توگه، د دوى بريښنا د ازبكيستان او تاجكيستان لخوا چمتو كيږي - او دوى په دوامداره توگه د دوى سره پرته له كوم خنډ پرته د بريښنا رسولو لپاره خبرې اترې كوي.² د طالبانو مشران څخه هم غوښتنې شوي دي

بېرته راستنېدنه د طالبانو

دغه دواړه د منځنۍ اسيا هغه چورلکي او الوتکي چې د ۲۰۲۱ کال د اگست په مياشت کې له افغانستان څخه د تېښتې پر مهال د افغان امنيتي ځواکونو د پخوانيو غړو له خوا هلته الوتنې شوې وې بېرته راستانه شوي دي. ويل کېږي چې ۴۶ الوتکي يې د ازبکستان او ۱۸ يې د تاجکستان په واک کې دي. ۳. که څه هم د طالبانو د دفاع وزير ملا يعقوب دواړو هېوادونو ته خبردارۍ ورکړې چې د طالبانو صبر دې نه ازمويي او غچ اخيستو ته دې مجبور کړي. ۴. تر اوسه طالبانو يوازې ديپلوماتيکي لارې تعقيب کړي دي. د تاجکستان او طالبانو ترمنځ پوله تاوتریخوالی د طالبانو لپاره يوه بله سخته ننگونه ده. دواړه خواوې د يو بل دښمنان ځای پر ځای کوي، او په هر حالت کې د دوی ۸۰۰ مېله پوله څارنه او اداره کول گران دي. ۵. دواړه لوري يو بل تورنوي چې د پولې په اوږدو کې د بې ثباتۍ لامل گرځي. دا ټول د طالبانو له اټکل سره مخ دي چې ولې دوی نه شي کولی له خپل گاونډ څخه ليرې پاتې شي او همدارنگه د دوی اندېښنو او ويره. طالبان ۱.۰ به په دې فکر کې په وحشت کې ډوب شي، ځکه چې دوی بهرنيان د جاسوس يا منفي نفوذ په توگه ويني. د دوی د کار ميوه ليدل دومره لري حرکت کوي چې په نورو باور کول به د دوی لپاره خورا ناخوښه وي. برسیره پردې، د رسنيو په اړه، پخوانی ډله د رسنيو ازادۍ ته د رسيدو په وخت کې خورا محافظه کاره وه. په نوي افغانستان کې د لويديځو خبريالانو د فعاليت اجازه ورکول يو ستر بدلون دی، ځکه چې اوس هم زيات شمېر نړيوالې او په ځانگړې توگه سيمه ييزې خبري شبکې شته چې خپل پوښښ په کې لري. البته، دلته لويې ستونزې شتون لري، چې د کنټرول زياتوالي ټينگار کوي، او ښځې د نارينه وو په څير ورته فرصتونه نلري، او په دولتي رسنيو کې د داستانونو فلټر کولو کې تدريجي زياتوالی، مگر بالاخره، د رسنيو نړۍ لاهم فعاله ده. دا يو

پايله

د نوي وخت محصول چې د طالبانو د پوهي او معلوماتو د كنټرول تر كچي پوري به خورا لوی تاثير ولري، او دا د ټولنيزو رسنيو له لاري هم پېښيري - يو څه چې موږ دمخه د دوی د ټويټر او فيسبوک کارولو سره گورو. د طالبانو د رسنيو آزادۍ د غربي معيارونو سره پرتله کول به خورا غير عادلانه وي. د منځني ختيځ او منځني اسيا ځيني هيوادونه چې لويديځ ورسره په خوښۍ سره ورځ په ورځ بوخت وي د پرتله کولو موخو لپاره غوره مثالونه وړاندې کوي.

سربېره پر دې، د ۱۹۹۰ لسيزې طالبانو يوه خطرناکه مذهبي وسله واله اجندا درلوده چې دواړه سيمه ييز او نړيوال ځايونه يې په نښه کول - په پای کې دوی د افغان مجاهدينو اولادونه وو، چې ډيری يې د نړۍ له بېلابېلو هېوادونو څخه راغلي وو: له اندونيزيا او ماليزيا څخه. له بلې خوا مصر او سوډان ته، او په منځ کې هر ځای. موږ په کافي اندازه پوهيږو چې د القاعدې - طالبانو د اسانتيا واده څنگه تروريزم رامېنځته کړ. په داسې حال کې چې طالبان په ځانگړې توگه د حقاني ډله لا هم له القاعدې سره يو څه خواخوږي لري، لکه څنگه چې په کابل کې د القاعدې د مشر ايمن الظواهري په کوربه توب ښکاره شوه، نن د طالبانو نوی نسل پخوانيو نړيوالو مجاهدينو ته لاس رسی نه لري. د دورې شبکه، د افغانانو په توگه د دوی هويت ته ډيره پاملرنه کوي. نشنليزم اوس د يو نړيوال مذهبي ماموريت څخه ډير د هويت مهم نښه نښه ده.

برسيره پردې، زاړه طالبان په فرقه پالني باندې ډير متمرکز وو، يو څه د القاعدې د نفوذ او د عربو اورپکو له امله چې فرقه يي وېشونه، په ځانگړي توگه د شيعه په مقابل کې سني، مهم وو. هزاره شيعه گان چې د هيواد د نفوس يو پر پنځمه برخه تشکيلوي، د بيلگي په توگه، د ۱۹۹۰ لسيزې په وروستيو کې د خلکو له خوا له قتل عام سره مخ شول.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

طالبان. که څه هم هزاره گان اوس هم له تبعیض او تاوتریخوالي سره مخ دي، خو نن ورځ طالبانو هڅه کړې چې په کابل او د هېواد په شمالي سیمو کې هزاره شیعې گانو ته ځان ورسوي..6 ما ته د یوې مرکې په ترڅ کې ویل شوي وو چې د پاکستان شیعې مشر ساجد نقوي پاکستان ته د خپل سفر په ترڅ کې د ملا برادر پیغام ترلاسه کړی و چې په کې یې ټینګار کړی و چې طالبان له هزاره شیعې گانو سره اړیکې لري.7 هغه غوښتل دا پیغام د پاکستان شیعې مشرانو ته هم ورسوي – تر څو هغوی ته خبر ورکړی چې په افغانستان کې د فرقه پالنې په اړه اندېښنه ونلری – او د خپلو چپلونو له لارې افغان شیعې گانو ته هم ورسوي. یو څوک نشي کولی دا ډول پوهاوی د ارزښت په نظر کې ونیسي مګر سره له دې چې د دې ځوریدلي مسلمان او توکمیز اقلیت ډلې سره د همکارۍ او ملاتړ لپاره دا هڅې د پالیسۍ یو مهم بدلون ښیي – یا شاید د جوړولو په حال کې. په افغانستان کې هم ډیری غیر هزاره شیعې ټولنې شتون لري، چې په عمومي توګه د طالبانو ضد ځواکونو سره یوځای شوي، نو دا په سیاسي شرایطو کې د طالبانو لپاره کومه اسانه پریکړه نه ده.

د دې مذهب په اړه، زاره طالبان، د دوی د دیوبندي-حنفي رېښو سره، په افغانستان کې واکمن مذهبي ډلې وې، مګر دوی د القاعدې د سلفي روایتونو څخه د قوي مداخلې شاهدان وو. پایله یې د دیوبندیت یوه سخته وسله واله بڼه وه چې د اصلي تعلیماتو سره سمون نه درلود، لکه څنګه چې مخکې په کتاب کې بحث شوی. له هغه وخته چې په افغانستان کې د یاغیتوب له پیله، تر ډېره په خپله، که څه هم د مخدره موادو د مافیا او همدارنګه د پاکستان له خوا مرسته او ملاتړ کېږي، خو نن ورځ طالبان په خپل مذهبي فکر کې نسبتاً خپلواک دي. د نولسمې پېړۍ د دیوبندي رېښو ته د ډول ډول بیرته راستنیدل، چې په تاریخي توګه حتی د صوفي ډلو لپاره هم ځای درلود.

پايله

په افغانستان کې، د داعش سره د طالبانو مخ په زياتيدونکي کړکيچ هم تشرېح کوي. اوس دوی له يوې داسې ډلې سره مخامخ دي چې نه يوازې دا چې سخت دريځي ده، بلکې په حقيقت کې – له مذهبي اړخه – په خپل نظر کې د ديوبندي سخت ضد ده. ISK حتی په افغانستان او پاکستان کې د عامه خپرولو لپاره کتابچه هم خپره کړې چې په مستقيم ډول د ديوبندي مکتب ننگوي. دا ويل چې دوی مخالفين دي په بشپړ ډول سم ندي - دوی قسم خوري د بنمنان دي.

په پای کې، پخواني طالبان په زړه کې يو جنګي خوځښت و. اوسنی طالبان په ټول هيواد کې د سيوري حکومتونو له چلولو څخه ګټه پورته کوي، چې ډيری غړي يې په منظم ترتيب کې فعاليت کوي. د افغان طالبانو له يوه غړي سره زما په خبرو کې راته ويل شوي وو چې طالبان د دغو لسګونو وسلو لرونکي اشخاصو له ننگونو سره مخ دي چې ادعا کوي دوی طالبان دي.^۸ دوی د دې کار اجازه نه لري خو طالبان د پلي کولو تدابير نه لري. په هرصورت، دوی په فعاله توګه د ښه حکومت کولو لپاره د ځان په تنظيم کولو بوخت دي او مختلفې ډلې او کدرونه يې ټاکلي چې ځانګړي يونيفورم اغوندي. د طالبانو يوه جګپوري چارواکي د ۲۰۲۲ کال په اګست مياشت کې ماته وويل چې دوی به ډېر ژر د هغو کسانو نيول پيل کړي چې په کابل کې په پوستو او لويو لارو کې وسلې ګرځوي. دا لږ تر لږه د بنسټيز کولو يوه تدريجي هڅه ده - د طالبانو د پخوانيو ټاکتيکونو څخه يو بشپړ توپير دی. بېلابېل وزارتونه او دولتي دفترونه آباديږي؛ يو جوړښت په خپل ځای دی او طالبان هڅه کوي چې هغه څه چې په تيرو دوو لسيزو کې جوړ شوي، دوام ورکړي. ښه، د رولونو ډکول اسانه دي - مګر د اداري او اداري جوړښت سره موافقت کول چې دوی ورسره بلد نه دي د دوی لپاره يوه نوي سيمه ده، او يقيناً يو داسې ځای دی چې دوی نوي ځای ماتوي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

ورو ورو، موږ د پخوانیو طالبانو د پوستکي د توپېدو په حال کې یو او ښایي په هغه څه بدل شي چې مخکې نه وو لیدل شوي.

د طالبانو یوه ملا چې د نوي نسل د منځنیو پورو طالب مشرانو ډیری برخه یې ښوولي او روزلي یې راته وویل چې د طالبانو هغه پیاده عسکر چې د هغوی لپاره یې جگړه کړې او بالاخره یې جگړه کتلې ده، لومړیتوب لري چې په دولتي پوستونو کې ځای پرځای شي. هغه زیاته کړه، د کابینې د پوستونو لپاره، "مرکزي معیار دا و چې د طالبانو اصلي ارزښتونو او ایډیالوژۍ ته د یو چا تقوی او وفاداري څومره ژوره وه." ^۹ هغه ټینګار وکړ دا چې ځوان نسل خلاص ذهن لري کله چې د ښکیلتیا او تعاملاتو خبره راځي، حتی د هغه چا سره چې دوی ورسره موافق نه دي. په عین حال کې، دوی ډیر محافظه کار دي او د قبیلوي فکرونو سره مخ دي. کله چې ما وپوښتل چې څنګه د مختلفو توکمونو او قومي شالیدونو لرونکي طالبان تمه کيږي چې د افغانستان د پرمختګ او ثبات لپاره د ګډ هدف لپاره کار وکړي، هغه اعتراف وکړ چې د نوي مشرانو تر ټولو لویه ننگونه د ښاري او کلیوالي ویش سره مخ ده. په داسې حال کې چې ډیری مشران په افغانستان، پاکستان او قطر کې په ښاري مرکزونو کې د ژوند تجربه لري، د دوی ډیری پیاده سرتیري د کلیوالي شالید څخه راځي - نو د دوی لپاره، د کابل په څیر ښاري مرکزونو یوه نوې نړۍ ده. دا هغه نارینه دي چې پرده (پرده) یو اساسي اسلامي دود دی چې هیڅ ډول جوړجاړی نشي کولی او دوی د ښځو په اړه د پلرني نظریاتو تر اغیز لاندې دي. دوی نشي کولی په ښاري ترتیب کې نسبتاً ازاده ټولنه ومني، چیرې چې نارینه او ښځینه په ګډه کار کوي. د طالبانو د هغو مشرانو لپاره چې په نړیواله کچه یې باور درلود، دا سخته ده چې خپل کدرونه بیا وروزل شي، حتی که دوی رښتیا هم وغواړي - له همدې امله دا د دوی د لویدیځ لپاره خورا مهم دی.

پايښه

او سيمه ايزو خبرو اترو ته د حساسو مسلو په اړه د پاليسي بياناتو د خپرولو په وخت کې دا ستونزه په ياد ولرئ. دا اعلانونه، په هر حالت کې، ډيرې يې د محلي لويديځ ليدونکو ته لارښوونه کيږي. په حقيقت کې، په دې ډگر کې د طالبانو معنی لرونکي پرمختگ خورا اوږده لاره ده.

زما سپارښتنه - په دې ښه پوهيدل چې دا به جنجالي وي - له طالبانو سره د ښکېلتيا زياتول دي. په حقيقت کې، له دوی سره د هغه څه په اړه په خبرو اترو کې ښکېلتيا چې نړيواله ټولنه ورته اړتيا لري ترڅو دوی په رسمي توگه وپېژندل شي شايد په هغه گډوډ واقعيت کې چې موږ يې اوس لرو يوازينی لار ده. زما استدلال دا دی چې د دوی سره هر ډول مؤثره، دوامداره او معنی لرونکي ښکېلتيا د دوی په منځ کې د نسبتاً عملي او اعتدال عناصرو د پياوړي کولو حقيقي ظرفيت لري. ښکېلتيا نه کول د سخت دريځو د نظر ملاتړ کوي چې نړی د دوی پر وړاندې ده - او په پايله کې به دوی په سازمان کې نور هم وده وکړي. د طالبانو پخوانی نسل، د ملا عمر ملگري، په راتلونکو پنځو کلونو کې د وتلو په حال کې دي. نوي طالبان، د ټولنيزو رسنيو او نړی ته د دوی ډيجيټل لاسرسي له مخې، هغه څوک دي چې په افغانستان کې به حرکت کوونکي او ټکان ورکوونکي وي. موږ کولی شو دوی ته اجازه ورکړو چې په تياره کې شاوخوا حرکت وکړي، يا دوی ته د وتلو لاره وړاندې کړي. په افغانستان کې د لسگونو مليار دالرو پانگوني يوه زيربنا جوړه کړه چې اوس د طالبانو په واک کې دي، او موږ نشو کولی له پامه غورځوو. دوی به ښکېلتيا، غوره مهارتونو، او د ظرفيت لوړولو ته اړتيا ولري ترڅو دا وکاروي او حکومت پرمخ بوځي. دا به حتماً دوی ته اړ کړي چې په افغانستان کې د بېلا بېلو نظريو او توکمونو له خلکو سره ښکېل شي. او دا ممکن د يو متنوع حکومت لامل شي. د دې کرښې په اوږدو کې د لويديځ "غوښتنې" په کابه غوږونو کېدې، مگر طالبان به وي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

کله چې د حکومتدارۍ له عملي ننگونو سره مخ شي نو مجبور دي چې دا په پام کې ونيسي - او دا پېښيرې. دا یو خوشبین اټکل دی، که څه هم، زه باید اعتراف وکړم.

طالبانو ته د یو څه مشروعیت وړاندیز د هغوی د نیمگړتیاوو د منلو سره برابر نه دی - چې ډیری یې شتون لري. د یادولو وړ ده چې د نړۍ په کچه یو زیات شمیر هیوادونه شتون لري چې د بشري حقونو ناوړه ریکارډونه د نړیوالې ټولنې لخوا پېژندل شوي. څه شی د افغانستان لپاره د پام وړ ګرځي؟ او ایا دا دومره خراب دی چې فرض کړئ - امید کول - چې دوی کولی شي د ښه لپاره بدل شي؟ که هر څه وي، د افغانانو په خاطر، چې په دې ټولو کې دومره ناوړه چلند شوی، ایا موږ د دوی د یو څه رڼا کولو هڅه هم نه کوو؟ د امریکا له یوه پخواني لوړ پوړي چارواکي سره د خبرو پر مهال چې د افغانستان کرکېچ له نږدې څاري او د افغانستان په ګډون له جنوبي اسیا سره په ډیپلوماتیکو اړیکو کې ښکېل و، د ارزونې په سر کې مې ټکان وخوړ: “موږ افغانانو ته په زړه پورې ډول وښوده موږ د افغانستان په اړه هیڅ شی نه ورکوو. طالبان زموږ په څېر نه دي، نه د پالیسیو او ارزښتونو له مخې، خو موږ هم پوهیږو چې د ښځو د حقونو او اخلاقو په اړه زموږ د لیکچرونو په اورېدو ناروغه دي. دوی موږ ته وايي هو - موږ تاسو ته د هغه څه په اړه درس نه ورکوو چې موږ فکر کوو تاسو غلط کوئ. زموږ داستان یوازې د دوی لپاره ځورونکی او بې ګټې دی.¹⁰ دې کس بیا هم د افغانستان د مشروع حکومت په توګه د طالبانو په رسمیت پېژندلو وړاندیز نه دی کړی — او په دې باور وو چې د بایډن له ادارې څخه دا تمه کول ناممکن دي چې دا لاره غوره کړي. په ټوله نړۍ کې د سیاسي قطبي کولو او افراطیت رجحاناتو ته په پام سره، دا د نړیوالې ټولنې او په ځانګړې توګه د لويديځ لپاره خورا منافقانه ده چې له طالبانو څخه تمه لري چې د اصلاحاتو اجنډا تعقیب کړي چې دوی ورته د اجنبی په سترګه ګوري.

پاي‌له

سربيره پردې، راځي چې د دې ټولو گړندي پلانونو سره د يوې شيبې لپاره ودريرو او دا ومنو چې موږ د افغانستان په اړه د متحده ايالاتو له اوسني تگلاري سره هيڅ ځای نه څو. موږ طالبانو ته د "کارو لیست" په ورکولو سره هيڅ شی نه ترلاسه کوو چې دوی ورسره موافق نه وي - دا باید یادونه ونه کړو چې دوی حتی په عامه توګه د متحده ايالاتو چارواکو سره لیدل کیدی نشي. د نړیوالو ګټو د ترویج او ساتنې لپاره، په افغانستان کې د ثبات د ټینګښت او د دې لپاره چې دا هېواد بیا د ترهګرۍ په مرکز بدل نه شي، تر ټولو ښه لاره د اخلاقي لیکو په لغوه کولو پیل کول دي. بیا د جوړښتي ښکیلتیا سره پرمخ بوځي چې په کابل او کندهار دواړو کې د طالبانو له مشرانو سره مستقیم تماس لري. ملا برادر او عباس ستانګزی لکه څومره چې مهارت لري، نن د افغانستان د پالیسي تصمیم نیونکي نه دي. هېت الله او سراج حقاني تر اوسه پورې له دوی سره مستقیم تماس نه لري، په ځانګړې توګه هېیت الله.

د دوی د ضعف او سختو داخلي رقابتونو سره سره، د طالبانو واک په سټیرینګ ویل کې ډیر ژر د ماتېدو په حال کې نه دی. دوی به اوس او د تل لپاره ځان ته یوازې د دوی د وروستي بریا د لینز له لارې وګوري - دوی عالي دیوید دي چې په شیطاني ګولیات باندې بریالي شو، او له همدې امله د ځان دا احساس به د تل لپاره د دوی په حافظه کې پاتې وي. دوی د هغه څه ترلاسه کولو لپاره اوږد انتظار وکړ چې اوس یې لري، او دوی به اجازه ورنکړي چې هیڅ څوک یا هیڅ شی - په ځانګړې توګه د دوی خپل توپيرونه یا متحرکات - د دې په لاره کې خنډ نشي. د دوی د یووالي ظاهري وړاندوینه او د هېت الله د امرونو تعقیب - د داخلي اختلافاتو د ډیریدو سره سره - د دوی ځواک، د دوی پټه وسله ده. د دوی ژمنتیا، او د دوی د توپيرونو څخه د سترګې پټولو وړتیا - پرته له دې چې په شخصي توګه څومره ناخوښه وي - د دوی لپاره، څه کوي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

دوی ډیر ځانگړي. نو که د هغه لوړپوړي مشر خبرې واورئ چې په کندهار کې د یو څو سخت دریځو دیني عالمانو لارښونه کوي، د دوی په خوله کې بد خوند پاتې شي، دوی به یې په خوښۍ سره ومني ځکه چې دوی د دې لامل شوي چې کابل ته راستون شي - او دوی نه کوي. غواړم دا بیا خالي کړم. که څه هم ترېخ حقیقت دا دی چې هغه مقاومت چې دوی اوس د سیالانو لکه ISK سره مخ دي د دوی د ژوند ملاتړ هم دی. دا یوازې دوی پیاوړې کوي، پدې پوهیدل چې داسې خلک شتون لري چې د دوی واک ته د دیني او سیاسي ننګونو سره مخ کوي - دا دوی ټول د دې څخه ډیر لري، او محافظت کوي. دا د دوی د لا نظامي کولو لپاره وژونکي ظرفیت لري او په راتلونکي کې د تاوتریخوالي نوې څپې ته وده ورکوي.

د پرمختګ لپاره، موږ باید سخت حقایق ومنو. د دوحې مذاکراتو وښودله چې له طالبانو سره ښکېلتیا ممکنه ده، چې هغوی نه یوازې د منطقي خبرو وړتیا ولري، بلکې په ورکولو او اخیستلو هم باور لري. څو لسیزې وړاندې د ملا عمر عکس ته غاړه ایښودل یوازې په دې مانا دي چې په هغه انکار کې پاتې کیدل چې زموږ په وړاندې یو نوی حقیقت دی. طالبان اوس له ملګرو ملتونو سره لاس او ګریوان دي، د پیسو غوښتنه کوي او له یوې خوا له چین او هند څخه نیولې تر اروپایي ټولنې او له بلې خوا له امریکا سره د همکارۍ په لټه کې دي. دوی په ښکاره ډول هڅه کوي. البته، هغه کسان چې په کندهار کې دي، د نړیوال نظم له حقیقت څخه بې خبره دي، او سراج حقاني د ایمن الظواهرې په پټه کوربه توب په داسې حال کې نیول شوی، چې په پټه بې خپل پټلونونه ښکته کړي وو. ډیری یې په کابل کې د زده کړې په حالت کې دي. دوی نیول کيږي، او د طالبانو په مشرتابه کې هغه کسان چې اوس هم په دوحه کې ځای پر ځای دي اړتیا لري چې له خپلو کورنیو سره بیرته کابل ته راشي او د لیرد په بهیر کې مرسته وکړي. لویديځ، په خپله برخه کې، اړتیا لري چې واقعیت ومني او د خپل غم وروستي پړاو ته لاړ شي: منل.

پايله

په پايله کې، طالبان اوږده لاره په مخ کې لري د دوی څخه، د دوی د خپل سختی او تعصب له امله، تر بل هر څه ډیر. د دوی په پراخه شبکه کې تغیرات د دوی حرکت ته خورا مهم ننگونه رامینځته کوي. دا یوازې د وخت خبره ده چې د واک سیاست د دوی په یووالي اغیزه وکړي. که دا لاندې راشي، دا ممکن د دوی کریپتونایت وي. سربیره پردې، د ISK لخوا رامینځته شوي خطرоне هره ورځ وده کوي. گواښ په حقیقت کې خورا جدي دی، مگر شتون نلري. دوی به په خپل ظاهري لید کې یو بد نظر پاتې شي، چېرته چې دوی کولی شي ترهگري رامینځته کړي او د خپل ټول توان سره سم طالبان خپه کړي. هلته تاوتریخوالی، او د پاکستان او پاکستانی طالبانو سره د بېچلو اړیکو اضافه فشار، د سیمه ایز امنیت په برخه کې د دوی لپاره په زړه پورې، مگر فشارناک، راتلونکی جوړوي. د پاکستانی استخباراتو د ښه نیت له لاسه ورکول د دوی لپاره وژونکي کیدی شي، مگر د دوی د ملاتړ (او د پاکستان د پراکسي په توګه د دوی عکس) د ساتلو هڅه کول د افغانستان قومي تحرک ته په پام سره له سیاسي پلوه بې ثباته کیدی شي.

په نهایت کې، تر ټولو مهم عامل: د طالبانو نوی نسل — یا د طالبانو نسل Z — چې لا دمخه د طالبانو اکثریت کدرونه جوړوي، احتمال لري چې د طالبانو په پالیسي جوړونه کې خورا لوی نفوذ ولري. د نړیوالو خوځښتونو په اړه د دوی پوهاوی، د ټیکنالوژۍ پوه طبیعت او خوبونه چې د مذهبي عقیدې په پرتله د لویې نړۍ لخوا ډیر اغیزمن شوي، بې له شکه د ډلې طبیعت بدلوي لکه څنګه چې موږ پوهیږو. د مذهب په اړه، د عقیدې په برخه کې د لویو ویشونو سره سره، د افغانستان د بډایه عقیدې تاریخي میراثونه لاهم ولاړ دي. طالبان به په نهایت کې اصلاح ته اړ شي، د دوی مذهبي شمولیت او ځای په ځای کولو کې وده وکړي که دوی غواړي د عامو خلکو لخوا جدي ونیول شي.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

افغان ولس. د طالبانو بریا یقینا په ټوله نړۍ کې نورې ډلې الهام بخښلې دي او دوی ټول له نږدې څاري. که طالبان غواړي چې د یوه باثباته او خپلواک افغانستان په جوړولو کې بریالي شي، نو باید له سخت دریځې، توجیه او د ظالمو وسیلو په استفادې سره خپلې لارې بېلې کړي.

پېسې د نړۍ په گوټ گوټ کې گرځي — د طالبانو مالي مدیریت به د دوی په بریا یا ناکامۍ کې لوی رول ولوبوي. که دوی خلکو ته ووايي چې اندېښنه مه کوئ، دوی باید دوی ته دلایل ورکړي چې د نه کولو لپاره - خلک یو څه ثبوت ته اړتیا لري چې دوی د خونديتوب احساس کولی شي. که دوی د عامو افغانانو سره د پای ته رسولو په برخه کې مرسته ونکړي، عامه لاریونونه به ناگزیر شي او ځمکه به نوره هم ولږزوي. تر ټولو ښه سناریو دا ده چې طالبان په سمه توګه د هغه نسبي سولې پر بنسټ ولاړ دي چې په افغانستان کې د تیرو کلونو په پرتله منځ ته راغلي دي او د دوی منځ کې منځلارې سر ته رسېږي. د دوی څخه ځینې به په پای کې د اصالحاتو لپاره فشار راوړي، په شمول په دیني ډګر کې، که نه نو، د دوی ځواک به لنډمهاله وي، لکه څنګه چې ټول منځلارې پوهیږي. له بلې خوا تر ټولو بده صحنه دا ده چې د هېت الله او قاضي القضاات حکیم په څېرو کې چې موږ یې نښې نښانې لیدلي دي، د سختۍ دوام دی. او که د دوی داخلي اختلافات د تاوتریخوالي او ویشلو لامل شي، نو دا احتمال په خطرناکه توګه واقع کیږي، په ځانګړې توګه که طالبان د خپل وخت څخه غوره ګټه پورته کولو کې خنډ وکړي. طالبانو به اکثره ویل: تاسو ساعتونه لرئ خو وخت لرو. ټول هغه څه چې موږ یې اوس کولی شو دا وګورو چې دوی د هغه وخت سره څه کوي چې دوی لري او امید لري، د انسانیت لپاره، چې تر ټولو غوره قضیه سناریو بریا ترلاسه کوي.

په نهایت کې، شاید که هغه کسان چې د افغانستان د برخلیک په ټاکلو کې یې دنده ترسره کوله، ډیر رحم او نور

پاي‌له

فکر کول، شيان به نن ورځ توپير ولري. له بده مرغه، داسي نه ده. خو د ليکلو لپاره نورې پاڼې هم شته، تقدير لا هم پاتې دی. يوازې وخت به ووايي چې د نوي برخليک جوړونکي به په خپلو قلمونو څه وکړي - يو څوک يوازې دا اميد کولی شي چې دوی به د سولې او شعر په ژبه ليکي، نه د پرونيو لاسونو د کفر، شخړو او غمونو. شايد مسله په زړه کې زموږ ناپاک خوشبيني وه. آيا بهرنۍ مداخلې په خطرناکه توگه د استعماري هڅو په يادولو سره اغيزمنې ثابتې شوې؟ که په قطعي ډول د ويلو لپاره څه وي، هغه دا دي چې افغان ولس د ښه والي مستحق و، او دا هيله له لاسه نه ورکوي. موږ بايد بيا فکر وکړو چې نن ورځ طالبان څه او څوک دي. د يادولو وړ ده چې د توپک او هديرې څخه د يوې احتمالي او سولې په لور د عينکو ليردول د افغانستان د خلکو يو سوږ ارمان او له اوږده انتظار څخه تير شوی حق دی. د شاعرانو، عرفان او سرودونو په خاوره کې سوله ناشوني نه ده او نه هم ناشوني ده.

ضمیمه I

د کليدي مرستيالانو، د رياستونو د رئيسانو، واليانو او نظامي قوماندانانو ليست

شير محمد عباس ستانکزی، د بهرنیو چارو وزارت مرستيال ذبیح الله مجاهد، د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت مرستيال

خپرونه

د دفاع وزارت مرستيال ملا محمد فاضل مظلوم اخند

مولوي محمد قاسم فرید، د دفاع وزارت مرستيال (پالیسي او پلان)

د کورنیو چارو وزارت مرستيال ابراهيم صدر

د کورنیو چارو وزارت (پوهنې او پرسونل) مرستيال مولوي نور جلال

د کرنې وزارت مرستيال سردار اعظم حقاني

عبدالله خان، د کورنیو چارو وزارت له نشه یي توکو سره د مبارزې معین

د کورنیو چارو وزارت (پالیسي او ستراتیژي) مرستيال مولوي شمس

الدین منصور

محمد بشیر، د سوداګرۍ وزارت مرستيال عظیم سلطان، د

سوداګرۍ وزارت مرستيال

د شهیدانو او معلولينو وزارت مرستيال شیخ مولوی عبدالحکیم

د پوهنې وزارت مرستيال مولوي سعید احمد شهید خېل

ضمیمه

د کلیو د بیارغوني او پراختیا وزارت مرستیال مولوي عبدالرحمن حلیم
 د اطلاعاتو او کلتور وزارت مالي او اداري مرستیال مولوي عتیق الله عزیزی
 د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خوانانو چارو مرستیال ملا فیض الله اخند
 د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال ملا سعدالدین اخند
 د مالي وزارت مرستیال ملا ناصر اخند
 مولوي عارف الله عارف، د انرژي او اوبو وزارت مرستیال
 مجیب الرحمن، د انرژي او اوبو وزارت مرستیال مولوي سیف الدین طیب، د
 مخابراتو وزارت مرستیال حاجي ملا محمد عیسی اخند
 منرالونه او پترولیم
 د طبیعي پېښو پر وړاندې د مبارزې وزارت مرستیال مولوي شرف الدین
 د طبیعي پېښو پر وړاندې د مبارزې وزارت دویم مرستیال عنایت الله شجاع
 حقاني
 مولوي حمدالله زاهد، د تدارکاتو رئیس شیخ عبدالرحیم، د تدارکاتو
 مرستیال
 د ملي امنیت ریاست مرستیال ملا رحمت الله نجیب
 تاجمیر جواد، مرستیال د استخباراتو مشر
 مولوي محمد زندانو رییس یوسف مستري، د زندانونو مرستیال ملا حبیب
 الله فضلي
 مولوی کرامت الله اخندزاده سر د د
 اداري اصلاحاتو او ملکي خدمتونو کمیسیون د سرحدونو او قبايلو چارو
 وزارت مرستیال مولوي احمد طه
 چاري

ضمیمه زه

انجینر نجیب الله، د اتومي انرژۍ د ادارې رئیس مولوي فتح الله منصور، د کندهار د هوايي ډگر رئیس محمد اسماعیل، د نظامي ځواکونو اجرایه رییس محکمه

د سره صلیب مرستیال مولوي عصمت الله عاصم، د سره صلیب مرستیال مولوي رحیم الله محمود

په کندهار کې د البدر قول اردو

په هلمند کې د عظیم قول اردو مرستیال مولوي عبدالصمد

د دیني احکامو د صادرولو د دفتر رئیس نورالله منیر

عبدالقیوم ذاکر، په پنجشیر کې د پخواني حکومت سره د مخالفو ځواکونو سره د مقابلې لپاره نظامي قوماندان (مخکې، په لنډ وخت کې د دفاع وزارت د مرستیال په توګه دنده ترسره کوله لکه څنګه چې د 2021 په سپتمبر کې اعلان شوی).

د کلیو د بېارغوني او پراختیا وزارت مرستیال مفتي سعید احمد مستقیم

د لوړو زده کړو وزارت مالي او اداري مرستیال مولوي حسیب الله حامد

د عامي روغتیا وزارت مرستیال ډاکټر حسن غیاثي، د اقتصاد

وزارت مرستیال عبداللطیف نظري

عبدالباري عمر، د خوراکي توکو او درملو ادارې رییس عطاء الله عمري، د

دفاع وزارت پخوانی مرستیال

نووولوي او لوژستیک، اوس د اګست 2022 راهیسې د کرنې وزیر په

توګه دنده ترسره کوي

علم گل حقاني، د پاسپورت ریاست مشر مولوي مخدوم عبدالسلام سعادت،

مرستیال وزیر

د کار او ټولنیزو چارو

شیخ سید رسول د تفتیش عالي ادارې رییس امیرخان حقاني، د ۲۰۹ اتل قول

اردو قومندان

ضمیمه

ملا بری گل اخند د ۲۰۵ اتل قول اردو د ۲۰۵ قول اردو درستیزوال
 مل پاسوال عبدالرزاق اخند د الفاروق ۲۰۷ قول اردو درستیزوال
 د ۲۰۳ تندر قول اردو درستیزوال مولوي حزب الله
 حاجي مالي خان (د سراج الدين حقاني تره) د لوگر والي
 عبدالغني فايق، د بدخشان والي قدرت الله ابو حمزه، د بلخ والي اسحاق
 اخندزاده، د غزني والي.
 مولوي عبدالاحد طالب، د هلمند والي نور اسلامجر، د هرات والي.
 نثار احمد نصرت، د کندوز والي داوود مزمل، د ننگرهار والي
 مولوي قاسم خالد، د کنړ والي.
 محمد اسماعيل ترکمن، د تخار والي حفيظ الله پهلوان، د فارياب والي
 بختيار معاذ، د بغلان والي.
 قاري احسان الله بريال، د کابل والي محمد يوسف وفا، د کندهار والي

سرچینې: د طالبانو دولتي ویب پانې او رسمي اعلانونه

ضمیمه II

د دارالعلوم حقانيه فارغین په افغانستان کې لوړ رتبه مقامونه لري

امیر خان متقي، د بهرنیو چارو وزیر عبدالحکیم
 اخندزاده، لوی څارنوال
 د افغانستان د مرکزي بانک مرستیال عبدالقدیر حقاني
 د خوست والي محمد نبي عمري، د پکتیکا والي عبدالله مختار
 په سیاسي چارو کې د لومړي وزیر مرستیال مولوي عبدالکبیر
 شهاب الدین دلاور، د کانونو او پترولیم وزیر او په بهر کې د افغانانو سره د
 اړیکو د کمیسیون مشر
 عبدالباقي حقاني، د لوړو زده کړو پخوانی وزیر
 د ارشاد، حج او اوقافو وزیر نور محمد ثاقب حقاني
 د مخابراتو وزیر نجیب الله حقاني
 عبداللطیف منصور حقاني، د اوبو او انرژۍ وزیر عبدالسلام حنفي صاحب، د
 لومړي وزیر مرستیال
 د کورنیو چارو وزارت مرستیال نور جلال حقاني
 د کرنې وزارت مرستیال سردار اعظم حقاني

ضمیمه II

د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت مرستیال احمد طه حقاني
د افغانستان د طبیعي پېښو پر وړاندې د مبارزې د ادارې مرستیال عنایت الله

شجاع حقاني

علم گل حقاني، د پاسپورت رئیس عبدالحکیم شري، د عدلي وزیر

سرچینه: د دارالعلوم حقاني رسمي

د ډیجیټل پوهنتون پریس

ضميمه III

د "بنځو د حقونو په اړه د اميرالمومنين فرمان" متن، د دسمبر 3، 2021

د الله په نوم چې ډېر زيات مهربان او ډېر مهربان دی ساينټ

د اسلامي امارت مشرتابه ټولو اړوندو ارگانونو، علماوو کرامو او قومي مشرانو ته لارښوونه کوي چې د بنځو د حقونو د تامين لپاره جدي اقدام وکړي.

1. د نکاح/نکاح په وخت کې د بالغې ښځې رضایت اړین دی (که څه هم دواړه باید مساوي وي او د فتنې خطر نه وي).
2. هېڅوک نشي کولای چې ښځې په زور او جبر سره واده ته اړ کړي.
3. ښځه مال نه دی، بلکې یوه پاکه او ازاده انسانه ده، چې هېڅوک یې د سولې او یا د دښمنۍ د ختمولو په بدل کې نه شي ورکولای.
3. د مېړه له مړینې وروسته چې "شرعي عدت" (څلور میاشتې او لس شپې یا حمل) تېرېږي، هېڅوک نشي کولی چې له کونډې سره د خپلوانو په ګډون په زور واده وکړي. یوه کونډه

ضمیمه III

- حق لري چې واده وکړي او يا خپله راتلونکي وټاکي. (که څه هم د مساوات اصول او د فتنې مخنيوی بايد په پام کې ونیول شي).
4. دا د کونډې شرعي حق دی چې د خپل نوي ميره څخه "مهر" تر لاسه کړي.
5. کونډه د خپل ميره، اولاد، پلار او نورو خپلوانو په ملکیتونو کې د ميراث حق او ثابته برخه لري. هيڅوک نشي کولی يوه کونډه له حقه محرومه کړي.
6. هغه کسان چې څو ودونه لري (له يوې څخه زیاتې ميرمنې) مکلف دي چې د شريعت له مخې ټولو ښځو ته حقوق ورکړي او د دوی ترمنځ عدالت وساتي.

د دغه فرمان د سم تطبيق لپاره اړوندو ارگانونو ته لارښوونه کېږي چې لاندې کړنې ترسره کړي:

1. د ارشاد، حج او اوقافو وزارت ته لارښوونه شوې، چې علماوو ته دې د خپلو مکتوبونو او تبليغاتو له لارې د ښځو د حقونو په اړه خلکو ته پوهاوی ورکړي، چې له ښځو سره ظلم او د هغوی د حقونو نه ورکول د الله تعالی د ناراضۍ او د هغه د عذاب او غضب لامل کېږي.
2. د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت ته لارښوونه شوې چې د ښځو د حقوقو په اړوند مقالې په لیکلي او غریزو وسیلو کې خپرې کړي او دغه راز لیکوالان او فعالان دې وهڅوي چې د ښځو د حقوقو په باب ګټورې مقالې خپرې کړي ترڅو د ښځو د شرعي حقوقو په باب د علماو او خلکو پام ځانته راواړوي. تر څو د روان ظلم مخه ونیول شي.
3. ستره محکمه باید ټولو محکمو ته لارښوونه وکړي چې په ځانګړې توګه د ښځو د حقونو لپاره غوښتنلیکونه وځيړي

ضمیمه III

د کونډو حقونه او د هغوی مظلومیت په سمه او اصولي ډول تر څو ښځې له ظلم څخه د خلاصون او د خپلو شرعي حقوقو د تر لاسه کولو څخه نا امید نه شي.

4. ولسوالان او ولسوالان باید د دغه فرمان په تطبیق کې له نومول شویو وزارتونو او ستري محکمې سره هر اړخیزه همکاري وکړي.

د اسلامي امارت د رهبري دفتر

۱۴۴۳/۰۴/۲۸ هجري قمري

1400/08/12 هجري شمسي

2021/12/03 گريگوريان

سرچینه: <https://www.alemarahenglish.af/special-decree>

د امير المومنين له خوا د ښځو د حقوقو په اړه صادر شوی

يادښتونه

پيژندنه: تاريخ خپل ځان تکراروي

1. د افغانستان د کورنيو چارو له يوه پخواني وزير سره چې د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر په مياشت کې د ولسمشر کرزي او ولسمشر غني دواړو نږدې همکار پاتې شوی و مرکه وکړه. "د طالبانو دوه بېلابېلې ډلې له دوو بېلابېلو لورو سره نږدې شوي وي،" او "د دوی تر منځ د يوې پراخې جگړې امکان چې د پنځه ميليونو ښارگوټی ويجاړ او خلکو ته به يې زيانونه وړول خورا لوی وو." د جزياتو لپاره، وگورئ: <https://www.bbc.com/news/world-asia-59807737>
2. حسيبه اټکپال وايي: «د غني ټيم تماس درلود د ۲۰۱۴ کال په ټولپوښتنه کې له حقاني شبکې سره: نښل،» طلوع نيوز، د ۲۰۱۹ کال د سپتمبر ۵، په: <https://tolonews.com> د افغانستان/غني-ډلې-د-حقاني-شبکه-2014-ټاکنو-نښل-سره-تماس درلود
3. د آی ايس آی له يوه پخواني جگپوړي پوځي افسر سره چې مستقيماً يې مرکه کړې وه هغه استدلال وکړ چې دا د پاکستان يوه هڅه وه چې له کابل سره اړيکې ښي کړي او په راتلونکي کې د پاکستان او افغانستان د ښو اړيکو لپاره د امريکا د خوښې وړ نوماند (د دوی په نظر) ملاتړ وکړي.
4. مرکه د يوه څيړونکي لخوا د 2021 کال د اگست په مياشت کې د 2022 کال د جولای په مياشت کې د ولسمشرۍ په مانۍ کې د يوه افغان چارواکي سره ترسره شوه.
5. محمد مدي، احمد خالد او سيد عبدالله نظامي، "گډوډۍ او گډوډي: د افغان حکومت جنون وروستي ساعتونه،" د بي بي سي نيوز، د سپتمبر په ۸، ۲۰۲۱ کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58477131>
6. د جينييفر هينسلر او کايلى اتود په حواله راغلي، "لوړ افغان چارواکي تور لگوي د

- افغان حکومت د "مشروعیت" کولو لپاره د متحده ایالاتو استازی، "CNN، د مارچ په 14، 2019 کې:
<https://www.cnn.com/2019/03/14/politics/mohib-khalilzad-index.html/afghanistan-قطار>
7. مادی او نور، "گېوډي او گېوډي: د افغان حکومت جنون وروستي ساعتونه."
 8. Ibid.
9. کیتی گنن، "افغان ولسمشر جلاوطنی ته له تګ مخکې جلا شوی و،" AP خبرونه
<https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-2901e54d6268341d3caf936fef6313db>

يادښتونم‌تر 7-18 مخ پورې

10. مرکه، واشنگټن ډي سي، د اگست ۱۵مه، ۲۰۲۱.
11. د ولسمشر بايډن د وينا متن، د اگست په 16، 2021
کي: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/08/16/remarks-by-president> - بايډن پر افغانستان/
12. حسن عباس وگورئ، د طالبانو بيا ژوندۍ کول: د پاکستان - افغانستان په سرحد
کي تاوتریخوالی او افراطيت، د بيل پوهنتون پريس، 2015.
13. رويترز، د ۲۰۲۱ کال د جون په ۷مه: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/afghan> - سرتيري-
خپل شوي-په ټکان ورکونکي-لور تلفات-تاوتریخوالی-07-06-2021/
14. سوسنه جورج، "د امريکا د څار ادارې د افغان امنيتي ځواکونو د سقوط جزئيات
ورکړي" د واشنگټن پوسټد ۲۰۲۲ کال د می ۱۸مه: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/05/18/us-watchdog-taliban-afghanistan/> - سقوط-افغان-امنيتي-ځواکونه/
15. په نتاشا ترک، ايگيل نگ او امندا ماکياس کي حواله شوي، " استخبارات د لور
نظم ناکامي - څنگه افغانستان دومره ژر د طالبانو لاس ته ولوېد، " CNBC، د
اگست په 16، 2021 کي: <https://www.cnn.com/2021/08/16/afghanistan-taliban/index.html> - څنگه-
افغانستان-د-طالبانو-ته-څومره-چټکی.html
16. سهيل شاهين وگورئ ټويتر حساب: <https://twitter.com/suhailshaheen1>
17. د ذبيح الله مجاهد ټويتر اکاونټ وگورئ: https://twitter.com/zabehulah_m33
18. کريگ ټيمبرگ او کريستيانو ليماء، "د نن ورځي طالبان د ټولنيزو رسنيو پيچلي کرنې
کاروي چي په ندرت سره د مقرر اتو څخه سر غرونه کوي، " واشنگټن پوسټ، اگست
18، په 2021 کي: <https://www.washingtonpost.com/technology/2021/08/18/taliban-tolniz-midiya-bria/>
19. کاترين توريبيک، "څرنگه چي طالبان په لويديځ کي د مشروعيت د تر لاسه کولو
لپاره ټولنيز رسنۍ کاروي، په کور کي گډوډي کړي، " ABC نيوز، د اگست
19، 2021، په: <https://abcnews.go.com/Technology/taliban-social-media-seek-legitimacy-west-sow-chaos/story?id=79500632>
20. کلپټن توماس، "افغانستان: شاليد او د متحده ايالاتو پاليسي: په لنډه توگه،" د
کانگرس تحقيقاتي خدمت، د اگست په 26، 2022 کي تازه شوی، مخ. 2-3، په:
<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45122>
21. سوسنه جورج، "د افغانستان پوځي سقوط: غير قانوني معاملي او ډله ايزې ليري
کول، " واشنگټن پوسټ، د اگست په 15، 2021 کي: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/15/afghanistan-military-collapse-taliban/>
22. ډيويد زوجينو وگورئ، "نښت او فتح: د طالبانو ستراتيژي چي افغانستان يې
نيولی، " نيويارک ټايمز، د اگست په 18، 2021 کي: <https://www.nytimes.com/2021/08/18/world/asia/taliban-victory-strategy->

afghanistan. html

23. یاروسلاو تروفیموف او مارگیریتا ستانکاتی، "د طالبانو پټو فعالانو کابل او نور افغان ښارونه له دننه څخه ونيول"، وال سټریټ ژورنال، د نومبر په 28، 2021 کي: <https://www.wsj.com/articles/taliban-covert-opera> - نیول شوي-د-کابل-نور-افغان-ښار-څخه-د-11638095401 څخه
24. د کامران بخاري سره تلیفوني مرکه، جولای ۲۰۲۲.
25. د جزیاتو لپاره، وگورئ حسن عباس، د پاکستان اتومي بم: د دفاع کیسه، مخنیوی او انحراف، د اکسفورډ پوهنتون پریس، 2018، 172-174 مخونه.
26. حسن عباس، "په پاکستان کي د افراطیت او ترهگری رجحانات" CTC Sentinel, vol. 14، نه. 2 (فیروري 2021): 44-53، په: <https://ctc.usma.edu/extremism> - او-د-ترهگری-چلند-په-پاکستان-کي-بدلون-متحرک-او-نوي-ننگوني/

يادښتونه 23-32 مخ ته

27. راجر فشر او ويليم ايل اوري، هو ته رسيدل: خبرې اترېد وركولو پرته تړون، پينگوين، دوهم چاپ، 1991.
28. عبدالحكيم حقاني، الاماره الاسلاميه نظامه [اسلامي امارت او د هغه نظام]، مكتب دارالعلوم الشريعه، ۲۰۲۲.

1 د كابل لاره: پټه معامله، نوي طالبان او يود كارتونو كور

1. د اياز گل په حواله، "امريكا او طالبانو د افغان سولي تاريخي تړون لاسليك كړ"، VOA، د فبروري په 29، 2020 كې: https://www.voanews.com/a/south-central-asia_us-taliban-history-6185026.html
2. د سټيو كول او ادم انتوس په حواله، "په افغانستان كې د متحده ايالاتو د ديپلوماتيكو ناكامۍ پټ تاريخ"، نيوياركر، د دسمبر په 20، 2021 كې: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/12/20/the-secret-history-of-taliban-diplomacy>
3. د لومړنيو ننګونو په اړه د جزياتو لپاره، د كركيچ نړيواله ډله وگورئ، د سولي په اړه د طالبانو د نظرياتو راټولول، راپور شميره 11، د اگست 11، 2020، په دې ځاى كې: <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/311-taking-stock>
4. ماتيوي ايکينز، "د كابل د سقوط دننه"، نيوياركر ټايمز د ۲۰۲۱ كال د دسمبر ۱۰ مه: <https://www.nytimes.com/2021/12/10/magazine/fall-of-kabul-afghanistan.html>
5. طاهر خان، "د طالبانو مشر ملا عمر په 2013 كې د كراچي په يوه روغتون كې مړ شو، افغانستان"، ايكسپريس تريبيون (پاكستان)، د جولای په 19، 2015 كې: <https://tribune.com.pk/story/928571/afghan-taliban-leader-mullah-omar>
6. د جزياتو لپاره، كيب كلارك وگورئ، "د ملا برادر خوشي كول: د څه لپاره مذاكرات؟" د افغانستان د تحليلگرانو شبكه، د ۲۰۱۳ كال د سپتمبر ۲۱، په: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-leader-mullah-omar-diplomacy>
7. مارک مازيتي او جين پرليز، "سي آی ای او پاکستان په گډه کار کوي، مگر دا کار په احتیاط سره کوي"، نيويارک ټايمز، د فبروري په 25، 2010 كې: <https://www.nytimes.com/2010/02/25/world/asia/25intel.html?ref=todayspaper>
8. "ISI د ملا عمر د مړينې خبر پټ كړی: د پښاگون پخوانی چارواکی"، اكنامک ټايمز (انډيا)، د اگست په 16، 2015 كې: <https://economictimes.indiatimes.com:pentagon>
9. سمیع یوسفزی، "نوی مشر د طالبانو په منځ کې معتدله څېره ده؟" CBS نيوز، د سپتمبر 10، 2015، په: <https://www.cbsnews.com/news/taliban>

- مشر-ملا اختر-منصور-اروپا-افغانستان-د سولي خبرې/
 10. وگورئ "د امنیت شورا د 1988 بندیزونو کمیټه د بندیزونو په لیست کې یو نوم
 تعدیل کوي"، د ملگرو ملتونو مطبوعاتي اعلامیه، د دسمبر 23، 2016، په
 کې: <https://www.un.org/press/en/2016/sc12656.doc.htm>
 11. اویس جعفر، "د افغان طالبانو مشر په مکرر ډول دوی ته سفر کاوه" خبرونه
 ۲۰۱۶ کال د می ۲۳مه:
<https://www.thenews.com.pk/latest/122118>-افغان- د طالبانو-
 مشر-ملا منصور-په مکرر ډول-دوی ته سفر کوي
 12. مرکه په واشنگټن ډي سي کې، اګست ۲۰۲۲.

يادښتونه 32-40 مخ ته

13. عبدالباسط "د ملا اختر منصور په مشرۍ د افغان طالبانو راتلونکي" د تروريزم سره د مبارزې رجحانات او تحليلونه، vol. 7، نه. 10 (نومبر 2015): 9-13.
14. حقيقت د رحيم الله يوسفزي په ليکنه کې راغلی دی: «بي اتفاقي د ماتې په پرتله، خبرونه، د اګست 9، 2015، په: 559174 <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/> اتفاقي-بلکې ماتې
15. د جزياتو لپاره، د رحيم الله يوسفزي "د طالبانو د اختلافاتو د حل لپاره د منځګړيتوب هڅې" وګورئ، خبرونه، د اګست په 6، 2015 کې: <https://www.thenews.com.pk/> چاپ 55083-د-طالبانو-د-منځګړيتوب-د-حل کولو پر-هڅه-ګوښتن
16. باسط، "د ملا اختر منصور په مشرۍ د افغان طالبانو راتلونکي"، مخ. 10.
17. جوزف ګولډسټين، "د طالبانو نوی مشر د توطيې او د جګړې په ډګر کې د بريالۍ سره خپل واک پياوړی کوي"، نيويارک ټايمز، د اکتوبر 4، 2015.
18. د ملا منصور د پېژندګلوۍ او د هغه د مرستنيالانو د انتخاب لپاره، ايم الياس خان وګورئ، "پروفایل: د طالبانو مشر ملا اختر منصور"، د بي بي سي نيوز، د مې په ۲۲، ۲۰۱۶ کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-34405035>. د اډميرل مولن د اقتباس لپاره، وګورئ "د متحده ايالاتو ايډمرل: حقاني د پاکستان د آی ايس آی ريښتينی لاس دی"، د بي بي سي نيوز، د سېپتمبر 22، 2011 په: <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-15026909>
19. عبدالحی مطمین، ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان، افغان خپرنډويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۷، مخ. ۳۳۸.
20. د جزياتو لپاره، نیک رابرتسن او جيمي کرافورډ وګورئ، "اوباما: د طالبانو د مشر مړينه د 'ملی ډبره' نښه ده"، CNN، د مې 23، 2016، په کې: <https://www.cnn.com/2016/05/21/politics/us-conducted-airstrike-against-taliban-leader-mullah-mansour/index.html>
21. د جون بون او سن اينجل راسموسن په حواله، "په پاکستان کې د امريکا د بي پيلوټه الوتکې بريد د طالبانو مشر ملا منصور ووژله"، ګارډين، د مې په 22، 2016 کې: <https://www.theguardian.com/world/2016/may/21/us-airstrike-taliban> مشر-ملا اختر-منصور
22. "د افغان طالبانو جلا شوي ډلي ملا رسول د مشر په توګه ونوماوه"، بي بي سي نيوز، د ۲۰۱۵ کال د نومبر په ۴مه: <https://www.bbc.com/news/world-asia-34719314>
23. رابرتسن او کرافورډ، "اوباما: د طالبانو د مشر مړينه د يو مهم پړاو نښه ده."
24. پروفایل: د طالبانو نوی مشر مولوي هبت الله اخنډزاده" د بي بي سي خبريال، د ۲۰۱۶ کال د مې ۲۶مه: <https://www.bbc.com/news/world-asia-36377008>
25. "هېيت الله اخنډزاده: د طالبانو سيوري لاندې ستر مشر چې زوی يې خانمرګی بريدګر و"، رويټرز، د سېپتمبر په ۷، ۲۰۲۱ کې: <https://www.reuters.com/> نړۍ/هېيت الله-اخنډزاده-سيوري-طالبان-

- لوی-مشر-د چا- زوی بي خان وژنه- ۲۰۲۱-۰۹-۰۷ /
26. د جزیاتو لپاره، شیرینه قاضي وگورئ، "د طالبانو نوی مشر ملا هیبت الله څوک دی اخونزاده؟" الجزیره، د می ۲۶، ۲۰۱۶، په: <https://www.aljazeera.com/news/2016/5/26> -د-طالبانوی-مشر- ملا-هبت الله-اخونزاده-څوک دی
27. "پیژندنه: د طالبانو نوی مشر مولوي هبت الله اخنډزاده"، د بي بي سي خبر.
28. د قانون پلي کونکو چارواکو سره خبرې اترې چې د پاکستان په کوټه کې یې دنده ترسره کوله او د هغه فعالیتونه یې تعقیب کړل.
29. کارتر ملکاسبان، په افغانستان کې د امریکا جگړه: تاریخ، د اکسفورډ پوهنتون پریس، ۲۰۲۱ مخ. ۴۰۵.
30. Ibid، مخ. ۴۰۸.
31. Ibid.

يادښتونه 41-49 مخ ته

32. د يوې مفصلي ارزونې لپاره، اتل احمدزی وگورئ، "د ژوند کولو لپاره مړينه: د امرګ سره مينه کيسه چې د طالبانو د ځان وژونکو بريدونو چلوي،" د تروريزم په اړه ليد، توک. 15، نه. 1 (فبروري 2021): 38-17.
33. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ۴۱۷.
34. ضياء الرحمن، د کراچي - افغانستان لينک افشا کول، د ناروي د سولي جوړونې د سرچينو مرکز راپور، دسمبر 2013 کې: <https://www.files.ethz.ch/isn/175236/62255901a49df8d77e0e33b4611a4270.pdf>; هم وگورئ جيف ستين، "راپور: د پاکستان جاسوسي ادارې ملا عمر روغتون ته رسولی،" واشنگتن پوسټ، د جنوري په 18، 2011 کې: http://voices.washingtonpost.com/spy-talk/2011/01/mullah_omar_treated_for_heart.html
35. لين اوډونيل او ميرويس خان، "د طالبانو مشرتابه د سولي د خبرو په څنډه کې په گډوډۍ کې دی،" فارن پاليسي، د مې په 29، 2020 کې: <https://foreignpolicy.com/2020/05/29/> د طالبانو-مشرتب-بي نظامي-کورونا-کوويډ-د سولي خبرې/
36. داود اعظمي، "قطر څنگه د طالبانو کوربه توب وکړ،" د بي بي سي نيوز، د جون 22، په 2013 کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-23007401>
37. نظر محمد مطمین، د طالبانو له مشرانو سره شپږ ورځې، د ډنمارک خپرنډويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۹ مخ. 173، لکه څنگه چې په ملکاسيان کې په تفصيل سره تشرېح شوي، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخونه 307-309.
38. عبدالحی مطمین، طالبان: له دننه څخه يو نازک تاريخ، د اليکس لخوا ايډيټ شوی سټريک وان لينشوتين، سبا امتياز اوفيلکس کوهن، لومړی مسوده خپرونه، ۲۰۱۹، مخونه ۲۶۱-۲۶۳.
39. ميمفيس بارکر او جولین بورګر وگورئ، "طالبانو يو ليک خپور کړ چې په کې يې له امريکا څخه د افغان سولي د خبرو د پيل غوښتنه کړې ده،" گارډين، د فبروري په ۱۴، ۲۰۱۸ کې: www.theguardian.com/world/2018/feb/14/taliban-publish-letter-calling-US-Start-Afghan
40. Ibid. د نرېمپ سټراټيژي په هغه وخت کې د متحده ايالاتو نظامي قوماندانانو ته ډير واک وړانديز وکړ چې د طالبانو قوي مرکزونو په نښه کولو لپاره نظامي ځواک وکاروي.
41. Ibid.
42. ډينيل بايمن او سټيوان سايمن وگورئ، "په افغانستان کې د ترمپ زياتوالی،" بهرنیو چارو، سپټمبر 2017، دلته: <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2017-09-18/ترمپ-سرج-افغانستان>
43. کيوان پونيا وگورئ، "په افغانستان کې د ترمپ د هوايي جگړې لگښت حساب کول،" د بي بي سي خبرونه 2018 کال د جون ۷ مه: <https://www.bbc.com/news/world-asia-44282098>
44. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخونه 408-410.
45. شيرينه قاضي: "افغانستان: طالبان د اختر له اوربند سره سم جگړه بيا

- ١٨ مه: <https://www.aljazeera.com/news/2018/6/18/> په افغانستان کې-طالبانو-د جگړې بيا پيل-د اختر-اوربند-پای ته ورسېد
46. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخونه 424-425.
47. Ibid.
48. مجيب مشعل او تيمور شاه، "طالبان وړانديز کوي چې له امريکا سره تر معاملي مخکې په افغانستان کې تاوتريخوالی کم کړي"، "نيويارک ټايمز"، د جنوري په ١٦، ٢٠٢٠.
<https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/asia/afghanista-n-taliban.html>
49. د مثال په توگه، د اندريو واټکينز "د طالبانو ټوټه کېدل: ستاسو د تصور يوه انځور؟" وگورئ. د راکز پر جگړه، د ٢٠١٩ کال د سپټمبر ٤ مه: <https://warontherocks.com/2019/09/taliban-fragmentation-a-figment-of-your-til>
50. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ٤٢٧.

يادښتونه 49-61 مخ ته

51. سوسنه جورج، "سياسي سياستوال، عالمان او د شوروي د دوري جنگيالي: د طالبانو ټيم د سولي خبرې اترې کوي"، واشنګټن پوسټ، د سپټمبر په 20، 2020
https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/afghan-taliban-peace-talks/2020/09/30/a5333540-f859-11ea-85f7--5941188a98cd_story.html
52. د شېر محمد عباس ستانکزي پېژندنه، وگورئ: http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=2486&task=view&total=39&w&w&total=39
53. سمرين سرور، "شير محمد څوک دی؟ عباس ستانکزی، د طالبانو مشر چې په دهرادون کې يې په IMA کې روزنه کړې ده،" د چاپ، د اګست په ۲۹، ۲۰۲۱
<https://theprint.in/world/who-is-sheer-mohammad-abbas-stanikzai-the-taliban-meshr-je-rozl-shuy-pe-dheradon-ki-pe-ayma-ki/724264/>
54. له يوه امريکايي چارواکي سره مرکه چې د خبرو اترو سره اشنا ده، واشنګټن ډي سي، د جون ۱۳مه، ۲۰۲۲.
55. ملګاسيان، په افغانستان کې د امريکا جګړه، مخ. ۴۲۶.
56. مشعل او شاه، "طالبانو وړانديز وکړله امريکا سره تر هوکړې مخکې په افغانستان کې تاوتریخوالی کم کړو
57. مرکه په اسلام اباد کې، سپټمبر ۲۰۲۲.
58. ملګاسيان، په افغانستان کې د امريکا جګړه، مخ. ۴۳۱.
59. Ibid.
60. کريک ويټ لاک، د افغانستان کاغذونه: د جګړې پټ تاريخ، سايمن او شسټر، 2021، مخ. ۲۷۲.
61. مجيب مشعل، "يو وخت په گوانتانامو کې زنداني وو، اوس پنځه طالبان د سولي په خبرو کې له امريکا سره مخامخ دي"، نيويارک ټايمز، د مارچ په ۲۶، ۲۰۱۹
<https://www.nytimes.com/2019/03/26/world/asia/taliban-guantanamo-afghanistan-peace-talks.html>
62. Ibid.
63. ملګاسيان، په افغانستان کې د امريکا جګړه، مخ. ۴۳۵.
64. مرکه، لندن، اکتوبر ۲۰۲۰.
65. ملګاسيان، په افغانستان کې د امريکا جګړه، مخ. 409.
66. د جزياتو لپاره، جونان شروين وگورئ، "د افغانستان د امنيتي ځواکونو له سقوط څخه درسونه"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 8 (اکتوبر 2021): 45-61، په: <https://ctc.westpoint.edu/lessons-from-the-collapse-of-afghanistans-security-forces>
67. اياز گل، "طالبانو د سياسي پخلاينې لپاره د غني غوښتنه رد کړه"، VOA، د اپريل په 16، 2018 کې: <https://www.voanews.com/a/taliban-rejects-ghani-call-for-political-reconciliation/4349927.html>
68. مجيب مشعل، "ولسمشر، سفير او طالب: درې ژوندونه د جګړې له لارې جوړ شوي او په بهر کې زده کړې کوي"، نيويارک ټايمز، د فبروري په 16، 2019
<https://>

- www.nytimes.com/2019/02/16/world/asia/afghanistan-ghani-khalilzad-stanekzai.html
- .Ibid .69
70. د غونډې جزئيات په لوك موگلن كې ذكر شوي،نيوياركر، د ۲۰۱۹ كال د اكتوبر په ۲۱مه: <https://www.newyorker.com/magazine/2019/10/28/the-shattered-afghan-dream-of-peace>
71. ويټ لاک، د افغانستان کاغذونه، مخ. ۲۷۲.
72. لينډسي گراهام او جېک کيېن، "موړ نشو کولی خپل امنيت هېچا ته په ځانگړي توگه طالبانو ته وسپارو،" واشنگتن پوسټ، د اگست په 28، 2019 کي: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/08/28/afghan-war-must-not-talibans/?noredirect=on>
73. موگلن، "مات شوی افغان د سولي خوب."

يادښتونه 62-75 مخونو ته

74. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ۴۳۷.
75. Ibid، مخ. ۴۴۰.
۷۶. Ibid، مخ. ۴۴۶.
77. د DC ميشته د سويلي آسيا د کارپوه سره مرکه چې د خبرو اترو په اړه يې د 2022 په جولای کې له خليلزاد سره څو ځله مرکه کړې.
78. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ۴۵۸.
79. د امريکا د بهرنیو چارو وزارت په ويب پاڼه کې د تړون د بشپړ متن لپاره، وگورئ: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/Agreement.pdf> 02.29.20 لپاره.
80. سټيو کول او ادم اينټوس، "په پاکستان کې د متحده ايالاتو د ډيپلوماتيکو ناکامی پټ تاريخ"، نيويارکر، د دسمبر په 10، 2021 کې: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/12/20/the-secret-history-of-the-us> ډيپلوماتيک-ناکامی-په افغانستان کې.
81. فرود بيزان: طالبانو ولې د بين الافغاني خبرو لپاره يو سخت دريځه مرکچي وټاکه؟ د ازادي اروپا راډيو، د ۲۰۲۰ کال د سېپتمبر ۱۰مه: <https://www.rferl.org/a/why-did-the-taliban-appoint-a-hard-line-chief-negotiator> 30832252.html.
82. شهزاده ذوالفقار، "طالبان بمقابله اسلامي دولت"، دخبرونه ۲۰۲۰ کال د جنوري ۱۹مه: <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/599989-taliban-vs-islamic-state>.
83. په ايکنز کې راغلي دي: "د کابل د سقوط دننه".
84. "په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ځواکونو د وتلو په اړه د ولسمشر بايډن څرگندونې"، سپېنه ماني، د جولای په 8، 2021 کې: <https://www.whitehouse.gov/> د لنډې کوتي/واقعي-تبصرې/08/07/2021 د ولسمشر لخوا- بايډن-په-افغانستان-کې-د-امريکا-ځواکونو-ځواکونه/.
85. ويټ لاک، د افغانستان کاغذونه، مخ. ۲۷۴.
86. "په مطبوعاتي کنفرانس کې د ولسمشر بايډن څرگندونې"، سپېنه ماني، د جنوري په 19، 2022 کې: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/> 2022/01/19 د-ولسمشر-بايډن-په-مطبوعاتي-کنفرانس-کې-6/ تبصرې.
87. پيټر برگن، "نظر: له افغانستان څخه د بايډن د وتلو پريکړه نوره هم خرابه ښکاري يو کال وروسته"، CNN، د اگست په 12، 2022 کې: <https://bti-project.org/en/reports/country-report/AFG>

2 له بغاوت څخه تر حکومتوالۍ پورې: نن په افغانستان کې څوک دي

1. د عايشه تنظيم او اياز گل په حواله، "راپورونه: طالبان کابل ته ننوتې"، VOA،

د اگست په 15، 2021 کې: https://www.voanews.com/a/us-troop-withdrawal_reports-taliban-enter-kabul/6209594.html

2. جیم سکیوتو، زاکري کوهن او کایلي اتوډ، "د افغانستان په اړه د متحده ایالاتو استخباراتي ارزونې په هیواد کې د طالبانو د نیولو د 'چټک سرعت' خبرداری ورکوي"، CNN، د جولای 16، 2021،

په: <https://www.cnn.com/2021/07/16/politics/us-intel-kabul-taliban/index.html>

3. رویترز، د اگست په 10، 2021 کې د "بایدن په وینا افغان مشران باید د خپل ملت لپاره جگړه وکړي" لکه څنګه چې د طالبانو لاسته راوړنې: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/> د طالبانو کنټرول-

د-افغان-شمال-اوسیدونکي-د وزن-اختیارونه-2021-08-10/

4. د جزیاتو لپاره، دیوید زوچینو او فهمیم عابد وګورئ، "د افغانستان په لویو لارو کې، حتی پولیس د طالبانو د ماليې راټولونکو څخه ویره لري"، نیویارک ټایمز، د نومبر 1،

- 2021 کي: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/taliban-announces> - بخښنه-غوښتنه-بنځو-د-دولت-دولت-يوځای کېدل
20. د جورج رايټ په حواله، "افغانستان: د طالبانو پراسرار وياند په پای کې خپل مخ ښکاره کوي"، د بي بي سي نيوز، د اگست په 17، 2021 کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58250607>
21. "په کابل کې د طالبانو د لومړي خبري کنفرانس نقل"، الجزيره، اگست په 17، 2021 کي: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/transcript-of-taliban-lomri-priis-konfrans-kabil>
22. Ibid.

يادښتونه ۸۶-۹۲ مخ ته

23. احمد الهامي، پيټريشيا زينجرل او مايکل مارتينا، "د کابل بريدونو سخت مخالف اسلامي دولت بېرته د متحده ايالاتو ليدونو ته ورساوه"، الجزيره، د اگست په 26، 2021 کي: <https://www.reuters.com/world/islamic-state-claims-responsibility> /۲۶-۰۸-۲۰۲۱
24. اندرسن، "طالبان د قدرت له واقعيتونو سره مخامخ شئ."
  25. ليز دوکت وگورئ، "سخت دريځي د طالبانو په نوي حکومت کي کليدي پوستونه تر لاسه کوي"، د بي بي سي نيوز، د سپتمبر 7، 2021، په دې ځای کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58479750>
  26. "پروفایل: محمد حسن اخند، د طالبانو د حکومت مشر"، الجزيره، د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر ۷ مه: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/7/محمد-حسن-اخوند-د-طالبانو-دولت-مشر>
  27. له محمد اسرار مدني سره مرکه، د ۲۰۲۱ کال د دسمبر په مياشت کي. دا هم وگورئ: "حقيقت باکس: محمد حسن اخند: د طالبانو پخوانی مشر د افغانستان سرپرست صدراعظم شو"، رويترز، د سپتمبر په ۷، ۲۰۲۱ کي: <https://www.reuters.com/world-mشر-شوی-سرپرست-افغان-2021-09-07/>
  28. پلوبي مونسي، "د طالبانو پټ معتدل"، OZY، ورځنی خوراک، د سپتمبر 11، 2019، وگورئ: <https://www.ozy.com/news-and-politics/is-the-man-چا-د-نجونو-تعليم-د-طالبانو-اعتدال/96449/>
  29. د فرود بيزان په حواله، "د طالبانو د نوي نظامي مشر ملا يعقوب راڅرگندېدل"، د ازادۍ اروپا راډيو، د اگست په 27، 2020 کي: <https://www.rferl.org/a-ملا-يعقوب-د-د-طالبانو-نوي-پوځي-مشر/30805362.html>
  30. Ibid.
  31. عبدالصيد، "طالبان څنگه تنظيم شوي"، VOA، د سپتمبر په 5، 2021 کي: <https://www.voanews.com/a/us-afghanistan-troop-how-are-taliban-organized/6219266.html>
  32. اندريو واټيکنز، "د طالبانو د سرپرست حکومت په اړه پنځه پوښتنې"، USIP، د سپتمبر په 9، 2021 کي: <https://www.usip.org/publications/2021/09-څارگر-حکومت>
  33. وگورئ <https://twitter.com/ImranKhanPTI/status/1439158625243648002>
  34. د لومړي ځل لپاره د کابينې پر احوالو وگورئ "طالبانو د مرستيالانو نومونه، د ټولو نارينه کابينې دوه چنده کم کړي، الجزيره، د سپتمبر 21، 2021، په دې ځای کي: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/21/taliban-name-deputy-ministers-double>
  - 23 نومبر 2021 د دوهم تمدد په اړه، وگورئ: "طالبانو لنډمهاله کابينه پراخه کړه، 27 نوي غړي يې نومول شوي"، WION، د نومبر 23، 2021، په: <https://www.wionews.com/south-asia-کابينه-27-نوي-غړي-نومونه-431429>
  35. "د افغانستان د سرپرستو طالبانو کابينې لومړی غونډه وکړه"، د آزادې اروپا

راډيو - ازادۍ راډيو، د اکتوبر په ۴، ۲۰۲۱ کي:
<https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-taliban-first-cabinet-meeting/31492503.html>

36. د ډاکټر عبداللطيف نظري ژوندليک په دې ځای کي: http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=5145&task=view&total=8

[start=536 &Itemid=2&09](http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=5145&task=view&total=8)

37. ضيا الرحمن: "د افغانستان نوي طالب مشران چيرته بنوونځي ته تلل" نيويارک

ټايمز، د ۲۰۲۱ کال د نومبر ۲۵ مه: <https://www.nytimes.com/world/asia/pakistan-taliban-afghanistan-25/11/2021>

[madrassa.html](https://www.nytimes.com/world/asia/pakistan-taliban-afghanistan-25/11/2021)

38. "حقيقت چيک: لومړی وزير عمران غلط دی. حقاني په افغانستان کي کومه قبيله نه ده

د جمعې ورځد ۲۰۲۱ کال د سپتمبر ۱۵ مه: [/https://www.thefridaytimes.com](https://www.thefridaytimes.com)

يادښتونه 92-108 مخ ته

- 15/09/2021 fac-تي-چېک-پي ايم-عمران-غلط-حقاني-دې-په قوم-کي-نه
دې-افغانستان/
39. د عبدالحکيم شريري پروفایل دلته وگورئ: <https://moj.gov.af/en/brief-biography-jalal-talabani> -جلال‌تأب-شيخ-الحديث-مولوي-عبدالحکيم-شريك-عدالت-وزير
40. د جزياتو لپاره، شفيق احمد وگورئ، "څوک د طالبانو په موقت حکومت کې،" AA، د سپتمبر 9، 2021، په دې ځای کې: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/2360424> /څوک-څوک-طالبان-موقت-حکومت؛ د لنډو پروفایلونو لپاره، وگورئ: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/key-leaders-of-taliban-the-students-of-warfare/2338048>
41. "د افغانستان د کرکټ بورډ مشر له دندې گوښه شو،" ډان، سپتمبر 22، 2021، په: <https://www.dawn.com/news/1647685>
42. د انتونيو گيوسنوزي د مفصلو نظرونو لپاره، وگورئ "په افغانستان کې شخړه: د سيمه ايز امنيت يوه نوې نقشه او د طالبانو له واک څخه د دولت جوړونې اغيزې،" د IISS پيښي وډيو، د مې 11، 2022، په کې: <https://www.iiss.org/events/2022/05/conflict-in-afghanistan>
43. د افغان بيرغونو د تاريخ لپاره، اليا چغتې او حشمت مصلح وگورئ، "انفوگرافیک: د کلونو په اوږدو کې د افغانستان بيرغونه،" الجزيره، د اگست 19، 2021، په دې ځای کې: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/19/infographic-what-d-afghanistan-new-bergh-enkar-ly-lake-maqbal-eml>
44. د کتاب د عمومي کتنې لپاره د جواد برهاني «اسلامي امارت» ته مراجعه وکړئ او سيستمونه: د طالبانو د دولت منشور ته يوه کتنه، "جون 2022، په: <https://reporterly.net/latest-stories/the-islamic-emirate-and-systems-an-d-taliban-d-dol-mnshor-p-h-خبرنه-1/>
45. "د عبدالحکيم حقاني کتاب ته يوه کتنه، د انستيتوت لپارمختيخ ستراتيژيک مطالعات، ايران، د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر ۱۶مه: <https://www.iess.ir/en/analysis/3149>
46. احمد مختار، "طالبان بنځي د کالج د داخلي په ازموينو کې په هغو مضامينو کې منع کوي چې 'ډير ستونزمن' گڼل کېږي،" CBS نيوز، د اکتوبر 14، 2022، په: <https://www.cbsnews.com/news/taliban-blocks-women-college-entrance-exams>

3 طالبان: سياستونه، سياستونه او داخلي رقابتونه

1. د جزياتو لپاره، "د امنيت لپاره اړين" وگورئ: د طالبانو تجربه لرونکي پلي کونکي وايي د گاردين، سپتمبر 24، 2021، به بيا پيل شي: <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/24/afghanistan-taliban-enforcer> -اي-ماتول-به-بيا پيل شي Ibid. 2.
3. "د تاشکند غونډه: متقي له نړۍ څخه وغوښتل چې IEA د نوي حکومت په

توگه وپېژني، "آريانا نيوز، د جولای 26، 2022،
په: <https://www.ariananews.af/tashkent-summit> -متقي-د-نړۍ-

غوښتنه-کوي-د-نوي-حکومت-په توگه-پېژني/

4. سافورا سميت، "د افغانستان د حساب په شيبه کې، طالبان رهبري کوي د ژمنې
څخه سخت کړيک ډاؤن، "NBC نيوز، د سپتمبر 23، 2021، په:

<https://www.nbcnews.com/news/world/afghanistan-s-moment-reckoning-taliban-mush-sht-ژمنه-کړيک-ډاؤن-n1279862>

5. ديا حديد ته وگوره، «طالبان بنځو ته امر کوي چې له سر څخه تر پښو پورې

جامي واغوندي په عامه توگه، "NPR، ټول شيان په پام کې نيول شوي، د می
7، 2022، په: <https://www.npr.org/2022/05/07/1097382550/taliban-women-burqa-decree>

یادبنتونه 108-115 مخونو ته

6. طالبان وايي ټولې افغاني نجونې دي د مارچ په مياشت کې به بيرته ښوونځي ته راشي، "الجزيره"، د جنوري په 17، 2022 کې: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/17/taliban-tol-هبواد-کي-د-نجونو-لپاره-ټول-ښوونځي-پرانيږي>
7. وگورئ "د نارينه خپلوانو پرته د ښځو لپاره د اوږد واټن سفر نشته: طالبان"، الجزيره، د دسمبر 26، 2021، په کې: <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/26/لاري-سفر-ښځي-پرته-د-نارينه-سفر-طالبان>
8. ايشلي جکسن، "د زرو نجونو پر زده کړو بنديز: د طالبانو محافظه کاران او د گډوډۍ په لور رهبري"، د افغانستان د تحليلگرانو شبکه، د ۲۰۲۲ کال د مارچ ۲۹.
9. د جزياتو وگورئ: <https://www.nytimes.com/2022/03/23/world/asia/afghanistan-girls-schools-taliban.html> له بې سره مرکه، فبروري ۲۰۲۲
10. VOA، د اپريل په 15، 2022 کې، "د نجونو د زده کړې بنديز د طالبانو په منځ کې ژور اختلافات څرگندوي" <https://www.voanews.com/a/girls-education-ban-reveals-deep-rifts-within-taliban/6532038.html>
11. په فرانسه کې 24، اپريل 15، 2022، "د نجونو د زده کړې بنديز د طالبانو په منځ کې ژور اختلافات څرگندوي" کې حواله شوي: <https://www.france24.com/en/live-news/20220415-د-نجونو-تعليم-بنديز-د-طالبانو-دنه-ژوري-درزونه-څرگندوي>
12. د جزياتو لپاره، فضل من الله قاضيښی او ديا حديد وگورئ، "افغانان چې غواړي ښوونځي ته ستنې شوي تنکي نجونې نوي ملگري لري: په طالبانو پورې تړلي ديني عالمان، NPR"، د مې 5، 2022، په: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2022/05/05/1096634192/افغان-څوک-څوک-غواړي-خواني-نجونې-په-ښوونځي-کې-لري-نوي-لري-متحدين-طالبان-تړون-cl>
13. "طالبانو په افغانستان کې د اجباري ودونو د پای ته رسولو فرمان ورکړ"، نيويارک ټايمز، د دسمبر په 3، 2021 کې: <https://www.nytimes.com/2021/12/03/world/asia/taliban-women-marriage.html>
14. د جزياتو لپاره، وگورئ محمد حسين حسرت، "له يوې پېړۍ څخه زيات د ځورونې: په افغانستان کې د هزاره گانو په وړاندې د بشري حقونو پراخه سرغړونې"، د فبروري 2019، په دي ځای کې: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Racism/SRmhhasrat.pdf> ووهئ
15. فرخنده اکبري، "هغه خطرونه چې هزاره گان د طالبانو تر واکمنۍ لاندې افغانستان سره مخامخ دي"، د افراطيت په اړه د جورج واشنگتن پوهنتون پروگرام، د مارچ په ۷، ۲۰۲۲ کې: <https://extremism.gwu.edu/risks-facing->

- hazaras-taliban-ruled-afghanistan
 17. "د بې باوري سره سره، افغان شيعه گان د طالبانو ساتنه غواړي"، VOA، د ۲۰۲۱ کال د نومبر ۱۶مه: <https://www.voanews.com/a/despite-mistrust-afghan-shiites-see-taliban-protection-html.6315097/>
18. "افغانستان: طالبان په زوره شيعه لږکي شړلي"، بشري د حقوقو څارې، ۲۰۲۱ کال د اکتوبر ۲۲مه: <https://www.hrw.org/news/2021/10/22/afghanistan-zore-shir-afliit-shiie>
19. ستاره محمدي او سجاد عسکري "ولي هزاره خلک په افغانستان کې د نسل وژنې څخه ويره لري"، الجزيره، د اکتوبر په ۲۷، ۲۰۲۱ کي: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/10/27/why-the-hazara-people-fear-genocide-in-afghanistan>
20. زرین تاج وگورئ، "امريکا د افغان ميرمنو په وړاندې اخلاقي مکلفيت لري"، ميرمن مجله، د دسمبر په ۱۳، ۲۰۲۱ کي: <https://msmagazine.com/2021/12/13/بښځينه-افغانستان-هزاره/>
21. د S، اگست ۲۰۲۲ سره مرکه.

يادښتونه 119-127 مخونو ته

22. د انډرسن په حواله ليکي: «طالبان د قدرت له واقعيتونو سره مخامخ دي.»
23. شارلېټ گرينفيلډ، "افغانستان د ډېرو سکرو بڼه پورته کړه ځکه چې گاونډي پاکستان ته صادرات وده کوي"، رويټرز، د جولای په 6، 2022 کي: <https://www.reuters.com/article/afghanistan-tariffs-boosting-pakistan-boom-idUSL4N2YN2MF>
24. د جزياتو لپاره، ډيويد مينسفيلډ وگوري، "د لوبې اصول بدلول: څنگه طالبانو د پولې هاخوا تجارت تنظيم کړ او د افغانستان سياسي اقتصاد يې لوړ کړ"، XCEPT، د جولای 25، 2022، په دې ځای کي: <https://xcept-research.org/publication> د لوبې-دقوانين-بدلون-څنگه-د-طالبانو-د-سرحد-سرحد-د-افغانستان-سياسي-اقتصاد/ Ibid.
25. ويليم بايرډ، "يو کال وروسته، طالبان ونه توانيدل چې د افغانستان اقتصادي زوال بيرته راولي"، USIP، د اگست په 8، 2022 کي: <https://www.usip.org/tuanbil-pr-sha-afghanistan-اقتصادی زوال>
27. "افغانستان: نږدې 20 مليونه له لورې سره مخ دي"، د ملگرو ملتونو خبرونه، د مې 9، 2022 کي: <https://news.un.org/en/story/2022/05/1117812>
28. "د طالبانو حکومت د پيسو په راټولولو کي په حيرانيا سره ښه ثابت شوی"، دی اکاډميسټ، د جون په 8، 2022 کي: <https://www.economist.com/asia/2022/06/08:د-طالبانو-حکومت-ثابت-شوی-په-حیرانیا-د-پیسو-په-راټولولو-کي-ښه>
29. بين فارمر او سايمن ټاونسلي، "د منځنۍ طبقې افغانان د لورې سره مخ دي ځکه چې مرستې پای ته رسېږي"، ټيليگراف، د جون په 4، 2022 کي: <https://www.telegraph.co.uk/global-health/climate-and-people/middle-class-afghans-facing-لور-مرسته-چلول/>
30. اين وينوت کمار، "جگړه ختم به شي . . . خو ما وليدل چې قيمت يې چا ورکړ: د دروېش شعر خپور شو، "فدرال، د مارچ 3، 2022، په: <https://thefederal.com/news/the-com/news/the-جگړه-به-پای-خو-دا-څوک-څوک-د-درويشانو-تادي-ه-شعر-ويرل-کيږي/>
31. سټيو کول، "د کابل له سقوط يو کال وروسته"، نيو يارکر، د اگست 27، 2022، په: <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/a-year-after-the-fall>
32. "د افغانانو لپاره يو ډاډ: طالبان او ماليات"، د آزادې اروپا راډيو — ازادي راډيو، د جون په 16، 2022 کي: <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-taliban-taxes-revenue-services/31901313.html>
33. "د طالبانو حکومت د پيسو په راټولولو کي په حيرانيا سره ښه ثابت شوی دی" د اقتصاد پوه 2022 کال د جون 8 مه. Ibid.
34. "خپرنه: افغانستان" نړيوال بانک 2022 کال د اکتوبر 7 مه: <https://www.worldbank.org/en/country/afghanistan/overview>

36. ليک شتون لري: <https://static1.squarespace.com/static/1660/62f3e3153ff7460c4ec1e97e/t/5f32f67de5c10461a46e0ce0/150549225-08-2022>
- 10%2C+اقتصادپوهان%27+خط+افغانستان+.pdf
37. ويليم بايرډ وگورئ، "د افغانستان د مرکزي بانک د زيرمو د سمدستي بيرته ستنديدو غوښتنې بشپړ انځور له لاسه ورکوي"، USIP، د اگست په 15، 2022 کي: <https://www.usip.org/publications/2022/08/demands-prompt-return-afghan-central-bank>
38. په واشنگټن کې له يوه امريکايي چارواکي سره مرکه DC، اگست 2022
39. Ibid.

يادښتونه تر 127-144 مخ پوري

40. مرکېه اسلام اباد کي، د سپتمبر په ۱۵، ۲۰۲۲.
41. خدای نور ناصر، "افغانستان: د طالبانو مشران د شنډولو په حال کي دي په ولسمشرۍ مانۍ کي، سرچيني وايي، "BBC، د سپتمبر په 15، 2021 کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58560923>
42. سټيو انسکېپ او فضل الله قاضي زی، "موړ د طالبانو د يوه مشر له کور څخه ليدنه وکړه چې د افغانستان لپاره د هغه ليد معاینه کړي، "NPR، د اگست په 5، 2022 کي: <https://www.npr.org/2022/08/05/1115388675/taliban-afghanistan-leader> زموږ سره اړيکه
43. د جزياتو لپاره، وگورئ، "خانگري: امان پور د طالبانو له مرستيال سره خبرې کوي، "CNN، د مۍ په 16، 2021 کي: <https://www.cnn.com/videos/world/2022/05/16/intl-vpx.cnn-1> الدين-حقاني-مرکه-برخه-
44. اندريو واتکينز، "د طالبانو ټوټه ټوټه کول: حقيقت، افسانه او راتلونکي، "USIP، د سولي کار، نه. 160 (مارچ 2020)، په: https://www.usip.org/sites/default/files/pw_160-2020-03/pw.pdf طالبان تقسيم حقيقت افسانه او راتلونکي-2022.
45. ليو سيندز، "رحيم الله حقاني: افغان ديني عالم په مصنوعي پښه کي د پټ شوي بم په واسطه وژل شوی - راپورونه، "بي بي سي، د اگست په 11، 2022 کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-62508070>
47. اوبېکر صديق، "بي مثال اختلافات": په طالبانو کي درزونپه خلاص کي راشي، "راډيو د آزادۍ اروپا - راډيو ليبرتي، د جون 2، 2022. <https://gandhara.rferl.org/a/taliban-rifts-exposed-afghanistan/31880018.html>
48. سيکندر کرمانی وگورئ، "د طالبانو مشر پلازمينې کابل ته لومړی سفر کوي، "بي بي سي، د جولای په 1، 2022 کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-62015606>; "د طالبانو ستر مشر په کابل کي يوې لويې غونډې ته وينا کوي" جزيړه ۲۰۲۲ کال د جولای په لومړی نېټه: <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/1/taliban:> د ستر مشر خطاب
49. د ملا هېت الله د بشپړې وينا آډيو له انگليسي فرعي سرليکونو سره، د جولای په لومړی، ۲۰۲۲ کي: <https://www.youtube.com/watch?v=Ft5ap4FDE7Y>
50. د تفصيلي تحليل لپاره د فضل امين الله قاضي زي وگورئ، "د اوس لپاره ايډيالوژي ترمپ په افغانستان کي عملیتنوي لاین مجله ۲۰۲۲ کال د جولای ۱۳مه: <https://newlinesmag.com/newsletter/for-now-ideology-trumps-pragmatism-in-afghanistan/>
51. د وينا د محتوا د مفصل تحليل او په انگليسي کي د بشپړ نقل لپاره، وگورئ سارا حکيمي او سي کریستين فيئر، "د طالبانو امير په افغانستان کي د بریا په اړه، "

- هډسن انسټيټيوټ، د سپټمبر په 12، 2022 کي: <https://www.hudson.org/research/18180-the-taliban-s-amir-on-the-victory-in-afghanistan>
52. د کيټي گانن سره مرکه، پوسټن، د دسمبر 1، 2022.
53. اکرم، هم، طالبان او افغانستان، مخونه ۲۵۸-۲۵۹.54.
- Ibid، مخ. 261-260.
55. له Z سره مرکه په تاشکند، ازبکستان، دسمبر ۲۰۲۲ کي.
56. Ibid.
57. نوبهور اماموا وايي: "ازبکستان هڅه کوي چي له طالبانو سره له جلاوالي پرته بشکېل شي لويديځ، "VOA"، د می 4، 2022، <https://www.voanews.com/a/uzbekistan-seeks-to-engage-taliban-without-alienating-west/6557338.html> په:
58. د غونډې د انځورونو لپاره، وگورئ: <https://twitter.com/navbahor/status/1553167869826957313>

يادښتونه تر 144-154 مخ پوري

59. د مثال په توگه، وگورئ: "د متحده ايالاتو پلاوي د طالبانو له استازو سره ليدنه وکړه"، د جولای په 1، 2022 کې: <https://www.state.gov/us-delegation-meeting-with-taliban-استازي-۲/>
60. مايکل روبين وگورئ، "ايا پاکستان ايمن الطواهي د پيسو په بدل کې پريښود؟" <https://www.aei.org/op-eds/did-taliban-طواهي-د-نغډو-پيسو-لپاره-د-پاکستان-پر-پېښودل-19fortyfive.com>، د اگست 2، 2022، په: <https://www.aei.org/op-eds/did-taliban-طواهي-د-نغډو-پيسو-لپاره-د-پاکستان-پر-پېښودل-19fortyfive.com>
61. د ايړيک شميت په حواله، "امريکا وايي چې القاعده په افغانستان کې نه ده منظمه شوې"، نيويارک ټايمز، د اگست په 13، 2022 کې: <https://www.nytimes.com/2022/08/13/us/politics/al-qaeda-afghanistan.html>
62. د تاشکند غونډه: منقله نړۍ څخه غواړي چې IEA د نوي حکومت په توگه وپيژني، "آريانا نيوز، د جولای په 26، 2022 کې: <https://www.ariananews.af/tashkent-summit:متقي-د-نړۍ-غوښتنه-کوي-د-نوي-حکومت-په-توگه-پيژني/>

4 ديوبنديت، اسلام او د طالبانو مذهبي روايات

1. اوليور راى، "ايا اسلاميت په افغانستان کې راتلونکى لري؟" په ويليم ميلي (اېډ.) کې، بنسټپالنه بيا زيريدلى ده؟ افغانستان او طالبان، NYU پريس، 1998، مخ: ۲۱۱.
2. د جزياتو لپاره، باربرا ډي ميټکالف وگورئ، په برتانوي هند کې اسلامي احيا: ديوبند، 1860-1900، د پرستن پوهنتون پريس، 1982.
3. د جزياتو لپاره، "د ديوبندي مطالعاتو د لوستلو لېست" وگورئ: <https://attahawi.com/2020/04/30/a-reading-list-on-deoband-studies>
4. د دې دوه بنسټ اېښودونکي: مکتب فکر محمد قاسم نانوتوي او رشيد احمد گنگوہي دي. د جزياتو لپاره، کامران بخاري وگورئ، "په جنوبي اسيا کې د ديوبنديز اوږد سيوري"، نيو لاین مجله، د نومبر په 23، 2021 کې: <https://newlinesmag.com/essays/the-long-shadow-of-deobandism-په-جنوبي-اسيا-کې/>

5. د <https://www.britannica.com/topic/Hanafiyah> تعريف حنفي

6. لورين فرير، «د طالبانو نظريه حيرانوونکي دهريني د برتانيې تر واکمنۍ لاندې هند کې، "NPR"، د سپتمبر په 8، 2021 کې: <https://www.npr.org/2021/09/08/1034754547/طالبان-نظريه-روئس-ديوبندي-اسلام-هند>

7. Barbara D. Metcalf، "دودپاله" اسلامي فعاليت: ديوبند، تبليغي، او طالبان، د ټولنيزو علومو د څيړني شورا، د نومبر 1، 2001، په: <https://items.ssrc.org/after-september-11/traditionalist-islamic-activism-deoband-طالبان/>

8. د پښتونولي په اړه د جزياتو لپاره، د لوتيز رزاق، "پښتونوالی — د پښتنو تر منځ قومي ژوند او چلندونه" وگورئ، د افغانستان تحليلگرانو شبکه، د مارچ په

٢١، ٢٠١١ کي: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special-report-on-the-impact-of-the-2021-afghan-crisis> ترمنځ-چلند/

9. ميتکالف، "دودپاله" اسلامي فعاليت: ديوېند، تبليغيان او طالبان.
10. د جزياتو لپاره، ساېمن ولفگنگ فوج وگورئ، "انقلاب ته مستقيم الوتته: مودودي، الهي حاکميت، او په ايران کي د 1979 شپېه، "د شاهي ژورنال ټولنه، vol. 32، نه. 2 (2022): 333-354، په: <https://www.cambridge.org/article/direct--of-the-royal-asiatic-society/article/direct--flight-to-iran-1979> انقلاب-مودودي-هي-حاکميت-او-1979-لقشه-په ايران/469B-E06D4D083FB575608BB909C40EB7
11. بخاري ته وگوره: اوږده سيوري په جنوبي اسيا کي ديوېنديز.

يادښتونه 156-182 مخونو ته

12. د بېلگې په توگه، د عمير جمال، "ضياء الحق او د پاکستان د عامه پوهنتونونو اسلام کول" وگورئ، د ډيپلومات، د مارچ په 28، 2017 کې: <https://the-diplomat.com/2017/03/zia-ul-haq> او د-اسلام-پاکستان- عامه پوهنتونونه/؛ مريم ابو ذهاب، پاکستان: يو کليدوسکوپ هم وگورئ د اسلامد اکسفورډ پوهنتون پريس، 2020.
13. برانن ډي انگرام، له لاندې څخه بيا ژوندی کول: د ديو بند غورځنگ او نړيوال اسلام، د کاليفورنيا پوهنتون پريس، 2018.
14. د مثال په توگه، "الشکر جهنگوي"، DNI وگورئ: <https://www.dni.gov/nctc/lj.html> گروپونه.
15. جاويد احمد، "د افغانستان لپاره د طالبانو مذهبي لار نقشه"، د منځني ختيځ انسټيټيوټ، د جنوري په 26، 2022 کې: <https://www.mei.edu/publications> طالبان-دينې-رود ميپ-افغانستان.
16. داوود اعظمي، "د صوفيانو کور: د افغان صوفيانو رول او ونډه او په پښتو شعر کې د مينې او زغم صوفيانه پيغام"، په محمود مسايي او ريکو سنيلر (ايډز). کې، مذهبي تروريزم ته د تصوف ځوابونه: تصوف او هاخوا، گومپيل او سواسينا، 2020، مخ. ۸۵.
17. Ibid، مخ.
18. Ibid، مخ.
100. مخ.
19. د تعريف لپاره، "نوي مذهبي حرکت"، بریتانیکا، وگورئ: <https://www.britannica.com/topic/new-religious-movement>
20. رويل ميچر، نړيوال سلفيزم: نوی اسلام مذهبي غورځنگ، د اکسفورډ پوهنتون پريس، 2014.
21. فرخ سليم، "نوی افغانستان"، خبرونه، د ۲۰۲۱ کال د اگست ۲۲ مه: <https://www.thenews.com.pk/print/881206-new-afghanistan>
22. براين آر ويلسن، د فرقه ايزي ټولنيزي ابعاد: فرقي او نوي مذهبي خوځښتونه، کلينډن پريس، 1990.

5 د طالبانو متحدین او دښمنان: پاکستاني طالبان او اسلامي د خراسان ايالت (ISK)

1. افتخار اے خان، "د افغان طالبانو له بریا وروسته په پاکستان کې ترهگریز بریدونه 51 فیصده زیات شوي"، ډان، د اکتوبر په 20، 2022 کې: <https://www.dawn.com> خبر/۱۷۱۵۹۲۷
2. "د ویني ټویولو غږ" ډان، د نومبر په 30، 2022 کې: <https://www.dawn.com/news/1723943/a-call-for-bloodshed>
3. د جزیاتو لپاره، سټیو کول وگورئ، د شیطان جنگونه: د سي آی اي پټ تاریخ، افغانستان، او بن لادن، د شوروي يرغل څخه تر سپتمبر 10، 2001، پينگوین، 2004.
4. "پاکستان القاعده ډلې ته پيسې ورکوي پور، د بي بي سي نيوز، د فبروري 9، 2005، په: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4249525.stm
5. د جزیاتو لپاره، وگورئ عباس، د طالبانو بيا ژوندی کول: د پاکستان – افغانستان

- په سرحد کي تاوتریخوالی او افراطیت، 108-116 مخ.
6. اسد منیر، "فاتا څنگه طالبانو وگټله،" ایکسپریس تربیون (پاکستان)، د جون په 21، 2010 کی: <https://tribune.com.pk/story/22601/how-fata> - د طالبانو لخوا وگټل شو
7. د شالید لپاره، حسن عباس وگورئ، "د تحریک طالبان پاکستان پروفایل،" CTC Sentinel, vol. 1، نه. 2 (2008)، په: <https://ctc.usma.edu/a-profile-of> - تحریک طالبان پاکستان/

يادښتونه 183-188 مخونو ته

8. وگورئ حسن عباس، "د پنجابي طالبانو د شبکې تعريف"، CTC Sentinel، vol. 2، نه. 4 (2009)، په: <https://ctc.westpoint.edu/defining-the-punjabi> - د طالبانو شبکه/
9. د دې برخې برخې له حسن عباس څخه اخيستل شوي دي، "په پاکستان کې د افراطيت او ترهگرۍ رجحانات: د بدلون تحرک او نوي ننگونې"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 2 (فبروري 2021): 44-53، په: <https://ctc.usma.edu> / افراطيت-او-تروريزم-په پاکستان کې-د-بدلون-محرک-او-نوي ننگونې/
10. د امريکا د بي پيلوټه الوتکو د کمپاين د پراخو اغيزو په اړه د بحث لپاره، حسن عباس وگورئ، "ايا درون بريدونه ترهگر وژني يا دوی رامينځته کوي؟" اتلانتيک، د مارچ ۳۱، ۲۰۱۳.
11. د ملگرو ملتونو د امنيت شورا د داعش او القاعدې د بنديزونو کميټې په وينا، دا بريد د طارق گدر ډلې (TGG) له خوا له القاعدې سره په ملگرتيا او د جماعت الاحرار، TTP او لشکر طيبه سره په گډه يا په گډه ترسره شوی. ای جهنگوی وگورئ <https://www.un.org> / امنيت شورا/منځپانگه/طارق-گيدار-گروپ-tgg
12. سيد رضا حسن، "هند او افغانستان له پاکستاني طالبانو سره مرسته وکړه، د دې ډلې پخوانی وياند وايي"، رويترز، د اپريل په 26، 2017 کي: <https://www.reuters.com> / مقاله/امريکا-پاکستان-اورپکو/هند-افغانستان-پاکستاني-ته-مرسته-ورکړه-طالبان-ويلي-ډلې-پخوانی-ترجمان-idUSKBN17S1VN
13. "د شمالي وزيرستان د جهادي تنظيمونو د دوو مشهورو مشرانو بيعت، مولوي سليم خان او کمانډر غازي عمر اعظم، د TTP مشر مفتي نور ولي محسود ته، "عمر ميډيا وډيو، د نومبر په 27، 2020. د دې پرمختگ د تفصيلي ارزونې لپاره، عبدالصيد وگورئ، "د وزيرستان د وسله والو مشر سليم خان استاد په تحريک کې شامل شو. ای-طالبان، د ملېشو د رهبرۍ څارونکي، توک. 11، نه. 12 (2021)، په: <https://jamestown.org/brief/waziristan> - وسله وال-مشر-سليم-خان-استاد-تحريک-طالبانو سره يو ځای شو
14. د جزياتو لپاره، وگورئ: د ملگرو ملتونو امنيت شورا، د تحليلي ملاتړ او بنديزونو د څارنې ټيم دېرشم راپور، د جولای 15، <https://www.ecoi.net/en/file/local/2075689/N2239429.pdf>
15. داود خټک، "چې پاکستاني طالبان: د وروستيو رجحاناتو يوه ارزونه"، نوي امريکا، د اگست په ۳۱ مه، ۲۰۲۰ کي: <https://www.newamerica.org> / نړيوال-امنيت/بلاگ-whither-pakistani-طالبان-ارزوني-وروستی-رجحانات/
16. په افغانستان کې د TTP د جشنونو په اړه، عبدالصيد، "د تحريک طالبان پاکستان تحول او راتلونکي" وگورئ، د نړيوالې سولې لپاره کارنېکي انډوومنټ، د دسمبر په 21، 2021 کي: <https://carnegieendowment.org/2021/12/21> تحريک-طالبان-پاکستان-پې-86051-تقسيم-او-راتلونکي
17. اسماعيل خان "اسلام آباد، تي تي پي په غير معين اوربند موافقه وکړه،" ډان، د

مي 31 2022 په

کي: -[https://www.dawn.com/news/1692383/islamabad-ttp-](https://www.dawn.com/news/1692383/islamabad-ttp-agree-on)

agree-on-ناڅرگند اوربند

18. د ليکوال مرکه، امتياز علي، دسمبر 2020. د خيبرپښتونخوا صوبي سره د

انضمام له لاري د فاتا په قانوني حالت کي د بدلون په اړه د جزياتو لپاره، امتياز

علي وگوري، "د پاکستان د فدرالي انتظامي قبایلي سيمو اصلي جريان: د

اصلاحاتو نوښتونه او خنډونه" د USIP ځانگړي راپور 421، مارچ 2018

په: <https://>

[www.usip.org/publications/2018/03/mainstreaming-](http://www.usip.org/publications/2018/03/mainstreaming-pakistans-federally)

pakistans-federally-قبایلي سيمي

يادښتونه 189-201 مخ ته

19. "ريډيو پاک ادعا کوي چې د ايم اين ايز داور، وزير د افغانستان له لاري د هند اجندا پوره کوي"، ډان، د مارچ 10، 2020، په: <https://www.dawn.com/1539808> خبر/
20. د علي وزير په حواله، "د پښتون ژغورنې غورځنگ څه غواړي؟" ډيپلومات، د اپريل په 27، 2018 کي: <https://thediplomat.com/2018/04/what-d-pښتون-تحفظ-تحريک-غواړي/>
21. صفي الله پادشاه، کريستينا گولډبام او احسان الله تېپو محسود، "د پاکستان په هوايي بريدونو کي د وژل شويو شمير ۴۵ ته ورسيد، افغان چارواکي وايي"، نيويارک ټايمز، د ۲۰۲۲ کال د اپريل په ۱۷مه: <https://www.nytimes.com/2022/04/17/world/asia/afghanistan-airstrikes-pakistan.html>
22. Ibid.
23. Ibid.
24. اسفنديار مير، "د پاکستان د طالبانو دوه اړخيزه ستونزه"، USIP، د می په 4، 2022 کي: <https://www.usip.org/publications/2022/05/pakistans-twin-taliban-problem>
25. طاهر خان، "د طالبانو مشر ته په ليک کي، مفتي تقی عثمانی د نجونو د بنوونځيو د بيا پرانستلو غوښتنه وکړه"، ډان، د اپريل په 21، 2022 کي: <https://www.dawn.com/news/1686106>
26. شهاب الله يوسفزی، "پاکستاني علما د کابل په غونډو کي د TTP په نرمولو کي پاتي راغلي"، ايکسپريس تربیون (پاکستان)، د جولای په 27، 2022 کي: <https://tribune.com.pk/2367953> کيسه-پاکستاني-علماء-ناکامه-د-نرم-تي-تي پی-په-کابل-غونده کي
27. "افغانستان: داعش ډله مذهبي اقليتونه په نښه کوي" د بشري حقونو د څار اداره د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر ۶مه: <https://www.hrw.org/news/2022/09/06/afghanistan-dacsh> داعش-ډلې-هدف-مذهبي-اقلیتونو
28. په کابل کي د ملگرو ملتونو کارپوه وايي، "افغانستان د بشري حقونو له جدي ننګونو سره مخ دی"، په کابل کي د OHCHR، د می په 26، 2022 کي: <https://www.ohchr.org/en/facing-05/2022/crossroads-say-un-critical-human-rights-challenges>
29. عدنان عامر، "په پاکستان کي د اسلامي دولت ناڅرګند برخليک"، ژباړونکی، نومبر په 7، 2019 کي: <https://ctc.westpoint.edu/the-revival-of-the-pakistani-taliban/>
30. د جزیاتو لپاره، وګورئ عبدالصید او تور هیمینګ، "د پاکستانی طالبانو بیا ژوندی کول"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. ۴ (اپریل/می ۲۰۲۱): ۲۸-۳۸، په: <https://ctc.westpoint.edu/the-revival-of-the-pakistani-taliban/>
31. د جزیاتو لپاره، عباس وګورئ، "د پنجابي طالبانو تعریف شېکه."
32. ډان راسلر، "د خراسان د اسلامي دولت د راڅرګندېدو په حال کي،" CTC

8 vol. Sentinel، نه. 3 (مارچ 2015)،
په: <https://ctc.usma.edu/situating>-
د-خراسان-د-اسلامي-دولت-
جوړېدل-

33. باربرا کلیمن، "څنگه په افغانستان کې د اسلامي دولت خراسان وده د اویغور
اورپکې ته وده ورکوي،" ډیپلومات، د فبروري په 17، 2022 کې: [https://](https://thediplomat.com/2022/02/how-the-rise-of-islamic-state-khorasan-in-afghanistan-feeds/)
thediplomat.com/2022/02/how-the-rise-of-islamic-state-
khorasan-in-afghanistan-feeds/

34. سید او هیمینګ، "د پاکستان بیا ژوندي کول طالبان."»
35. امیرا جډون، عبدالسید او انډریو ماینز، "د طالبانو په افغانستان کې د اسلامي دولت
گواښ: د اسلامي دولت خراسان د بیا راژوندي کېدو تعقیب،" CTC سینټینیل،
vol. 15، نه. 1 (جنوري 2022): 33-45، په: <https://ctc.westpoint.edu>
د-اسلامي-دولت-گواښ-په-طالبانو-افغانستان-کې-د-بیا راژوندي-پیدا کول- د-
اسلامي-دولت-خراسان/

يادښتونه 202-215 مخونو ته

Ibid .36

37. Ibid. د 2021-22 ارقامو لپاره، کريستينا گولډيام وگورئ، "په افغانستان کې د روسيې پر سفارت خانمرگي بريد، د 2 کارمندانو وژل،" نيوپارک ټايمز، د سېپتمبر 5، 2022، په دې خاى کې: <https://www.nytimes.com/2022/09/05/world/asia/kabul/russian-embassy-suicide-attack.html>
38. مرکه، ابو ظبي، جون 2022.
39. مرکه، ټامپا، د جولای 21، 2022.
40. جوشوا وايټ، "د طالبانو په افغانستان کې غير دولتي گواښونه،" بروکينگز، د فبروري 1، 2022 کې: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/02/01/> خطرونه/amp
41. "د دفاع وزارت لپاره يادداشت: د تروريستي تمويل او فعاليتونو سره د مبارزې لپاره د خزاني وزارت پروگرامونه چې د عراق او سوريې د اسلامي دولت (ISIS) تمويل گډوډوي،" د جنوري 4، 2021، په: <https://oig.treasury.gov/sites/oig/files/2021-01/OIG-CA-21-012.pdf>
42. عمر چيمه او اعزاز سيد، "د #افغانستان او #پاکستان ترمنځ د وروستي ښکېلتيا داخلي کيسه،" ټک شاک، د دسمبر په 20، 2022 کې: <https://youtu.be/RUmoWpyvbJ0>

6 د طالبانو نړيوالې اړيکې

1. لاس انجلس ټايمز، د 2022 کال د اکتوبر 12مه، د «طالبانو په وينا افغانستان د لويو پروژو لپاره کافي خوندي دی»، کې نقل شوی: <https://www.latimes.com/world/wa-afghanistan-xonndi-kafi-louy-proz/> ملټ/کيسه/12-10-2022/طالبان-
2. گلوبل ټايمز ليکي، فاروق يوسف، "غني د چين د سفر له لارې توازن غواړي"، د 2011 کال د نومبر په: <https://www.globaltimes.cn/content/889773.shtml>
3. "HPC، طالبان او منځگړي په دوحه کې غونډه کوي،" طلوع نيوز، د مۍ 2، 2015 په: <https://tolonews.com/afghanistan/hpc-taliban-and-mediators-set> دوحه
4. حامد شاليزي، "افغانانو چينايي اويغوريان نيولي ترڅو د طالبانو سره د خبرو اترو په برخه کې مرسته وکړي: چارواکي،" روينيز، د فبروري په 20، 2015 کې: <https://www.reuters.com/article/china/afghan-nioul-shui-chinaii-oiugorite-marste-d-talibanom-makarao-idUSKBN0LO18020150220> داوطلبې-چارواکي
5. د چين د ولسي جمهوريت د بهرنيو چارو وزارت، "وانگ يی: د چين، افغانستان او پاکستان د بهرنيو چارو وزيران په اتو ټکو توافق ته ورسيدل،" د جون په 4، 2021 کې: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_6654

t2021060/202106/663522_2759/663518_2757/665437_2675/35
html.9168735_4

6. اېمې چيو، "چين په افغانستان کې د بيارغونې لپاره 'ښه راغلاست ملگري' دی:
د طالبانو وياند،" ساوت چين مارننگ پوسټ، د جولای په 9، 2021
کې: -www.scmp.com/week-
https://asia/politics/article/3140399/china-welcome-friend
افغانستان-طالبان

7. جويل گونتر، "چين د اويغورانو په وړاندې نسل وژنه کړې، د خپلواکي محکمې
مقررات،" د بي بي سي نيوز، د دسمبر په 9، 2021 کې:
https://www.bbc.com/ news/world-asia-china-59595952

8. فرانز جي مارتې، "د افغانستان د مسو د سترو زيرمو د استخراج پروژه په تپه
ولاره ده،" د چين ډيالوگ، د اپريل 25،
/https://chinadialogue.net/en•2018

یادبستونه 215-223 مخ ته

ب10577/usiness-پروژه-د استخراج-افغانستان-s-د-د مسو-ډېرو-ستړی
کپړی/

9. ژبو، "په افغانستان کې، چین چمتو دی چې باطل ته لار شي"، نیویارک تایمز، د اګست په 20، 2021 کی:

<https://www.nytimes.com/2021/08/20/view/china-afghanistan-taliban.html>

10. د چین د ولسي جمهوریت د بهرنیو چارو وزارت د بهرنیو چارو وزارت ویاند وانګ ونبین د ۲۰۲۲ کال د فبرورۍ په ۲۵مه نېټه په رسمي خبري ناسته کې

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_ووبل: s2510_665401/2511_665403/202202/t20220225_10/6653999.html.645705

11. لاس انجلس ټایمز، د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر ۱۲مه، د «طالبانو په وینا افغانستان د لویو پروژو لپاره کافي خوندي دی» کې نقل شوی: <https://www.latimes.com/world-nation:kiسه/2022-10-10>

12. طالبان-وايي-افغانستان-خوندي-د لويو پروژو لپاره
گل يوسفرۍ وايي: «د چينايي اتباعو په هدف ځانمرګي بريد دوه تنه ووژل پاکستان،

رویترز، ۲۰ اگست ۲۰۲۱، په: <https://www.reuters.com/world/asia>-
ارام سمندر/دوهوژل شوی-خانمرگی-بمارونه-په نښه کول-چینایي-ملگري-

سویل لویڈیز - پاکستان-20-08-2021؛ دا هم وگورئ "د کراچی په پوهنتون کی د کنفیوشس انسٹیټیوټ په یوه وین باندی د ترهگریز برید په اړه د بهرنیو

چارو وزارت د وياند څرگندونې" د اپريل په 27، 2022 کې:
https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw

s2510_665401/2535_665405/202204/t20220427_1067/665399
پہ پاکستان کی د چینائی.html.4272

پروژو د جنجالي اړخونو په اړه، ایس خان وگوري، "ولي دچين پانگونه د

پاکستان پہ بلوچستان ایالت کی غوسہ راپاروي،" دويچہ ويله، د جولای په 15، 2020 کی: <https://www.dw.com/en/why-chinese-pakistan-d-pan-gone-pakistan>

بلوچستان-صوبه/54188705-a-کي-غصه-غصه ده
 دينا هارمن، "بياکستوري: هغه شاهي جوړه چي قطر يي په نقشه کي خای پر

خای کر،" کرسچن ساینس مانیتور، د مارچ په 5، 2077 کی:
<https://www.csmonitor.com/2007/0305/p20s01-wome.html>

14. د جزیاتو لپاره، مونږ یوچنکي وگورئ، "په بامیان کې د بودا مجسمو ساتنه او د افغان کلتوري میراثونو دوامداره ساتنه،" په مسانوري ناگلوکا (ا.د) کې، د

15. دانيا اکاډ وگورئ، "څنگه قطر د متحده ايالاتو - طالبانو منځگريټوب شو - باميان د بودا مجسمو راتلونکي، پسرلي، 2020.

او بيا څه پيښيري "Middle East Eye"، د سېپټمبر 13، 2021،
[https://www. Middleeasteye.net/news/qatar-us-taliban-](https://www.Middleeasteye.net/news/qatar-us-taliban-)کې

د 2015 په اگست کې د مرحوم رابرت ډی کرین سره مرکه چې په هغه وخت

- اسلامي افكارو او مسلمانو ټولنو د مطالعي مركز تاسيس كول.
17. ديويد ډي كرېټريک، "د فارس خليج سيالانو سيالي وکړه د طالبانو د کوربه توب لپاره، افشا شوي ايميلونه بنيي"، نيويارک ټايمز، د جولای په 31، 2017 کي: <https://www.nytimes.com/2017/07/31/world/middleeast/uae-qatar-taliban-emails.html>
18. انډريو انگلينډ او بنيامين پارکين، "قطر له لويديځ څخه غوښتي چې په افغانستان کي د کرکيچ د مخنيوي لپاره له طالبانو سره ښکېل شي"، فايننشيل ټايمز، د می په 29، 2022 کي: <https://www.ft.com/content/0a9f41c3-b3ab-4c2d-81a2-c7b40169683d>
19. د جزياتو لپاره، اليکس مارکوارډټ وگورئ، "لومړی په CNN کي: لور پورو امريکايي چارواکو له طالبانو سره د لومړي ځل لپاره په شخصي توگه ليدنه وکړه وروسته له هغي چې امريکا د جولای په مياشت کي د القاعدې مشر وواژه"، CNN، د اکتوبر 8، 2022 په: <https://www.cnn.com/2022/10/08/politics/> امريکا-طالبان-مذاکرات-واسيق-قطر

یادبنتونه 223-227 مخونو ته

20. سوزان مگكي، "ولي شوروي اتحاد پر افغانستان يرغل وركړ"، <https://www.history.com/news/1979-soviet-invasion-afghanistan> ۲۰۲۲ كال د مارچ په ۴مه-1979
21. ماري اوميلچوا، "د شانگهي د همكاري سازمان او افغانستان: پخواني وېري، د تروريزم ضد همكاري په وړاندي زړه خنډونه"، د نړيوالو سياسي مطالعاتو لپاره د ايتاليا انستيټيوټ، د اگست په 26، 2021 كې: <https://www.ispionline.it/en/publicazione/shanghai-cooperation-organization> او-افغانستان-زړه-زور-ډېري-زړه-خنډونه-د ترهگري-ضد-همكاري-
- شوي، اجنډا 20% د 20% د 20SCO%20:~:~#31398text=In%202005%2C%20%20SCO%20:~:~#31398
22. هينري ماير، "روس په بهرنيو ځواكونو د وتلو لپاره د افغان طالبانو د غوښتنې ملاتړ كوي"، بلومبرگ، د مارچ په 31، 2017 كې: <https://www.bloomberg.com/news/2017-03-31/روسيه-ملاتړ-افغان-طالبان-غوښتنه-د-وتلو-بهرني-ځواكونه-xj4y7vzkq#>
23. ناتن هوج، "په مسكو كې د طالبانو استازي د روسيې د ډيپلوماتيک نفوذ د زياتيدو نښه كوي"، CNN، د نومبر په 9، 2018 كې: <https://www.cnn.com/2018/11/09/europe/russia-taliban-talks-intl/index.html>
24. شيخ شبير كولگامي، "د ماسكو بڼه: په سم لوري كې يوه هڅه"، جيوپوليتيکس، د نومبر 19، 2018، په: <https://thegeopolitics.com/moscow> -بڼه-يوه-كوښښ-په-بني-لوري/
25. ولاديمير عيسچينكوف ويل، «طالبان مسكو ته د دې لپاره راغلي چې ووايي د دوی بريا له گواښ سره مخ نه كړي روسيه»، AP نيوز، د جولای 8، 2021، په: <https://apnews.com/article/taliban-51327432f1455020352826281c6c4e73>
26. مارک گيلوتي، "نشه يي توکي او ملتپالنه: د روسيې د مخدره توکو پاليسي او راتلونکي"، بروکينگز، جولای 2016، په: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/galeotti-russia-final.pdf>
27. جوليا يامپولسكايا، "زيرينوفسكي متحده ايالاتو ته مشوره وركړه چې د نړۍ له ټولو هيوادونو څخه 'دوزخ وباسي'"، Lenta.ru، د اگست په 17، 2021 كې: <https://lenta.ru/news/2021/08/17/predrek/>
28. "پوتين وايي روسيه د افراطي ډلو له لست څخه د طالبانو د ايستلو په اړه فكر كوي"، رويترز، د اكتوبر په 20، 2021 كې: <https://www.reuters.com/world/له-لېست-د-افراطيت-پر-پښو-گډون-كوي-گروپونه-21-10-2021/>
29. "روس په وايي د سفارت د ايستلو پلان نه لري"، مسكو ټايمز، د اگست په 16، 2021، په: <https://www.themoscowtimes.com/2021/08/15/russia-says-no-plan-to-evacuate-a74793>

30. مسکو ټايمز، د ۲۰۲۱ کال د جولای ۲۳ مه: «روسيه طالبان 'منطق' بولي، افغان حکومت يې د خبرو په مخنيوي تورنوي. 07/23/2021/ <https://www.themoscowtimes.com> د-طالبانو-عقل-بلنه-د-افغان-حکومت-د-بندولو-لپاره-بلنه کوي- خبرې اترې- a74599
31. "د افغانستان د اورگادي پټلۍ"، RailFreight.com، دلته: <https://www.railfreight.com/tag/trans-afghan-railway-line>
32. د بهرنيو چارو وزارت - د هند حکومت، "د هند د هوايي چلند د الوتکې - IC 814 د تېښتولو په اړه په پارلمان کې د بهرنيو چارو د وزير لخوا <https://mea.gov.in/in-focus-2000>، په: 1 مارچ 2000، <https://mea.gov.in/in-focus-2000>، article.htm?5471/Suo+Motu+Statement+by د+پارلمان+کې+د+هند+ايرلاين+پرواز+د+هند+ايرلاينز+برمه کول

يادښتونه 227-230 مخونو ته

33. د بهرنیو چارو وزارت - د هند حکومت، "هند او ګاونډیان"، د 2012 کال د دسمبر 12، په: <https://mea.gov.in/india-and-neighbours.htm>
34. "هند وایي افغانستان ته یې پرمختیایي پروژې راوړي، نړۍ پوهیږي چې پاکستان څه راوړي"، اکنامک ټایمز، د جون په ۲۴، ۲۰۲۱
کې: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-says-it-brought-development-projects-from-mdr-cms.83813171> -د افغانستان نړۍ پوهیږي - څه پاکستان رارل شوي/مضمون/۸۳۸۱۳۱۷۱
35. "په زړه پورې شو چې نوی افغان پارلمان اتل بلاک لري: لومړی وزیر مودي"، ټایمز آف انډیا، د دسمبر په 25، 2015
کې: <https://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/50321446.cms> -د اتل-بلاک-PM-مودي/۵۰۳۲۱۴۴۶
36. "سوله پروسه باید وي رهبري ملکیت او کنټرول شوی لخوا افغان: هند طالبانو او افغانستان تر منځ د تاریخي خبرو اترو په اړه، هندوستان ټایمز، د سپتمبر 12، 2020 کې: <https://www.hindustantimes.com/news/د-طالبانو-او-افغانستان-ترمنځ-تاریخي-مذاکرات-بشپړ-بیان-دلته-ولولئ/3Ew8ip6HxysvHUBkNDLuzI.html>
37. HS Panag، "طالبانو هند د خپل مننه له لیست څخه ایستلی: ډیلي باید د افغانستان نوي واقعیتونو سره مخ شي"، چاپ، د مارچ 5، 2020، په: <https://theprint.in/opinion/taliban-dropped-india-from-its-thank-you-list-delhi> - باید نوی-افغانستان-حقیقتونو-۳۷۶۰۰۰/۲ سره مخامخ شي
38. ونیت خیر، "افغانستان: طالبان وایي چې د کشمیر د مسلمانانو لپاره به غږ پورته کوي"، د بي بي سي نیوز، د سپتمبر په ۳، ۲۰۲۱
کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-India-58419719>
39. د بهرنیو چارو وزارت — د هند حکومت، "په کابل کې د هند په سفارت باندې د بمې برید په اړه د رسمي ویناند لخوا بیان، د جولای 7، 2008، دلته: <https://mea.gov.in/media-briefings.htm?dtl/3340>
۳۳۴۰/په+کابل+کې++د+هند+سفارت+پر+بم+برید+کې++د+رسمي+ویناند+بیا ن؛ همدارنګه د بهرنیو چارو وزارت - د هند حکومت وګورئ، "Q. په هرات، افغانستان کې پر قونسلګرۍ د ۱۷۱۳ برید شمېره،» د پارلمان پوښتنې او ځواب، د ۲۰۱۴ کال د جولای ۲۴، په دې ځای کې: <https://www.mea.gov.in/rajya-sabha.htm?dtl/23725/Q+NO1713+ATTACK>
+په+قونسلګرۍ+کې+هرات+افغانستان
40. د بهرنیو چارو وزارت — د هند حکومت، د بهرنۍ تبلیغاتو څانګه، "هند او افغانستان—یوه پراختیایي ملګرتیا"، مخ. 17، په: https://mea.gov.in/Uploads/PublicationDocs/176_india-and-afghanistan-a-development-partnership.pdf
41. سنیهیش الیکس فیلیپ، "د LAC په اوږدو کې د چین د فشار تاکتیکونه دوام لري، موخه یې دا ده چې د پوټکي تودوخه وساتي"، چاپ، د جولای 25، 2022، په: <https://theprint.in>: د دفاع/چین-د فشار-تاکتیک-سره-لکه-

دوامداره-هدف-د-پاتي-د ساتلو لپاره- جوش كول/1054168؛ او د بهرنيو
چارو وزارت - د هند حكومت، "د رسمي وياند لخوا د اوونيزي ميډيا بريښنگ
نقل،" د جون په 3، 2022 كي: <https://www.mea.gov.in/media-briefings.htm?dtl/35383>

/د اوونيزي ميډيا خبرتيا د د رسمي وياند له خوا جون 2022_02
42. سوهاسيني حيدر، "هند په كابل كي خپل سفارت بيا پرانستل،" د هندو، د جون
په ۲۴، ۲۰۲۲

كي:-<https://www.thehindu.com/news/national/india-reopens-embassy-in-kabul/article65558557.ece>

یادښتونه 231-234 مخ ته

43. د انجانا پاسرېچا په حواله، "هند افغانستان ته د کوچني ډپلومات سره راستون شو.ماتیک شتون، "VOA"، د جولای 7، 2022، په: <https://www.voanews.com/a/india-small-deplomatic-presence/6648776.html>
44. "ترکیه د ایساف قوماندې په غاړه اخلي"، نوی بشري، د فبروري 14، 2005، په: <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2005/02/14/turkey-y-d-aisaf-qomandeh-phe-gaare-ahli>
45. TIKa، "بهرنی دفترونه"، د ترکیې جمهوریت د کلتور او ګرځندوی وزارت - د ترکیې د همکارۍ او همغږۍ اداره، په دې ځای کې: <https://www.tika.gov.tr/en/overseasoffices>
46. "اردوغان وایي ترکیه لا هم د کابل د هوایي ډګر د امنیت ساتلو په لټه کې ده." د ۲۰۲۱ کال د اګست ۱۸مه: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/erdogan-18-08-2021>
47. امریکا پر ترکیې د روسیې د وسلو بندیزونه ولګول دي بي سي خبرونه، دسمبر 14، 2020، په: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55311099>
48. "د ترکیې ولسمشر وایي طالبان باید په افغانستان کې 'اشغال' ختم کړي" رویترز، د ۲۰۲۱ کال د جولای ۱۹مه: <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-east-19-07-2021>
49. ترکیه د طالبانو د څرګندونو هرکلی کوي په افغانستان کې د دوی د نیولو راهیسې، "رویترز"، د اګست په 17، 2021 کې: <https://www.reuters.com/world/middle-east-17-08-2021>
50. د MÜSİAD کور پانې، د صنعتکارانو او سوداګرو خپلواکه ټولنه، په دې کې: <https://www.musiad.org.tr/en/>
51. "په ترکیه کې د افغان سوداګرو ټولنه (AIAD)"، د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو خونه، دلته: <https://aiadtr.com/>
52. "د کجکي 100 میګاواټه د اوبو د بریښنا پلان د پانګونې پروژه"، 77INSAAT، په: <https://www.77insaat.com/projects/commercial/energy-investment>
53. اوګلګوزیل ریجیپووا، "لپیس لازولي دهلیز — له افغانستان څخه اروپا ته لویه سوداګریزه لار"، سوداګریز ترکمنستان، د می په ۱۷، ۲۰۲۱، په: <https://business.com.tm/post/7064/lapis-lazuli-corridor-major-trade-route-from>
54. نجیب الله علزی، "ترکیه به په کابل او مزار شریف کې د ویزی ورکول بیا پیل کړي"، خامه پریس خبري اژانس، د فبروري په 10، 2022 کې:

- <https://www.khaama.com/turkey-to-resume-visa-issuance-in-kابل-او-مزار-ای-شريف-۷۶۷۷۵۷۶۵/>
55. هارون يو زيلين، "ترکيه د طالبانو د امارت په رسميت پېژندلو غوښتنه کوي"، د نږدې ختيځ پاليسۍ لپاره د واشنگټن انستيتيوت، د مارچ په 17، 2022 کي: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkey-calls-recognition-talibans> اسلامي امارتسوزان هم وگورئ: فريزر او کيتي گنن، "د لور پورو خبرو اترو لپاره په ترکيه کي د افغان طالبانو پلاوي"، AP News، د اکتوبر په 14، 2021 کي: <https://apnews.com/article/afghanistan-recep-tayyip-erdogan-qatar-doha-Europe-union-0c783ad346fc408aa5256fa62134bc7a>
56. اکمل داوي: ترکيې زرگونه کسان د طالبانو تر کنټرول لاندې افغانستان ته شړلي دي. VOA د ۲۰۲۲ کال د جون ۱۶ مه: <https://www.voanews.com/a/turkey-deports-talibano-کنټرول-افغانستان/6620683.html>
57. تام بيټمن، "افغانستان: قطر او ترکيه بهرنۍ نړۍ ته د طالبانو د ژوند ليکه گرځيدلې"، BBC، د سېپتمبر 2، 2021، په: <https://www.bbc.com/news> نړۍ-منځنۍ ختيځ-58394438

يادښتونه 237-248 مخ ته

پايله

1. حميد حڪيمي او گيرت قيمت، افغانستان: د طالبانو د واکمنۍ يو کال، "چتم هوس، د اگست په ۱۵، ۲۰۲۲ کي: <https://www.chathamhouse.org/2022/08/afghanistan-yo-klan-talib-hukumat>
2. جونا ليليس وگورۍ، "افغانستان ازبکستان ته د بريښنا پورونه ورکوي خو بيا هم د تاجکستان پوروري دي"، يوريشيانت، د اگست په 2، 2022 کي: <https://eurasianet.org/afghanistan-azbikistan-te-d-brishna-pore>-پوره-پوره-تاديه کوي-خو-تاجکستان-ته-پخوا-پوره کوي
3. کاترين پوتز، "طالبان يو ځل بيا په منځنۍ اسيا کي د افغان الوتکو د بيرته ستنيدو غوښتنه کوي"، دپلومات، د سپتمبر په لومړۍ نيټه، ۲۰۲۲ کي: <https://thediplomat.com/2022/09/afghan-planes-returned-to-afghanistan/> الوتکو-په-مرکز-ي-اسيا-کي-راگرځول
4. Ibid.
5. د جزياتو لپاره، ويني کاورا، "د طالبانو سره د تاجکستان پراختيايي اړيکي 2.0" وگورۍ، د منځني ختيځ انسټيټيوټ، د دسمبر 1، 2021 کي: <https://www.mei.edu/afghanistan-tajikistan-division-taliban-20>
6. د جزياتو لپاره، وگورۍ "طالبان د شيعه هزاره اقليت سره اړيکه نيسي، د يووالي او ايران اړيکو په لټه کي دي"، وال سټريټ ژورنال، د سپتمبر په 2، 2021 کي: <https://www.wsj.com/articles/taliban-reach-out-to-shiite-11630599286-hazara-minority-seking>
7. مرکه، جون ۲۰۲۲.
8. مرکه، فبروري ۲۰۲۲.
9. Ibid.
10. مرکه، واشنگټن ډي سي، د جولای ۱۲، ۲۰۲۲.

Bibliography غوره کړی

- عباس، حسن، "په پاکستان کې د افراطیت او ترهگری رجحانات: د بدلون تحرک او نوي ننگوني"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 2 (فبروري 2021): 44-53،
 په: <https://ctc.usma.edu/extremism-and-terrorism-trends-in-pakistan-changing>
 افراطیت ته د پاکستان تګ: الله، پوځ او د امریکا جګړه ترور، ME شارپ،
 2004.
- د طالبانو بیا را ژوندی کول: تاوتریخوالی او افراطیت په پاکستان – افغانستان
 کې سرحدید بیل پوهنتون پریس، 2015.
- احمد، جاوید، "د افغانستان لپاره د طالبانو مذهبي لار نقشه"، د منځني ختیځ
 انسټیټیوټ، د جنوري په 26، 2022
 کې: <https://www.mei.edu/publications/talibans-afghanistan> - مذهبي-رود میپ-
 افغانستان
- احمدزی، اتل، "د ژوند کولو لپاره مړینه: د 'مرگ سره مینه' کیسه چې د طالبانو د
 ځانمرګو بریدونو چلول"، د تروریزم په اړه لید، توک. 15، نه. 1 (فبروري
 2021): 17-38.
- Aikins، Mathieu، "د کابل د سقوط دننه"، نیویارک ټایمز، د دسمبر 10، 2021،
 په: <https://www.nytimes.com/2021/12/10/magazine/fall-of-kabul-afghanistan.html>
- اکبري، فرخنده، "هغه خطرونه چې هزاره ګان د طالبانو په واکمنۍ کې افغانستان
 سره مخ دي"، د افراطیت په اړه د جورج واشنگتن پوهنتون پروګرام، د مارچ په
 7، 2022 کې: <https://extremism.gwu.edu/risks-facing-hazaras-taliban-ruled-afghanistan>
- علي، امتیاز، "د پاکستان د فدرالي ادارې تر کنترول لاندې قبایلي سیمو اصلي
 جریان: د اصلاحاتو نوښتونه او د سرکونو خنډونه"، د USIP ځانګړی راپور،

مارچ ۲۰۱۸، په
 کي: <https://www.usip.org/publications/2018/03/mainstreaming-pakistans>
 پاکستان - د فدرالي تر ادارې لاندې قبایلي سیمې
 اټکپال، حسیه، "د غني ټیم د ۲۰۱۴ کال په ټاکنو کې له حقاني شبکې سره تماس
 درلود: نبیل،" طلوع نیوز، د ۲۰۱۹ کال د سپتمبر ۵،
 په: <https://tolonews.com/> د افغانستان/غني-دلي-د-حقاني-شبکه-2014-
 ټاکنو-نبیل-سر-تماس درلود
 اعظمي، داود، "د صوفيانو کور: د افغان صوفيانو رول او ونډه او په پښتو شعر کې
 د مینې او زغم صوفيانه پیغام،" په محمود مسایلي او ریکو سنیلر (ایډز). کې،
 مذهبي تروریزم ته د تصوف ځوابونه: تصوف او هاخوا، گومپیل او سواسینا،
 ۲۰۲۰، مخونه ۸۵-۱۳۵.

بائبل‌گراف‌ي غوره کړئ

بارفيلډ، توماس، افغانستان: يو کلتوري او سياسي تاريخ، د پرستن پوهنتون پريس، 2010.

باسط، عبدل، "د ملا اختر منصور په مشرۍ د افغان طالبانو راتلونکي"، د ترهگرۍ ضد رجحانات او تحليلونه، ټوک 7، نه 10 (نومبر 2015): 13-9. برگن، پيټر او کاترين ټيډيمن (ايډز)، طالبان: مذاکرات سرحدونه ترهگرۍ، سياست او مذهب تر منځ اکسفورډ پوهنتون پريس، 2013. بخاري، کامران، "په جنوبي اسيا کې د ديو بنديز اوږده سيوري"، نوي کرښې مجله 2021 کال د نومبر 23 مه: <https://newlinesmag.com/essays/the-long-phe-soyili-asia-ki-d-dyobndit-syori/>

برږد، ويليم، "د افغانستان د مرکزي بانک د زيرمو د سمدستي بيرته ستنديو غوښتنې بشپړ انځور له لاسه ورکوي"، USIP، د اگست په 15، 2022 کې: <https://www.usip.org/xprwoni/08/2022-demands-prompt-return-afghan-central-bank-zirmy-le-lase-bshpr-anghor>

طالبا‌ن-نه تروسته، طالبا‌ن ونه توانيدل چې د افغانستان اقتصادي زوال بيرته راگرځوي، "USIP، د اگست په 8، 2022 کې: <https://www.usip.org/publications/2022/08/> طالبا‌ن-نه تروستل-د افغانستان-اقتصادي زوال

کلارک، کيټ، "د ملا برادر خوشي کول: د خبرو اترو لپاره نور څه دي؟" د افغانستان د تحليلگرانو شبکه، د 2013 کال د سپتمبر 13، په: <https://www.afghani-stan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-release-of-mullah-baradar-whats-next-for-kul-sitiyo/>، "د کابل له سقوط يو کال وروسته"، نيوياکر، د اگست په 27، 2022 کې: <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/a-year-after-the-fall-of>

د غلو جنګونه: د سي آی اي، افغانستان او بن لادن پټ تاريخ، له شوروي يرغل څخه تر سپتمبر 10، 2001 پورې، د پينګوين کتابونه، 2004. کول، سټيو او ادم انتوس، "په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ديپلوماتيکو ناکامۍ پټ تاريخ"، دی نيوياکر د 2021 کال د دسمبر 20 مه: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/12/20/the-secret-history-of-the-us-deplomatic-failure-in-afghanistan>

کريل، جورج، چارلي ولسن جګړه: غير معمولي کيسه چې څومره وحشي سړی په کانګرس کې او د CIA يو بدمعاش اجنټ زموږ د وخت تاريخ بدل کړ، Grove پريس، 2003.

د اقتصاد پوه، "د طالبانو حکومت د پيسو په راټولولو کې په حيرانتيا سره ښه ثابت شوی دی"، د جون په 8، 2022 کې: <https://www.economist.com/asia/2022/06/08/> حکومت-ثابت شوی-په-حيرانتيا-د-پيسو په راټولولو-کې-ښه

اډوارډز، ډيويد. ب.، د طالبانو څخه مخکې: د افغان جهاد نسب، پوهنتون د کاليفورنيا پريس، 2002.

کروندګر، بين او سايمن تاونسلي، "د منځنۍ طبقې افغانان د لوړې سره مخ دي ځکه چې مرستې پای ته رسيرې"، ټيليګراف، د جون 4، 2022،

په: <https://www.telegraph.co.uk/global/> - روغتيا/اقلیم-او-خلک/منځنۍ طبقه-افغانان-له-لوړې سره-مخامخ-مرسته-چلونې/ فریزر، سوزان او کیتی گنن، "د لوړ پوړو خبرو اترو لپاره په ترکیه کې د افغان طالبانو پلاوی، " AP نیوز، د اکتوبر 14، 2021، په: <https://apnews.com/> مقاله/افغانستان-رجب-طیب-اردوغان-قطر-دوه-اروپايي-اتحاد-

0c783ad346fc408aa5256fa62134bc7a

فوکس، سایمن ډبلیو، "انقلاب ته مستقیم الوتنه: مودودي، الهی حاکمیت، او په ایران کې د 1979 شېبه،" د شاهي آسیایي ټولنې ژورنال، vol. 32، نه. 2 (2021): 333-354، په: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-shahi-asiaji-tolne/mضمون/مستقیم-پرواز-انقلاب-مودودي-الهی->

بائبلگرافي غوره كړئ

حاکمیت-او-د-1979 لحظه په ایران / 469BE06D4D083FB575608BB90 9C40EB7

گنن، کیتی، "افغان ولسمشر جلاوطني ته له تللو مخکې جلا شوی و"، د AP نیوز، د اګست په 15، 2021 کي: <https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-2901e54d6268341d3caf936fef6313db>

زده د کافر لپاره يم: له سپېڅلي جګړې څخه تر سپېڅلي ترور پورې په افغانستان کي، عامه چاري، ۲۰۰۵.

جورج، سوسنه، "د افغانستان پوځي سقوط: غیرقانوني معاملي او ډله ايز دريز-," tions, the واشنگتن پوسټد ۲۰۲۱ کال د اګست ۱۵مه: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/15/afghanistan-military-collapse-taliban/>

_____, "د امريکا څارگره اداره د افغان امنيتي ځواکونو د سقوط جزيات ورکوي," واشنگتن پوسټد ۲۰۲۲ کال د می

۱۸مه: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/05/18/afghanistan-collapse-taliban/> امريکا-څارونکي-تقصيلاټ-د سقوط-افغان-امنيتي-ځواکونه/ کيوسټوزي، انټويو (ا.ډ)، د نوي طالبانو ډيکود کول: د افغانانو څخه بصيرت ډګر، د کولمبيا پوهنتون پريس، 2009.

ګراهام، لينډسي او جيک کيڼ، "مور نشو کولی خپل امنيت هېچا ته وسپارو -په ځانګړې توګه طالبان،" واشنگتن پوسټ، د اګست په ۲۸، ۲۰۱۹ کي: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/08/28/afghan-war-must-end-our-strategy-taliban/>

حکيم، عبد، الامارة الاسلاميه و نظامه [اسلامي امارت اود هغه سيستم]، مکتبه دارالعلوم الشريعه، ۲۰۲۲.

حکيمي، حميد او گيرت پرائس، "افغانستان: د طالبانو د واکمنۍ يو کال"، چټم هاوس، د اګست په ۱۵، ۲۰۲۲ کي: <https://www.chathamhouse.org/2022/08/afghanistan-row/index.html>

طالب-حکومت

هينسلر، جينيفر او کايلى اټوډ، "لور افغان چارواکي د متحده ايالاتو سفير تورن کړد افغان حکومت 'غير مشروع کول'، CNN، د مارچ 14، 2019، په: <https://www.cnn.com/2019/03/14/politics/mohib-khalilzad-afghanistan-row/index.html>

هارون، ثناء، د عقيدې سرحد: اسلام د هند-افغان سرحد، کولمبيا کي د پوهنتون مطبوعات، ۲۰۰۷.

هيومن رايتس وچ، "افغانستان: طالبان په زوره شيعه اقليت شړلي"، هيومن رايتس وچ، د اکتوبر په 22، 2022 کي: <https://www.hrw.org/news/2021/10/22/afghanistan-taliban-force-shiite-repression>

حسين، مجاهد، پنجابي طالبان: په پاکستان کي د افراطيت چلولپنټاګون پريس، ۲۰۱۲.

انګرام، برنون D، له لاندي څخه احيا: د ديويند غورځنگ او نړيوال اسلام، د کاليفورنيا پوهنتون پريس، 2018.

د کړکيچ نړيواله ډله، د سولي په اړه د طالبانو د ليدلوري څيړنه، راپور شميره 113،

اگست ۱۱، ۲۰۲۰، په: <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/311-taking-stock-talibans-perspectives-peace>

جدون، اميرا، عبدالسيد او انډريو ماين، "په افغانستان کې د طالبانو د اسلامي دولت گواښ: د اسلامي دولت خراسان د بيا راژوندي کيدو تعقيب"، CTC Sentinel، vol. 15، نه. 1 (جنوري 2022): په 45-33 بجو: <https://ctc.westpoint.edu/the-gwaish-d-piژندنې-d-bia راژوندي-پيدا کول- اسلامي دولت-خراسان/> جمال، عمير، ضياءالحق او د پاکستان د عامه پوهنتونونو "اسلامي کول"، دی ډيپلومات، د مارچ په ۲۸، ۲۰۱۷ کې: <https://thediplomat.com/2017/03/ضياءالحق-او-d-پاکستان-d-عوامي-پوهنتونونو-اسلامي کول/>

بائبلگرافي غوره کړئ

ختک، داود، "پاکستاني طالبان چيرته دي: د وروستيو رجحاناتو ارزونه"، نوي امريکا، د ۲۰۲۰ کال د اگست

۳۱ مه: <https://www.newamerica.org/international:>

امنيت/بلاگ/whither-pakistani-taliban-ارزوني-وروستی-چلندونه/

کرکيټريک، ډيويد ډي، "د فارس خليج سيالانو د طالبانو د کوربه توب لپاره سيالي وکړه، د برينناليکونو ليک شو،" يارک ټايمز، د جولای په 31، 2017

کي: <https://www.nytimes.com/2017/>

[world/middleeast/uae-qatar-taliban-emails.html/31/07](https://www.nytimes.com/2017/world/middleeast/uae-qatar-taliban-emails.html/31/07)

مدي، محمد، احمد خالد او سيد ای نظامي، "گډوډي او گډوډي: د افغان حکومت جنون وروستي ساعتونه"، د بي بي سي خبرونه، د سپتمبر په ۸، ۲۰۲۱

کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58477131>

ملکاسيان، کارتر، په افغانستان کې د امريکا جگړه: يو تاريخ، د اکسفورډ پوهنتون پريس، ۲۰۲۱.

مشعل، مجيب، "ولسمشر، سفير او طالب: درې ژوندونه د جگړې له لارې جوړ شوي او په بهر کې زده کړې کوي"، نيويارک ټايمز، فبروري 16، 2019،

په: [https://www.nytimes.com/2019/02/16/world/asia/afghanistan-ghani-khalilzad-](https://www.nytimes.com/2019/02/16/world/asia/afghanistan-ghani-khalilzad-stanekzai.html)

[stanekzai.html](https://www.nytimes.com/2019/02/16/world/asia/afghanistan-ghani-khalilzad-stanekzai.html)

مشعل، مجيب او تيمور شاه، "طالبان وړانديز کوي چې له امريکا سره تر معاملي مخکې په افغانستان کې تاوتریخوالی کم کړي"، نيويارک ټايمز، د جنوري په ۱۶،

۲۰۲۰ کي: [https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/asia/afghanistan-taliban-](https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/asia/afghanistan-taliban-agreement.html)

[agreement.html](https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/asia/afghanistan-taliban-agreement.html)

متين الدين، کمال، د طالبانو پدیده: افغانستان 1994-1997، اکسفورډ پوهنتون مطبوعات، ۱۹۹۹.

ميجر، رول، نړيوال سلفيزم: د اسلام نوی مذهب حرکت د اکسفورډ پوهنتون مطبوعات، 2014.

ميټکالف باربرا ډي، په برتانوي هند کې اسلامي بيا رغونه: ديويند، 1860-1900، پرستن پوهنتون پريس، 1982.

_____"عنوني اسلامي فعالیت: ديويند، تبليغيان او طالبان، ټولنيز د ساينسي څيړنو شورا د نومبر 1، 2001 په: <https://items.ssrc.org/after> - سپتمبر -

۱۱/روايتپال-اسلامي-فعاليت-ديويند-تبليغ-او-طالبان/

مير، اسفنديار، "د پاکستان د طالبانو دوه اړخيزه ستونزه"، USIP، د می په 4، 2022

کي: [https://www.usip.org/publications/2022/05/pakistans-twin-](https://www.usip.org/publications/2022/05/pakistans-twin-taliban-problem)

[taliban-problem](https://www.usip.org/publications/2022/05/pakistans-twin-taliban-problem)

موگلن، لوک، "د سولې په اړه د افغانانو مات شوی خوب"، نيويارکر، د اکتوبر په ۲۰۱۹،

۲۱

کي: [https://www.newyorker.com/magazine/2019/10/28/afghan-](https://www.newyorker.com/magazine/2019/10/28/afghan)

د-سولې-له منځه تللي خوب

مطمین، عبدالحمید، ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان، افغان څيړندويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۷.

_____ طالبان: له دننه څخه يوه نازکه تاريخ، د اليکس سټريک وان لينشوتين، صبا امتياز او فيلکس کوهن لخوا ايډيټ شوی، د لومړۍ مسودې خپرونه، ۲۰۱۹. مطمین، نظر م. شپږ ورځې له طالب مشرانو سره، دانش خپرنډويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۹.

نصر، ولی، د توزيع کيدونکي ملت: د امريکا بهرنۍ پاليسي په اعتکاف کې، لنډر، ۲۰۱۳.

اودونيل، لين او ميرويس خان، "د طالبانو مشرتابه د سولې د خبرو په څنډه کې په گډوډۍ کې دی"، فارن پاليسي، د می په 29، 2020 کې: <https://foreignpolicy.com/2020/05/29/> د طالبانو-مشرتب-بي نظمۍ-کورونا-کوويډ-د سولې خبرې/

قاضي، شيرينه، "افغانستان: طالبانو د اختر د اوربند په پای ته رسيدو سره جگړه بيا پيل کړه"، الجزيره، د جون ۱۸مه، ۲۰۱۸، په: <https://www.aljazeera.com/news/2018/6/18/> په افغانستان کې-طالبانو-د جگړې بيا پيل-د اختر-اوربند-پای ته ورسېد

قاضي، فضل ايم او ديا حديد، "افغانان چې تنکي ځوانان غواړي ښوونځي ته ستنېدونکي نجوني نوي ملگري لري: د طالبانو سره تړلي ديني عالمان، NPR، د می په 5، 2022 کې: <https://npr.org>

بائيلگرافي غوره کړئ

- newlinesmag.com/newsletter/for-now-ideology-trumps-pragmatism-in-افغانستان/
 رحمان، ضياء الرحمن، "د افغانستان نوي طالب مشران چيرته ښوونځي ته تلل"،
 نيويارک ټايمز، د نومبر په 25، 2021
 کي: <https://www.nytimes.com/2021/11/25/world/asia/pakistan-taliban-afghanistan-madrassa.html>
 رای اوليور، "آيا په افغانستان کې اسلاميت راتلونکې لري؟" په وليم ميلي (ايد).
 کي، بنسټپالنه بيا زيريدلي ده؟ افغانستان او طالبان، NYU پريس، 1998، 211 مخونه.
 سيد عبدل: طالبان څنگه تنظيم شوي؟ VOA، د سپتمبر 5، 2021،
 په: <https://www.voanews.com/a/us-afghanistan-troop-how-are-taliban-organized/6219266.html>
 withdrawal_analysis-
 "د تحريک طالبان پاکستان تحول او راتلونکي"، کارنيگي انډومنت فار
 انټرنیشنل پيس، د دسمبر په 21، 2021 کي: <https://carnegieendowment.org/2021/12/21/evolution-and-future-of-tehrik-e-taliban-pakistan-pb-86051>
 سيد، عبدل او تور هيمينگ، "د پاکستاني طالبانو بيا ژوندی کول"، CTC
 Sentinel، vol. 14، نه. 4 (می 2021): 28-38
 په: <https://ctc.westpoint.edu/the> -د پاکستاني طالبانو بيا ژوندي کول/
 شروين، جونان، "د افغانستان د امنيتي ځواکونو له سقوط څخه درسونه"، CTC
 Sentinel، vol. 14، نه. 8 (اکتوبر 2021): 45-61
 په: <https://ctc.westpoint.edu> -د افغانستان د امنيت ځواکونو له نښت څخه -
 ښوونه/درسونه/
 سکيوټو، جيم، زاكري کوهن او کابلي اتوډ، "د افغانستان په اړه د متحده ايالاتو
 استخباراتي ارزونې په هيواد کې د طالبانو د نيولو د 'چټک سرعت' خبرداري
 ورکوي"، CNN، د جولای په 16، 2021
 کي: <https://www.cnn.com/2021/07/16/politics/us-intel-kabul-taliban/index.html>
 ستانکاتي، مارگريتا او احسان الله اميري، "طالبان د شيعه هزاره اقليت سره د
 يووالي او ايران اړيکو په لټه کې دي"، وال سټريټ ژورنال، د سپتمبر 2، 2021.
 توماس، کليټن، "افغانستان: شاليد او د متحده ايالاتو پاليسي: په لنډه توگه"، د کانگرس
 څيړنيز خدمت، د اگست په 26، 2021 کي: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45122>
 ټيمبرگ، کریک او کریستيانو ليما، "د نن ورځې طالبان د ټولنيزو رسنيو پيچلي
 کړنې کاروي چې په ندرت سره له مقرراتو څخه سرغړونه کوي"، واشنگټن
 پوسټ، د اگست په 18، 2021
 کي: <https://www.washingtonpost.com/technology/2021/08/18/taliban-aliban/>
 تروفيومف، باروسلاو او مارگريتا ستانکاتي، "طالبان پټو فعالانو کابل او نور افغان
 ښارونه له دننه څخه ونيول"، وال سټريټ ژورنال، د نومبر په 28، 2021

کې: -seized-kabul - نور - افغان - ښارونه - له - دننه - 11638095401
 واکييز، اندريو، "د طالبانو د سرپرست حکومت په اړه پنځه پوښتني"، USIP، د
 سپتمبر په 9، 2021
 کې: -https://www.usip.org/publications/2021/09/five- طالبان - څارونکي - حکومت
 _____ "د طالبانو ټوټه کېدل: ستاسو د تصور يوه انځور؟" د راکز پر جگړه، د
 2019 کال د سپتمبر
 4مه: -https://warontherocks.com/2019/09/taliban- ټوټه ټوټه کول
 ستاسو د تصور يوه انځور/
 _____ "د طالبانو ټوټه کېدل: حقيقت، افسانه، او راتلونکي"، USIP، د سولي
 کار، نه، 160 (مارچ) 2020،
 په: pw_160 -https://www.usip.org/sites/default/files/2020-03/
 طالبان_تخريب_حقيقت_افسانه_او_راتلونکي-pw.pdf

بائبلگرافي غوره کړئ

ويټ لاک، کریک، د افغانستان کاغذونه: د جگړې پټ تاريخ، سایمن اوشوسټر، ۲۰۲۱. ویلسن، براين آر، د فرقه ايزې ټولنيز ابعاد: فرقي او نوي مذهبي حرکتونه، کلرينډن پريس، ۱۹۹۰.

ذهاب، مریم الف، پاکستان: د اسلام کلیدوسکوپ، د اکسفورډ پوهنتون پريس، ۲۰۲۰. زيلین، هارون وائی، "ترکیه د طالبانو د امارت په رسمیت پېژندلو غوښتنه کوي"، د نږدې ختیځ پالیسي لپاره د واشنگټن انستیتیوت، د مارچ په ۱۷، ۲۰۲۲ کی: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkey-calls-recognition-talibans>

اسلامي امارت زوچینو، دیوید، "مات او فتحه: د طالبانو ستراتیژي چې افغانستان یې ونیول"، نیویارک تایمز، د اګست په ۱۸، ۲۰۲۱ کی: <https://www.nytimes.com/2021/08/18/world/asia/taliban-victory-strategy-afghanistan.html>

د ډیجیټل پوهنتون پريس

اعترافونه

دا کتاب د اوږدې مودې لپاره د جوړولو په حال کې و که څه هم د لیکلو موده نسبتاً لنډه وه. کله چې د 2021 په اګست کې طالبان په افغانستان کې واک ته راستانه شول، د بیل پوهنتون په مطبوعاتو کې هېډر مک‌کلم له ما څخه وپوښتل چې ایا زه به زما د مخکیني کار د طالبانو بیا رغونه (2014) ته یو نوی قسط ولیکم، لکه څنګه چې د وروستي پرمختګونو په اړه د کتاب غوښتنه وه. ما وویل چې زه به غوره نه کړم چې خپل پخوانی کار تازه کړم مګر شاید زه یو بل کتاب ولیکم - هغې سمدستي موافقه وکړه او ما یو بل تکره ایډیټر، جونا ګودفري ته معرفي کړه، چا چې واقعیا د دې کتاب د مفکورې پراختیا ته لاره هواره کړه او تل شتون درلود. ملاتړ او ارزښتناکه فیډبیک وړاندې کړی.

په پیل کې ما له خپلو دریو پخوانیو پروفیسورانو سره اړیکه ونیوله - پروفیسوران ریچارد شولتز او اندریو هیس د تفتس پوهنتون د فلیچر ښوونځي او پروفیسور جیسیکا سټرن چې اوس په بوستن پوهنتون کې دي - د دې لپاره چې زما په ذهن کې څه وو او د دې کار لپاره لنډمهاله سرلیک شریک کړم. : نوي طالبان. دا داسې وه چې زه یو ځل بیا زده‌کونکی وم، زما مقاله دوی ته وړاندې کړه، او بالاخره، د دوی انتقاد او هڅونې زه دې ته قانع کړم چې هغه کیسه بشپړه کړم چې ما یوه لسیزه دمخه لیکل پیل کړي وو. شولتز ما بیرته د فلیچر ښوونځي ته بلنه ورکړه چې د نړیوالو امنیتي مطالعاتو برنامې په فورم کې د خبرو په ورکولو سره زما مقاله ازموینه وکړم، کوم چې خورا ګټور ثابت شو، ځکه چې هلته زده‌کونکو له ما څخه په زړه پوري پوښتنې وکړې، ما د دې لامل شو چې د سرلیک او اصلي نظرونو په اړه بیا غور وکړم. د کتاب. زه د خپلو پخوانیو پروفیسورانو څخه منندوی یم چې ما سره یې د مفکورې په ښه کولو کې مرسته وکړه، او ما هڅولي او احتیاط یې وکړ. د داسې شخصیتونو درلودل څومره برکت دی چې ستاسو د مسلک په اوږدو کې تاسو ته لارښوونه کوي.

زه د خپلې ښکلي میرمن بینش او دریو لونیو څخه په زړه پورې منندوی یم چې

تل يې ملاتړي او خورا صبر کوي کله چې زه له يو کتاب څخه بل کتاب ته ځم!
 دريم، زه بايد په واشنگټن ډي سي کې د ملي دفاع په پوهنتون کې د ختيځ سويلي
 آسيا د سټراټيژيکو مطالعاتو مرکز (NESA) له کارمند څخه مننه وکړم، چېرې چې
 زما همکاران او د مرکز مشران زما د څيړنې هڅو خورا ملاتړ کوي. NESA ماته
 د نړۍ په کچه د سفر کولو عالي فرصتونه وړاندې کړل، تدریس،

اعترا فونه

د سیمینارونو څیړنه او تنظیم کول چې ما ته اجازه راکړه چې زده کړه وکړم او له هر ځای څخه ډیری خلکو سره لیدنه وکړم. د NESA انټرنټونو او همدارنګه د سویلي آسیا څخه د فلبر ایټ پوهانو زما د څیړنې په مختلفو اړخونو کې مرسته وکړه او زه په ځانګړې توګه د کریسټوفر ملز، ګبریل بلیس، تیوډور بېنیټ، میسم عالم او سمران شرمه څخه مننه کوم. بیا د فلچر ښوونځي زده کوونکي (اوس الماس) سیمرن د "طالبانو نړیوالې اړیکې" څپرکي د څیړنې او لیکلو په برخه کې د پام وړ وخت تیر کړ.

زه د ډیرو ژورنالیستانو، پوهانو او متخصصینو څخه هم ډیره مننه کوم چې ما سره د طالبانو د ټولو شیانو په اړه ډیری خبرې اترې وکړې او په مهرباني سره یې زما سره خپل بصیرت او حکمت شریک کړ. په دې کې کیتی ګنن، داوود اعظمي، کامران بخاري، اسفندیار میر، هارولډ انګرام، ګریټا هولټز، توماس ویسټ، میتیو ډیرینګ، توماس مارکس، رمیز عباس، کویټا نایر، علي جلالی، عبدالباسط، عمر داووزی، علي مصطفی، سید عدنان بخاري شامل دي. ، حسن احمدیان او رابین رافیل.

په پاکستان کې زه د اسلام اباد د سټراټیژیکو مطالعاتو په انسټیټیوټ کې د سفیر عزیز چوډري او په ځانګړې توګه له آمنه خان څخه منندوی یم چې د ۲۰۲۲ کال په سپټمبر کې یې زما لپاره د کتابونو ورکشاپ جوړ کړ، چې هلته مې له ډېرو متقاعدو ډیپلوماټانو، جنرالانو او کارپوهانو سره ګټورې خبرې وکړې چې له ما سره یې ښه مرسته وکړه. د افغانستان په اړه د پاکستان له نظره پوهېدل. نور پاکستانیان چې ما ور سره ارزښتناکه خبرې اترې کړې دي په هغو کې سناتور مشاهد حسین سید، سفیر محمد صادق، میجر جنرال (ر) اسفندیار پټودي، د پولیسو انسپکټر جنرل (ر) سید کلیم امام، محمد اسماعیل خان، قمر چیمه، عامر غوري، میجر جنرل (ر) طارق قنوس او عامر رانا. زه د لندن د سټراټیژیکو مطالعاتو له نړیوال انسټیټیوټ څخه هم مننه کوم چې د ځینو پروګرامونو له لارې یې د سویلي آسیا له کارپوهانو سره زما د څیړنیزو مصروفیتونو زمینه برابره کړه. له ځینو کسانو سره چې ما مرکه کړې، په ځانګړې توګه په افغانستان کې، د پوهیدو وړ امنیتي اندیښنو له امله غواړي چې خپل نوم پټ وساتي. د دوی بصیرت او زړورتیا ډیره ستاینه کېږي.

په پاکستان کې یو ملګری چې په سریزه کې یې هم یادونه شوې ده او له هغه سره مې د طالبانو د نړۍ لید په ډېرو اړخونو خبرې اترې کړې، هغه محمد اسرار مدنی دی. هغه په اکوړه خټک کې د دارالعلوم حقاني پخوانی ښوونکی او په پاکستان کې د افراطیت پر وړاندې د مبارزې یو درناوی کونکی دی. زه د هغه وخت او لارښود لپاره د هغه منندوی یم.

په پای کې زه د دې کتاب په اړه زما د څیړنیزې مرستیاوې زهرا حسن څخه د زړه له کومې مننه کوم چې د دیوبندي مکتب په باب یې پراخه څیړنه کړې او د ټوین په شمول یې د مختلفو دندو د غوښتنو په پوره کولو کې یې شمیره ساعتونه تیر کړي دي. هغه غوره ملاتړ چې ما د خپل مدیر او د YUP لندن دفتر کې د ملاتړ ټیم څخه تر لاسه کړی د ځانګړي یادولو وړ دی. د جونا ګوډفري مرسته ګټوره وه، او د راجیل لونسډیل، سوفي ریچموند، فریزر مارتین او لوسي بوچن په شمول نور هم تل مهربان او ډیر ملاتړي وو.

ټول څرګند شوي نظرونه یوازې زما خپل دي او زما د کار ګمارونکي نظرونه

یا نظرونه نه بیانوی.

شاخص

- يادونه: په ايټالو کې د پاڼې شميرې د کابينې په چارټونو کې ذکر شوي.
- بشري بحران 121-2125،
۲۱۶،۲۲۵
زيربنايي پروژې 106-7۲۲۶،
9۲۳۳-8228-227
نړيوال مالي ملاتړ 2-
3،۷،۳۷،۶۹،۷۰،۱۲۰
پښتونولي (د پښتنو کود عزت) ۴۴
- عبدالله، عبدالله ۱۸۸، ۹۹، ۷۵، ۲، ابو
منصور عاصم (نور ولی
محسود) ۱۸۴
فخ هلي ۴۵ افغان
پوځ ۱۰۶
پوځي تجهيزات ۱۹۵، ۷۷،
افغان مدني ټولنه ۵۹ افغان
امنيتي ځواکونه
الوتکي په منځنۍ اسيا کې پاتې
شوي ۲۴۲ فساد او
ضعف ۵۵، ۸، ۶،
7-76
د بنديانو خوشي کول ۶۶، ۲۷،
تسليم کول ۱۲، 76-
د متحده ايالاتو روزنه او
ملاتړ ۶۹ د امريکا او طالبانو
تړون ۶۵-۶
افغانستان
اقتصاد 120-1۱۳۶
د انرژۍ سکتور 106-
۷۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۹،
۲۳۳
بيرغ ۹۹-۱۰۰
راتلونکي امکانات 141-6235-7

د راتلونکي لپاره
سپارښتنې 247-50
د اوبو سرچینې ۲۱۹
د افغانستان د تماس گروپ
(ACG) 4-223
اغا، حبیب الله ۹۵
اغا، سید محمد طیب ۳۲، ۴۲
احمد،
جاوید ۱۵۹ اختر، من
صور، ملا
پس منظر 31-2
مرگ 33-5
پوځي عملیات 32-3
د طالبانو امیر 32-3
دوبی ته سفرونه 35، ۳۱-
۶ اخند، عبدل مجید ۹۵
اخذ، محمد عباس، ملا
۹۵
اخذ، محمد حسن،
ملا 127، ۹۴، ۸۷-
8۱۳۰،
۱۳۱
اخذ، عیدالله، ملا ۳۰ اخندزاده،
حمیدالله، ملا ۹۵ اخندزاده، محمد یونس،
ملا ۹۵
اخوندزاده، هیت
الله،
مرستیالان 41-2
د منصور مرستیال ۳۹، ۳۳
لومړنی مسلک ۳۸، ۳۳
د اختر اوربند (۲۰۱۸) ۷-۴۶

INDEX

- برادر، عبدالغني، ملا د لومړي
وزير مرستيال ۸۷، ۹۴
د دوحې د سولې د ټيم
مشر ۵۳، ۴۲ اقتصادي او مالي
مسو لټونه 122-3۱۳۱
راتلونکي امکانات ۱۲۸
او د هلمند ډله ۱۴۰ د بغاوت
قوماندان ۳۰
- عبدالغفار ۱۲۳ بانگونه /
بانکداري
افغان د نړيوال سيستم سره
بنکيلټيا 23
د افغانانو لخوا د پيسو اېستل ۱۲۰، ۷۶
د افغانستان شتمنۍ کنگل
شوي ۱۲۵، ۱۲۰، ۲۱۶
- د اجباري واده فرمان ۱۱۳ د
نجونو زده کړه 110-11
نظريه 100، ۲۳-۱۱۰۴
اسلامي فقه پوه ۳۸، ۴۰ د کابل
پوليتخنيک وينا ۱۳۴،
136-۷۱۴۲، ۱۴۶-
مشرتابه ستايل ۱۳۰
د نورزي فرعي کلی ۱۳۴
- شخصيت او سياست ۳۹، ۶۳-۴
۱۲۷
او ولايتي اداره ۹۹ له برادر سره
اړيکې ۶۳-۴ پرله پسې
سيالي ۱۲۹، ۱۲۸، ۱۲۷،
۱۶۸
ستر مشر 38-۳۹، ۹۴، ۸۶، 40۸۰،
7-126
د امريکا او طالبانو په اړه
سولې تړون ۲۶ او لويديځ ۲۴۹
اکرم، حبيب ۱۳۹
القاعده
د دوحې د سولې د خبرو اترو
عامل ۵۵، ۵۰
اصل ۱۸۰
په پاکستان کې 180، ۳۴-۱۱۸۵
د بنديانو خوشې کول ۸۶، ۵۴
له طالبانو سره اړيکې ۲۴۳، ۵۴
د طالبانو استعفا ۶۵، ۵۵، ۵۰
القاعده په هند برصغير کې
AQIS(۲۲۸)
د علي ابن ابي طالب قبر 161-
2 امان پور، کريستين ۱۳۰
امير المومنين ۱۰۳، ۱۰۲، ۹۴، ۲۹ امجد
فاروقي ۱۸۵
انجم، نديم ۲۰۳
ارين، ډاکټر ۹۶
عاصم، محمد اسحاق، مولوي ۹۵
اتکينز، ماتيو 80
- بدری، هدايت الله (حاجی گل اغا
اسحاقزی) ۹۴، ۹۱
د بگرام هوايي
اډه ۸۶، ۷۰، ۶۶ باجوه، قمر،
جنرال ۹۱ بلخي،

- په پاکستان کې د آی ایس آی
نیول 1-30 او خلیل
حقاني ۱۲۸
د برنز (CIA مشر) سره لیدنه ۸۳
معتدل دریځ ۱۳۸، ۱۲۳
د سولي خبرې اترې 27
شخصیت او سیاست ۶۳، ۳۱-۴
په بهر کې شهرت 82-3122
۴۰-۲۳۹
او شيعه ټولنه ۲۴۴
د طالبانو د بریا په سرعت
حیرانتیا ۷۸
د امریکا او طالبانو تړون ۱۴۰، ۶۵
بریلوی 150-1۱۵۸
بشیر، محمد ۹۱
بیک، مارتین 80
بینیت، ریچارد ۱۹۹
Bergdahl، Bowe ۵۳
برگن، پیتر ۷۱
بایډن، جو ۶۹، ۷-۱۲۵، ۷۰۷۱
رنګول انټوني 3
بخاري، کامران 13
بودیجه
نړیوال مالي ملاتړ 2-
3، ۷، ۳۷، ۶۹، ۷۰، ۱۲۰
ملي عواید 4-123
برنز، ویلیم ۸۳، ۲۰۳
د کابینې وزیران او مرستیالان ۸۶-۹۸
7-۹۴، ۹۵، ۱۹۱، 254
چین 16-213
خوارخیزی غونډې 14-213
امنیتي اندېښنې ۲۱۳
د طالبانو بنګیلتیا 210، ۱۴۵-11 د
چین - پاکستان اقتصادي دهلیز
CPEC (۲۱۵)
CIA
هوایي بریدونه ۶۱
د برادر د نیولو عملیات 1-30 د ترهګرۍ
ضد همکاري ۲۲۳

INDEX

- د طالبانو هدف ۵۱
د سولې د خبرو په اړه د طالبانو
ليک ۳۲-42-3-طوسي کيښ ۳۲،
۴۲
د طالبانو سياسي دفتر ۹، 42، 3-طالبان
امريکا د وتلو خواب
ورانديز ۵۲
د طالبانو تگلاره 10-11
د طالبانو ډله 48-953-۸۷، 4۵۵-۸
امريکا د وتلو تړون 51-2
۶۵
د امريکا اهداف 1-50
د متحده ايالاتو سياسي او
نظامي تحفظات 60-
1
د متحده ايالاتو ټيم 4۷-۸54-5
د امريکايي ځواکونو وتل ۶۰، ۴۲، ۲۷
او د آلمان او متحده ايالاتو
استخبارات ۴۳
د کابل حکومت په شا شو 52-3 د خليلزاد
ټاکل 47-8
د پاکستان لاس وهنه ۵۱ د امريکايي
ځواکونو لپاره خوندي لاره 60
طالبان اوربند ته زړه نه ښه کوي ۶۲-۳
د داعش او القاعدې سره د مبارزې
لپاره ۶۰، 145، ۱۴۴-
201، 6۱۹۲-2۲۳
کرکت ۹۶
کريکشنک، پاول 24
CTC Sentinel 24
داعش د اسلامي دولت په سترگه
گوري د عراق او سوريې
(داعش)
دارالعلوم ديوبند ۱۴۹
دارالعلوم حقاني 91، ۶۸، 2۹۳،
9-258
دارالعلوم جامعه ۸۸
دارالعلوم شرعي ۶۷
دلاور، شهاب الدين، مولوی ۹۵، ۶۵
ديوبنديز
افراطي ډلې 158-9
تاريخي شرايط 156-8
د ISK ننګونه ۲۴۵
اسلامپالنه 156، ۱۵۵-7
عصري نظامي تفسيرونه 152-5
بیرته د نولسمې پېړۍ رېښو
ته 244-5
د سويلي آسيا اصليت 149-
51 دوحه مذاکرات

- هم وگورهد امریکا او
طالبانو د سولي
تړون (فبروري
2020)
دوستم، عبدالرشید د
جامو کوډ، د بنځو
لپاره 107-8
112-13135، 246
د مخدره توکو قاچاق 225، 219، 31،
دراني، احمد، شاه 164، 160،
دراني قوم 134
- ختیځ ترکستان
اسلامي حرکت 214
اقتصاد 120-1136
بنوونیز نظام
نظریه 104
دیني او عصري
علوم 233-4
د بنځو او نجونو زده
کره 108-13
د کالج د ننوتلو
ازمویني 105 لومړنۍ
ژمني 112، 108، 65
اسلامي تعلیمات 111-12
د ملا حکیم تفسیر
4-103
اجماع نشته 135، 133
د پاکستان نظر 196، 195
خصوصي بنوونځي 119
د ثانوي بنوونځي
محدودیتونه 110 د سراج
حقاني نظر 129
احسان، احسان الله 185
بريښنا 106-239، 231، 7125
د انرژۍ سکتور 106-229، 227، 7226،
233

INDEX

فيسبوک ۱۱،۲۰،۱۶۹
فیضی، ملالی ۹۶
فصیح الدین، قاري ۹۴

لنډمهاله طبيعت ۷-۸۶
شور اغوندي ۱۳۰
هم وگوره د کوتي شورا

حکومت

اداري اصلاحات ۲۴۵ د کابيني
وزيران او مرستيالان
۷-۹۸۹۴،۹۵،۱۹۱،۲۵۴-۸۶
تعليمي پس منظر ۱-۹۰
پراخ شوی لیست ۱-۹۰

فاتا (د وفاق تر انتظام لاندې)
قبایلي سیمې ۸-۱۷۹، ۹۳۴-
۸۱۱۸۶

له افغانستان سره مالي او نړیوالې
مرستې ۲-۶۹، ۷۰، ۳۷، ۳،
۱۲۰

مالي بحران ۵-۱۲۰
فسر، راجر ۲۲
بیرغ ۹۹-۱۰۰
بهرنی پالیسي ۱۴۰، ۱۳۰، ۲۲-۱۲۰۹،
۴۴۹

هم وگور هنريوال تولنه نړیوالې
اړیکې

گنن، کیتی ۷-۱۳۷، ۸-
جیوپولیتیک ۲، ۲۱۷، ۲۰۸، ۱۶،
۳۳ غني، اشرف

د طالبانو ناگزیرتوب مني واک
اخیستل ۱-۲
د اختر اوربند ۴۶

په افغانستان کې وروستي
ساعتونه ۲-۷ ساعتونه عربي اماراتو ته
الوتنه ۷۱، ۶ د حقاني د ټاکنو تفاهم
۲، ۸، ۲

د سولې خبرې اترې ۲۷
د سولې خبرې اترې له پامه
غورځول ۵۵-۶۵۷
شخصیت ۵۸

د متحده ایالاتو د وتلو منلو څخه
انکار ۶۸ له طالبانو سره له خبرو
انکار ۶۷ له خلیزاد سره اړیکې ۵۷-۸
او طالبان ۵۶

ضعف ۷۰
غیاثي، حسن، ډاکټر ۹۱
نجوني د بنځو او نجونو لپاره تعلیم

ته گوري
نړیوال کول ۱۶۹-۷۰
حکومتداري ننګونې ۱۳-۱۵۹۹،
۶۲۳۸، ۲۵۱-۱۰۰، ۱۳۹، ۲۴۵

حکومتداري نظریه ۱۰۰-۴

- تر هرگر د ملگرو ملتونو تر بندیزونو
لاندې دي ۹۰، 209-10
قبيلوي عدم توازن ۸۹-
۹۰ دولتي کارکوونکي
بخښنه ۱۳۶، ۱۰۷، ۸۳
د طالبانو رشوت 12
روزنه ۱۹۱
گراهام، لينډسي 60-1 د گوانتانامو
زندانيان، دوحه
خبري اترې 53-4
گل بهادر TTP پله ۱۸۵
حکيمي، حامد ۲۳۷
حميد، فيض، ډگر جنرال 80-
1۱۸۷، ۱۹۰، ۲۰۳
حنفي، عبدالسلام، ملا ۸۷-۸
4۲۰۸-۹۴، ۱۲۳، 143
حنفي، محمد خالد ۱۱۱، ۹۵
حنفي مکتب ۱۵۱، ۱۴۸، ۱۰۲
حنيف، قاري دين محمد ۹۵ الحق،
سميع 206-7
حقاني شبکه
د کابل د نيولو گټه اخيستونکي ۷۹
په کابينه کې ۹۶
او دارالعلوم حقانيه مدرسه 91-2
د هند شک ۲۲۸
د کابل په ادارو کې دننه 12-13 له
پاکستان سره اړيکه استخبارات ۳۳،
۲۲۸
او پاکستانی طالبان ۱۸۲ حقاني،
عبدالباقي 233، ۹۵، ۹۲-4 حقاني،
عبدالحکيم (هم)
اسحاقزی عبدالحکيم ۲۳،
۸۹۴، ۱۱۱-۶۷
اسلامي امارت او نظام يې
4-100
حقاني، انس ۹۵
حقاني، جلال الدين ۱۸۲
حقاني، خليل الرحمن ۹۲، ۷۹، ۴،
۹۴، ۱۲۸
حقاني نقيب الله ۹۵
حقاني، رحيم الله 132-3
حقاني، سراج الدين
ارمان ۱۲۹

INDEX

زير بنايي پروڙي 8-227
9-228

جمو او کشمير ۱۸۰
او پاڪستان ۱۶-۱۹۷، ۱۷۵۱-۸
د طالبانو بنڪيلٽيا ۱۹۷-۸

د ڪورنيو چارو
وزير ۹۴، ۸۹، ۸۸، ۷۸،
۱۲۹، ۱۳۱
نريوال تر هگر ۸۸، ۶۴ پوڄي
قوماندان او
هيت الله مرستيال ۴۱

ايڊيالوڙي مذهبي ايڊيالوڙي

وگوري هند 227-30

د ديوبنديز زيرون 155-6
استعمار 149-50۱۵۶ د هند هوايي
شرڪت ٽينٽول ۲۲۷

پوڄي قومندان او د منصور
مرستيال ۳۳

نيويارڪ ٽايمز د نظر ٽوٽه ۴۴-۵
او پاڪستان ۹۲
شهرت ۱۹۱-۲
احتمالي مشر ۳۷
عمليت ۱۹۱ د غني
ملا ۲ او د امريڪا
ايريڪي ۱۳۰ او
لوڊيڇ ۲۴۹

د هيت الله د خاي ناستي په توگه
د يعقوب سيالي 127-
8۱۲۹، ۱۶۸

او الظواهر ۲۵۰، ۱۹۱، ۱۴۵ هزاره
ٽولنه

په لنډمهاله ڪابينه ڪي 90-1
او د ايران خانگري استازي ۱۹۵
انعطاف ۱۱۵
طالبان بدليري چلند ۱۱۸، 243-
4

د طالبانو او داعش ظلمونه ۹۳،
113-14114-15199-200

بنځي ۱۱۵
حجاب 12، ۱۰۹، ۲۴۶-13۱۳۵ د
هلمند ډله (کندهاري طالبان)
۱۴۰، ۱۴۱

هرات ۷۷، ۷۳
حزب ولايت اسلامي (گوند)
اسلامي محافظت ۸۹
هيت الله ملا اخونزاده، هيت الله

وگوري،
حکمتيار، گلبدین ۱۹۰
حزب الاحرار ۱۸۵
بشري بحران 12۱-12۱۶، ۲۱۵، 2۱۲۵،
۲۲۵

د اوبو بريښنا 106-7۲۳۳

نډه‌هاز ن‌محړلادبعه م‌رابړ

9-11228-210
 انسټاګرام ۲۰۱۱،
 انټر سرويس انټليجنس
 (ISI) (پاکيستان)
 د بدری درملنه ۹۱
 د برادر د نيولو عمليات ۲۹-
 ۳۰ بایومتریک
 استخبارات ۱۱۵ د غني -
 حقاني ټاکنې
 تفاهم (2014) 2 د
 طالبانو پر حکومت اغېز
 تشکیل 1-80
 له امریکا سره معلومات شریک
 کرل ۱۴۵، ۳۵ د ستانکزي په اړه
 شکونه 50
 له طالبانو سره
 اړیکې ۹۷ له
 امریکا سره
 خبرې
 کوي ۲۰۳
 موقت حکومت ۸۶-
 ۷ هم وګورهد
 حکومت د نړیوالې
 ټولنې مرستې
 شرط ۲۳۷
 بشکيلتيا په مقابل کې
 تاييد 11-210
 د طالبانو د رژيم په رسميت
 پيژندل 210، ۱۴۶، ۱۳۶
 12-
 ۲۴۸
 د طالبانو بشکيلتيا تاريخ ۲۰۹ د
 افغاني کلتور او نورمونو په اړه
 غربي مفهوم ۱۳۸
 نړیوال اسلامي پوهنتون
 (اسلام آباد) ۹۳
 د چين نړیوالې
 اړیکې 213-
 16
 هند 30-227
 ايران 20-216
 قطر 3-220
 روسیه 7-223

ترکیه ۲۳۰-۴
 هم وګور هېرنی
 پالیسي انټرنیټ ۱۶۹
 هم وګور هټولنیز
 رسنۍ ایران 20-216
 افغان کښوال 218، ۱۱۹-19
 د افغانستان اړیکې ۱۹۵-۶
 د دیپلوماتانو وژنه ۲۱۸

INDEX

ترهگريز بريډونه او ځانمرگي
بريډونه ۶۱، ۶۷-۸۵
199، ۱۷۸، ۲۰۳، ۲۰۲-200

د پاکستان ۱۹۵-۶
د طالبانو ايران پلوه کابينه ۹۷-
۸ گډه پوله ۱۱۷

د حقاني فتوا 132-3
د معلوماتو سرچينې 23-4
د کابل پر هوايي ډگر برید 85-
۱۹۸-6-۹
اصل 1-200
گمارل ۲۰۱، ۲۰۲
بيا راژوندی کيدل 202-6

د طالبانو بنسټلنیا 118-19۲۲۰
د ايران انقلاب ۱۵۷، ۱۵۳ اسحاقزی،
عبدالحمید وگورنحقاني
عبدالحمید (هم اسحاقزی،
عبدالحمید)
اسحاقزی، حاجي گل اغا (اوس
هدایت الله بدری) ۱۴۰، ۹۱
ISI د انټر سرویس استخباراتو ته
گوري (ISI) (پاکستان)
داعش (داعش) ۱۹۸-9، 158-5۱۱۹، 54-
7-206
داعش په خراسان کي اسلامي دولت
ویني (ISK)

اسلام

د علي ابن ابي طالب قبر 160-
2 عاشور ۱۹۹۱، ۱۱۸،
څلور ځلیفه ۱۰۲
غلط بیانونه 110-12
د محرم غونډې 117-18
مراسمو ته د طالبانو چلند
117-18
اسلامي امارت 15-۸۴، 16-۵100-4
اسلامي حکومت، د طالبانو ماډل
۱۴۶، ۱۳۶
اسلامي قانون ۱۰۱
د ازبکستان اسلامي
غورځنگ ۲۰۱
اسلامي مدرسي ۶۷، ۴۰، ۱۷، ۱۶، ۹-۸
174، ۸۸-5
دیوبندي مدرسي 153-4
هم وگور هدار العلوم حقانيه د عراق
او شام اسلامي دولت (داعش)
داعش) 9-158، 5۱۱۹-54-
7-۱۹۸، 206
اسلامي دولت په خراسان
کي (ISK) د افغانانو
درک ۲۰۷، ۱۱۹
د دیوبندي ضد نظر ۲۴۵
افراطیت ۲۰
تمویل راټولول ۲۰۴

- هزاره او شيعه ټولنې ته
 گواښ 199، 114-200
 طالبانو ته گواښ 204، 203-6
 د امريکا او طالبانو تر منځ د
 تروريزم ضد مبارزه
 همکاري 192، 144، 60،
 201-243
 اسلامپالنه 156، 155-7
- جکسن، ايشلي 111
 جډون، اميره 23-4
 جېش محمد (JeM) 228، 158
 جلالې، علي 203
 جلالې، شاکر، ډاکټر 94
 جماعت الاحرار 185، 184
 جماعت اسلامي 157
- کبير، عبدل، مولوی 131، 94، 90،
 کابل
- طالبان کمپاين کوي او واک ته
 راستننږي 11-13
 طالبانو نيول 71-274-5
 77-8
 د کابل هوايي ډگر
 بایومتریک 116
 د امريکا له وتلو وروسته گډوډي 74-
 683
 ويستل 221
 مهاجرت او پوستي 116 د داعش
 خاتمرگی برید 85-198-6-9 د
 سوداگريزو الوتنو بيا پيلول
 123
- د ترکيې مرسته 231-2
 د کابل پوليتخنيک پوهنتون
 غونډه (2022) 7142-134
 کابلوف، ضمير 224
 کجکي بند 106-7233
 کندهار 96، 77، 73، 22
 کندهاري طالبان (هلمند
 ډله) 141، 140
 کراچی 205، 189، 88، 87، 41، 29
 کرزی، حامد 190، 99، 75، 6، 2
 کرزی، ولی 30
 کاظمي قمي، حسن 195 کيښ،
 جیک، جنرال (متقاعد) 1-60 کيږي،
 334 جان 34

INDEX

- 18۱۳۳ د ترکيې قونسلگرۍ خدمات ۲۳۳
- مظلوم، فاضل، ملا 53-4 رسنی
- بهرنی خبریالان ۲۴۲، ۱۲۳
- خپلواک خبریالان ۲۱
- هم وگور هټولنیز رسنی
- خیر خواخیر الله، ملا ۵۴، ۹۴
- خالد، محمد، شیخ ۹۵
- خلیلزاد، زلمی
- تعقیبي پلان نه دی عملي
- شوی 82-3 او بین الافغاني خبری
- اتری ۶۸ د محب نظر 5
- او پاکستان ۵۱
- د سولی د استازي ټاکل 47-8 سولی
- خوړلوی 50، ۴۹، ۲۷-1
- شخصیت ۵۸
- له غني سره اړیکې 57، ۲-8
- امریکا د عسکرو له وتلو سره موافقه
- وکره 51-2 د امریکا-طالبانو تړون
- لاسلیک شو ۶۵
- خلیس، یونس 206-7
- خان، غفار ۱۸
- خان، حافظ سعید 200-1
- خان، عمران 89-90
- خان، اسماعیل 6
- ختک، داود ۱۸۶
- د خیر پښتونخوا (KPK)
- صوبه ۱۸۶، ۲۴، ۱۸
- کنډز ۷۳، ۳۳، ۱۲
- Lapis Lazuli ترانزیتی
- دهلیز ۲۳۳ لشکر جهنګوي
- LeJ(۱۸۵، ۱۵۸)
- لشکر طبیه ۱۸۰
- ملکاسیان، کارتر، د امریکا جګړه
- افغانستان کې: یو تاریخ ۲۳، ۶۵، ۶۲
- خوارخواکي ۱۲۲
- منصور، عبداللطیف، ملا ۹۵
- منصور، ملا اختر
- وګور منصور، ملا
- مودودي، ابوالاعلیٰ، مولانا ۱۵۷، ۱۵۳
- مزار شریف
- علي بن ابي طالب قبر 161-2 لولي
- هېڅ وژنه ۲۱۸ د محرم
- غونډې 117-8 لول
- پکټی استخبارات ۱۱۶
- د طالبانو کنټرول 117، ۷۶، ۱۲-

نیهاز ن محر لادبع م رابڑ

د نورزي فرعي کلی ۱۳۴
نور، عطا محمد 81-2 نور،
خالد ۸۱

عمر، محمد، ملا
امير المومنين ((قومندان
وفادارانو" ۱۶۰

محسود، نور ولي (ابو منصور
عاصم) ۱۸۵

د مس عينک د مسو کان ۲۱۵
ملر، آستين ايس، جنرال 54-5
اقليتونه

د طالبانو بدلون چلند ۱۱۴،
200-18199-117

هم وگور ههزاره ټولنه؛
صوفيان/تصوف

مير، اسفنديار 23
گرځنده تليفونونه ۱۰۶
اعتدال عملېال 82، ۷۹، 3۸۸-،
43، ۱۳۸، ۱۳۱، ۹۸-، ۱۹۴، 4۱۹۱،

2۲۵۱-241

مودي، نريندر ۲۲۸ محمد،
فقير، مولوی ۱۸۸ محمد،
نيک 1-180

محب، حمدالله 3-6 مهمند،
سيمين مشکين ۹۶ معتصم،
اغا جان ۱۳۳ متقي، امير
خان ۵۴ محمد (صلی الله
عليه وسلم)، جامي
1-160

مجاهد، ذبيح الله ۴۶، ۱۱-۷۸۴-
۸۶، ۱۹۳، ۳۱۶

مجاهدين 153-226، ۱۷۹، ۱۷۴-5
منير، اسد ۱۸۱

مطمین، عبدالحی، طالبان: الفله
دنه څخه انتقادي

تاریخ 42، ۲۳-3

متقي، امير خان ۱۹۷، ۱۴۱، ۹۴، ۹۲-۸
متوکل، عبدالوکیل ۱۳۳

نبيل رحمت الله 2
نجيب الله، محمد ۷۱ ملي

مقاومت مخکی ۱۳۳
ملتپالنه ۲۴۳، ۱۵۹

ناټو، ترکیه د اړیکو په
توگه ۲۳۴، ۲۳۱ نظري،

عبداللطيف ۹۰

نور، عطا محمد 6

نوري، نور الله 53-

4۹۴

INDEX

- بريدونه 33-4181 د
د امريکا پاليسي 45
د الطواهي درون بريد 145 د
پاکستان-افغان پوله 183-4186،
191، 193
پاکستاني طالبان (تحريک
طالبان)(TTP) 89-179
د افغانستان او هند د استخباراتو
تمويل 185
- د محمد صلي الله عليه وسلم
چادر 160-1
دوحه مذاکرات 41
پاکستاني طالبان 182
د مرگ په اړه محرميت 29-
41، 303-2 د بنسټ ايښودونکي
حيثيت 168
د طالبانو بيا راپورته
کيدل 29 عمري، محمد
نبي 55 د ضرب عضب
عمليات 184
ايبين 225
- پاکستان
د ډبرو سکرو
واردات 121، 120، 117،
ديوبندي فکر 158
فاتا (د وفاق تر انتظام لاندې قبایلي
سيمې) 8-179، 934-81
186
د فاتا اصلاحاتو بل
(2018) 188 او هدايت الله
بدری 91 او هند 16-
197، 1751-8 استخباراتي
خدمتونه بين الافغاني گوري
د خدماتو استخبارات
(ISI) (پاکستان)
جيش محمد (JeM) (228، 158 خيبر
پښتونخوا (KPK)
ولايت 186، 24، 18
او غير طالب افغان مشران 193-
4
د ضرب عضب عمليات 184 د
سولي د خبرو اترو تگلاره 51 له
طالبانو سره اړيکي 17-1819 له
طالبانو سره موقتي اړيکي
حکومت 91-139، 297-40
194-5
له امريکا سره اړيکي 145
د شکای تړون (2004) 1-180 په
ترخ کې د طالبانو پټنځای
بغاوت 8-240، 40، 37، 329
قومي بنسټونه 180-1
د امريکا د بي پيلوټه الوتکو

مطبوعاتي کنفرانس گوري، اگست
5-202183
قيمت، گيرت ۲۳۷

په افغانستان کي 185-6۱۹۲-۳
پس منظر 179-82
د حميد په منځگړي توب د اوربند
تړون ۱۸۷
له پاکستانه غوښتنې ۱۹۵ د
ډلې پياوړي کول 184-5
نظريه ۱۸۳، ۱۸۲، ۱۵۲
پر ضد پوځي عمليات ۱۸۳، ۱۸۰
اصل ۱۸۳
له افغان طالبانو سره اړيکي 177-
186، ۱۸۲، 8۱۸۲-۲۰۷، 7۱۹۴
بيا راژوندی کيدل ۱۸۳، ۱۸۰
بنو کي د ترهگري ضد مرکز
محاصره ۱۸۷-۸
سرچينې 23-4
ترهگريز بريدونه 182، ۱۷۷، ۱۸۰-
3۱۸۴،
۱۸۶
د امريکا د بي پيلوټه الوتکو
بريدونه ۱۸۴ منظور پښتني ۱۸۸
پښتني سيمي 18-19
پښتني شعر او ژبه ۱۶۲، 164-5
د پښتون ژغورني غورځنگ
PTM(9-188)
پښتونستان ۱۷
پښتانه، په حکومت کي 89-90۹۷
پښتونولي(د پښتنو د عزت اخلاق) ۴۴
د سولي خبري اتري
بين الافغاني خبري ۲۷، ۲۶،
۵8-9۶۷-۸
مسکو خبري کوي ۲۲۸، ۲۲۴
هم وگورهدوحه مذاکرات؛ قومونه
طالبانو تړون؛ امريکا -
طالبان د سولي تړون (فبروري
2020)
پېښور ۱۸۹، ۱۸۵، ۱۸۴، ۱۷۷، ۹۵، ۸۰
پوليس
افغان پوليس ۷۴، ۵۵، ۴۶، ۱۵، ۸۰،
۱۰۶، ۸۸، ۷۷
پاکستان 24
د طالبانو اخلاقي پوليس ۱۵، ۹
سياسي برياليتوب
د لومړي وزير لپاره ۱۳۰
د ستر مشر لپاره 127-۱۶۸، ۱۲۹، 8۱۲۹
پومپيو، مايک 51-۶۵، 2۶۲
338 پر اگماتيستان د اعتدال پر اگماتيستانو

INDEX

طالبان نوي مذهبي غورځنگ 166-

72

د حڪومتداري نظريه 4-100

هم وگور هديو بنديز؛ اسلامي مدرسي؛

تصوف/تصوف

رايس، سوسن ۳۶

جنوبي اسيا 9-147

د طالبانو ابهام 2-151

لومرني ښوونځي ۱۱۰

د بنديانو خوشي کول

له گوانتانامو څخه 4-53

او ISK203-4

د کابل زندانونه ۸۶

د TTP مشران 7-186

د امريکا او طالبانو د سولي

ټرون ۲۷، ۶۶، ۸۶،

۸-۱۸۶

بنديان، پخواني، په موقت

حکومت کي ۹۷

د ولايتونو اداره ۸۹، ۹۹

د طالبانو معامله د ځايي قومونو

سر ۱۰، ۱۲، ۶۶، ۷۳، ۱۰۱

پنجابي طالبان ۱۸، ۱۸۵، ۲۰۱

القرضاوي، يوسف ۲۲۱

قطر 3-220

او د بودا مجسمي ۲۲۱

او د طالبانو حکومت ۹۶، ۱۴۱،

3-222

او امريکا 3-222

هم وگور هد دوحې مذاکرات د

کويټي شور 8-۸۷، ۷۹، ۵۴، ۴۹، ۹۳، 9۳۹،

100

رحيمي، سلام 4

راشد، عبدالرحمن، مولوی ۹۵

رسول، ملا ۳۷

کډوال

په ايران کي 19-۱۱۹، 218

افراطيت ۱۷۵

په ترکيه کي ۲۳۴

مذهبي نظريه

بدلون امکان نلري (د طالبانو

چلند) 13-212

او معاصره اسلامي نړۍ 6-173

حنفي مکتب 101-۲۱۴۸

تاريخي پيچلتيا 5-174 د ديني اعتبار

اهميت

۴۰-۳۸، ۲۳۹

اسلامي امارت 15-۸۴، ۵-16

1-100

بيا ژوندي خوځښتونو ۱۵۰

نجات 1-170

- سرکونه، سرکونه او
پوستي 5-74
رای، اولیویر ۱۴۸
روسیه 7-223
زیربنا او د انرژۍ پروژې ۲۲۶
امنیتي اندیښنې 5-224
د طالبانو ښکېلتیا 11-۱۴۵، 210
6-225
هم وگور هسوروی اتحاد
- صدر، ابراهیم ۸۹
سلفیزم ۲۴۴، ۲۰۷، ۱۶۶، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۵۰،
صالح، امرالله ۴-۱۹۴، 6
سمنگانی، انعام الله ۸۳
ثاقب، نور محمد ۹۲-۱۱۱، ۳۹۴
سعودي عربستان
د شوروي-افغان
جگړه ۱۵۷، ۱۵۳ او
طالبان 9-88
وهاييزم ۱۵۴، ۱۵۲
سید، عبدل ۲۰۱، ۲۴
ښوونځي ۱۱۹، ۱۱۰
هم وگور هتعلیم د ښو او نجونو
لپاره
فرقه پالنه ۱۵۷، ۱۱۳، ۹۳
شاه، گیلاني ۱۶۰
شاهین، سهیل 143، ۱۱۹، ۱۱۱-4
۲۱۴
د شکای تړون (۲۰۰۴) 1-180 د
شانگهای د همکاری سازمان
SCO(4-223، ۲۱۵)
شرعي ۱۳۷
شیعه ټولنه
د علي ابن ابي طالب
قبر 161-2 ظلمونه ۹۳
د طالبانو د چلند بدلول 117-
۱۹۹، ۲۴۴ 18
د داعش بریدونه 199، ۱۱۴-200
د شورا غونډۍ ۱۳۰
هم وگور د کوتي شورا
ټولنیز رسنۍ ۱۹۳، ۱۶۸، ۱۲۳، ۲۰، ۱۱،
12-211

INDEX

د پوځ او پوځ ترمنځ بي باوري

شوروي اتحاد

يرغل 154، 153-179، 174، 157، 51
 226، 223-7
 د متحده ايالاتو ضد احساسات
 شريک کرل 223
 هم
 وگور م‌روسيه سپور
 ت 96
 ستانکزی، شیر محمد عباس 49-
 143، 5067-4198
 ستيگلېتزر، جوزف 124-5
 تصوف/تصوف 161-5
 د علي ابن ابي طالب قبر 161-
 ISK 2 عدم برداشت 99
 تصوف 161، 150-3
 شعر او ژبه 164، 162-5
 ديو بنديانو سره دېنمني 150-1 د
 طالبانو مخالف 165
 او بنځي 163
 سلطان، عزيز 91
 سنيزم 148
 تاجيکستان
 سرحدی تاوتریخوالی 242
 د امنيتي ځواکونو د الوتکو بېرته
 ستنيدل 242
 تاجک، په حکومت کې 89-9091
 طالبان
 او افغان مدني ټولنه 59 پياده
 عسکر 14، 12، 9-1549،
 79-80238-9246
 حکومتداري ننګونې 13-1599،
 235، 139، 100-101، 251، 238، 6
 "اسلامي دولت" ننګونې 206-7 د
 غريټوب سلسله 239، 172
 ټولنيز-ډيموګرافيک 169، 167
 درې پړاوونه 8-
 د طالبانو ډلې
 د پالیسي د فلج لامل کيږي 21-2
 د امير انتخاب 37
 توپيرونه د زاړه او "نوي" ترمنځ
 طالبان 241
 له کابل څخه راپورته کيږي واک

اخيستل 10 پنځه کټګوري 79-80
 نسلي توپيرونه 196-7
 سخت دريځي (دود پرست) 93،
 110-132، 131-12، 194، 3142
 هبت الله برادر متحرک 63-4
 او د منصور مشروعيت 32-3

دو‌حه دفتر 42-3 اعت‌دال
عمل پوهان (نوی
نسل) 82، 79-98، 388،
143، 138، 131-241، 4191-2
251
سیالی او سیالی 21-972-
33-6125-9105
بشاري/کلیوال ویش 247د
طالبانو بغاوت
د 1990 کلونو ظلمونه 14، 3
د بودا مجسمې 221
تلفات 45، 59، 69
دوام 61
د اختر اوربند (2018) 7-46
په پاکستان کې د مشرانو
پټ‌خا‌یونه 8-9
32، 37، 40، 240
پوځي بریالیتوبونه 27-932-361
خاتم‌رگي بریدونه او
وژني 40، 39، 10، 145 د طالبانو
سیاسي کمیسیون 32 طالبانیزم 159
طارق گدر گروپ 184
مالیه 123، 117-4 تروریزم
طالبان د تروریستي سازمان په
توگه 209، 90، 64، 10225-
هم وگور هتروریزم سره مبارزه د
عراق او سوریې اسلامي
دولت (داعش) (داعش) په
خراسان کې اسلامي دولت
(ISK)؛ پاکستاني طالبان
(تحریک طالبان) (TTP)؛
د طالبانو بغاوت

تجارت 12

1-0

قومونه

د کابینې عدم توازن 89-90
د طالبانو معامله 73، 66، 12، 10، 1
ترمپ، ډونالد 60، 52، 47، 45، 44، 27،
62

TTP له پاکستاني طالبانو سره
گوري(تحریک طالبان)

(TTP)

ترابي، نورالدین، ملا 6، 10، 95،
139

ترکستان اسلامي گوند 1-20
ترکیه 230-4
سوداگریزي گټې 233 له
افغانستان سره تاریخي اړیکې
1-230

INDEX

احکام ۶۵

پټ احکام ۶۵-۱۴۰، ۶۸۳ د ځواکونو

د وتلو تړون 2-51

۶۵

د امریکايي ځواکونو د وتلو شرایط

بې پریتوب ۲۳۱

کډوال ۲۳۴

د طالبانو بنسټ‌لار ۱۴۵، ۱۴۱،

4-231

د متحده ایالاتو

اړیکې ۲۳۲

تویتر 211، ۱۹۳، ۱۶۸، ۱۲۳، ۲۰، ۱۱-12

متحده عربي امارات (متحده عرب

امارات) ۱۲۰، ۳۶،

۲۲۲

الدین، حاجي نور ۹۱، ۹۴

عمر عزام ۱۸۵

عمر رسنيو ۱۸۵ عمري،

عبدالمنان ۹۵

متحده عربي امارات

UAE(۱۲۰، ۳۶،

۲۲۲

د متحده ایالاتو انسټیټیوټ

سولي (USIP) 23

امريکا

افغانستان پالیسي 248-9

د ترهگری ضد همکاري ۶۰،

145-۱۴۴، 201-6۱۹۲-2۲۳

له افغانستان سره مالي ملاتړ 2-

۱۲۰، ۷۰، ۶۹، 3۰۷،

د افغانستان بانک منجمد

شوی شتمنی ۱۲۵، ۱۲۰

پوځي لگښتونه ۴۷

د پاکستان

استخبارات شريکول ۳۵،

۱۴۵

د افغانستان د بيارغونې لپاره د

امريکا ځانگړی سرمفتش

(سيگار) ۸، ۳۷،

د سولي د خبرو په اړه د طالبانو

لیک 42-3 له طالبانو سره

اړیکې 144، ۱۳۰-5

د ترهگری تور لیست ۹۰، ۶۴،

او ترکیه ۲۳۲ د

امريکا پوځ

هوايي بریدونه ۶۱

ډرون بریدونه 33-

۱۸۴، ۱۸۱، ۵۱۴۵

د قطر هوايي اډه ۲۲۲

260-2 (ڊسمبر ۲۰۲۱)

۲۷،۴۲،۶۰،۸۳

هم وگور هڊو حه

مذاڪرات د عثمان سيف

الله ڏله ۱۸۵ عثمانى،

تقى، مفتي ۱۹۴-۵ استاد

عليم خان ۱۸۵ اويغور

مسلمانان 15-214

ازبڪستان

د برينينا رسول ۲۴۱

د امنيتي خواكونو د الوتكو

ببرته سننيدل ۲۴۲

او طالبان ۱۴۳

ازبڪ، په حكومت كي ۸۹، ۸۸، ۹۰-

حجاب 109-10112-13۱۳۵،۲۴۶

ويديوگاني ۱۰۶

وهاييزم ۱۵۲،۱۵۴

ولي، عبدل ۹۵

وانگ يي ۲۱۶، ۲۱۴، ۲۰۹

وردگ، نعيم، ڊاڪٽر ۹۳

واثق،

عبدالحق ۲۲۳، ۹۴، ۵۴

د اويو سرچيني ۲۱۹

واٽڪينز، انڊريو ۱۲۹، ۲۴

وزير، علي ۱۸۹

وينبام، مارون ۷۶

لويديج، توماس 144-5

ويب لاک، ڪريگ،

افغانستان کاغذونه 23

بنخي

اجباري واده ۱۱۳

د هزاره بنخو زبان ۱۱۵ حجاب 108-

10112-13۱۳۵،

۲

۴

۶

نه ليد ۱۰۳

د تعليم او ڪار حق ۶۵ په

تصوف كي ۱۶۳

د طالبانو لومړني بنڪيلٽيا ۸۳، ۵۹

د سفر محوڊينو نه 108-10۱۳۵

د ڪونڊو ميراث ۱۱۳

هم وگور هڊو تعليم بنخو او نجونو

لپاره

د بنخو حقوق، فرمان

INDEX

ملالہ یوسفزی ۱۷۷

یوتیوب ۱۶۹، ۱۲۳، ۱۱

حُدُران قوم ۹۰

ضعيف، عبدالسلام، ملا 3-42

4-۱۳۳، ۱۴۳

زلمی وگوری خلیل زاد، زلمی

ضرب عضب، عملیات ۱۸۴

الظواهري، ايمن ٢٤٣، ١٩١، ١٤٥،
٢٥٠

ضیاء الحق، محمد ۱۵۸

يعقوب، محمد، ملاارمان ۱۲۹

پیس منظر 2-41

دفاع وزیر ۷۸،۸۸-۹۹۴،

هبت الله مرستیال 2-41

اپو د امنيتي خواكونو

الوتكى ۲۴۲

سراج حقانی د هبت الله د حای

ناستی په توګه سیالی 127-

68129

168

اود امریکا اریکی ۱۳۰

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library